N 93

11,244

SĄDOWY
PROCESS
CZYLI
SPOSOB PRAWOWANIA SIĘ
W TRYBUNALE
Y
WSZYSTKICH SUBSELLIACH W.X.L.
Poprawiony i znacznie pomnożony
PRZYDATKIEM
SUPLEMENTU
w którym się zawiera Zbiór Konst: *Novellæ Legis* od początku Panowania
NAYIASNIEYSZEGO
STANISŁAWA AUGUSTA.
Do Ostatniego *Seymu* 1784.
TUDZIESZ
Series Marszałków W. Trybunał G.W.X.L. z wyrażeniem znacnieyszych niektórych przypadków do Trybunału stosuiących się
EDYCYA SIODMA.
POWIĘKSZONA
SUMMARYUSZEM
KONSTYTUCYI
NA
SEYMIE
WOLNYM GRODZIENSKIM
w Roku 1784.
USTANOWIONYCH

---

w WSUPRASLU Roku 1786.

MARSZAŁKOWIE WIELCY

WSZYSTKICH TRYBUNAŁ: W.X.L.

Od samych Początków, aż do teraznieyszego Marszałka W. Trybunału Gł: W. Xstwa L.

PANOWANIE STEFANA BATOREGO ZACZĘTE ROKU 1575.

1581. Postanowiony Trybunał na Seymie Warszawskim, lecz dla Woien znacznych z Moskwą, nie zaczął się za życia tego Monarchy, który umarł w Grodnie R 1586

PANOWANIE ZYGMUNTA III. ZACZĘTE ROKU 1587.

Lubo iuż przed Laty 8. postanowione są Trybunały W.X.L. do rozpoczęcia iednak onych nie przyszło, aż obrany został w Roku.

1592. Jan Naruszewicz Łowczy Litt: Naypierwszy Marszałek Trybunału Gł: W. Xięstwa Litt:

1593. Trybunał vacat z *przyczyny odiazdu Krola Zygmunta do Szwecyi dla obięcia tego Krolestwa po śmierci Oyca swego Z*

kąd umocniwſzy ſię na Tronie po Koronacyi ſwey, powrócił Król w Roku 1594.

1594. Jerzy Chodkiewicz Staroſta Zmudzki.

1595. Hieronim Chodkiewicz Marſz: W. Litt:

1596. *Znowu Król Zygmunt iachał do Szwecyi dla uſpokoienia Państwa zburzonego przez X. Sudermanii Karola Stryia ſwego, który uſiłował Koronę przywłaſzczyć Dla tych kłótni Trybunał ani w Roku 1596. ani w następuiącym 1597. nie ſądził ſię*

1598. Paweł Sapieha Koniuſzy W. Litt:

1599. Jerzy Xiążę Radziwiłł Stol: W. Litt:

1600. Mikołay Hlebowicz Kaſzt. Wileńſki.

1601. Alexander *Raiecki* Marſzałek Wilkom.

1602. Eliasz Pielgrzymowſki.

1603. *Woyna ze Szwedami Wielkie zamieſzanie w Polſzcze i Litwie.* Trybunał vacat.

1604. Lew Sapieha Kanclerz W. Litt:

1605. Stanis Janowicz Białłozor Podkom: Upit:

1606. *Konfederacya Krakowſka w Stenżycy przeciw Królowi. Marſzałkiem Wuda Krak: Mik: Zebrzydowſki. Kłótnie w Polſzcze i Litwie.* Trybunał vacat.

1607. *Seym w Warſzawie barzo kłotliwy z przyczyny Rokoſzanów.* Trybunał vacat.

1608. *Zebrzydowſki z Konfederatami uniża ſię Królowi Następuie Amneſtya. Woyna powſtaie zcawſza w Inflantach ze Szwedami.* Trybunał vacat.

1609. *Jeſzcze ſię ze Szwedami nie uśmierzyła Woyna, rozpoczuna ſię druga z Moſkwą, gdy Bazyli Szuyſki i fałſzywych*

Dema-

Demetryuszow ieden po drugim aż czterech na Tronie Rossyiskim chcą osieść, a Zygmunt 3ci Władysława Syna orężem usiłuie na Cesarstwie utrzymać. Zamieszanie w Polszcze i Litwie Wielkie. Trybunał vacat.

1610. Krzysztof Stachowski Woyski Oszmiań:
1611. Jan Korsak Kasztelan Połocki.
1612. Jan Stan: Sapieha Podstoli Litewski,
1613. *Woyna Szwedzka i Moskiewska.* Trybunał vacat.
1614. Hieronim Chodkiewicz Kaszte: Wileński.
1615. *Nie przestaie Woyna ze Szwedami z Rossyą.* Trybunał vacat
1616. Jan Jerzy Xiąże Radziwiłł
1617. Mikołay z Ciechanowca Kiszka.
1618. Mikolay Wizgierd Podkom: Upit:
1619. Krzysz: Stefan Sapieha Stta Lidzki,
1620. Mikołay Frąckiewicz Chorą: Nad: v. Litt:
1621. Jan Stanisł: Sapieha Podst: Litt: *Marszałek powtóre.*
1622. Stan: Jundziłł Marszałek Wołkowyski.
1623. Mik. z Ciechanowca Kiszka Wda Derbski *Marszałek powtóre.*
1624. Lew Sapieha Wda Wileń:
1625. *Woyna znowu ze Szwedami, Gustaw Adolf, Inflanty, oraz wiele Miast w Kurlandyi i w Litwie zabiera.* Trybunał vacat.
1626. *Krol Szwedzki znaczną część Litwy, Polski, Rusi, i Prus Polskich opanował, których zdawszy administracyą Kanclerzowi Oxenstieru do Szwecyi wy-*

iechał. Z Moskwą Woyna Stefan Chmielnicki pod Białą-Cerkwią bataliq wygrywa. Polska i Litwa w wielkim zamieszaniu. Trybunał vacat.

1627. Jan Zenowicz Sędzia Ziem: Wileński.

1628. Alexander z Chalcza Chalecki Marszałek Lidzki.

1629. *Woyna żwawa z Gustawem. Cesarscy posiłkuią Polaków. Szwedzi pod Malborgiem zbici. Stef: Chmielnicki i Stan: Lubomirski W da Ruski porażaią Tatarów.* Trybunał vacat.

1630. *Woyna z Kozakami, których poraża Koniecpolski. Konfederacya w Glinianach żołnierzy Pruskich dla nie dostarczenia gaży.* Trybunał vacat.

1631. Alexander Słuszka Kasztelan Zmudzki.

1632. Mikołay Sapieha Chor: W. W. X. Litt. *Tegoż Roku śmierć zaszła Zygmunta III w Roku 66. życia. Panował lat 45.*

Panowanie WŁADYSŁAWA IV.

Zaczęte *Roku* 1633.

1633. Jan Kazimierz Pac.

1634. Mikołay Sapieha Chor: W. Litt: *W tym Roku Władysław zakończył Woynę z Moskwą, zrzekł się Korony Imperatorskiey, uznał Michała Fiedorowicza za Cara, a ten ustąpił Polszcze Smoleńska, Siewierza, Czerniechowa, Drohobuza, Biały, Staroduba i wszelkich pretensyi do Inflant i Kurlandyi.*

1635.

1635. Krzyſztof Chodkiewicz Kaſzt: Trocki.
1636. Władyſław Dorohoſtayſki Stta Zmudz:
1637. Mikołay Kiſzka Kaſzt: Trocki.
1638, *W tym Roku Krol taiemnie wyiechał do Cieplic* Baden *w Auſtryi. Co przyczyną było Konſtytucyi, aby Monarcha bez wiadomości Stanow nie wyieżdzał za Granicę Tegoż Ru: Jan Kaz: Brat Krolewſki gdy iachał do Hiſzpanii, wzięty w areſzt w Prowanſyi od Komendanta Margonne Fortecy Francuſkiey* de Bouc *i w Fortecy* Citeronie *lat* 2. *trzymany był.* Trybunał vacat.
1639. Krzyſzof Chodkiewicz Kaſztelan przedtym Trocki, potym Wileńſki *Marſzałek powtore.*
1640. Krzyſztof Zawiſza Pis: Poln: *Litt:*
W tym Roku Jan Kazimierz *uwolniony z więzienia, zoſtał Jezuitą, potym Kardynałem.*
1641. Tomaſz na Olſzanach Sapieha.
1642. Antoni Tyſzkiewicz Podcz: Litt.
1643. Krzyſztof Chodkiewicz Wda Wileń *Marſzałek po 3cie.*
1644. Jędrzey Sapieha Kaſzt Trocki.
1645. Piotr Kazim: Wiażewicz Podſę: Mściſł:
1646. Michał Bychowiec Podſęd: Trocki.
1647. Krzyſztof Chodkiewicz Wda Wileń: *Marſzałek: po 4te.*
1648. Januſz Xiąże Radziwiłł Stta Zmudz: Het: Poln: Litt:
W tym Roku Władyſław IV. umarł w Mereczu. Roku 52. *życia ſwego. Panował lat* 16.

PANO-

)((❁))(

Panowanie JANA KAZIMIERZA.

Zaczęte Roku 1648.

1649. Wład: Jan Chalecki.
Zaczęto bić Tynfy ze znakami J. C. R. *Co tłumaczono* Incipit Calamitas Regni. *Jakoż nieszczęśliwe nader było panowanie Jana Kazimierza. Bohdan Chmielnicki, powstał z Kozakami swemi na Polskę, przeciw ktòremu na Seymie Koronacyinym wyznaczeni są Reimentarzami Andrzey Firley Kaszt: Bełski, Stanisław Lanckoroński Kasztelan Kamieniecki i Mikołay Ostrorog Podczaszy W. Koron:*

1650. Krzysztof Pac Chor: Litt:

1651. *Woyna z Chmielnickim Hetm: Kozakòw. Kròl sam pod Beresteczkiem w* 10.000. *Woyska Pol: i Litt: zwycięstwo odnosi, a drugie Xże Radziwił Hetm: W. Litt: pod Kiiowem, i z Polakami łączy się pod Biało-Cerkwią.* Trybunał vacat.

1652. *Seym w Warszawie na obmyślenie śrzodkow uśmierzenia Kozakòw. Zerwany pierwszy raz przez Sicińskiego Posła Pttu: Upitskiego. Tymoteusz Chmielnicki Syn Bohdana wielkie zwycięstwo nad Polakami pod Batokiem w Brasl: Woiewodztwie otrzymuie i Kalinowskiego Hetmana zabiia.* Trybunał vacat.

1653. **Paweł Sapieha Wda Witebski.**

W tym

W tym Roku na Seymie Brzes: Litt: Trybun: Skarbowy w Litwie postanowiono.

1654. Piotr Wiażewicz Wda Nowogrodzki.

1655. Paweł Danilewicz Sędz: Ziem: Wileń. *Znowu Woyna z Karolem Gustawem Krolem Szwedzk: Polska zewsząd uciśniona. Krol umyka do Sląska, w Litwie niesnaski między Hetmanem W. Xiążęciem Radziwiłłem, i Gąsiewskim Polnym. Podbija Karol Krol Szwedzki Krakow i Warszawę. Moskwa pustoszy Litwę, bierze Wilno, Minsk. Kozacy oblegaią, Lwow, niszczą ogniem Lublin, Szwedzi usiłuią dobyć Częstochowy. Powstaie na obronę Krola i wolności Konfederacya Tyszowiecka* Trybunał vacat.

1656. *Jan Kazimierz powraca do Polski. Elektor Brandeburski wkracza w przymięrze ze Szwedzkim Krolem Wielka inkursya w Polszcze i Litwie. Woyska Bradeburskie, Szwedzkie, Moskiewskie, Kozackie pustoszą Polskę. Krol odbiera Rossyi Zmudz* Trybunał vacat.

1657. *Jerzy Rakocy Xże Siedmigrodzki łączy się z Nieprzyiacielem Korony Pol: i wpada im na pomoc z 50,000 żołnierzy. Karol Gustaw dzielić się Polską z przymierzeńcami swemi układa. Traktat Welawski, szkodliwy, ale potrzebny Krolowi Polski:* Trybunał vacat.

1658 *Krol Jan Kazimierz przeciwko Szwedom*

zawarł przymierze na wſpólną obronę z Królem Duńſkim, Elektorem Brandeburſkim, Królem Węgierſkim i Ceſarzem Rzymſkim. Co przecie ratowało Polſkę od oſtatniey zguby. Trybunał vacat.

1659. *Szwedzi wygnani z Kurlandyi. Chmielnickiego śmierć rozerwała Kozakow na 2. partye Jedna była Wyhowſkiego, druga Moſkiewſka pod Komendą Hetmana Wdowiczenko. Lubomirſki W. Marſz: i Hetm: Koron: odbiera od Szwedow Pruſy. Car Moſkiewſki trzy znaczne wyprawuie Woyſka, dwa do Litwy, trzecie na Ukrainę. Nieſzczęśliwy ſtan Prowincyi W. X. L.* Trybunał vacat.

1660. *Traktat Oliwſki za medyacyą Króla Francus: w którym Król Jan Kazimierz zrzekł ſię Prawa do Szwecyi. Rzplta uſtąpiła Inflant Królowi Szwedzkiemu, oprócz małey cząſtki pozoſtałey przy Polſzcze.* Trybunał vacat.

1661. *Woyſko podnioſło Konfederacyą o niedochodzenie gazy. Król przeciwko Moſkwie chciał go użyć, ſtawaiąc na czele, lecz daremne wſzyſtkie były zabiegi, póki opłacone nie zoſtało.* Try: vacat.

1662. Krzyſztof Potocki Pod: Litt: Stta Chełm.

1663. Jerzy Hlebowicz Stta Zmudzki.

1664. Michał Xiążę Radziwiłł Kaſzt: Wileńſki.

1665. Mikołay Ciechanowiecki Wwda Mści:

1666. Mikołay Stefan Pac Wwda Trocki.

1667. Krzyſztof Zawisza Marſzałek W. Litt:

1668. Jerzy Dziewiałtowſki Choron: Trocki.

W tym

Wtym Roku Jan Kazimierz abdykował Koronę Polską i udał się do Francyi, gdzie od Ludwika XIV. uczyniony Opatem de St Germain de Préz i de St Martin de Nevers Gdzie też umarł w lat 4. Roku 1672, Panował lat 20.

Panowanie Michała Tomasza WISZNIOWIECKIEGO Zaczęte Roku 1669.

1669. Bez-Krolewie Elekcya Krola dnia 2, Ma:

1670. Mikołay Ciechanowiecki Wwda i Stta Mścisławski *Marszałek powtore.*

1671. Marcyan Ogiński Wwda Trocki.

1672. Karol Kopeć Kasztelan Trocki.
Wtym Roku Kamieniec Podolski wzięty przez Mahometa IV, a potym ustąpiony Traktem Turkom, a Ukraina Kozakom.

1673. Krzysztof Potocki podczaszy Litewski.
Togoż Roku 10. Listopada umarł Krol Michał we Lwowie w Roku 35. życia swego. Panował lat 5.

Panowanie Jana SOBIESKIEGO. Zaczęte Roku 1674.

1674. *Lubo Jan III. obrany iuż był Krolem, lecz dla Woyny z Turkami sam zwlekł Koronacyą* Trybunał vacat.

1675. *Krol Nie-Koronowany.* Trybu: vacat.

1676. Kazimierz Siesicki Kuchm: Litt:
Obrany po Koronacyi tego Roku Krola zaszłey, i po zwycięstwach Krola Jana nad Turkami znacznych.

1677. Stefan Kurcz Wwda Brzeski.

1678

1678. Konstanty Pac Chorąży Nadw: Litt:
1679. Piotr Rudomina Stta Starodub:
1680. Mikołay Bychowiec Chor: Troc:
1681. Dominik Słuszka Stta Rzeczycki.
1682. Bened: Sapieha Podsk: W. Litt:
1683. Mikołay Przezdziecki Kaszt: Nowogr:
Ten podczas K dencyi Mińskiey umarł Dnia 2. Listop: na iego mieysca obrany kończył Sądy Trybunalskie Krzysztow Zenowicz.
W tym Roku Mustafa Cesarz Turecki obległ Wiedeń. Leopold Cesarz z Familią umknął. Jan przybył na pomoc, zbił Turków i od oblężenia odegnał.
1684. Michał Jan Narbutt Sędz: Ziemski Lidzki.
1685. Karol Xiąże Radziwiłł Pod W Litt.
1686. Kazimierz Jan Sapieha Wda Wileń Hetman W. W. Xstwa Litt.
Sądził w Wilnie tydzień tylko. Potym zdał laskę Teofilowi Olędzkiemu *podkom: Wołkow:*
1687. Bogusław Unichowski Pisarz Ziemski Nowogr:
1688. Kazimierz Frąckiewicz Stta Lidzki.
1689. Kazimierz Jan Sapieha Wda Wileń: Hetman Wielki W. Xięstwa Litt: *Marszałek W. powtóre.*
1690. Dominik Słuszka Wda Połoc: Hetman Pol. W. Xięstwa Litt: *Marsz: powtóre.*
1691. Alexander Mosiewicz Wda Mścisł:
1692. Michał Siesicki Wda Miński.
1693. Kazimierz Frąckiewicz Podskarbi Nadw: Litt:

Litt: Marszałek powtòre.

1694. Dominik Xiążę Radziwiłł Podk: W. Litt. *W tym Roku wielka powstała klòtnia między Kazimierzem Janem Sapiehą Wdą Wileń: Hetmanem W. W. Xiestwa Litt: i między Konstantynem Brzostowskim Biskupem Wileń: o lokacyą Woysk Litt: w Dobrach Duchownych. Wdał się w to Prymas Radzieiowski Przyiaciel Sapiehy, którego bronił, a Król przeciwnie z Nuncyuszem Papieskim Sancta Croce, obstawał za Biskupem. Sprawa wytoczyła się do Rzymu. A Biskup zapozwał Wwdę na Seym. Polacy utrzymywali za Marszałka Seymowego Kryszpina przeszłego Marszałka Seymu Grodzieńskiego, Litwa niedopuszczała z przyczyny: że nie był na ten Seym obrany Posłem Na tych sprzeczkach zpełzł cały Seym i roziachały się Stany.*

1695. Dominik Słuszka Wwda Połocki *potrzecie Marszałek.*

1696. Bogusław Unichowski Wwda Trocki *Marszałek powtòre.*

Krół Jan III. umarł d. 17. Czerwca w Willanowie w 67. Roku życia. Panował lat 22. W Lipcu limitowany Trybunał w Wilnie.

1697. Bez - Królewie. - -

Konfederacya w Koronie pod laską Bogusława Baranowskiego. W Litwie druga, ktòrey Głową Ogiński Chorąży W. L.

PA-

PANOWANIE FRYDERYKA AUGUSTA II. ELEKTORA SASKIEGO. ZACZĘTE ROKU 1697.

1698. Michał Kazimierz Kociełł Kafz: Witebfki.
Za tego Marfzałka zaczęto pierwfzy raz pifać po Polfku Prawa, Dekreta, Pozwy, &c. które do tychczas po Słowieńfku były pifane. A to na fundamencie Konftytucyi podczas Koronacyi Augufta zafzłey.
Także w tym Roku Ordynacya Sądow Trybunalfkich czyli Porządek fądzenia Spraw opifany.
Zaczęły fię kłótnie znaczne w Litwie między Ogińfkiemi, którzy ftronę Szlachty utrzymywali i między Sapiehami. Król Auguft ufiłuie pogodzić, lecz bezfkutecznie. Ten Monarcha widział fię w Rawie z Piotrem W. przeieżdżaiącym z Wiednia do Państwa fwego dla ufmierzenia buntow. Zawarli z fobą ścifłą przyiaźń.

1699. Michał Dowmont Siesicki Woie: Mści:
Tego Roku Traktatem Karłowickim przywrócony od Turka Polakom Kamieniec, wfzyftkie Miafta zabrane na Podolu i Ukrainie.

1700. Karol Xiążę Radziwiłł Kanclerz W. L.
Początek Woyny z Karolem XII. Królem Szwedzkim, od którego Auguft fpolnie z Piotrem W. ułożył był Inflanty odebrać.

W

W Litwie między Familiami wielka kłotnia. Szlachta konfederuie się ktòrych Marszałkiem Xże Wiszniowiecki. Sapieha Hetm: usiłuie Woyskiem RzeczyPospolitey zasłonić się, ktòrego Syn wtòry, Koniuszy W. Litt pod Olkienikami zabity. Z przyczyny wielkiego zamieszania, i burzliwych umysłow Trybunał w Minsku zalimitowany. Szlachta Regimentarzem ogłosiła Xcia Wiszniowieckiego.

1701. Xże Michał Wiszniowiecki Regi: W X L. *Tego Roku Elektor Brandeburski Krolem siebie ogłosił. August z Piotrem W. bawili się w Birżach dwie Niedziele, naradzaiąc się o wzaiemnych interessach, gdzie nayściśleyszą z sobą zawarli przyiaźń. Krol Szwedz: z Inflant na Zmudz, i do Litwy wpada w zamysłach detronizować Augusta, potym Piotra W. Nakoniec Fryderyka Duńskiego Krola.*

1702. *W pośrzod wielkiego zakłòcenia Oyczyzny w tym Roku fundowane są 2. Trybunały. W Wilnie obrany Marszałkiem* Zawisza Stta Minski, *a w Minsku* Kociełł Kasz: Troc: *ktory przeniosł Trybunał do Wilna. Ten Trybunał za pomocą Moskwy sądzony był, a ktòrzy fundowani są pod bronią Szwedzką, złączywszy się z Kociełłem, musieli powtòre przysięgać.*

1703. Jan de Campo Scypion Pisarz Grodz: Lidz:

Woy-

Woyna coraz większa w Polszcze i Litwie. Karol XII. zbił pod Pułtuskiem Generała Saskiego Stemau. Nowy allians Augusta z Piotrem W. przez Działyńskiego Woiewo: Chełmskiego zawarty.

1704. Marcyan Wołłowicz Mar: W. Litt: *Konfederacya w Wielko-Polszcze, którą przeciąga na swą stronę Król Szwedzki. Marszałkiem obrany Piotr Bronisz. W Warszawie ziazd przeciw Augustowi. Dnia 16. Febr: Kardynał Radzieiowski Prymas ogłasza Tron Polski wakuiący. Król zbiera Radę w Krakowie i ogłasza ow ziazd za buntowniczy. Konfederacya 2ga Sendomirska przy Królu Auguście. Karol XII. w Warszawie składa Elekcyą, i przez Biskupa Poznańskiego Święcickiego Królem Polskim Stanisława Leszczyńskiego Wwdę Poznańskiego ogłasza.*

1705. Michał Xże Wiszniowiecki Reym: W. L. *Powtóre Marszałkiem.*

Dla żwawey Woyny między Augustem II. Moskwą i Szwedami, 4tma niedzielami przed końcem, limitowany Trybunał w Nowogródku.

W Lwowie trzecia Partya uformowała się pod Rządem Potockiego Wwdę Kiiowskiego nazwaną obojętnych. Lecz okazało się, że ci z strony byli Szwedow. Stanisław Leszczyński koronowany w Warszawie z Katarzyną z Opalińskich Zoną przez Zielińskiego Arcy Biskupa

Lwow-

Lwowskiego. August z Piotrem ziachali się w Tykocinie. Potym w Grodnie dalszą plantę woyny z sobą ułożyli.

1706. Hrehory Ogiński Stta Zmudz: Het: Pol: L. *Karol XII. spustoszywszy Litwę i Wołyń dnia 1. Sept: wpadł do Saxonii. Rozłożył Oboz pod* Altranstadt. *i okrucieństwem swym nad Dziedzicznym Państwem Augusta, przymusił zrzec się Korony Polskiey, uznać Stanisława za Króla Polskiego, oraz aby winszował mu listownie, i rozerwał przymierze z Piotrem W. Tak nieprzewidziany cios, przyczyną był, że po 3. niedzielnym odsądzeniu limitowany był w Wilnie Trybunał, który choć od Marszałka W. znowu był rozpoczęty dnia 17. Lipca w krótce iednak roziachali się Deputaci, a w Mińsku nad tydzień więcey nie trwały Sądy.*

1707. Trybunał vacat *dla wymuszonego w przeszłym Roku złożenia Korony od Augusta II.*

1708. *Trybunał sądzący się w tym Roku pod Imieniem Króla Stanisława nie iest przyięty.*

1709. *Równie i w tym Roku Dekreta Trybunału nie są przyięte od Stanow Rzeczypospolitey. Woyna, głod, nakoniec powietrze w Koronie i Litwie. Karol zostawiwszy 7,000. Woyska Stanisławowi, sam w myślach detronizować Piotra, udał się za nim na Ukrainę, gdzie pod*

Pułtawą dnia 8. Lip: haniebnie przegrał, woyſko rozproſzone, zbite, albo zabrane, ſam raniony ledwie umknął do Turcyi pod Bender z 800. ludźmi. Auguſt II. wrócił ſię do Polſki i na Tron Ziachał ſie z Carem w Toruniu, gdzie odnowiony ieſt alians z Królem Duńs: i Pruſkim.

1710. Kazimierz Biegańſki Staroſta Starodubo: *Pod Królem Auguſtem rozpoczął Trybunał. Lecz dla Powietrza limitowany dnia 22. Lip: do 10. Września. Druga Kadencya w Minſku odſądzona.*

1711. Kazimierz Pociey W wda. Witebſki.

1712. Marcin Mich: Ogińſki Kaſz: Witebſki. *Na Seymie Warſzawſkim przez Stany Auguſt uznany za Króla, a do Cara wyſłano proſząc, aby Woyſka iego z Polſki uſtąpiły.*

1713. Władyſław Sapieha Wwda Brzeſki Litt:

1714. Ludwik Pociey Kaſz: Wilen: Het: W. L. *Tego Roku Nowógr: Kadencya ſądzona była w Wilnie.*

1715. Krzyſztof Pac Piſarz W. L. Stta Kowień: *Kadencya druga i tego Roku także w Wilnie była ſądzona.*

1716. Vacat *dla Konfederacyi na Saſow. Auguſt maiąc wiadomość że Karol XII. znowu o Woynie zamyśla, utrzymywał Woyſka w Polſzcze. Stany znieść tego nie mogły. Rozpoczęła ſię przeto Konfederacya w Tarnogrodzie dla wypędzenia Saſow z Polſki. Staniſław Leduchow-*

chowſki z Małey-Polſki, Władyſław Gurżyńſki z Wielko-Polſki Marſzałkami byli. Sasi Zamość opanowali. Litwą przyſtępuie do Konfederacyi:. Nakoniec Krol Saſow z Polſki wyprowadza, i Pokoy ſię wraca.

1717. Jerzy Sapieha Stta Wołkowyſki.

W tym Roku pamiętne Woyſk Koronnych i Litt: uregulowanie ſtanęło na Seymie Warſzaw: zwanym Traktatowy. Nie trwał dłużey ten Seym nad godzin 7. Ponieważ tylko Punkta przeczytano tego Regulamentu, na ktory Stany zgodziły ſię, i od tąd w Polſzcze Autoramentu Polſkiego i Cudzoziemſkiego regularne być zaczęło Woyſko, płatne i w pewney liczbie określone.

1718. Marcyan Michał Ogińſki Kaſz: Witebſki. *Marſzałek powtore.*

Karol XII. w Norwegii dobywaiąc Fortecy Duńſkiey Friderich Sall zabity od kuli armatney.

1719. Kazi: Pociey Wwda Witeb: *Mar: Powtò:*

1720 Jan Tyzenhauz Wwda Mściſławſki.

1721. Michał Xiąże Wiſzniowie: Kancl: W. L. *Marſzałek po trzecie.*

1722. Franciſzek Deſzpot Zenowicz Stta Szni:

1723. Marcin Michał Ogińſki Wwda Witebſki. *Marſzałek potrzecie.*

1724. Antoni Sapieha Stta Merecki.

Ten Rok ſtraſznym rozruchem w Toruniu i krwi rozlaniem ſławny. Prezydenta i 9ciu Wſpolnikow ſtracono, Vice-Prezy-

zydent tylko Zernickie na żądanie powszechne Katolikow uwolniony. Jezuitom za poczynione szkody 22,000. Złtch od Miasta wypłacono.

1725. Kazimierz Zaranek Stta Zmudzki.

1726. Kazim: Dominik Ogiński Wwda Trocki. *Tego Roku na Seymie Grodzieńskim stanęła Korrektura* Jurium.

1727. Krzysztof Dom: Puzyna Kaszte: Mścisł:

1728. Michał Xże Radziwiłł pod ow czas Starosta Przemyski, potym Woiew: Wileński Hetman W. W. X. Litewskiego.

1729. Jan Sapieha Kasztelan Trocki.

1730. Jan Sołłohub Łowczy W. W. X. Litt: potym Wwda Brzeski Litewski.

1731. Antoni Eperyeszy Stta Szyrwiński.

1732. Michał Xże Wiszniowiecki Kancl: i Regim: W. X. L. *Marszałek po czwarte.*

1733. Bez Krolowie. Vacat Trybunał. *Umarł Krol August II. w Warszawie pod czas Seymu Extraordynar: dnia 1. Lut: w 63. Ru życia swego, Panował lat 35.*

Panowanie AUGUSTA III.

Zaczęte Roku 1733.

1734. Alexander Wołłowicz Marszałek Nad: L. *Pod Imieniem Augusta III sądził Trybunał pokilkakroć limituiąc, nakoniec w Nowogrodku na samym dokończeniu Kadencyi umarł. Krol Leszczyński z Teodorem Potockim Prymasem schronił się do Gdańska. Z kąd będąc ści-*

snio-

śniony od Moskwy dnia 12. Czerwca wymknął się, i do Królewca uszedł.

1735. Antoni Łoyko Woyski Oszmiański.
Król Stanisław Traktatem Wiedeńskim otrzymawszy Xięstwo Lotaryńskie i Baru, oraz tytuł Króla Polskiego dożywotni, zrzekł się pretensyi do Tronu i wrócił się do Francyi.

1736. Marcin Radziwiłł Krayczy Litewski.
W tym Roku Seym Pacificationis *dwuniedzielny, ieden szczegulnie w przeciągu. 30. lat Panowania Augusta III. doszedł.*

1737. Jozef Tyszkiewicz pod ów czas Pisarz W. Litt: potym Stta Zmudz:

1738. Kazimierz Straszewicz Miecz: i Podstarości Upitski.

1739. Antoni Przezdziecki pod ów czas Pis: W. potym Referen: nakoniec Podkanclerzy W. X. Litt:

1740. Michał Judycki Marszałek Rzeczycki.

1741. Michał Massalski pod ów czas Pis: W. potym Kasztel: Wileński i Hetman Polny na ostatek Hetman W. Litt:
Po śmierci Karola VI. ostatniego po mieczu z Familii Austryackiey rozpoczęta wielka Woyna w Niemczech do lat 7. przeciągniona o sukcessyą, między Maryą Teressą Corką Karola VI. i Bawarskim Elektor: Karolem, także Królem Pruskim, który pod ow czas Sląsk zdobył, oraz między Francyą, Anglią, i Rossyą &c.

1742.

1742. Waler: Zaba Kaſzt: Połocki.
1743. Michał Sapieha pod ów czas Łowczy Litt potym Podkancł: W X. Litt:
1744. Jerzy Xże Radziwiłł pod ów czas Stta Luboſzańſki, potym Wwda Nowogrodz:
1745. Alexander Poriey Wwda Trocki.
1746. Rafał Jeleńſki Podſędek Wiłkomierſki.
1747. Jan Sołłohub Wwda Brzeſki Litt:
1748. Jozef Massalſki pod ów czas Stta Grodzieńſki, potym Podſkar: Nadw: Litt:
1749. Jan z Eklow Hilzen pod ów czas Kaſzt: Inflan: potym Wwda Mińſki.

W tym Roku dnia 8. Czerw: o godz: 10. z rana Wilno znacznie pogorzało, przeto do tygodnia limitowany był Trybunał.

W tymże Roku Trybunał Koronny nie praktykowanym nigdy przykładem zerwany był.

1750. Albrycht: Xże Radziwiłł Stta Rzeczycki.
1751. Jan Sołłohub Kaſzt: potym Wwda Witeb:
1752. Szymon Syruć pod ów czas Stta Kowieńſki i Mieczny Litt: potym Kaſzt Witeb:
1753. Jgnacy Łaniewſki Łowczy Litewſki.
1754. Ludwik Konſtan: Plater Pis: W. Litt: potym Wwda Mściſławſki.
1755. Karol Xże Radziwiłł pod czas Miecznik Litt: teraznieyſzy Wwda Wileńſki.
1756. Jerzy Fleming Podſkarbi W. Litt:

Tego Roku Woyſko Roſſyiſkie na pomoc Auſtryakom przeciwko Krolowi Pruſkiemu przechodziło przez Litwę.

1757. Jan Bogusław Jasińſki Dworzanin J. K. M.

1758.

1758. Adam Brzoſtowſki pod ów czas Stta Daugowſki, potym *Kaſzt*: Połocki.

1759. *Michał* Hrabia Sapieha *Stta* Pun: Kray: L. *Był tego Vice Marſzałkiem na Kadencyi Mińſk: Michał Morykoni* Stta Pomu:

1760. Andrzey Ogińſki *Miecznik* Litt: teraznieyſzy Kaſztelan Trocki.

1761. Jgnacy Pac Podſtoli W. Litt:

1762. Jan *Massalſki* Podczaſzy Litt:
Umarł pod czas Kadencyi w Nowogrodku, na ktòrego mieyſce obrany za Marſzałka kończył Jan Hlebicki Jozefowicz Staroſta Orſzańſki.

1763. Staniſław Xże Radziwiłł pod ów czas Podkomorzy W. Litt:
Tego Ru umarł Auguſt III. Krol w Dreznie dnia 5. Pazdziern: w Ru życia ſwego 67. Panował lat 30.

1764. Bez - Krolewie.
Konfederacya Generalna w Wilnie ſtaneła dnia 16. Apryl: Marſzałkiem obra: Michał Brzoſtowſki pod ów czas Koniuſzy W. Litt: teraznieyſzy Podſkar: W. Litt:
Obrano Nayiaśniey: Staniſława Auguſta dnia 7 Września, a dnia 24. Liſtop: Koronowano w Warſzawie.

Panowanie STANISŁAWA AUGUSTA.

Zaczęte Roku 1764.

1765. Joachim Chreptowicz pod ów czas Sekret: Litewſki teraznieyſzy Pod-Kanclerzy W. X. Litt:

Te-

Tego Roku Kadencya Wileńska Trybunału, nie iuż w Poniedziałek po przewodney Niedzieli, iak dotąd zawsze bywało, lecz w Poniedziałek po S. Stanisławie Bis: a Ruska w Poniedziałek po 3. Królach rozpoczeła się podług Konstytucyi na przeszłym Seymie Koronacyinym zaszłey.

1766. Tadeusz Burzyński pod ów czas Kaszt: potym Wwda Smoleński.

1767. Jozef z Eklow Hilzen pod ów czas Kaszt: Inflant: teraznieyszy Wwda *M*ścisławski.

1768. Jozef Xże Radziwiłł Ordyn: Klecki pod ów czas Pisarz W. Litt: teraznieyszy Woiewoda *M*iński.

1769. Andrzey Zienkowicz Kaszt: Smoleński.

1770. Dominik Alexandrowicz pod ów czas Pis: Ziemski Lidz: terazn: Koniuszy W. L.

1771. Jozef Proszyński Podkom: *M*iński, potym Biskup Melityński.

1772. Stanisław Odachowski Ciwun *M*ało Dyrwiański Stta Botocki.

Ani Kadencya Wileńska, ani Ruska nie sądziły się w tym Roku. Woysko Rossyiskie nie dopuściło. Znakiem to było formuiącey się na Polskę Burzy.

1773. Stanisław Hrabia Tyszkiewicz pod ów czas Ciwun Gondyński, teraznieyszy Kasztelan *M*ścisławski.

W tym Roku Zakordonowanie Prowincyi Polskich i zniesienie Jezuitow pamiętne.

1774. Jozef Plater Pisarz Polny Litt:

W tym Ru ostatnia była Kadencya Elek-

cyina

cyina Marſzałka Trybunalſkiego w Wilnie, a Ruſka w Mińſku.

1775. Antoni Działoſza Giełgud pod ów czas Strażnik W. Xſtwa Litt: teraznieyſzy Kaſzt: Zmudz: *Deput: z Xſtwa Zmudz: Pierwſzy Marſzałkiem Trybunału Głownego obrany w Grodnie.*

1776. *Mikołay* Łopacińſki pod ów czas Pis: W. Litt: potym Wwda Brzeſki Litewſki. *Deputat z Pttu Upitſkiego.*

1777. Jozef Judycki Straż: W. L *Depu z Pttu: Rze:*

1778. *Michał* Rokicki Kaſzt: *Mıń: Depu: z Po: Mo: umarł pod czas Kadencyi Wileńſkiey. Kończył Zaranek Vice Marſzałek. Deput: z Pttu Wiłkomirſkiego.*

1779. Ludwik Hr: Tyſzkiewicz pod ów czas Pis: W Litt: terazn: Hetm: Polny W. X. Litt: *Deput: z Pttu Grodz:*

1780. Franciſzek Piłſudzki Piwniczy W. X. *L. Deputat z Xwa Zmudzkiego.*

1781. Adam Xże Czartoryſki Gen: Ziem Podol: *Deput: z Pttu Słonimſkiego.*

Dwa razy był Marſzałkiem Trybunału Koronnego trzeci raz W. X. *Litt:*

1782. Jozef Xiąże Radziwiłł Ordynat Klecki Wwda *Mi*ńſki Dyputat z Wwdztwa Nowogrodz: *Powtóre Marſzałkiem W. Trybunału Gł: W. X. Litt:*

PROCESS SĄDOWY

ROZDZIAŁ I.

o Różności Spraw.

SĄ Sprawy o kognicyą Praw, Dokumentow, Przywileiow, Fundufzow, Zapifow, Obligow; o dyfferencye graniczne, o wiolencye, rozboie, gwałty, naiazdy, kryminały, pożogi; o zbiegłych poddanych, o miary, wagi, fabrykacyą, o expulfye, inekwitacye, o pochwałki, &c

Wfzelkie te fprawy i inne iakiekolwiek trafiaiące fię, do 3ch ściągaią fię Rodzaiow, albo (iak Prawnicy wyrażaią) *ad tres reducuntur Claffes.*

Jedne Sprawy zowią fię - - - *Caufæ Juris.*
Drugie - - - - : - - - *Caufæ Facti.*
Trzecie - - - - - - - - *Caufæ Fifci.*

Należy do Spraw, zwanych *Caufæ Juris,* poznanie i rozfądzenie wfzyftkich Dokumen-

mentow, Praw, Fundufzow, Przywileiow, Teftamentow, i innych wfzelkich Zapifow i Cerografow. (*)

Należą do Spraw zwanych *Caufæ facti* wfzyftkie wiolencye, kryminały, naiazdy, expulfye, rozboie, złodzieyftwa, czarodzieyftwa, pożogi &c:

Nota: Te wfzyftkie Sprawy *ad caufam facti* należące, troiaki maią podział: Jedne fprawy do *Regeftru ordynaryinego*, drugie do *Regeftru Incarceratorum*, trzecie do *Regeftru Taktowego* wpifuią fię.

Należą do fpraw zwanych *Caufæ fifci* wfzyftkie fprawy o miary, wagi, i o niezaprzyfiężenie dziefiątego grofza podług Konftytucyi Roku *1766*. (*)

Może bydź w iedney fprawie (czyli iak Prawnicy wyrażaią: in uno eodemque proceffu) razem *Caufa Juris & facti*, i takowe fprawy nazywaią fię *Caufæ Mixtæ*.

(*) *Wiedzieć należy iż Konftytucya Roku 1766. dyftyngwowała* Caufam Juris, *odłączaiąc Sprawy* Cywilne *od fpraw* Summarii Proceffus, *i Regestr ofobny tych fpraw* Summarii Proceffus *w Ziemftwie i Grodzie wyznaczyła.*

(*) *Konftytucya Roku 1780. zniofła podatek procentowy, a zatym i fprawy o niezaprzyfiężenie 10. grofza uftały.*

DO

Do tych ſpraw zwanych *Cauſæ Mixtæ* należą ſprawy, kiedy kto dochodząc ſukceſſive Dòbr, gwałtownie one chciałby obiąć, i czaſu tey gwałtowności naſtąpiłyby kryminały, na ten czas Sąd razem *Cauſam Juris et Facti* odbywać obligowany ieſt.

ROZDZIAŁ II.

Wiadomość o Sądach.

A Jako wielorakie ſą Sprawy, takteż i Juryzdykcye Sądowe rożne ſię znayduią. Nayprzòd ſą *Sądy Grodzkie* od Woiewodòw i Staroſtòw Sądowych podług Prawa Statutowego Art: 37. z Rozd: 4 po Woiewòdztwach i Powiatach uſtanowione.

W ktòrych Sądach po Woiewodztwach Podwoiewodzi od Woiewody, a po Powiatach Podſtaroście od Staroſty z 3ma Sędziami i Piſarzem, podług Konſt: Koron: 1764. Roku kredenſowani *poſt expletum Juramentum,* zaſiadaią.

Cztery Kadencyi na rok podług Konſtyt: Koron: 1764. idą: *Marcową*, *Maiową*, *Septembrową*, przez Niedziel 4ry, a *Decembrową* do d. 23. prawem w Ru 1766. uſtanowionym powinni ſądzić.

Powiatowi Pinſkiemu Kadencyą Roczkòw Decembrowych przez Konſt: 1766. na Juliową przenieſiono.

W tych *Sądach Grodzkich* 5. *Regeſtròw* Prawem Narodowym ſą wyznaczone: do ktò-

rych

rych podług przepisu tegoż Prawa, sprawy Grodzkie Sądowi należące wpisuią się : &c. quidem:

1szy Reiestr Fisci; do którego należą sprawy: o miary, wagi, o nie zaprzysiężenie dziesiątego grosza, *prævia appelatione*, *vigore* Roku 1766. Konst:

2gi Regestr Summarii Processus przez Konst: 1766 Ru ustanowiony, do którego podług teyże Konst: wpisuią się Sprawy Obligowe między żyiącemi Osobami a wedle Konst; 1776. chociażby za Obligami od nieżyiących wydanemi ,- i które Taxy Dóbr za sobą nie wciągaią. Także *expulsionum* & *exemptionum vigore* Statutu, oraz o zbiegłych Poddanych.

3ci Reiestr Ordynaryiny : do którego wpisuią się Sprawy *vigore* Art ; 30. z *Roz*: 4 wszelkie gwałty, wiolencye, grabieże, rozboie, pożogi, złodzieystwa, rabunki, naiazdy, i inne tym podobne w Art: 3. 12. 15. 24. 60. z Rozd: 11. i Art: 29. 30. i 31. z Rozd: 14. wyrażcne, gwałty z tegoż Regestru *deciduntur*.

4ty Reiestr Incarceratorum: do którego Regestru wpisuią się Sprawy Kryminalne za przyprowadzeniem aktualnego do Sądu Kryminalisty lub prezentacyi Trupa.

5ty Reiestr Taktowy; do którego Regestru należą: Kryminał pod Sądami popełniony, o lezyą Powagi Sądowey, i inne wszelkie Excessa pod Sądami w Mieście, lub *in circuitu* Miasta, alboliteż o milę od Miasta, czasu agituiących-

cych się *Sądow* zdarzone, z tegoż Taktowego Regestru za zakazem *in triduo* expedyuie się

ROZDZIAŁ III.

Porządek Wołania Spraw.

1o Regestr *Fisci*: na sam gatunek spraw skarbowych wyznaczony codziennie na rannych Sądach chociażby *in tractu* oczewistey sprawy, *servato* iednak *ordine* wpisów wołany bydź powinien. *Post hæc*:

2o *Regestr Summarii Processus*: po przywołaniu ktòrego aż do ostatniego wpisu Regestr *Incarceratorum* woła się aż do odsądzenia sprawy *in principali*, Potym:

3o *Regestr Ordynaryiny*: spraw Cywilnych wołany bydź powinien, aż do odsądzenia sprawy oczywistey *in principali*: po ktòrey odsądzeniu; *de novo*: 4o *Regestr Summarii Processus*: vigore Konstyt: 1766 Roku.

5o Do Regestru zaś *Taktowego* wpisane sprawy za zakazem wraz po wpisaniu Aktoratòw *extra Regestrum etiam in tractu* oczywistey podług Konst: Koron: 1764. odsądzywaią się.

Nota Kon: 1776 względem sposobu wołania Aktoratu w Subseliach mnieyszych odmieniła porządek; to iest: Opisała *Regestr Summarii processus* aż do odsądzenia wpisòw Kadencyi iedney.

Po

Po ktorym *Regestr Ordynaryiny Incarceratorum* do odsądzenia iedney oczywistey.

Ponim *Regestr Ordynaryiny Spraw Cywilnych;* takoż do odsądzenia iedney oczewistey; po odbytym takim wołania porządku, znowu do *Regestru Summaryinego* wracać się, i wedle powyższego zadeterminowania sądzić sprawy Subsellia mnieysze powinne.

ROZDZIAŁ. IV.

Wiadomość o sposobie rozpoczynaiącey się Sprawy Sądowi Grodzkiemu należącey.

Gdy kto komu iaką krzywdę uczyni, z Fortuny wypędzi, ruchomość zabierze, zboże gwałtownie pożnie, sianożęć pokosi, poddanych wyprowadzi, zaboystwo, czyli iakąkolwiek gwałtowność popełni.

Na ten czas ukrzywdzony podług Art: 2. z Rozd; 11. i 92 z Rozd: 4. bez omieszkania. Jenerała z stroną Szlachty dla wywodu gwałtu na mieysce gdzie się gwałt stanął, powinien sprowadzić, i przed tymże Jenerałem znaki gwałtu, boiu, pokazać, a Jenerał podług Art: 9. z Rozd; 4. znaki gwałtu czyli rany oglądawszy, i indagacyą zupełną o uczynionym gwałcie od poblizszych sąsiadow uczyniwszy relacyą Obdukcyi swoiey z wyrażeniem wszelkich okoliczności, z podpisem ręki swey stronie pokrzywdzoney wydać, i w Kancelaryi Grodz: przyznać *tenetur*.

Przy

Przy takowym relacyi zeznaniu Jenerał powinien pokrzywdzony Procefs na tych, którzy gwałt fzkody poczynili, w Protokule Kancellaryi zapifać, i tenże Procefs wefpół z relacyą Jenerał *in forma Juris* wyiąć.

Gdyby zaś przy tym gwałcie poścignieni byli gwałtownicy lub konie zabrane, albolitеż Kryminał nastąpił, i Kryminaliftowie poimani byliby, na ten czas ieśli Sądy Ziemfkie lub Grodzkie fądzić fię będą, kryminaliftow i gwałtownikow pociągnionych do examinu w fądzie ftawić, trupa pod Sądami, a konie w Kancellaryi prezentować, i taxować, uznanie *Regeftru Incarceratorum*, i Jenerała dla oglądania trupa przydania, przez wniefienie doprafzać fię należy.

A ieśliby Sądy fię nie fądziły, tedy prezentacyą trupa, koni zabranych i examen w Kancellaryi Grodzkiey expedyować powinien.

Także gdyby przy gwałtownym zaieździe, expulfyi, fzkody, zabranie ruchomości mobiliow naftąpiły, tedy ukrzywdzony na fundamęcie Ar: 18. 48. z Rozd: 4. i Art: 50, z Rozd: 11. *Regeftr* fzkod fwych razem z taxą zpifać i w Kancellaryi Grodz: a ktykować *tenetur.*

Pariter: gdyby kto pożyczoną fummę zapifem Obligacyinym fwoim obowiązał fię na pewnym terminie Kredytorowi wypłacić, a iednak na wyznaczonym terminie nie wypłaciłby, w takowym razie należy Kredytorowi przy Jenerale czynić na terminie w Kancellaryi pilność, i Procefs w Protokule o Kontrawencyą zapifowi

C Obli-

Obligacyinemu zapisać, i one *in forma iuris* wyiąć.

Po uczynionych tych wszystkich uroczystościach prawnych, i po wyięciu onych *in forma Juris* z Xiąg Grodzkich i Protokułu, ma ukrzywdzony 4ma Niedzielami przed następuiącą Kadencyą sądową, po stronę pokrzywdzaiącą Pozew wynieść.

Nota: Toż się też dla informacyi dodaie: iż zabòystwa, złodzieystwa, pospolicie przez chłopow, lub sług praktykować się zwykły; dla tego w takowych sprawach dwa się Pozwy wynoszą, ieden po Pana samego z aresztem dla statuicyi kryminalistow, a drugi po samych Kryminalistow, dla odniesienia kary za występek naznaczoney; z Panem do Regestu Ordynaryinego, a z Kryminalistami do Regestru *Incarceratorum*, za wyniesionemi Pozwami Aktoraty wpisuią się, i ze przypadnieniem z ktòregokolwiek egestru sprawy, zaraz drugi Aktorat w innym Regestrze wpisanym, łączyć się powinien.

Ad hæc: Jako Aktoraty bez poprzedzonych Pozwòw utrzymać się nie mogą, tak też i Pozwy na Kadencyą *immediatè* następuiącą sądową wyniesione. — Gdy teyże Kadencyi za wyniesionemi Pozwami Aktoraty *per Incuriam* wpisane nie będą, takowe Pozwy podług Art: 45. z Rozd: 4 kassuią się, i iuż koniecznie po ominioney sądowey kadencyi, na drugą następuiącą, potrzeba nowe wynosić pozwy, wyiąwszy: gdyby ta kadencya, na ktòrą pozew iest wyniesiony w czasie swoim nie sądziła się. Na

ten

ten czas za takowemi *etiam* pierwszemi pozwami do Regestrow ingrossować się Prawo Statutowe, Art: 43. z Rozd: 4. pozwala.

Pro reliquo: Jako żadna strona, bez Pozwu wyniesionego nic u sądu wygrywać, podług Prawa Statutowego Art: 54. z Rozd: 4. nie może, takteż i pozew wyniesiony, ieżeli nie będzie miał okoliczności wszystkich w Art: 9. z Rozd: 4. wyrażonych, bywa częstokroć odrzucony, i Aktorat zmazany.

Dla czego w Pozwie wszystkie okoliczności, to iest: Imie, przezwisko, honor Adwersarza, oraz czas, mieysce uczynioney szkody, i wszystkie pretensye nic nie opuszczaiąc, ani przydaiąc, sprawiedliwie i dokładnie wyrazić, tudzież żałobę z *Regestru consone* ułożyć należy; na Pozwie bowiem cały fundament Aktora polega, i ktòrakolwiek pretensya, w Pozwie nie wyraża się, ta też pretensya sądzona nie będzie.

Superadditur: i to, iż ieśliby po rozpoczętym Procederze i po zaszłey Dylacyi nowe wiolencye, kryminały od teyże samey osoby, z ktòrą proceder rozpoczęty, nastąpił; na ten czas nowy pozew po stronę pokrzywdzaiącą *de novo emergenti* wynieść, do Regestru Aktorat wpisać, do rozpoczętego procederu łączyć, i na pozwie się poprawić. Prawo Narodowe Art: 46. i 65 z Rozd: 4. oraz Konst: 1726. Roku, *titulo Konserwaty*, pozwala.

C 2

ROZDZIAŁ V.

Wiadomość iakim się sposobem Pozwy do Grodu wynoszą.

Pozwy pod Imieniem Woiewody po Woiewodztwach, a pod Imieniem Starosty Sądowego po Powiatach wydaią się.

Naprzykład: do Grodu Grodzieńskiego chcąc kogo pozwać, tym sposobem trzeba napisać:

Antoni Tyzenhauz Podskarbi Nadworny W. X. Litew. Sądowy Grodzienski &c. Starosta.

WW. JJ. PP. NN. (Imie, Przezwisko. Urząd samych Panów, oraz sług, Czeladzi, Poddanych, Imiona i Przezwisko: ieśliby byli pomocnikami gwałtowności iakiey, należy wyrazić) *Pozew przed Sąd Grodzki Powiatu Grodzienskiego na Roczki po dacie teraznieyszey, naupierwsze w Mieście J. K. Mci Grodnie sądzić się maiące, z Instancyi WW. JJ. PP. NN.* (Aktorów samych Imiona i Nazwisko, i Honory wyrazić) *którzy Obżałowanych WMściów pozywaią, Mieniąc o to, &c.*

Wiedzieć iednak trzeba, iż w Kopij podaiącey się przez Jenerała stronie przeciwney, niepotrzeba ze wszelkiemi okolicznościami pisać Załoby, lecz albo krótko namienić, albo też zgoła pretersyą opuściwszy do Autentyczney Załoby referować się w ten sposob: po aryndze wyżey namienioney wyrażaiąc, *mieniąc i referuiąc do Załoby Autentyczney i wszystko, co czasu Prawa* latius deducetur, salva *załoby* melioratione *Pisan Roku NN. Mśca N. dnia N.*

No-

Nota: Na teyże Kopij *membranie*. Na Pozew Grodzki Powiatu Grodzieńskiego i Pisarza Grodzkiego podpisać, potym Relacyą Jeneralską z wyrażeniem Aktorow i strony przeciwney, oraz Roku, Miesiąca i Dnia, mieysca gdzie się Pozew kładzie, na tymże samym Pozwie napisać, do ktòrey Jenerał podpisawszy się, powinien stronie odporney podać.

W Autentyczney zaś Załobie *requiruntur* wszystkie okoliczności; przetoż dla lepszey informacyi termin Załoby Autentyczney o expulsyą z Dòbr, i o zabranie ruchomości; tu się kładzie.

Mieniąc, o to, iż co Załowany Delator Dobra NN. w Powiecie, lub Woiewòdztwie N. leżące ze wszystkiemi Attynencyami za summę N. od J. P. N. w Roku N. wiecznością nabywszy, i do Possessyi swey dziedziczney na fundamencie Prawa wieczysto - Przedażnego iuryzdycznie obiąwszy, też Dobra ze wszystkiemi onychże Attynencyami i Przynależnościami na osobnym Inwentarzu wyrażonemi, spokoynie possydowali.— Inter ea *Obżałowany Jegomość zgwałcenia Praw Narodowych za nic poczytawszy, prożnym cudzey substancyi appetytem uniosłszy się, wspomnione Dobra usiłuiąc* præoccupare *sami w osobach swoich znaczną ludzi gromadę w rozmaite oręże uzbroionych w Roku N. Miesiąca N. Dnia N. wyżey rzeczone Dobra attakowawszy Załuiącego Delatora z tychże Dòbr gwałtownie wypędziliście, bydło, konie, zboże i wszelką ruchomość, mobilia na osobnym Regestrze wyrażone zabraliście, expulsyą formalną uczyniliście, i też*

Do-

Dobra ze wszystkiemi Attynencyami expulsive modo *zabrane possyduiąc, intraty onych przychodzące na swóy pożytek z znaczną, Delatora szkodą obracacie, samego zaś Delatora z substancyi ogołoconego odpowiedziami infestuiecie, o co wszystko Załuiący Delator chcąc z Obżałowanemi Wmć PPmi Prawem czynić* ante omnia do *uznania Reindukcyi do Dóbr i wszystkich Attynencyi przez Urząd* ad libitum *użyty, a data Dekretu za tydzień* & post subsecutam traditionem, *do obwarowania* omnimodæ securitatis *possessyi tychże Dóbr, tudzież zdrowia i życia samego Aktora i poddanych* ab omni citatorum in petitione & violencijs; *do komportacyi* sub nexu Iuramenti *zabraney ruchomości, mobiliow, tudzież abdukcyi koni, bydła, &c. na osobnym Regestrze wyrażonych, do uznania Inkwizycyi, kalkulacyi, y szkod weryfikacyi, do pokazania Penami* pro demerito act onis *ściągaiącemi się, do przysądzenia summy na obżałow: za poczynione szkody* ad minimum *NN. do przysądzenia Expensow Prawnych &c. i o to wszystko, co czasu prawa* fusius deducetur salva *tey żałoby* melioratione, *lub nowey* pro exigentia causæ *wyniesienia, Załuiący Delatores tym Pozwem Obżałł: Wmć N. adcytuią. Pisan &c.*

A ieśliby sprawa była o statuicyą poddanych, kryminalistow, złodzieiow, na ten czas iako żałobę *i petita conformiter, cum merito actionis ad statuitionem* złoczyńców ułożyć, tak też i w dowodzie pozwu *hæc formalia* przydać należy, *tudzież poddanych zbiegłych*, vel *złodzieiów, albo kryminalistow N. w Dobrach Ichmościów mieszkaiących NN. w summie Złtch Pols:*

NN. mocą Prawa przyareſztowałem, *ktòrzy vel ktòry ażeby do rozprawy prawney był zatrzymanym*, & *ad Iudicium ſtawiony oznaymiłem.* Piſan ut ſupra &c.

Takowy więc Pozew powinien Jenerał podpiſać, kopią pozwu znowu z podpiſem ręki ſwey, *uti præmiſſum*, Stronom odpornym, czy to przy Kościele, na Rynku, gdziekolwiek podług *Art:* 17. z Roz: 4. albo w Dobrach pozwanych położyć, tenże Jenerał *tenetur*.

A po nie oſiadłych podług *Art:* 9. z *Roz:* 1. do drzwi Kościelnych, lub Ratuſza przybić. Autentyk zaś ſam pozwu podpiſawſzy, czy to w Kancellaryi podług *Art:* 9 z *Rozdz:* 4. czyli też przed Piſarzem vigore *Art:* 17. z *Rozdz:* 4 tenże Jenerał obligowanym ieſt przyznać.

Wiedzieć iednak należy, iż takowe zeznanie, przed Piſarzem, Pozwòw na ten czas tylo prawne bywa, kiedy w iednymże Woiewòdztwie, lub Powiecie Dobra pozwanego i Sądy Grodz: nayduią ſię.

Lecz naprzykład, gdy Poddani Woiewodz. Połoc: do Dòbr Powiatu Orſzańſk: zbiegną, lub będą wyprowadzeni; albo w ſprawach Obligowych, lub też maiący oſiadłość w Powiecie Orſzańſkim, exceſs iaki w Wwdztwie Poll: popełnią, na ten czas ſprawa o zbiegłych poddanych vigore *Conſt: Coron:* 1764. w ſprawach obligowych vigore *Konſt*: 1766. *Roku*, w ſprawach zaś exceſsowych vigore *Statutu* ukrzywdzony przez Jenerała może wynieść Pozew do Grodu Połoc: i na Dobrach w Powiecie Orſzań: położyć, toż ſamo ma ſię rozumieć i o innych Powiatach.

Mem-

Membrany iednak ten Piſarz podpiſuie, do ktòrego Grodu Pozew wynieſiony, & etiam każdy Piſarz i przeciwko ſobie pozew wynieſiony, obowiązany ieſt prawem *Statut: Art: 6.* z *Roz: 4.* podpiſać.

Ad hæc ſuperadditur i to: iż gdyby *complices facti* oſobne oſiadłości mieli ſwoie, potrzeba więc każdemu oſobną kopią pozwu, czy to oczewiſtą w ręcę, czyliteż na dobrach położyć, a do iednego Autentycznego pozwu, iako iednę rzecz wpiſać, i za tym pozwem Aktorat przeciwko wſzyſtkim ieden w Regeſtrach uczynić.

ROZDZIAŁ VI.

Wiadomość o Dylacyach w Sądach Grodzkich Prawem dozwolonych.

SPORZĄDZIWSZY *ſolennitates*, to ieſt: Process, Obdukcyą Jeneralſką, prezentacyą, taxy &c. Pozew z dowodem napiſawſzy, należy ieſzcze *meritum actionis* dla informacyi Sądu ułożyć, i ſprawę ſwoię pod czas reaſsumuiących ſię Sądow do Regeſtru należnego wpiſać.

Za przypadnieniem ktòrey ſprawy *ex cruda citatione*, to ieſt: za pierwſzym pozwem w piſaney po uprzątnionych Akcessoryach uformowanych przez przeciwną ſtronę, ktòra *diffugiis laborando* ſtawa *de exceptione fori*, Regeſtru, i o zmazanie Aktoratu.

Po nakazaniu zatym procederu, gdy Strona przeciwna ſtawać będzie, naſtępuiące w ſprawach Grodzkich Prawem *Konſt: 1764. pozwy, dylacye.* *1mo:*

1mo: W Sprawach Obligowych, ſpraw kopia. A wedle *Konſt:* 1776. *titulo* uſtawa podatkow Xięſtwa Litews: ſprawy za Obligami bez Kopii ſpraw i dalſzych Dylacyi ſądzone być powinne.

2do W Sprawach o zbiegłych Poddanych, lub wyprowadzonych, Kopia ſpraw *cum ſtatuitione.*

3tio: W Sprawach wiolencyinych, Inkwizycya ſzkod, weryfikacya i Kopią ſpraw.

4to: W Sprawach kryminalnych Inkwizycya, komparycya ſamego, *vigore Konſtytucyi* 1726.

5to: W Sprawach Złodzieyſkich ſtatuicya złodzieia, kopia ſpraw.

6to: W Sprawach expulſyinych *vigore Konſt:* 1699. i 1764. Reindukcya, Inkwizycya, kalkulacya, weryfikacya i kopia ſpraw.

7mo: W Sprawach exempcyinych Inekwitacya, o ktorey poniżſza informacya.

Sciendum, iż przy zapiſywaniu *in 1mo termino* Dylacyi może Aktor, i pozwany, jeśli będzie miał rekonwencyonalny Aktorat, *ſecuritatem* poſſeſſyi Dobr, & *ſecuritatem* zdrowia *vigore Konſt:* 1726. *Roku* warować. Oprocz wyżey namienionych Dylacyi; są ieſzcze Prawem pozwolone *beneficia Juris,* to ieſt Obmowy.

Obmowy ſą dwoiakie: Jedna na Funkcyach Senatorom, Miniſtrom, Poſłom, Deputatom na Trybunał Aktu zoſtaiącym we wſzelkich *ſimplicium iniuriarum* ſprawach (*exceptis cauſis exemptionum, expulſionum & inscriptionum*) w każdych Sądach iść powinna aż do ſkończenia funkcyi.

Druga obmowa *ſupra veram infirmitatem in cauſis perſonalibus prævio Juramento ſuper eam,* każdy Sąd powinien przyimować. Tak-

Także godzina iedna *in caufis fimplicium iniuriarum non vero fummarii proceffus* Prawo Coron: 1764. Aktorowi i pozwanemu pozwolilo.

Takowe tedy pozoftałe Aktoraty po przyiętych obmowach za wyiściem terminu wraz *in quolibet fubfellio* opuściwfzy do wołania *ex ordine* Aktoraty *iterum rezuscytowane* i wołane być maią *non attento ordine.*

Toż fię ma rozumieć i o tych Aktoratach, przy ktòrych zapifana godzina: że wraz przy expiracyi godziny według Zapifu wołana być powinna. A ieśliby *in tractu* expiracyi godziny *ex ordine* wołania Aktoratow, wypadła inna fprawa oczewifta, tedy po odfądzeniu oney, aby też na godzinie pozoftała fprawa wołana i fądzona była, tymże prawem Koronacyinym *titulo* obmowy, ieft warowano.

Jeśli więc po wfzyftkich Dilacyach takowe Obmowy przyięte będą po wyiściu terminu naftępuie oczewifta.

A ieżeli *ex cruda citatione,* na ten czas Dylacya fprawie *competens* użycza fię, po odefzłey fprawie, potrzeba Dekret *in forma Juris* wyiąć przed naftępuiącą Kadencyą Sądową 3ma dniami kopie fpraw do Kancellaryi Grodzkiey oddać, i atteftacyą z Kancellaryi *pro documento* oddanych Kopii fpraw wziąć, i dalfze wyroki dopełnić Aktor obowiązany ieft.

Poft hæc po reafsumowaniu fię Sądow Grodz: Aktorat za Dekretem pierwiey otrzymanym, do tegoż famego Regeftru, z ktòrego pofzła Dylacya wpifawfzy *reftat in principali* z adwerfarzem fwoim rozprawić fię.

W fpra-

W sprawach zaś expulsyinych i exempcyinych, gdy Reindukcya lub Inekwitacya do dòbr uznana będzie, przez Urząd *ad libitum* użyty.

Na ten czas Aktor wraz po Dekrecie uprosiwszy Urzędnika ktòrego, bądź Sądowego, i pod Imieniem iego obwieszczenie stronie przeciwney wydawszy, na terminie w Dekrecie opisanym tegoż Urzędnika, do Dòbr expulsyinych z Jenerałem i stroną Szlachty sprowadzić i Dobra obeymować powinien, a Urzędnik Sądowy do tego Aktu użyty, iako obwieszczenie przy dowodzie zeznanym w Kancellaryi, tak też i List podawczy *tenetur* podpisać.

ROZDZIAŁ VII.

Wiadomość o Inekwitacyach.

Lubo *Konstytucye dawnieysze i Coron: 1764 Roku* w sprawach exempcyinych *ad 1mam instantiam* Sądom Inekwitacyą do Dòbr uznawać nakazały, iednakże Urzędnicy Sądowi maiąc wzgląd na klauzułę *nihil quidquam praeiudicando* warunkom i obowiązkom w Prawach zastawnych opisanym, oraz possessyi za onemi usque *ad plenariam* tychże warunkòw przez Wiecznika *satisfactionem w Konst: Coron: 1764.* wyrażoney Inekwitacyi do Dòbr exempcyinych *in prima instantia* pospolicie nie uznawaią. Lecz w takowych sprawach kopie spraw na terminie pierwszym oddać *ad invicem* nakazawszy, na drugiey Kadencyi Summę realną wypłacić Dziedzica obowiązuią.

Po

Po wypłaceniu *Summy* Dziedzicowi inekwitować się do Dòbr w zastawie będących pozwalaią, oraz kalkulacyą, weryfikacyą uznawaią.

Z poprzedzonego tedy *immediate* wyrażenia, natura inekwitacyi zda się fundować na tym, gdy kto Dobra swe dziedziczne umyśliwszy windykować z zastawy possyduiącego też Dobra, Zastawnika o przyięcie Summy i o Inekwitacyą do Dòbr, do prawa pozywa; Zastawnik także wzaiemnie, swego Dziedzica o pretensye swoie adcytuie.

Sciendum, iż na ten czas Proceder rozpoczyna się o inekwitacyą, gdy po wydanym od Aktora dwònastą niedzielami do okupna Dòbr obwieszczeniu, Possessor zastawny roszcząc sobie pretensyą, *Summę* przyiąć wzbrania się, na ten czas Dziedzic ulokowawszy Summę w Kancellaryi, pozywa do Sądu *Zastawnika*.

Nota: Dystynkcya albo różnica między Prawem Zastawnym i Wyderkaffowym takowa iest.

Natura prawa zastawnego na tym się funduie: iż gdy Dziedzic będzie potrzebny Summy, bierze u świeckiego pieniądze i w tychże pieniądzach Fortunę swoię dziedziczną na lat trzy lub więcey zastawuie.

Prawo; Inwentarz, i Intromissyą swemu Zastawnikowi daie, w mocy takowego prawa i Intromissyi kredytor, Fortunę obeymuie, i aż do oddania Summy Dobra zastawne possyduie.

Natura zaś wyderkaffu w *Konst*: 1635. takowa opisuie się.

Swie-

Swiecki Pan pożyczoną od Stanu Duchownego Summę, wnosi ią na Dobra Dziedziczne, i też przy danym Prawie Wyderkaffowym Reempcyonalnym, i Inwentarzu przez Jenerała iuryzdycznie intromittuie, i do possessyi podaie Duchowieństwa.

Post hoc, per arendam od Duchowieństwa też same Dobra do swoiey possessyi obiąwszy, czynsz roczny od summy wziętey *per septem a centum* Duchowieństwu na terminie, w tymże prawie wyrażonym, płacić obligowany iest Dziedzic, samym zaś Duchownym Dòbr trzymać prawo zabrania.

W teyże *Konst*: 1635 Roku o Wyderkaffach postanowioney, następuiące przepisuią się warunki.

Nayprzòd: Pozwolono Dziedzicowi *praevia* *tzstą* Niedzielami przed terminem okupna do Grodu *adcitatione* każdego czasu Dobra Wyderkaffem obciążone okupić, albo uwolnić oddaiąć Summę Duchownym

Powtòre: Gdyby Duchowieństwo Summy nie chciało przyiąć, na ten czas Dziedzic summę w Kancellaryi lokować może i uwolni się od płacenia prowizyi roczney.

Potrzecie: Aby Summy na Wyderkaff dane *dimidium valoris* Dòbr Wyderkaffem onerowanych nie przechodziły.

Poczwarte: Gdyby Dziedzic rocznego czynszu Duchowieństwu na terminie nie wypłacił, na ten czas Duchowny powinien pozwać Dziedzica do Grodu. Grod po nakazaniu na pierwszym terminie kopij spraw, na drugim

m

minie ſummę i prowizyą na Dziedzicu i Dobrach Duchowieńſtwu Wyderkaffem onerowanych, Duchowieńſtwu przyſądza; oraz termin oddania ſummy i prowizyi wyznacza.

Inekwitacyi zaś do Dòbr Wyderkafem onerowanych, a *per Intromiſſionem* do poſſeſſyi Duchowieńſtwa podanych *Konſt:* 1635 i 1726. *in caſu* nieoddania na terminie ſummy, uznawać Urzędom zabroniły.

A tak, gdy Dziedzic ſprzeciwiaiąc ſię Dekretowi, ſummy na terminie nie wypłaci, znowu Duchowni muſzą go pozywać, przez to bowiem zabronienie Inekwitacyi do Dòbr dłużnikòw pożyczone ſummy *pro invindicabilibus* wyżey *cytowane Konſtytucye* oſądziły.

Powtòre: Natura Inekwitacyi druga ieſt takowa, iż gdy pożycza kto ſummy, daie Oblig *cum Inequitatione* do Dòbr ſwoich i temuż Obligowi Inekwitacyinemu zadość nie uczyni, to ieſt: ani ſummy na terminie nie odda, ani Inekwitacyi do Dòbr niedopuści, o co, gdy ſię ſprawa między żyiącemi oſobami, wytoczy do Grodu, Urząd Grodzki na 1wſzym terminie wedle *Konſt:* 1776. Summę w obligu wyrażoną weſpòł z procentem i expenſem prawnym Aktorowi na Debitorze i Dobrach ~iego przyſądza, i na terminie wyznaczonym oddać nakazuie.

A za nieoddaniem ſummy na terminie, Inekwitować ſię Aktorowi świeckiemu do Dòbr w Obligu wyrażonych, czy przy Orzędniku Sądowym *ad libitum* użytym, czyli też przy Jenerale dopuſzcza,

Trze-

Trzecia natura Inekwitacyi iest: iż gdy po uczynioney przez siebie z Dòbr expulsyi adcytowany do *Sądu* Grodz: zrzekałby się u Sądu, że nigdy expulsyi nie czynił, i brałby się na Inkwizycyą, na ten czas Urząd Grodzki po zrzeczeniu się czynioney expulsyi, obowiązany iest podług *Art:* 92. z *Rozdz.* 4. do Dòbr expulsyinych *ad 1mam Instantiam* uznać Aktorowi przez Urząd *ad libitum* użyty Inekwitacyą. Podług ktòrego Dekretu Aktor mocen iest, czy to przez Urzędnika *Sądowego*, czyli też przy Jenerale stosuiąc się do Dekretu Dobra expulsyine do possessyi swoiey obeymować, Lest podawczy Sądowy, lub Intromissyą wziąć

Bywa także na drugim terminie uznawana Inekwitacya Aktorowi do Dòbr w przezyskach prawnych, lub w taxie urzędownie komu podanych.

Obiąwszy tedy Urzędownie Dobra, należy inkwizycyą, kalkulacyą, weryfikacyą, (które *Actus* nie zawsze w iedney sprawie naznaczaią się.) *in loco competenti* expedyować.

ROZDZIAŁ VIII.

Wiadomość o Inkwizycyach, Kalkulacyach, Weryfikacyach.

DWOJAKIE są Inkwizycye Prawem Narodowym opisane. Jedne są *Korporalne*, ktòre podług *Art:* 17. z *Rozdz:* 14. na złodzieiach przez kata *extenduntur*. Te Konst: 1776. są zniesione.

Dru-

Drugie ſą *Inkwizycye Cywilne*: ktòre w ſprawach Cywilnych przez poprzyſiężonych świadkow expediuią ſię *vigore Art:* 61. 62. 65. z Roz: 11. i o tey Cywilney Inkwizycyi następuie informacya.

Tu trzeba wiedzieć, iż do obięcia *per inequitationem ſeu reinductionem* Dòbr nie wyznaczaią ſię oſobiście w Dekrecie Urzędnicy Sądowi.

Do Inkwizycyi zaś, weryfikacyi, i kalkulacyi każda ſtrona od ſiebie podług Koſt: 1764. po 3ch mianowicie powinna z iakiego chcąc Woiewodztwa, lub Powiatu Urzędnikow obrać, za niezgodzeniem ſię ſtron, *Sąd tenetur* wyznaczyć onych.

A z tak *benevole* obranych, lub *deciſive* wyznaczonych, iednego ſtrona iedna, drugiego druga ſtrona, ktòrego chcąc ma ſprowadzić *ad locum competentem* Urzędnikow.

Przed ſprowadzeniem jednak Urzędnikow, powinna ſtrona powodowa obwieſzczenie przed terminem od Urzędnikow założonym 4ma tygodniami pod imieniem tychże Urzędnikow z wyrażeniem mieyſca, dnia i Dekreta ſtronie odporney przez Jenerała, razem z Pozwem wydać, i tak obwieſzczenie, iako i Pozew aby były w Kancellaryi ſwego Powiatu, lub Woiewodztwa zeznane i dowody onych oſobno *in forma Juris* wyięte, obowiązani ſą dołożyć ſtarania.

Ad hæc Obwieſzczenie *in forma Juris* zapiſać, ktòre potym Urzędnicy Sądowi przy ufundowaniu Juryzdyki podpiſuią.

Simi-

Similiter Pozew *ſeu* załobę z wyrażeniem wſzyſtkich pretenſyi i okoliczności ułożyć.

Interrogatoria dla świadkow *punctatim* z żałob ſwych wyrażaiąc pretenſye ſwe wſzyſtkie *conſone* z żałobami napiſać.

Swiadkow dobrych o intereſſie wiadomych *Kollateralnych* żadney obiekcyi w Art: 76 78. i 79. z Rozdz: 4. wyrażoney nie podlegaiących wcześnie przed Inkwizycyą uprośić, i przed onemiż *Interrogatoria* pokilkakroć razy przeczytać, tychże świadkow imiona i przezwiſka na regeſtrze wyrazić, i wſzelką gotowość mieć należy.

Strona powinna śię ſtarać o świadkow oczewiſtych, i tych nad 12. więcey ſtawić do Inkwizycyi, Konſt: 1588. zabrania.

W Sprawach zaś mnieyſzych, i po 5. świadkow, lub mniey, ſtrony do Inkwizycyi ſtawić mogą zachowuiąc *paritatem*.

Tandem: Na terminie przez obwieſzczenie wyznaczonym za ziechaniem śię *ad locum competentem* Urzędnikow, po obwołaniu przez Jenerała ufundowaney Juryzdykcyi, nazaiutrz pospolicie każda ſtrona ſtawi ſwoich świadkow, i regeſtra onych iedna drugiey ſtronie oddaią.

Po zgodzeniu śię na świadkow też ſame Regeſtra od ſtron wzaiemnie podpiſane zoſtaią.

Naſtępuie potym *Kommunikacya Interrogatoryòw*, Załob, które ieśli z żałobami ſą zgodne, i te ſtrony podpiſuią i Urzędnikom regeſtra świadkow, *Interrogatoryòw* do rąk oddaią.

Po uprzątnionych tych Akceſsoryach, ktòre częſtokroć Urzędnicy przez decyzyą ſolwuią,

kiedy ktòrakolwiek ſtrona poda na Regeſtrach ſwiadkow, obiekcyom w prawie wyżey cytowanym wyrażonym podlegaiących, alboli-też *Interrogatoria* z żałobami nie będą zgodne, na ten czas ſtrona Urzędnikom donieſi, a Urzędnicy *prævia reductione* ſwiadkow zakweſtyonowanych oddalaią, a innych na to mieyſce ſtawic każą.

Też ſame *Interrogatoria* z żałobami konfrontuią, i te punkta z *Interrogatoryów* kaſsuią, ktòrych w żałobach wyrażonych nie maſz.

Po uſpokoieniu więc tak względem ſwiadkow, iako i względem *Interrogatoryow*, uroſzczonych kontrowerſyi Aktorowie ſami, lub onych Plenipotenci podług Konſt: 1726 *iurament* wykonać, *ſupra non corruptos, neq; corrumpendos teſtes obligantur*.

A po expedyowaney *Inkwizycyi*, oraz obſigillowaniu oney, naſtępuią *Actus* kalkulacyi intrat, ſumm branych, ceł o ktòrych czytać Konſt: 1726. *Titulo Inkwizycye*.

Kalkulacya nic innego nie ieſt, tak tylko Regeſtr percepty i expenſu porządnie ſporządzony, oraz dokumentami, kwitami i ſwiadectwem ludzi wiary godnych od Urzędnikow podpiſany.

Poſt hæc naſtępuią *actus* weryfikacyi ſzkod, ktòre w ten ſpoſob expediuią ſię.

Aktor każdy powinien pretenſye ſwoie na punkta oſobne *propoſita* podzielić, i też pretenſye ſwoie na punkta oſobne dowodami liſtownemi i ſwiadkami collateralnemi, *etiam* własnemi poddanemi ſwemi probuiąc, & *pro reali deductione realitatis* pretenſyi ſwey do Jura-

men-

mentu z świadkami zabieraiąc się wynikłey Summy z pretensyi *in finali* zapisania Urzędnikow Sądowych doprasząć się.

Strona także przeciwna *in reposito suo* zbiiaiąc te pretensye strony powodowey, dowody swoie kładzie i prosi Urzędnikow, aby te Aktora pretensye *in linea nuda nil probanti* były zapisane.

Urzędnicy Sądowi po każdym *propositum*, i *repositum* pretensye Aktora decyduią, i ieśli będą realnemi dowodami wsparte, i od strony przeciwney nie negowane, tedy całą pretensyą Aktora, lub część *in linea reali* zapiszą.

Gdy zaś ktòra pretensya będzie od strony przeciwney negowaną, i oboiętność, lub niepewność obu stron dowodow pokaże się, na ten czas *in linea controversa ad decisionem* Sądu zapiszą.

Nakoniec, gdy iaka pretensya żadnych zgoła dowodow na wsparcie siebie nie będzie miała, & *in evidenti* pokaże się być zmyśloną; takową więc pretensyą Urzędnicy *in linea nuda* zapisuią.

Skończywszy więc te wszystkie Akta, jeśli one będą Dekretem naznaczone, Inkwizycyą obsigillowaną, do Kancellaryi Grodzkiey odsyłaią.

Akta zaś kalkulacyi, weryfikacyi przez Urzędnikow podpisane, stronomsię wydaią.

Po expedyowanych tych wszystkich Aktach *tenetur* strona odporna, i powodowa *ad invicem* do Kancellaryi Grodzkiey przed następuiącą *immediate* Kadencyą Kopie spraw oddać, i Akto-

raty swoie czasu rozpoczynaiących się Sądow do Regestrow należnych wpisać.

Nim zaś przypadnie sprawa, każda strona czy to przez umocnionego Jmci Pana Patrona *Meritum* sprawy kosztem strony dla każdego Sędziego, Pisarza, Regentow, i strony przeciwney rozpisać i każdemu przed przypadnieniem. sprawy *Statum Causæ* rozdać powinne, *vigore* Konst: 1764.

Similiter Repliki ułożyć, i rozpisać kosztem strony, sam Patron *tenetur* i rozdać stronom *obligatur*

Po odeszłych Produktach, Replikach, po przeczytaniu i oddaniu do Sądu Petitow, Punktow Juramentu, następuie, *in occlusa stuba Judicii* namowa, albo sądzenie sprawy, potym promulgacya decyzyi.

Takowa tedy decyzya ostateczna, gdy w niektòrych Kategoryach lub we wszystkich ktòrey kolwiek stronie uciążliwa, i z prawem niezgadzaiąca się będzie się zdawała, na ten czas wolno, czy to stronie powodowey, czyli-też odporney od całego Dekretu, lub od niektòrych Kategoryi, i z wyrażeniem Punktow, od ktòrych się Appellacye dnia 3. podaią do Sądu Trybunal: z podpisem swoim, lub Plenipotenta zaapellować.

A że nie we wszystkich sprawach prawem są pozwolone Appellacye, przetoż w ktòrych sprawach pozwolone są Appellacye, a w ktòrych nie, dokładnie z następuiącey *Informacyi patebit.*

ROZ-

ROZDZIAŁ IX.

o *Appellacyach.*

NAYPRZÒD o tych Sprawach, od ktòrych Appellacye Prawem Narodowym ſą zabronione.

1. W każdych ſprawach *ab accessorio* przez Prawo Narodowe Art: 88. z Rozdz: 4. Konſt: 1557. i 1764. Roku ſtanowione, i lub *ante legem* Cor: 1764. Roku, *latam* podług Konſtyt: 1557. *ab Acceſsorio perimenti* Appellacye dopuſzczone były, iednak prawem Konſt: od wſzelkich *Acceſsoriów etiam & a perimenti* appellować zabroniono.

2. Nie idą Appellacye w ſprawach Obligowych między żyiącemi Oſobami, w ktòrych ſtrony wyrzekaią ſię Appellacyi pod Art: 88. Rozd: 4. i Konſt: 1569.

3. W ſprawach Expulſyinych *in puncto reinductionis*, i win o piſanych podług Art: 88. z Rozd: 4. Konſt: 1710. i Konſt: 1764. Appellacye zabronione.

4. W ſprawach ozbiegłych poddanych Prawo Konſt: 1764, nie tylko appellować zabrania, lecz *inſuper* ſtoſuiąc ſię do dawnych Praw w tym Woiewództwie, lub Powiecie z kąd wyſzli poddani, w Grodzie *ex ſummario proceſſu* rozprawować ſię nakazuie.

5. W ſprawach *minoris importantiæ* ktòre *ex merito ſuo non excedunt valorem* 500. złotych, Urzędy Grodzkie, i Ziemſkie Appellacyi podług Konſt: Coron. 1764. dopuścić nie mogą.

6.

6. W ſprawach *in principali* oſądzonych od których Appellacye nie zaſzły, i które *in executione* zoſtaią, Appellacye i Cyllacye żadne podług Konſt: 1764. nie idą

7. W ſprawach *etiam* Taktowych podług Artyk: 88 i 75. z Rozd: 4. Appellacye nie powinne być dopuſzczone, kiedy kto komu u Sądu ſtoiąc dobrowolnie na dowod, albo odwod iaki puścił, a tenby komu puſzczono dowod, lub odwod uczynił, a ktoby do takiey rzeczy ſam dobrowolnie czaſu rozprawy przyznawał ſię w których ſprawach Statut appellować zabrania.

8. W ſprawach *Fiſci*, o wagi, miary podług Konſt: 1766. appellować zabrania.

W tych tedy wſzyſtkich wyżey namienionych ſprawach, od których Prawem Narodowym ſą zabronione Appellacye *poſt finale*, *in pricipali iudicatum* powinna naſtąpić exekucya Dekretow, to ieſt: ieśli Jurament ſamemu Aktorowi, lub poddanym będzie uznany, powinna ſtrona przeciwna Rotę w Dekrecie wyrażoną z korrekturą Regenta wyiąć, i dnia 3ciego po Promulgacyi Dekretu Aktorowi, *vel contra* Aktor JmŚć Pan ſtronie przeciwney, podług Art: 81. z Roz: 4. poddać, i do Juramentu prowadzić.

Strona zaś ta, którey Jurament uznano, czy to tegoż czaſu, czyli-też na wyznaczonym *ad requiſitionem* ſtrony Jurament wykonać maiącey przez ſuſpenſę mieyſcu i terminie przed godziną 12ſtą z rana Jurament wykonać *tenetur* inaczey bowiem podług *Art:* z *Roz.* 4tego rzecz ſwą utracić, na którym przez decyzyą wyznaczo-

czonym terminie, po wykonanym iuramencie należy *pro Documento* wziąć z Kancellarii attestacyą ſtronie, ktòra przyſięgła, *poſt hæc*, rzecz przyſądzoną od ſwego adwerſarza po odyſkiwać, to ieſt: przy oddanych, czy to Summę przyſądzoną odbierać, i z odebrania kwitować, a po nie wypłaceniu Summy na terminie do Dòbr adwerſarza podług Dekretu inekwitować ſię, i do approbaty poſſeſſyi Dòbr *per inequitationem* obiętych, adwerſarza ſwego do tegoż ſamego Sądu pozwać; i Dekreta poſſeſſyą ubeśpieczyć należy, &c

Powtòre we wſzyſtkich zaś innych ſprawach *a finali in principali iudicato* appellować czy to od całego Dekretu, czyli też od nie ktòrych kategoryi podług *Konſt: Coron:* 1764. obòm ſtronom ieſt pozwolono *ſervato ordine* w teyże Konſtytucyi *præſcripto*.

A gdy appellacya od Dekretu do Trbłu zaydzie, na ten czas podług Prawa Statutowego Art: 56. z Roz: 4. exekucya Dekretu, to ieſt Jurament ſuſpenduie ſię aż do finalney w Trybunale rozprawy, inkwizycya obſygillowana do Kancellaryi Trybunalſkiey odſyła ſię.

Po zaſzłey appellacyi do Trybunału, powinna ſtrona appelluiąca Dekret z kontrowerſyami *in forma iuris* wyiąć, i przeciwnika ſwego do Trybunału zapozwać, a wraz za tym pozwem wpiſawſzy Aktorat do Regeſtru appellacyinego, czekać finalney rozprawy.

Jeżeli Trbłł Dekret Grodzki będzie approbował, tedy ſtrona appelluiąca nie tylko ſatyſfakcyą Dekretowi Grodzkiemu *in omni* uczynić po-

powinna, lecz za niesłuszną appellacyą 200. kop i 6. niedziel wieży cywilney lub 1000. Złł: podług Konst: 1766. z nadgrodzeniem expensow prawnych przypłacić będzie musiała.

Z poprzedzonego tedy wyrażenia, nauczyła się strona powodowa, iak ma sobie o dochodzeniu krzywd swoich postępować.

Należy ieszcze informować się stronie odporney, iak ma siebie i swoich Dobr od attakow prawnych swego adwersarza ubespieczyć.

Sciendum. iż dwoiaki iest rodzay ludzi, ktorzy się stroną odporną nazwać mogą.

- Pierwszy rodzay iest haydamacki, ktorzy haydamactwem zarażeni, zalawszy głowę trunkiem, niewinnych ludzi na substancyi i honorze częstokroć i na życiu pokrzywdzać zwykli.

Takowego więc rodzaiu człowiek od pokrzywdzonego do Sądu zapozwany; — iako nie miał względu na Boga i sumnienie pokrzywdzać niewinnego bliźniego, takteż obawiaiąc się doczesnego karania rożne wynayduie sposoby, na przedłużenie sprawy, i wycięczenie strony bez względu na Boga i Sumnienie, za wydaną bowiem cytacyą, gdy sprawa *ex ordine* przypadła, rożne wynayduie sposoby do zburzenia aktoratu, iuż to *in accessorio* podaie na chorobę obmowę, tey gdy nie przyimą Sędziowie, stawa *inde de exceptione fori*, o zmazanie aktoratu: gdy to wszystko uchylą i proceder nakażą, on, *in procedendo* da się wzdać. A iak pokrzywdzony nim exekucyą do Dobr iego sprowadzi, i nim się wołania Aktoratu doczeka, wiele czasu upłynie, za powtornym zaś w Roku lub w

lat

lat dwie przypadnieniem Aktoratu, pozwala on *ni Causa Facti* na Inkwizycyą, i bierze Urzędnika swego *Przyiaciela, ktòry za pierwszym Dekretem nie ziedzie* na expedyowanię Inkwizycyi. A tak strona pokrzywdzona 3ci raz swego adwersarza musi zapozywać, za tym pozwem gdy przypadnie trzeci raz.

Aktorat Urząd satysfakcyą Dekretowi 1szemu w wyprowadzeniu Inkwizycyi nakazuie. *etiam non obstante contumacia.* Na fundamencie takowego drugiego Dekretu oczewistego strona pokrzywdzona kosztem własnym i staraniem wielkim Inkwizycyą wyprowadza. Przeciwnik zaś na zwłokę sprawiedliwości do Inkwizycyi nie przystępuie po expedyowaney Inkwizycyi *in contumaciam* strony odporney gdy przypadnie sprawa, na tèn czas złośliwy szkodnik alleguiąc *Con*: 1726. doprasza się Inkwizycyi powtòrney, daiąc przyczynę; iż Inkwizycya pierwsza iest *defectuosa,* ponieważ *in contumaciam* expedyowała się, zaczym Sąd *insistendo Const*: 1726. R. powtòrną Inkwizycyą musi uznać.

Post hæc: Strona pokrzywdzona znowu na sprowadzenie Inkwizycyi koszt łożyć musi, i staranie czynić: *pro reliquo* po tey powtòrney Inkwizycyi, *ex quo*, że 3cia Inkwizycya *non datur* w iedney sprawie, rad nie rad musi stawać i rozprawować się *in principali*, po przegraney zaś wynayduie sposoby ròżne na wycięczenie swego pacienta iuż to appelluiąc do Trybunału, iuż to nie czyniąc satysfakcyi Dekretowi, a tym samym nowe daie *motivum* do procederu

deru; i bywało to przedtym, iż nie ieden zawzięty Szlachcic nim doszedł sprawiedliwości w krzywdach swych, na Prawo Fortunę stracił. Teraz lubo skrocony iest proceder, iednakże niezliczone *diffugia* wykrętacz wynaydzie. &c.

Namieniwszy krotko o wybiegach kręcielskich, zostaie ieszcze informować się o sposobach przyzwoitych bronienia się *in evadendo* stronie przeciwney.

Nayprzod strona odporna ma mieć wzgląd, kto pozywa go, i o co pozywa? i do iakich Sądow pozywa?

Ta zaś baczność i wzgląd, są na to potrzebne, aby strona odporna, z iaką osobą to iest: czy z Senatorem? Dygnitarzem, czyli Szlachcicem prawo dobrze rozumieiącym, czyli nie rozumieiącym, o małą czyli wielką rzecz, ieżeli w Sądach *ultimae instantiae* trzeba się, stronie odporney z swoim adwersarzem rozprawować, wiedziała, i przyzwoite staranie w sprawie swey czyniła.

To staranie na tym się bardziey funduie: maiąc zupełną wiadomość o sprawie, należy pierwey w domu onę osądzić, ieżeli przy tey fortunie, lub iakiey inney rzeczy, o ktorą iesteś pozwany utrzymać się możesz sprawiedliwie, albo nie, dla czego porachowawszy się z Dokumentami swemi i ludzi mądrych BOGA się boiącyh, i przyiacioł swoich poradziwszy się, ieżeli i z instynktu wnętrznego, oraz wiadomosci własney, Przyiacielskiego zdania, obiecywać sobie wygraney nie możesz: na ten czas

nie-

niewdaiąc fią w Proceder, przez Przyiacioł, tylo oftróżnie fwego Adwerfarza nakłaniay do ugody.

Ta zaś oftróżność na tym zależy: — iż ani przed Przyiaciołami fwemi, ani przed fwym Adwerfarzem z tym fię wydawać nie potrzeba, że mafz złą fprawę; bobyś tym famym Adwerfarza fwego zatwardził, lecz tylo fkłonność fwoię i ochotę równie iak do Procederu, tak do ugody oświadczać należy, a tym famym czafem fpofobami przyzwoitemi o pokoy traktować nieprzeftaway: lepiey bowiem z honorem przez ugodę rzeczy cudzey ustąpić, niżeli z niefławą i expenfem onę przegrać.

Gdyby iednak ftrona powodowa na Przyiacielfkie umiarkowanie fkłonić fię niechcąc Procederem dochodzić rzeczy fwey chciała.

Wtakowym razie należy ftronie odporney mieć fię *permiſſive* póty, aż fię ftrona powodowa nie zmorduie procederem i nie fprzykrzy go fobie, a przez to ftanie fię fkolnieyfza do umiarkowania fię przyiacielfkiego, wyftrzegać fię *pro interim* należy: aby ftrona *iure vincens* Dekretami *Kontumacyinemi* ftrony odporney nie obarczyła, co z tego przewodu prawnego bez płacenia expenfow Prawnych uwolnienie fię nie podobne.

Spofoby zaś do nakłonienia ftrony powodowey do ugody fą te zwyczayne, nayprzód możefz uczynić obrót, aby Aktorat nifko w Regeftrach po wielu oczewiftych lokowany & *per conſequens* na 1wfzey Kadencyi nie był wołany.

Po-

Powtòre za przypadnieniem aktoratu na drugiey lub trzeciey Kadencyi wziąć do przeczytania Pozef, i ieśli nie podług Prawa napiſany; *i meritum* ſprawy *conſone* z Regeſtrem nie ma ſię, na ten czas burzyć Aktorat: a gdy to ſię uda, że zmażeſz Aktorat, wiele pomożeſz do nakłonienia Adwerſarzow do ugody.

Potrzecie przy powtòrnym do Regeſtru Aktoratu wpiſaniu, możeſz ponowić wyżey wſpomniony obròt.

Poczwarte po przywołaniu *ex ordine* Aktoratu, wolno wziąć godzinę, przez ktòrą może ſię ſprawa przez kilka kadencyi przeciągnąć.

Popiąte: gdy aktorat przypadnie z godzinowych, wolno ſię wzdać, i Kondemnatę w 24ch godzinach areſztować, Pozew po ſtronę przeciwnę wynieść i Aktorat na oſtatnią kartę przenieść. Niepodobna zatym gdyby ſtrona *iure vincens* tak wielą wybiegami będąc zmordowaną, nie zdałą ſię kiedyż tedyż *ad media pacis* nakłonić.

W Sprawie zaś dobrey beśpieczney Dokumentami doſtatecznie wſpartey nie ſą potrzebne te *diffugia*, lecz po wynioſioney od ſtrony przeciwney cytacyi, wolno wydać wraz pozew po ſtronę przeciwną i Aktorat rekonwencyonalny wpiſać i za przypadnieniem ſtrony przeciwney aktoratu uprzątnąwſzy ſzkodliwe *acceſsoria* ſwòy rekonwencyonalny przyłączyć, i na Dylacyą prawem pozwoloną, z ſwym adwerſarzem godzić ſię.

Tandem: Na drugiey kadencyi po oddaniu Kopii Spraw, po wyprowadzeniu i expediowa-

niu

niu *præmisso modo* kalkulacyi, i weryfikacyi, ieśli one będą uznane, przystąpić potrzeba do oczewistey *in principali* rozprawy.

Superadditur to ieszcze dla informacyi, iż gdy strona przeciwna, lub *in contra* strona *iure vincens* do ugody zabieraią się, o kommunikacyą papierow proszą, na ten czas tak pozwany, iakoteż pozywaiący bez gruntowney nadziei pogodzenia się, nie powinien ze wszystkiemi Dokumentami swemi wynurzać się, i Adwersarza swego o dowodach swych wiadomym zupełnie czynić.

Bo prawuiący się wszelkich używa sposobow, aby się mógł dowiedzieć adwersarza swego dowodu; bo wiedząc o dowodach, wcześnie się na sprawę nagotuie i na podobne, lub lepsze dowody.

Nakoniec więc prawuiącym się iest powinnością, aby ostrożnymi, pilnymi, bacznymi, roztropnymi, a naybardziey obligowanemi są starać się, aby sprawa była prawna, *omnibus solenitatibus* była opatrzona, i żeby *in Regestro* sądzona *competenti*, w Sądzie należnym, bo ieśli nie tak, iest daremny koszt.

ROZDZIAŁ. X.

Wiadomość o Prawności.

Często się przytrafia, iż dla niewiadomości o Prawie oyczystym strona iedna może mieć sprawę sprawiedliwą, lecz nie prawną, druga zaś sprawę niesprawiedliwą, lecz prawną, a przeto

ten,

ten, kto ma Sprawę ſprawiedliwą, lecz nie prawną, może przegrać z tym, kto ma ſprawę prawną, lecz nieſprawiedliwą, gdyż Sąd każdy *ſecundum allegata & probata* ſądzić powinien podług Praw Narodowych. Gdybyś tedy maiący ſprawę ſprawiedliwą dla zaniedbaney prawności nie wdawał ſię w niebeśpieczeńſtwo przegraney, naſtępuiąca informacya będzie ci powinną do zachowania w każdey ſprawie prawności.

Nayprzòd *in Cauſis Jurium* gdy zapłaciwſzy komu Fortunę weźmieſz od aktora Prawo wieczyſte nie przyznane, albo na blankiecie zapiſane, bez intromiſsyi, takowe nabycie acz ſprawiedliwe ieſt w ſamym ſobie w iſtocie ſwoiey, lecz nie podług Prawa Narodowego uczynione, dla tego nazywaią nie prawne.

Przy nabywaniu nayprzòd Fortuny, maſz przeyrzeć Dokumenta *Hæreditatis* przedaiącego na Fortunę ſłużące, z ktòrych Dokumentow, gdy ſię pokaże realne Aktorſtwo przedaiącego, powinieneś od tego przedaiącego wziąć prawo wieczyſte z wyrażeniem Fortuny, i ſummy za nią opłaconey podług Art: 1. z Roz: 4. i toż Prawo wieczyſte tenże przedaiący czyto podług Art: 1. z Roz: 7. w Ziemſtwie, a ieśliby pod ów czas Ziemſtwa nie ſądziły, tedy pod: Art: 2 z Roz: 7. w Grodzie powinien przyznać, a kupuiący Fortunę *ad normam* tedy prawa ieſt obligowany z Grodu do Ziemſtwa *proprii Palatinatus & Diſtrictus* w ſpoſob przenoſu prawo wieczyſte ſwoie przenieść i do Akt podać.

Ad

Ad haec: Przy tymże Prawie Inwentarz Dobr Poddaństwa przy prawie wieczystym od przedającego *in forma Juris* z podpisem Aktorow i pieczętarzow wziąć, i z tymże Inwentarzem do Fortuny nabytey intromittować się, to iest: do possessyi swey wieczystey nabytą Fortunę przy Jenerale obeymować, Intromissyą Jeneralską podług Konst: 1576 pisać, aby taż Intromissya w Grodzie czyli w Ziemstwie, lub Kancell: Ziem: lub Grodzk: przyznana przez Jenerała, *a per extractum* od Aktora samego wyięta była, tenże Aktor dołożyć starania powinien.

Prawność zatym i ważność Prawa Wieczystego Zastawnego, Arędownego, Wlewkowego *&c.* na tym się funduie.

1. Aby każde Prawo było napisane z dokładnym wyrażeniem istoty rzeczy samey *in forma Juris.*

2. Aby toż prawo było od Aktorow i Pieczętarzow trzech podpisane.

3. Do prawności i ważności należy, gdyby też prawa czy to w Grodzie lub w Ziemstwie alboliteż *ad normam* Sądow przed Pisarzem, lub przysięgłym Regentem w Grodzie lub Ziemstwie było przyznane.

4. W Grodzie lub przed Pisarzem albo Regentem Grodz; przyznane prawo ma być przeniesione do Ziemstwa własnego Powiatu lub Woiewodztwa,

5. Przy Prawie wieczystym przyznanym, należy mieć Intromissyą *in forma Juris* napisaną czyli u Sądu, czy w Kancellaryi i Inwentara

tarz, podobneyże prawności poſtrżegać należy, gdy kto przy prawie wieczyſtym da liſt na przyznanie. A gdy podług tegoż liſtu nie przyznana u Sądu Sprawa, na ten czas należy czynić pilność, i przy pilności czynioney Prawo weſpół z liſtem na przyznanie aktykować, u tegoż Sądu, i o nieprzyznane manifeſtować ſię należy.

Jakoż gdyby kto pożyczoney ſummy na terminie w Obligu wyrażonym nie wypłacił, należy w Kancellaryi przy Jenerale pilność czynić, i o nie oddaniu ſummy manifeſtować ſię, oraz proceder rozpoczynać z Debitorem, chociażby zapoślednieyſzym Obligiem prawo przeniosł, to ieſt: za konwikcyą prawną Dobra Debitora ſwego w poſseſsyą ſwoię obiąwſzy przez lat trzy poſsydował, lecz lepſze prawo konwikcyą i poſseſyą wſparte poślednieyſze nad pierwſze, iak Konſtytucya 1588. o ważności Zapiſòw decyduie. Do tegoż Paragrafu należy Art: 10. i 11. z Roz: 7. &c

Aby zaś była konwikcya prawna, potrzeba tego poſtrzegać.

1. Gdyby *in foro & Regeſtro competenti* proceder bywał rozpoczynany.

2. Aby przed Dekretem Kontumacyinym uprzedzał Pozew *legitime* ſtronie odporney, czy to oczewiſto w ręce, czyli-też na Dobrach pozwanego podany i zeznany

3. Termin Pozwowi 4ma tygodniami przed Dekretem, aby wyſzedł.

4. Kondemnaty *contra gradum* (o czym niżey naſtąpi Informacya) nie zapiſywać.

5. Po otrzymanym Dekrecie należy umòwiwszy Urzędnika, czy to Grodzkiego, czy Ziemskiego, tegoż Imieniem 4ma tygodniami przed Exekucyą Obwieszczenie w Dobrach tych, do ktòrych Exekucya sprowadzona ma być, podane przez Jenerała, i tegoż Obwieszczenia dowod w Kancellaryi tegoż Woiewodztwa, lub Powiatu gdzie Dobra konwikcyi podległe; lecz po podaniu Obwieszczenia we 3. dni aby Jenerał zeznał, Konst: 1726. Roku dysponuie.

6. Na terminie w Obwieszczeniu wyrażonym Urzędnik do Dobr Pozwanego zieżdżać na Exekucyą za pierwszym Dekretem w każdey sprawię onę uczynić, i wziąwszy od Aktora solucyą złł: Pols: 300. List Obwieszczy i Poieżdży *in forma Juris* napisane podpisać, a Strona Powodowa Pozew o Kontrawencyą Dekretowi swemu Adwersarzowi nie iuż do Trybunału, lecz podług Konst: 1764. do tegoż Sądu Grodzkiego, czyli Ziemskiego, gdzie pierwsza Kondemnata zakroczyła, podać, i aby tenże Pozew w Kancellaryi tey gdzie Dobra leżą był zeznany, dołożyć starania *tenetur*.

7. Zatym Pozwem znowu do tychże samych Regestrow Aktorat wpisać, i po wyiściu terminu Pozwu, gdy przypadnie z porządku sprawa niestawaiącego, Pozwanego kondemnować powtòrnie należy.

Gdyby zaś w Kondemnacie *gradum Decretandi* zachował, potrzeba wiedzieć w iakich sprawach za trzecim Dekretem obeymować Dobra skombinowane *cum forti executione captato quovis tempore* pozwoliła, przetoż Dystynkcya spraw kładzie się: E 1.

1. W następuiących sprawach, to iest obligowany *liquidi Debiti* czy to za przyznanym; czy nie za przyznanym zapisem, Exempcyynych, tudzież Obiekcye *ignobilitatis*, o zbiegłych, lub wyprowadzonych poddanych, o wiolencye inwazye, i o dalszych sprawach podług Statutu *Rokiem zawitym* sądzących się za drugim Dekretem *occupatio bonorum Convictorum captato quovis tempore subsequi* powinna.

2. W sprawach o Kognicyą między Prawami o Sukcessye; o Aktorstwo Dòbr, *& simplicium iniuriarum* po dwòch Exekucyach *præmisso modo* sprowadzonych za 3cim Dekretem Kontumacyinym.

A po Appellacyach *à minoribus subsellis* za pierwszym w Trybunale otrzymanym Dekretem podanie Dòbr *parti vincenti* nastąpić powinno.

Podobnym sposobem w sprawach *finaliter* rozsądzonych nie appelowanych, oraz w exekucyi za pierwszym Kontumacyinym Dobra Pozwanego taż Konstytucya Urzędownie obeymować stronie powodowey pozwoliła.

Maiąc tedy wiadomość w takich sprawach za pierwszym w iakich za drugim, w ktòrych za 3.im Kontumacyinym Dekretem *fortis executio & occupatio Bonorum Jure victorum* nastąpić należy, sposobu kondemnowania w Ordynacyi, Trybunału 1698. Roku opisanego postrzegać.

Otrzymawszy więc Dekret drugi Kontumacyiny w sprawie *summarii processus* lub *Rokiem zawitym* sądzącey się, należy pod imie-

niem

niem u profzonego Urzędnika *Sądowego* wydać ftronie przez Jenerała Obwiefzczenie, i tegoż Obwiefzczenia, relacią Jenerał w Kancellaryi Grodzkiey powinien zeznać.

Od podania zaś Kopij Obwiefzczenie za Niedziel 4ry Urzędnik Sądowy z Jenerałem i ftroną Szlachty, od ftrony powodowey fprowadzoney ma Dobra *Jure victorum* za pretensye ftrony powodowey do pofsefsyi teyże ftronie powodowey podać Inwentarz poddanych, gruntow, intrat, &c. należycie fpifać, oraz tenże Inwentarz i Lift Podawczy podpifawfzy ftronie powodowey oddać, po obięciu za tym Urzędowym Dobr, powinna ftrona *Jure vincens iterum* fwego Adwerfarza do Approbaty pofsefsyi do tegoż Sądu zapozwać, i pofsefsyą fwoię na Konwikcyi funduiącą fię Dekretem ubespieczyć.

Gdyby zaś *Strona* powodowa zmocniwfzy fię na 1wfzym, 2gim i 3cim Konft: 1764 pozwolonym terminie za Dekretem *ultimæ inftantiæ* nie dopuściła, na ten czas ftrona powodowa wziąwfzy *teftimonia* od zieżdzaiących, dla obięcia Dobr Urzędnikow powinna fwego Adwerfarza *iterum iterumque* do tegoż famego Sądu adcytować, a *Sąd* każdy niewprzod ma fluchać *in principali negotio* fprawy, aż pierwey za tą Kontrawencyą, ktora fię pokaże *ex teftimonialibus* ftronę pozywaiącą penami wtymże Prawie opifanemi ukarze, *deinde ad principale negotium* przyftąpi.

A ieśliby po Dekretach *ultimæ inftantiæ* o nie dopufzczenie Urzędowego obięcia Dobr ftrona powodowa do Sądu adcytowana, dopuściła fię

E 2 kon-

kondemnować, tedy takowa ſtrona *tanquam rebellis* prawem oyczyſtym *omni activitate carere* ma i Dobra oney przez Urząd *ad libitum* użyty *quovis tempore captato, non attenta ulteriori reſiſtentia, neque attenta defenſione per partem convincentem fortiter* obeymować Kon: *Cor:* 1764. *Titulo Exekucye* pozwala.

Powtóre: Jaka prawność ma być zachowana *in causa facti* iuż ſię powiedziało w wiadomości o ſpoſobie rozpoczynaiącey ſię Sprawy Sądowi Grodzkiemu należącey.

ROZDZIAŁ XI.

Wiadomość o Kondemnatach i Dekretach Kontumacyinych.

Między Kondemnatą a Dekretem Kontumacyinym ta ieſt różnica, iż Kondemnaty na oſobach, a Dekreta Kontumacyine na Dobrach *extenduntur.*

Kondemnatą oſoba *arcetur ab omni activitate,* Dekretem zaś Kontumacyinym Dobra *convincuntur.*

A iako między kondemnatą a Dekretem ieſt dyſtynkcya takteż i ſpoſob znoſzenia Kondemnaty) a Dekretu ieſt inſzy.

Kondemnaty znoſzą ſię *gleytami, ſolucyą & nullitate.* -

Dekreta zaś kontumacyine każdy znoſić powinien po uczynioney ſpoſobem wczaſie, Konſtytucyi 1616, opiſanym proteſtacyi i relacyi, publikacyi, gleytu, pozew pozwanego adwer-

ſarza

ſarza do tegoż ſamego *Sądu*, gdzie był kondemnowanym, wynieść, i za przypadnieniem Aktoratu ſpoſobem w Ordynacyi Trblſkiey w Ru 1698. Mieſiąca April 16. dnia ſtanowioney, i przez Konſt: 1699. i 1726. approbowaney opiſanym *locum ſtandi* warować.

Warowanie *loci ſtandi* na Kondemnaty w ten ſpoſob ſtaie ſię.

1. Jeżeli Kondemnata otrzymana będzie nie *in foro competenti*, takowa Kondemnata *cum ſuis lucris nullitate caſſatur* i Sprawa *ad forum competens* odſyła ſię według konſtytucyi 1726. Roku.

2. Jeżeli *in Foro, & Regęſtro Competenti* otrzymuiąc Kondemnatę, ktoby *contra gradum Decretandi* w Ordynacyi Kon: 1698 *præſcriptum* lucra zapiſował *cum merito actionis* w Załobie *expreſſo* nie zgadzaiącą ſię, *np*, w Sprawie Cywilney *ex cruda citatione* przypadłey, kondemnowałby pozwanego na infamią *ex perſonali captato quovis tempore cum forti executione*, takowa tedy Kondemnata, że *contra legem* ieſt zapiſana, *adeoque nullitate caſſatur*.

3. *Similiter* Kondemnata bez podanego Pozwu, lub nie przyznania otrzymana *prævio iuramento* pozwanego na niewiadomości opublikacyi, *caſſatur*.

4. Kondemnaty znoſzą ſię ſolucyą, to ieſt za proſtą banicyą doczeſną, płaceniem kop 6. za bannicyą wieczną płaceniem kop 12: za infamią *ex cruda citatione* płaceniem kop 40. lub gleytem J. K. Mci *activitatem* warować Prawo Narodowe pozwala.

Gdy

Gdy zaś kto po kontrowersyach oczewistych *in 2do termino* dał się kondemnować na infamią na ten czas niegleytem lecz płaceniem 100. Złł: Poll: znieść, należy kondemnatę:

Pariter Gdyby kto po expediowaney Inkwizycyi dopuścił się kondemnować na infamią podług Konst: 1726. przy solucyi za infamią 100. Złł: ieszcze przypłacić 100. kop powinien.

Gleyty dwoiakie są, iedne *Królewskie*, drugie *Kanclerskie i Podkanclerskie.*

Gleytem *Królewskim* infamią *ex cruda citatione* znieść można.

Gleytem *Kanclerskim i Podkanclerskim* na banicyą doczesną *locum standi* waruią.

Gleyty nie aktykowane przy warowaniu w ten czas *standi robur suum* podług Konstytucyi 1764 mieć nie mogą.

Dla czego *immediate* przed sprawą należy w Kancellaryi Gleyt aktykować i publikować, oraz relacyą publikacyi, aby była natymże Gleycie zapisana, i w Kancellaryi zeznana, dopilnować, *gradus Decretandi* teyże Ordynacyi takowy się przepisuie:

1. W sprawach za Obligami inekwitacyinemi z infamią *ex personali* opisanemi na 1wszym terminie kondemnować pozwanego na infamią *ex personali cum libera inequitatione* do Dóbr w Obligu opisanych, z wolnym tamowaniem *activitatis in publicis actibus*, z wolnym aresztowaniem Summ, towarow *ubique locorum &c.*

Na drugim terminie po sprowadzoney exekucyi iterum na infamią *ex personali cum libera inequitatione do Dóbr mota nobilitate captato tempo-*

tempore &c. kondemnować, za tym Dekretem drugim Dobra obeymować pozwanego, Konst: *Coron*: 1764. pozwala

2. W Sprawach expulsyinych, Wiolencyinych, Kryminalnych o zbiegłych lub wyprowadzonych poddanych i tym podobnych excessowych sprawach na 1wszym terminie pozwany Pan na infamią, a Sludzy, Poddani *actoratu & reatu* wyrażeni, na łapanie przez Stronę i Urząd *ad libitum* użyty *cum reinductione ad bona expulsa &c.* kondemnuią się.

A na drugim terminie po sprowadzoney Exekucyi na też same *lucra* kondemnować *cum forti executione captato tempore*, za ktòrym powtòrnym *ultimæ instantiæ* Dekretem przez użytego *ad libitum* Urzędnika, Dobra Pozwanego obeymować wolno.

3. W sprawach *simplicium iniuriarum* o sukcessyą, kognicyą prawa, i winnych akcyach żadney wiolencyi i opisow w sobie nie zawieraiących na pierwszym terminie na bannicyą doczesną z założeniem troiakich zarąk wzdać.

Na drugim terminie po sprowadzoney Exekucyi, i o kontrawencyą Dekretowi już na bannicyą wieczną z Approbatą Dokumentowi, i przysądzeniem Expensow &c.

Na trzecim terminie po sprowadzoney Exekucyi, 2giey iako bannitow doczesnych i wiecznych na infamią wzdawać, *cum forti executione captato tempore*, i zatym Dekretem Dobra obeymować, przez Urząd *ad libitum* użyty *Konst: Coron*: 1764. moc każdemu dała.

Pro reliquo: o Kondemnatach *usus te plura docebit.* *Supera-*

Superaditur to ieſzcze: iż Konſtyn: 1788 Kondemnatę *ex cruda citatione* w czaſie 24rech godzinach areſztować pozwala.

Przetoż kto chce areſztować Kondemnatę, powinien w czaſie opiſanym areſzt na Kondemnatę wypadią w Kancellaryi położyć, i ſwego Adwerſarza zapozwać, po przyſądzonym Areſzcie i Pozwie, oraz wpiſaniu Aktoratu z Regeſtrow z tym Adwerſarzem rozprawować ſię *tenetur*.

ROZDZIAŁ XII.

Sądy Ziemſke.

Wolna Elekcya po wſzyſtkich Woiewodztwach i Powiatach W. Xſtwa Litews: Urzędnikow Ziemſkich, to ieſt: Sędziego, Podſędka, i Piſarza, podług Przywileiow Obywatelow W. Xſtwa Litews: Zygmunta Auguſta w Bielſku i Wilnie danych Statutem za Zygmunta III. wydanym ſtwierdzonych *non interrupte* trwałe, do Roku 1764. ktorego Roku Rzeczpoſpolita Skonfederowana *ſtante interregno* na Seymie *convoc:* w Warſzawie expedyowanym, ſpoſob obierania Urzędnikow Ziemſkich w Art: 1wſzym, z Rozdz: 4 opiſany melioruiąc, tytuł Podſędka zniosła, liczbę Sędz: Ziem: powiękſzyła, i ſpoſob Elekcyi tychże Urzęd: nowy przepiſała. — Oczym czytay *Konſt: Convoc: titulo Sądy Ziemſke i Coron: titulo Seymiki Elekcyine, Deputackie Ziemſkie Roku* 1764. ſtanowione.

Po-

Podług ktòrych Konſtyt: *immediate* cytowanych Sędziow 4rech, i Piſarza *pluralitate votorum* na Seymikach Elekcyinych obranych, kredenſowanych i od Kròla uprzywileiowanych trzy Kadencye na *R*oki Trzy Krolſkie. Troieckie, i Swięto *M*ichalſkie poczynaiąc *vigore* Art: 64. z Roz: 4go każdą Kadencyą nazaiutrz, po 6. Niedziel ſądzić, chybaby ſpraw nie ſtało, Konſtyt: Coron: 1764. Roku *titulo Reieſtra* w Ziemſtwie obowiązała oraz Piſarzom Ziemſkim i Grodzkim *in caſu paritatis* we wſzyſtkich ſprawach *ſententiam deciſivam* dawać pozwoliła, ciż Urzędnicy Ziemſcy podług Konſtyt: 1726. na Inkwizycye, Exdywizye, Taxy Dòbr zieżdzaią.

ROZDZIAŁ XIII.

o Sprawach w tym Sądzie expedyuiących ſię

()Aktorſtwo, lub Sukceſſyą Dòbr Ziemſkich, Kognicyą Praw, Dokumentòw, Obligow między nie żyiącemi Oſobami, o Inekwitacye, Dyfferencye, Działy, Opieki, Teſtamenta, Funduſze i inne wſzyſtkie *ad cauſam iuris* reguluiące ſię ſprawy w tym Sądzie *finaliter deciduntur, exceptis cauſis differentiarum limitum,* oraz o Działy Dòbr, ktòre przez Sąd Podkomorſki, z Sądu Ziemſkiego *vigore Art: z Rozdz:* 9. odſyłaią ſię. —

ROZ-

ROZDZIAŁ XIV.

o *Regestrach*

KONSTYTUCYA 1766. Regestr nowy dla Spraw *Summarii Processus* wyznaczyła, i z tegoż Regestru Sprawy Summarii Processow w teyże Konstytucyi opisane, sądzić Urzędom Ziemskim nakazała, przetoż w Ziemstwie Regestra 3. nayduią się.

1szy *Summarii Processus*, do ktorego wpisuią się podług Konst: 1766. Sprawy *exemptionis vigore Statutu*, i Obligowe między żyiącemi, i nie żyiącemi Osobami.

2gi *Regestr Ordynaryiny Cywilny*; do tego Regestru wszystkie inne Sprawy *ad causam iuris* należące ingrossuią się.

3ci *Regestr Taktowy*, na Excessa pod Sądami popełnione przez Konst: Coron: 1764. stanowiony.

Porządek wołania tych Regestrow, tenże sam zachowuie się, ktory w Grodzie.

ROZDZIAŁ XV.

o *Pozwach*

POZWY do tych *Sądow* wychodzą pod Imieniem *Krola*; pisząc: *Urodz*: N. zamiast Jmc. WW. i tychże Pozwow Aryngi, Membrany, oraz Dowody Pozwu, tak się piszą, i przyznawaią się, iak Grodzkie, tudzież Dekreta *Kontumacyine* Ziemskie tymże samym sposobem iakim-

iakim w Grodzie otrzymuią ſię i do Exekucyi przyprowadzaią ſię. Ponieważ o pozwach, Aryngach Dowodach, i Dekretach *Kontumacyinych*, oraz *Kontumacyach* obſzerna Informacya pod Sądami Grodzkiemi *præceſſit*, przetoż tu onich Informacya powtòrna opuſzcza ſię. —

ROZDZIAŁ XVI,

o *Dylacyach w Powſzechności.*

1. We wſzyſtkich *Sprawach*, pròcz za Obligami wedle *Konſt:* 1776. na pierwſzym terminie kopia ſpraw razem z przydaniem Patrona, ieśliby ſtrona potrzebowała.

Czaſem też przy *Kopii* Spraw uznawana bywa komportacya Dokumentow, czy przez iednę, czy przez Obie *Strony* *ſub nexu iuramenti circa principale præſtandi.*

Bywa takoż, że Kopia *Spraw* nakazuie ſię *ſub nullitate Documentorum* pod Regeſtrem, przetoż *ſatisfaciendo* Dekretowi, należy wſzyſtkich Dokumentow Kopie przepiſać, i na Regeſtrze *gradatim* wyrazić, *Poſt hæc:* oddawać Kopią do Kancellaryi Ziem: na tymże Regeſtrze Regent lub Vice-Regent atteſtacyą oddanych kopii ſpraw napiſać *tenentur* vigore Konſtytucyi 1726. *Titulo munimenta.*

2. Na drugim terminie *munimenta ſpecificata ſub iuramento ſubſequendo*, że nie na zwlokę ta Dylacya ieſt użyta.—Sądy Ziemſkie przez Konſtytucyą 1726 i 1764. użyczać ſtronom potrzebuiącym ſą obowiązane.

Præ-

Praenotandum iż Dylacya *ad munimenta* w ten czas bywa od ſtrony ktòreykolwiek, czy to powodowey, czy to odporney brana, kiedy za przypadnieniem ſprawy oczewiſtey ſtrona Dokumentow potrzebnych *ad manùs* niema, dla czego nie wdaiąc ſię w niebeśpieczeńſtwo przegrania ſprawy ſwoiey *in acceſsorio*, donoſi Sądowi: że tych NN. (*ſpecifice wyrażaiąc Daty, i od kogo, komu i na co ſłużących* Dokumentòw) *hinc & hunc* niema, i mieć tak prędko onych nię może, oraz daie punkta do iuramentu: iako nie na zwłokę ſprawy, tey dylacyi dopraſza ſię. Zaczym Sąd każdy na fundamencie Konſt: *Koron:* 1764. *Titulo Dilacye praevio iuramento* tey Dilacyi użyczyć powinien.

5. *Obmowy na Funkcyach* podług przepiſu Konſt: *Cor:* 1764. *Titulo* Obmowy *exceptis cauſis expulſionum, exemptionum & inscriptionum*, w ktòrych przez Plenipotentow odpowiadać ſtrony powinne we wſzyſtkich innych ſprawach każdy Sąd przyimować może.

Jakoż *Obmowy na chorobach in cauſis personalibus praevio iuramento* akceptować, *lege novella* ieſt obligowany.

Beneficium Juris godzina Zegarowa w Sprawach *ſimplicium iniuriarum non vero ſummarii proceſsus conceſſibile* taż Konſtytucya 1764. mieć chciała.

Po wyſzłych wſzyſtkich Dylacyach, Obmowach, &c: *immediatè* przed naſtępuiącą oczewiſtą rozprawą potrzeba Patronow 2ch dobrych, iednego do Produktu drugiego do Repliki proſić, i czy ſam Aktor, czyli Patronowie

Sta-

Statum causæ i Replikę ułożyć, rozpisać, i każdemu Sędziemu, Pisarzowi, i Regentowi, stronie przeciwney, rozdać, *lege novella obligantur*.

A gdy oczewista *in principali* Decyzya promulgowana będzie się widziała stronie którey kolwiek uciążliwa i nie na prawie funduiąca się, sposobem Konst: *Coron:* 1764. opisanym, i wyżey wyrażonym, podać ma do Sądu na piśmie Appellacyą. Punktom zaś akceptowanym Strony powinne satysfakcyą czynić.

ROZDZIAŁ XVII.

Sądy Podkomorskie.

PODKOMORZY w każdym Wwdztwie i Powiecie *pluralitate votorum* na Seymikach Elekcyinych vigore Konstytucyi *Coron:* 1764. obrany i od Wwdztwa lub Powiatu kredensowany, otrzymawszy od Króla na Podkomorstwo Przywiley *tenetur* przysiąc przed Urzędem Ziemskim Rotą w Statucie pod Art: 1. z Roz: 9. wyrażoną & *ad activitatem* przychodzić.

ROZDZIAŁ XVIII.

Władza i Moc Podkomorzego.

SCIENDUM, iż, iako dwoiakiey natury są Sprawy graniczne, tak-też Juryzdykcye Sądowe dla rozsądzenia takowych spraw Dyfferencyi: wyznaczone Prawem Narodowym są dwie:

Pier-

Pierwſzey natury *Dyfferencya Graniczna* między Dobrami Ziemſkiemi i Ziem: uroſzczona należy do Juryzdykcyi Ziem: to ieſt: w Ziemſtwie podłud Art: 2. z Roz: 9. rozpoczyna ſię, a kończy ſię podług tegoż Artykułu przed Sądem Podkomorſkim.

Drugiey natury Graniczne Dyfferencye *między Dobrami Królewſkiemi i Ziem:* za wynieſionemi Pozwami, w *Aſſeſſoryi* ſwoy początek bierze za Remiſsą przed Podkomorzym Ziemſkim, i 4ma Kommiſsarzami od ſtron obranemi, lub *deciſive* wyznaczonemi podług Art. 83. z Rozdz: 4. i Konſtytucyi Seymowey, koniec otrzymuie.

A że o tych dwòch Juryzdykcyach razem informować ſię trudno, przetoż oſobna o każdey Juryzdykcyi naſtąpi Informacya.

Nayprzòd Juryzdykcya Podkomorſka.

W Sprawie *Dyfferencyiney* graniczney, ô działy, wymiary gruntow, o zabranie łąk, laſòw, gruntow, tudzież o poczynione w Puſzczach ſzkody, gwałty, wiolencye, kryminały *ex fundo differentiarum*, i niepewności granic wynikłe, należy do Sądu Grodzkiego, lub Ziem: podług Art: 2. Roz: 9. adwerſarza ſwego adcytować, ſpoſobem wyżey wyrażonym i Aktorat ſwòy za wynieſionym i przyznanym w Kancellaryi, lub przed Piſarzem Pozwem do Regeſtròw ordynaryinych Cywilnych wpiſać.

Za przypadnieniem takowey Differencyiney ſprawy, Sąd Ziemſki lub Grodzki *non adinvento*

to przed ſwoim Sądem *foro* ſprawę Differencyiną, lub o działy i ſzkody tentowaną, obwarowawſzy *omnimodam ſecuritatem* poſseſsyi Dobr, gruntow, &c. *in actuali poſseſsione* zoſtaiących, tudzież Kopie Spraw przed wyiazdem Podkomorzego *ad locum differentiarum* czterma lub 6cią tygodniami *ad invicem* oddać w Kancell: Grodzkiey z Komportacyą Dokumentow nakazawſzy *cum libera adcitatione* graniczących drugich z temiż Dobrami nie zapozwanych Sprawę, *cum toto eius effectu* przed Sąd Podkomorſki, albo *conſentientibus partibus* na Komornika odſyła, i aby podkomorzy lub Komornik *mutuo partium ſumptu ad locum Differentiarum* ſprowadzony, *etiam ad inſtantiam* iedney ſtrony, *in contumaciam* drugiey *finaliter* ſprawę graniczną rozſądził, kopcami granicę oſypał, oraz ſtronę winną penami ukarał, na kazuie.

Po zaſzłym takowym Remiſsyinym Dekrecie powinne ſtrony obie, czy iedna Podkomorzego lub Komornika o ziechanie *ad locum differentiarum* i determinacyą czaſu wyiazdu Podkomorzego obligować, i przed wyznaczonym od Podkomorzego, lub Komornika terminem 4ma tygodniami lub więcey ſtrona powodowa pod Imieniem Podkomorzego *vigore* Artyk: 2. *Roz*: 9. Pozwy i Obwieſzczenie przez Jenerała, ſtronie odporney i ogim graniczącym powydawać, oraz też Pozwy i Obwieſzczenia Autentyczne przez Jenerała podpiſane, w Kancel aryi Grodz: przyznane *in forma Juris* pozapiſywać, dowody Pozwow i Obwieſzczenia Podkomorzego z Xiąg

Grodz-

Grodzkich powyimować, tudzież przed wyiazdem Podkomorzego Dukta graniczne rozgraniczeniami przez poddanych własnych ſtarożytnych Granic dobrze wiadomych wyregulować, o uroczyſzczach, znakach, kopcach ſtarych, rubieżach granicznych doſkonale informować ſię, granice laſem zaroſłe wytrzebić, błotliwe dla ſpoſobnieyſzego przeyścia wymościć, ſzopę *in loco differentiarum* dla odprawowania ſię Sądów poſtawić, Kopię Spraw do Kancellaryi Grodzkiey podług Dekretu Remisyinego oddać, i Atteſtacyą oddanych Kopii Spraw z podpiſem Regenta, lub Vice-Regenta wziąć, Patrona iednego, lub dwòch mieć, *Statum causæ* ułożyć, Punkta do Examinu poddanych *tam in Causa iuris, quam in causa facti*, doſkonale z wyrażeniem znakow, uroczyſzcz granicznych, oraz ſzkod, wiolencyi poczynionych napiſać, i też Punkta *seu interrogatoria* wybranym świadkom 9ciu Mężom Starożytnym Granic dobrze wiadomym po kilkakroć, dla ich Informacyi przeczytać, Regeſtr ſzkod, damnifikacyi poczynionych z wyrażeniem w liniach Summ i Dowodow *in forma* ſporządzić, i wſzelką gotowość mieć należy.

Za ziechaniem zaś na termin Obwieſzczeniem wyrażonym *ad locum differentiarum* Podkomorzy i po podpiſaniu i zapieczętowaniu Pozwòw, Obwieſzczenia Juryzdykę Sąd Podkomorſki tegoż dnia funduie, Aktoraty do Regeſtròw wpiſuie, łączyć Proceder *inter partes* nakazuie, do dnia naſtępuiącego Sądy ſwoie Jenerałowi odwołać nakazuie.

Na-

Nazaiutrz po Reaſsumowaniu Juryzdyki Podkomorzego uprzątnowſzy Akceſsorya o Procedencyą *Suſpenſy &c.* przytrafiaiące ſię, i po nakazaniu *in principali* Procederu, Produkta ſtron naſtępuią.

Po zakończonych Produktach wizyą duktów, granic, dobroć gruntow, łąk, lasów, Podkomorzy uznawa.

Na fundamencie takowey Podkomorzego decyzyi, nayprzód ſtrona powodowa *vigore* Art: 12. i 10. z Rozdz: 9. przy 9ciu *S*wiadkach ſtarożytnych żadnym obiekcyom w Art: 14. i 15. z Rozdz: 9. wyrażonym niepodlegaiących, i od ſtrony przeciwney akceptowanych, lub też przez decyzyą Podkomorzego za dobrych uznanych, Dukt ſwóy graniczny podług ograniczenia wyprowadza znaki, ruczaie, kopce, rubieże, uroczyſzcza, w ograniczeniu wyrażone Podkomorzemu ukazuie, oraz też ſame znaki graniczne, dokumentami, Procederem, świadectwem poddanych, i poſseſsyą probuie, *in contra* ſtrona odporna, ieśli ſię nie zgadza na ograniczenie ſtrony powodowey, tedy z każdych znakow granicznych *per totum*, lub *in parte* za realne nie akceptuie.

Po oprowadzeniu Duktu ſtrony powodowey, *similiter* ſtrona odporna ſwóy Dukt prowadzi, i znakow granicznych *realiter* ograniczeniem, dokumentami, świadectwem 9ciu ludzi poddanych ſwych, przez ſtronę powodową akceptowanych dowodzi.

Czaſu tych wizyi i ukazywania przez ſtrony Duktow Regent Podkomorſki wſzyſtk

kontrowersye stron notuie, i na ktore znaki graniczne strony zgadzały się dla informacyi Podkomorzego na osobney notacyi wyraża.

Zdarza się też częstokroć, iż inny Dziedzic albo Starosta, maiąc przyległe i graniczące Dobra, z Dobrami pod decyzyą co do działu granic &c. Podkomorzego podpadaiącemi, pod czas prowadzenia Duktow może przeszkodę uczynić, i Duktu daley prowadzić nie dopuścić, w takowym razie, Podkomorzy podług Artyk: 3. i 4. z Rozd: 9 akceptowawszy przeszkodę, powinien wolne mowienie u Sądu należnego z czyniącym przeszkodę stronie, czy to powodowey, czy odporney o takową przeszkodę zachować, a strona swego przeszkodnika do Sądu należnego adcytowawszy i Remissę na Podkomorzym otrzymawszy, gdy się czasu rozprawy pokaże, że nie słusznie przeszkodę uczynił, tedy podług Art: 3. z Rozd: 9. wszystkie szkody sowito zapłacić, i grunt gruntem nawiązać *obligatur*.

Ta iednak przekaza, nie przeszkadza Podkomorzemu do rozsądzenia dostatecznego dyfferencyi, i granic nie przekazanych.

Przetoż po zakonczeniu wizyi duktow następuie examen świadkow *seu* Inkwizycya.

Przed którym Examinem wyżey namienione *Punkta* albo *Interrogatoria* strona stronie do przeczytania daie, ktore gdy nic w sobie przeciwnego żałobom, i duktom wyprowadzonym nie będą miały, oddaią się Podkomorzemu

A Podkomorzy biorą po iednemu z świadkow stron *præmisso competenti iuramento* każdy

Punkt

Punkt w Interrogatoryach wyrażony examinuie, i cokolwiek realnego, lub nie realnego świadek wyzna, to wyznanie Regent Podkomorſki zapiſuie.

Sciendum: Iż ci ſami Swiadkowie do Examinu ſtawią ſię, ktòrzy granice czaſu wizyi prowadzili.

Et etiam ſtrony *ſupra non corruptos neq; corrumpendos teſtes* iurament wykonać przed examinem powinni.

Po expediowanym examinie *ſeu* Inkwizycyi naſtępuią Repliki, przez które Patronowie *realitatem* duktow i pretenſyi w żałobach, i na regeſtrze wyrażonym Pryncypałow ſwoich dokumentami, procederem, poſseſsyą, regeſtrami, prawami oyczyſtemi, racyami, argumentami, &c. probnią, a ſtrony przeciwney *irrealitatem* duktow, znakow, i pretenſyi dowodzą: *pro reliquo* na dowod oſtateczney probacyi Punkta do juramentu Pryncypałom ſwym z świadkami, i Petyta *inscriptis* do Sądu Podkomorſkiego oddaią.

Po odeſzłych zatym Replikach Podkomorzy bierze Sprawę do Namowy, i ktòrey ſtrony dokumenta, liſty, ograniczenia będą lepſze, znaki granicy pewnieyſze, i świadki ſłuſznieyſze, tę ſtronę ku dowodu ſamo czwart z świadkami poddanemi ſwemi podług Art: 2. 12. 16. 17. z Rozdz: 9. oraz Konſt: 1576. i 1588. to ieſt: jurament przypuſzcza ſamemu Dziedzicowi z 3ma poddanemi *supra realitatem* ograniczenia znakow granicznych i ſzkod poczynionych uznawa, dokumenta graniczne i dukta probuie, i tenże podług ograniczenia zaprzyſiężo-

F 2 nego

nego kopcami ofypać przez fwego Komornika nakazuie, fummę za pretenfye przyfądza &c.

Po promulgacyi takowey Decyzyi główney, oftateczney, gdyby fię ktòreykolwiek, czy to powodowey, czy odporney ftronie zdawała Decyzya być nie prawna, uciążliwa, może ktòrakolwiek ftrona podług Art: 7. z Rozdz: 9. do Trybunału appellować.

Po zafzłey więc Appellacyi *in virtute* Art: 7. z Rozd: 9. oznaczywfzy kopcami rzadkiemi utwierdzoną przez fiebie granice, grunta, w dyfkwizycyi zoftaiące do pofsefsyi tey ftronie, ktòrey przyfądził, podaie i też grunta, pufzcze, &c. do finalney rozprawy przed Sądem Marfzałkowfkim, lub Kafztelańfkim, maią w pofsefsyi zoftawać teyże famey ftrony.

Sufpenduią fię tylko iuramenta opłacenie fumm, fiedzenie wieży, podług Art: 7. z Rozd: 9. aż do finalney Decyzyi *ut fupra*.

Pro reliquo: Regent Podkom: ze wfzyftkiemi Kontrowerfyami i Załobami Dekret ułożywfzy z podpifem i pieczęcią, z korrektą fwoią ftronom wydaie, z przyłączoną mappą granic przez Komornika fporządzoną.

Poft hæc: Strona appelluiąca wynofi po fwego Adwerfarza Pozew do Trybunału, i za tym Pozwem w Kancellaryi zeznanym wpifuie Aktorat w Regeftra Appellacyine, toż famo i Strona nie appelluiąca czyni.

Za przypadnieniem zaś Sprawy po złączonych Aktoratach Trybunał wfzedłfzy w kognicyą Sprawy dokumentow, mappy graniczney, i Dekretu Podkomorfkiego, albo tenże Dekret

ap-

approbuie, i satysfakcyą onemu stronom we wszystkim nakazuie, alboli-też podług Artykułu 7. z Rozdz: 9. przed Sąd Kasztelana, lub Marszałka Powiatowego, albo Starosty Sądowego z przydanemi 4ma Kommissarzami od stron zgodnie obranemi, lub *decisive* wyznaczonemi całą tę sprawę odsyła.

ROZDZIAŁ XIX.

o Sądach Kasztelańskich.

Po zaszłey Remissie, przed Sąd Kasztelana lub Marszałka i Kommissarzow, powinna strona Appelluiąca wyznaczonego Kasztelana, &c. i Kommissarzow o determinacyą czasu ziechania dla sądzenia sprawy obligować, i przed wyznaczonym terminem 4ma, lub więcey tygodniami taż strona obligowana Obwieszczenie z wyrażeniem terminu i pozew pod Imieniem Kasztelana i Kommissarzow stronie swey odporney przez Jenerała wydać, Jenerał powinien funkcyi swey zadość uczynić.

Demum na wyznaczony, przez obwieszczenie termin za ziechaniem *ad locum competentem* Kasztelana i Kommissarzow po podpisaniu Obwieszczenia i Pozwów Juryzdykę Sądow Swych w szopie funduią, i w następuiących dniach Produktow stron słuchaią, w kognicyą granic wchodzą, examina, i Jnkwizycyą expedyuią, nakoniec po odeszłych Replikach z Namowy wyrok swoy *ultimæ instantiæ*, albo approbuiący, albo kassuiący Dekret Podkomor: przez Regenta promulguią, ieżeli approbować będą

De-

Dekret Podkomorſki, granice Dekretem ulegitymowane, kopcami gęſtemi oſypane, znakami oznaczyć, Komornikom nakazuią, iuramentu ſłuchaią, ſatysfakcyą Dekretowi Podkomorſkiemu czynić każą ſtronie appelluiącey, *inſuper* za nieſłuſzną appellacyą peny na też ſamą ſtronę ſkazuią, oraz *pro executione* wyroku ſwego *in casu* kontrawencyi przez ſtronę do Ziemſtwa *proprii Diſtrictûs vel Palatinatus* odſyłaią i ſtronę nie appelluiącą przy poſseſsyi gruntow ubeśpieczaią.

Gdy zaś Dekret Podkomorſki ſkaſsuią, na ten czas i kopce przez Podkomorzego osypane demoliuią, granice inne przez ſiebie ſtanowią, i kopcami osypuią, oraz od wſzyſtkich pen Podkomorſkich ſtronę appelluiącą uwolniaią.

Nakoniec, gdy ſtrona ſummy przyſądzoney na terminie Dekretem *ultimæ inſtantiæ* wyznaczonym nie wypłaci, i wieży nie zaſiądzie, lub ſatysfakcyi Dekretowi w czymkolwiek nie uczyni, na ten czas ſprzeciwiaiącą ſię Dekretowi *ultimæ inſtantiæ* ſtrona pozywać ma do Sądu Ziemſkiego, i koniec w tymże Sądzie, czy przez satysfakcyą Dekretowi czyli też za konwikcyą Dobr obeymowanie ſtrony zprzeciwiaiącey ſię naſtępuie — *Władzy Komornika czytay Art: 10. z Rozdz:* 9.

ROZDZIAŁ XX.

Sądy Trybunalſkie.

SĄDY Trybunalſkie ſą dwoiakie, iedne *Compoſiti Judicii* z Duchownych i Swieckich, — drugie

gie z ſamych Swieckich złożone, Trybunał zaś Skarbowy, przez Konſt: *Coron;* ſkaſsowany.

Trybunał *Compoſiti Judicii*, podług Konſt: *Coron:* 1764. po ſkończonym terminie Trybunału Swieckiego, pod Marſzałkiem świeckim oſobno obranym w równey liczbie Duchownych i Swieckich Deputatow złożony, przy Piſarzu Swieckim Trybunalſkim.

Sprawy wſzyſtkie Swieckie z Duchownemi, a Duchowne z Swieckiemi Oſobami, mianowicie o łega ye nie zapłacone, dzieſięciny zatrzymane, o annuaty i prowizye od ſumm *legitime* na Dobrach leżących lokowanych, o nie wypłacenie teſtamentow ſprawiedliwych, *item* za Obligami i Zapiſami od Swieckich Duchownym & *contra* danemi *item causæ facti ex fundo* pochodzące, *a cauſæ Juris* bez Swieckich Oſob *pure* między Zakonnemi i Duchownemi Oſobami, nayduiące ſię *vel ex remiſsione a Judicio Conſiſtoriali*, przypadaiące ſprawy także, *Arianiſmi, apoſtasiæ &c.* i inne w Konſt: 1726. opiſane ſprawy przez 6. Niedziel ſądzić, przez Konſt, *Coron:* ieſt obligowany.

Od tegoż Trybunału *Compoſiti Judicii* Konſt: 1726. *Titulo Tribunał Compoſiti Judicii* wyłączyła, Sprawy między świeckiemi i Duchownemi przypadaiące o rozſądzenie Dziedzictwa, dobr Ziemſkich Szlacheckich, o granice, i ktore by *ex natura fundi regalis* do Sądow Aisesſorſkich należały, o zbiegłych poddanych, o wyderkaffy i funduſze, *non adum præscriptum* Konſt: 1633. uczynione &c. i te wſzyſtkie ſprawy

wy Konſtyt: *Coron:* 1764. Roku Grodzkie do Grodu, Ziemſkie do Ziemſtwa, a Aſseſsorſkie do Aſseſsoryi odeſłała.

Ten Trybunał Duchowny *Compoſiti Judicii* w Wilnie tylko ſię ſądzi. — Zaczyna dnia 15. Październ: kończy ſię dnia 25. Liſtopada.

Deputaci na Trybunał *pluralitate votorum* po Woiewòdztwach i Powiatach podług teyże Konſt: *Coron:* na Seymikach Gromnicznych ieden na kadencyą Wileńſką, drugi na kadencyą *Ruſką* obieraiąſię, i kredenſa otrzymuią, oraz po Elekcyi i kredenſowaniu podczas tychże Seymikow przed zagaiaiącymi Seymiki Aſseſsorami tąż *K*onſtyt: *Coron:* wyznaczonemi, juramenta wykonywaią.

Marſzałek iednak Wielki czaſu rugow na kadencyi Grodzieńſkiey obrany, kadencyą *etiam* Wileńſką z Deputatami na tęż kadencyą od Woiew: i Powiatu kredenſowanemi ſądzi i prezyduie.

Piſarze Trybunalscy *per annum* z Woiewòdz: i Powiatu podług *K*onſtyt: 1764. na kadencyach Wileńſkiey i Ruſkiey Piòro trzymać powinni.

ROZDZIAŁ XXI.

O Repartycyach.

1. Do Repartycyi Wileńſkiey należą Woiewòdz: Wileńſkie, Powiaty Oſzmiańſki, Wilkomirſki, i Braſławſki, Wwdztwo Trockie: Powiat Kowieńſki, Powiat Upitſki, Xięſtwo

Zmu-

Zmudzkie, Woiewòdztwo *Smoleń*: Powiat Starodubowſki, Woiewòdztwo Połockie, i Powiat Orſzański.

2. Do Repartycyi Ruſkiey należą: Powiat Lidzki, Powiat Grodzieńs: Woiewòdz: Nowogrodzkie, Powiat Słonimſki, Powiat Wołkowyſki, Woiewòdztwo *Brzeſkie* Litt: Powiat Pińſki, Woiewòdztwo Mińſkie, Powiat *Mozyrſki*, i Powiat Rzeczycki. Na Repartycyą Litewſką *Miaſto* ſtołeczne Wilną, a na Ruſką Miaſto Grodno ieſt naznaczone według Konſt: 1775. *Titulo Repartycye i Kadencye Trybunału Głòwnego W. X. Litt*: w Wilnie od dnia 15. Liſtopada równo pięć Mieſięcy do dnia 15. Mieſiąca Kwietnia. W Grodnie od dnia 1. Maia także *Mieſięcy* 5. do dnia oſtatniego Września. *Sądy* Trybunalſkie odprawuą ſię według Konſt: 1775. *Titulo o Repartycyach.*

Konſt: 1726. warowano, iż gdyby kto *extra repartitionem* ważył ſię kogo *evacare*, lub *condemnare*, takowy prócz kaſſacyi *nullitate* Procederu zaſzłego, i Dekretow *in contumaciam* otrzymanych, oraz nadgrodzenia ſzkod, *exinde*ponieſionych, winy ſto kop, *parti citatæ inſtantaneè* zapłacić, & *pœnam ſeſſionis turris civilis*, przez Niedziel 6. *ſubire* powinien, a ſprawa do ſwoiey prawem opiſaney Repartycyi ma być odeſłana.

Pozwolono iednak tranzakcye wſzyſtkie *extra Repartitionem* w Trbnle przyznawać z tym warunkiem: aby w czaſie opiſanym do ſwey Repartycyi były przenieſione, a które nie były

prze-

przemieſine tranzakcye, *Coron:* one *in robore zachowała*, *a w Magdeburyi przyznawać zabroniła.*

ROZDZIAŁ. XXII.

o Sprawach i Reieſtrach

Konſt: *Coron:* 1764. wſzyſtkie ſprawy *in minoribus ſupſelliis definitive* nie roząſdzone *&* *per abuſum* do Trbłłu wprowadzone *ad minora ſubſellia*, to ieſt: do Grodow i Ziemſtw, odſyłaiąc, naſtępuiące tylko ſprawy Trybunałowi ſądzić zachowała, *& quidem.*

1. Sprawy w Grodach i w Ziemſtwach, oraz Sądach Podkomorſkich *definitive* rozſądzone *&* *per appellationem* do Trybunału wyſzłe, i dla takowych Spraw Regeſtr appellacyiny wyznaczyła.

2. Sprawy *Contraventionum* Dekretow Trybunalſkich *poſt appellationem* wypadłe, iakoteż i te ſprawy, ktorzyby popieraiąc appellacyi, ſami ſię dopuścili w Trble *poſt appellationem* kondemnować i dla tych ſpraw Regeſtr oſobny ſprzeciwieńſtwa determinowała.

W tymże Regeſtrze mieſzczą ſię ſprawy ſukceſſyine o Aktorſtwo Dobr w różnych Woiewodztwach lub Pwtach *ſitum* maiących. *In caſu* ſtrony litigia z ſobą maiące, zgodzićby ſię na to nie mogły, w ktorym Ziemſtwie miały o Dobra procedować, na ten czas Trybunał nie wdaiąc ſię *in cognitionem negotii ad minus ſubſellium ad primam inſtantiam* takowe ſprawy odſyłaiąc determinować, w tym Ziemſtwie

ſtro-

ſtronom procedować, w ktòrym Woiewodztwie lub Pwcie więkſzość Dòbr, o ktòre *contravertitur* ſytuowana będzie, *lege Coron: obligatur*.

3. Sprawy z Urzędnikami Ziem: i Grodzkiemi *per negligentiam vel per abuſum* wykraczaiącemi *vigore* Konſt: 1764 i 1766. i na takowe z Urzędnikami Sprawy *Regeſtr Officii* temiż Prawami ieſt uſtanowiony. Konſtytucya 1776. *negligentiam & abuſum* przez Urzędnikow popełnione obiaśniaiąc, trzy punkta położyła. 1. Nie zieżdżanie na Sądy *ſine legalitate vel infirmitate* wedle dawnych o tym uſtaw. 2 Niezachowanie Ordynacyi Regeſtrów Sądom ſwym przepiſaney. 3 Nieſprawienie ſię wedle Przepiſów Prawa za Dekretami *executionum*, a ktoby nad te Punkta Urzędnika pozwać do Trybunału ważył ſię, tyſiącem kop, i ſiedzeniem wieży Cywilney 6. tygodni karany bydź pewinien.

4. *Regeſtr incarcerator*: na ſame kryminalne ſprawy za przyprowadzeniem aktualnego kryminaliſty wyznaczony, innych zaś ſpraw pod żadnym pretextem do Regeſtru w prowdzać *ſub nullitate Judicatorum & ſub pœnis* na ſtronę, i Patronow przez Konſt *Coron;* 1764 zabroniono.

5, *Regeſtr Taktowy*, do ktòrego Regeſtru należą kryminały pod Sądami, lub o milę od Sądow popełnione, tudzież o lezyą powagi Sądowey i ſtron dotychże Sądow należących, i o inne wſzyſtkie exceſſa pod Sądami praktykowane, *in triduo* po wynieſionym *ad Inſtantiam Inſti-*

ſtigatoris z delacyi Sądu lub ſtrony pokrzywdzoney z okazyi *extra Regeſtrum etiam in tractu* oczewiſtey, wſzyſtkie takowe ſprawy Trybunał ſądzić przez Konſtytucyą *Coron:* 1764. Roku ieſt obowiązany.

6. Konſtytucya 1766. dla Spraw Obligowych *inter viventes perſonas ex cruda citatione* przypadaiących, ſtwierdzaiąc Konſtytucyą *Coronationis* o tym poſtanowiona, Regeſtr Obligowy w Trybunale naznaczyła.

Sześć tedy Reieſtrów w Trybunale Prawem *Coron:* 1764. i 1766. wyznaczono: = *Appelacyiny, Sprzeciwieńſtwa, Officii Incarceratorum, Taktowy i Obligowy.*

ROZDZIAŁ XXIII.

o Porządku wołania, i wpiſywania Spraw.

Trzeba wiedzieć, iż podług *Konſt:* 1736. Regeſtra Trybunalſkie miały ſwoie dni wyznaczone.

Konſtytucya zaś *Coron:* 1764. abrogowawſzy przywiązanie Regeſtrow do dni tygodniowych, naſtępuiący porządek wołania uſtanowiła: —

1. *Regeſtr Appellationum*, powinien bydź wołany aż do odſądzenia oczewiſtey ſprawy, po ktòrey odſądzoney naſtępuie.

2. *Regeſtr ſprzeciwieńſtwa*, z ktòrego także po odſądzoney oczewiſtey wołany.

3. *Regeſtr Officii.*

4. *Regeſtr Incarceratorum.*

5.

5. Wołania zaś *Regeſtrów* obligowych, po odſądzoney oczewiſtey ſprawie z każdego Regeſtru, przez *Konſt:* 1764. nakazano.

6. *Taktowy in tractu etiam* oczewiſtey bydź powinien.

Mimo takowy porządek, gdyby ktòrakolwiek ſtrona ſprawę ſwą *w Regeſtr nienależny* wpiſawſzy Dekret otrzymała, taż ſtrona pròcz kaſſacyi *nullitate* Dekretu otrzymanego i nadgrodzenia ſzkod, przez ſtronę odporną poniesionych, ſiedzeniem wieży Cywilney przez Niedziel 6. karana bydź powinna. Podług teyże Coron: *Konſtytucyi* ſprawy wſzyſtkie na iedney kadencyi nie odwołane nie wpiſuiąc onych do nowych *Regeſtrów* na drugiey kadencyi *ordine* bydź powinne. = Czytay o tym Konſt: Coron; *Titulo Regeſtra Sądowe Trybunalſkie.*

ROZDZIAŁ XXIV.

O Dylacyach w Trybunałach.

1. KONSTYTUCYA *Coronat:* 1764. w Sprawach *ex quolibet ſubſellio per appellationem* w Trybunale przypadaiących żadnych *prorſus* Dylacyi, i *beneficiow iuris* nie pozwoliła, i takowe Sprawy Appellacyine *ad Primam Inſtantiam* przypadłe *in principali* ſądzić Trybunałom kazała.

2. *Similiter* w Sprawach *Contraventionum vigore Conſt:* 1647. *fol:* 8 *titulo: De re iudicata*; Dylacye żadne nie idą.

3. W Sprawach zaś *de abuſu Officii* Kopia Spraw z Inkwizycyą.

4. W ſprawach *Kryminalnych* w Regeſtrze *Incarceratorum, i z Taktowego* przypadaiących Inkwizycya, *S*tatuycya *K*ryminaliſtow, Wiolatorow, *K*opia Spraw.

5. *W S*prawach *Obligowych* Kopia *S*praw na terminie 1wſzym była *de lege concesſibilis*, lecz *K*onſtytucya 1776. wſzyſtkie Dylacye zniosła, takoż Obmowy na funkcyach i chorobach, podług przepiſu *K*onſtytucyi *Coronationis* przyimowane bywaią, &. *Beneficium iuris* godzina użyczana czaſem bywa, przyiętą Obmowę na funkcyach Senatorowie i Miniſtrowie od Marſzałka W. Xſtwa Litew. a Posłowie od Marſzałka *S*eymowego wziętą Atteſtacyą czaſu rozprawy *regalitatem tenentur*.

A Obmowę na chorobie iuramentem, że ona była prawdziwa *in 2do termino* dowodzić każdemu potrzeba.

Praktykowane *vigore K*onſt. 1726. przy konkluzyi Trybunału, przez 3: Niedziele Dylacyine tygodnie dla ſkróconego *Juris Procesſus K*onſt: *Coron*: 1764. Roku abrogowała, i ſądzić *S*prawę oczewiſtą przez zupełnych 22. Niedziel Trybunałom nakazała. — *Ex uſu i czytania Konſtyt*: 1726. i 1764, *więcey ſię będzieſz informował*.

ROZDZIAŁ XXV.

Kommisſya Skarbowa W. Xſtwa Litewſkiego.

KOMMISSYĄ *S*karbową *ſeu* Radę Ekonomiczną *K*onſt: *Coron*: 1764. Roku nie znoſząc Trybunału Skarbowego, uſtanowiła w Grodnie ſądzić ſię maiącą.

A

A Konstyt: *Coronat:* 1764 Roku abrogowawszy Trybunał Skarbowy Konstr: 1726. Roku opisany wszystkim Sprawom *ex præscriptis legum* do Trybunału Skarbowego należącym, *forum* Kommissyi Skarbowey naznaczyła.

*K*onstytucya zaś 1766. Roku opisuiąc władzę i powinność *K*ommissyi Skarbowey żadnych spraw, ktoreby z natury swoiey do innych należały Subselliow, i inne z Prawa miałyby wyznaczone *forum*, ani nawet *causam in scriptionum*, chyćby *inter viventes personas*, *etiam consentientibus partibus* przyimować zakazała.

ROZDZIAŁ XXVI.

o *Sprawach.*

Te tylo Sprawy, ktore *directè fiscum Reipublicæ*, Kontrakty Handlowne, Sprawy *K*upieckie, Wexłowe i z Officyalistami *S*karbowemi w *S*prawach Skarbu tyczących się, komuby się od nich krzywda stała, i te, ktore Exekucyi publiczney, Prawem opisaney, w kraiu Ekonomii *concernunt* o nie zapłacenie i zatrzymanie *K*warty z Starostw, Hibern, *K*ommissyi *S*karbowey *K*onstyt: 1766. sądzić pozwoliła.

ROZDZIAŁ XXVII.

o *Kadencyach.*

Lubo Ordynacya *K*ommissyi *S*karbowey 1766. Roku, dwie *K*adencye osobne po Niedziel-6. do

ſądzenia *Spraw*; a dwie *Kadencye* po Niedziel 2. udzielnie do naradzenia ſię o potrzebach *Skarbu* wyznaczyła; iednak *Konſt*: 1776. Roku *Kadencye* połączywſzy, *Kommiſſyą Skarbową* ſądzić tym porządkiem udyſponowała: 1wſzą *Kadencyą* d. 1. Marca zacząwſzy przez 6. tygodni na ſądzenie *Spraw*, a dwa tygodnie na Radę Ekonomiczną wyznaczyła, równie 2gą Kadencyą od 1. Octob. 6. tygodni na ſądzenie Spraw, a dwa tygodnie na Radę Ekonomiczną determinowała, a *Konſt*: 1778 Ru teyże *Kommiſſyi* Skarbowey przed każdym Ordynaryinym *Seymem* dwa tygodnie od dnia 15. *Septembra* dla ułożenia Rachunkow na *Seym* dodała. —

Nota: *Konſtytucya* Ru 1780. względem zaſiadania *Kommiſsarzow*, ten warunek dodała: — Titulo Dochod Skarbu Wiel: Xſtwa Litewſkiego. *Ze zaś tak Rząd Dochodu tabacznego, iakoteż wiele innych rodzaiow Intrat Skarbowych w Litwie ſą tey natury, iż dla dokładnego ich w porządku utrzymania, potrzebna ieſt uſtawiczna Skarbowa czułość, mieć chcemy: aby Kommiſsya, Skarbowa w Litwie, równie iak w Koronie, była uſtawiczną w tym ſpoſobie: iż w czaſie Kadencyi Marcowey i Octobrowey rzeczy ſądowe w Komplecie Sądowym odbywać, i Aſsygnacye wydawać będzie; w czaſiech zaś między Kadencyą a Kadencyą w Komplecie Konſtyt*: 1768. *opiſanym, to ieſt*: *naymniey 3ch Osob, ułatwiać ma wſzyſtkie interessa Ekonomiczne, miedzy które i Adminiſtracya tabaki liczona być ma. Piſarze Skarbowi za penſyą, którą ſobie maią poſtanowioną, oraz Urodzo-*

ny

*ny Skarbny Wielkiego Xięſtwa Litewſkiego, także za Dochodem do Urzędu ſwego przywiązanym, nie pretenduiąc wyznaczenia nowey za to penſyi w Kommiſsyi Skarbowey tak w Kadencyach, iakoteż w extra Kadencyi podług Praw dawnych zaſiadać maią. Abſencye w czaſie Kadencyi od Penſyi Kommiſſarzow detrunkowane, w Podział między Kommiſſarzow ex*tra Cadentiam *zaſiadaiących być maią.* —

ROZDZIAŁ XXVIII.

o Pozwach.

POZWY do tey Kommiſſyi pod tytułem — *My Kommiſſarze Rady Ekonomiczney Skarbu W. Xięſtwa Litt: od Rzplitey wyznaczeni* wydawać, i w właſnym Grodzie, gdzie Dobra Pozwanego Szlachcica, Staroſty, lub Duchownego, leżą, Kupca zaś *in actibus civitatenſibus*, gdzie iego ieſt mieſzkanie za Niedziel 4ry przed Incydencyą Sprawy zeznać Konſt: *Coronat*: 1764. każdego Litiganta obowiązała, i że termin Pozwowi nie od podania, lecz od zeznania rachowany bydź ma, oſtrzegła.

Też ſame Pozwy powinne bydź przez Skarbnego Litt: w Kommiſſyi Skarbowey zaſiadaiącego podpiſane i pieczęcią Skarbową pieczętowane, podług Konſt: 1766.

ROZDZIAŁ XXIX.

o Regeſtrach.

ORDYNACYA Kommiſſyi Skarbowey przez Konſt: 1766. approbowaną, 5. Regeſtrow uſtanowiła: = G 1. *Re-*

1. *Regestr Fisci*. 2. *Iniuriatorum Provinciæ*. 3. *Extraneorum Iniuratorum*. 4, *Contraventionum*. 5. *Taktowy*. 6. *Wexlowy Konst*: 1776. Ru postanowiony.

ROZDZIAŁ XXX.

Porządek wołania tych Regestrów

W Poniedziałek każdego tygodnia pierwszy *Regestr Fisci*, w którym mieścić się Sprawy będą Skarbowe *Juris et Facti* zauczynionemi *præcia citatione* Aktoratami imieniem Instygatora W. X. Litt: *ex delatione Thesauri*, lub przez Officyalistę Skarbowego przeciwko komu, *&* *e converso* przez kogo Przeciwnika Skarb: lub Officialiście. —

2. *We Wtorek* Drugi Regestr *Iniuriatorum Provinciæ*, w którym sprawy o handle, manufaktury, podatki *cuiuscunque titulo*, długi za towary, Kontrakty Kupcow, i inne z przyczyny *commerciorum* krzywdy, pretensye, i wiolencye, wynikaiące mieszczą się. —

3. *We Srzodę* Trzeci Regestr *Extraneorum Iniuriatorum* to iest Zagranicznych, *&* *e converso* Obywatelów Xstwa Litt: z Kupcami Zagranicznemi z Aktoratów rekonwencyonalnych, w który Regestr sprawy między Kupcami Zagranicznemi, a naszemi Obywatelami w pretensyach z handlu wynikaiących *&* *securitatis publicæ* handluiącym po drogach w pisuią się.

4. *We Czwartek* Regestr *Contraventionum* o stałe Kontrawencye za wypadłemi Dekretami Kommissyinemi.

5. Pią-

5. *Piąty Regestr Taktowy* każdego dnia o godzinie 5tey po południu brany bydź powinien, w tym Regestrze sprawy za zakazem *in casu lesæ Authoritatis commissorialis* o krzywdy Osobom Sądowym *in actuali exercitio officii* będącym, i ich służącym Officyalistom Skarbu pod bokiem Sądowym, tudzież przyieżdzaiącym do Sądu i odieżdzaiącym *intra mœnia* Miasta poczynione mieszczą się.

6. *W Piątek szósty Regestr Wexlowy* o niezapłacenie summ za Wexlami.

Sprawy oraz o nie oddanie kop *pro pœnalitate* wskazanych *ad instantiam Instigatoris thesauri*, za Zakazem bez Pozwu wpisuią się.

I*tem* Sprawy wpisane do Regestrów własnym domysłem strony *nisi iudicialiter* mazane bydź nie maią.

A z przywołanego wpisu sprawa zaczęta póty kontynuować się ma, choćby naznaczony innemu Regestrowi czas zabrała, póki zupełnie *per turnum* nie odsądzi się; *stante* zaś *deliberatione* po odeszłych kontrowersyach, przywołane bydź mogą inne sprawy.

ROZDZIAŁ XXXI.

Motiva.

KONNEXIE albo *motiva* w sprawach te tylo mieścić się mogą, które z iedneyże Sprawy wynikaią, lub gdy o iednę rzecz prawo będzie, niesprawiedliwe zaś *motiva*, to iest; łączenie Aktoratow *abrogantur* pod karą Sądową na stronę, i Patrona promowuiących niektórych niesłusznie.

ROZDZIAŁ XXXII

Dilacye w Komiſſyi Skarbowey.

Lubo Ordynacya Kommiſſyi Skarbow: przez Konſtyt: 1766. approbowana wſzyſtkie Dilacye prawem Coron: zoſtawione w Sądach ſwych *ultimæ Inſtantiæ* abrogowawſzy iedne tylo *munimenta prævio Iuramento circa cognitionem in 2do termino* ſprawy *præſtando* ſtronom potrzebuiącym użyczać pozwoliły. Jednakże w Sprawach wiolencyinych i za ſobą weryfikacyą ſzkod pociągaiących podług Konſt: *Coron*: 1764 Inkwizycya, kalkulacya i weryfikacya ſzkod bywa dopuſzczona przez Urzędnikow *Ziem*: lub Grodzkich.

ROZDZIAŁ XXXIII.

o Regentach.

Regentów Kommiſſyi Skarbowey 2ch ieſt pdług Konſt: 1766. penſyonowanych.

Regent ieden Ekonomiczny, drugi Dekretowy, do pierwſzego należą rachunki Skarbowe, wzdawanie Rezolucyów na Memoryały podatkow tyczące ſię, wydawanie Delat, i regulowanie Podatków W. Xſtwa Litt: Do drugiego Protokuły Dekretowe i Regeſtra ſpraw, oraz Dekretów promulgowanie i ſtronom wydawanie.

Jeſt też Departament Sekretarſki, z kąd wychodzą rezolucye na Memoryały w różnych

Ekono-

Ekonomicznych materyach i ſkargach przez Obywatelow podawane, oraz Expedycye wſzelkie Kommiſſyi Skarbowey.

ROZDZIAŁ XXXIV.

o Dochodach.

1. OD wydawania z Xiąg Skarbowych wſzelkich tranzakcyi, Extraktòw Dekretu i Widimuſòw od Arkuſza złoty 1.

2. Od pieczęci groſzy 15.

3. Od korrekty groſzy 15.

Za wpiſanie zaś Aktoratu do Regeſtru nic ſię nie płaci.

ROZDZIAŁ XXXV.

o Kontumacyach.

PO ſprowadzoney za pierwſzym Kontutumacyinym Dekretem Urzędowey *Ordinaria iuris via* do Dòbr *iure victi* Exekucyi za drugą kondemnatą *finalis executio & bonorum vel proventuum iure victi per competens Officium traditio uſque ad realem ſatiſfactionem parti iure vincenti* bydź ma, *adhibito etiam adminiculo* Skarb: Litt: podług Konſtytucyi *Convoc*: 1764. Roku.

Warować *locum ſtandi* na kondemnaty bez Pozwu i przypadnienia własnego Aktoratu nikt nie może ani dopraſzać ſię Sądu *ſub Pœnis*, ani też Sąd dopuścić ſię może *ſub nullitate* warowania, a kognicya kondemnat, *circa negotium* albo *exolutionem* vigore Ordynacyi Trybunalſkiey

ſkiey 1698. i Konſt: 1726. albo *de mu litale praemiſſo iuramento* na niewiadomości Pozwu *reſolvi* ma; tak decyduie Ordynacya Kommiſſyi Skarbowey *& uſus ipse docebit.*

ROZDZIAŁ XXXVI.

o *Duchownych i Zakonnych Sprawach.*

DUCHOWNI Zakonnicy we wſzyſtkich Sprawach *ex fundis bonorum vel inſcriptionum* wynikaiących wſzyſtkim Judykatom Kommiſſyi Skarbowey razem z Stanem Swieckim podlegać powinni.

Exceptis cauſis Perſonalibus, w takowych Sprawach *pro pœnis Perſonalibus, Spirituales perſonas ad Jurisdictionem Spiritualem*, a Zakonnikow *ad Superiores*, Kommiſſya Skarbowa, podług Konſt: Coron: 1764. Roku odſyłać ma.

Toż ſamo i w inſzych Subſelliach zachowuie ſię.

ROZDZIAŁ XXXVII.

o *Kommiſſarzach.*

KOMMISSARZÓW do Kommiſſyi Skarb: *ex Senatu* 2ch, *& ex equeſtri ordine* 6ciu na Seymie Ordynaryinym, podług Konſt: Convoc: 1764. Roku wyznaczeni do Seymu Ordynaryinego Kommiſſarze zaſiadać obowiązani, z ktorych Kommiſſarz ieden, podług Konſt: 1766. pioro trzymać powinien.

W tey-

W teyże Kommissyi zasiada Podskarbi Wielki, i Nadworny Litewscy, także i Skarbny Litew:

Taż Kommissya *etiam sub interregnis in plena Jurisdictione & authoritate* zostawać ma podług Konst: Convoc: 1764. większych i lepszych wiadomości nabierzesz czytaiąc Konst: Konw: 1764. i 1766.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

Kommissya Woyskowa.

WŁADZA Hetmanów Koron: przez Konst: Konwok: 1764. Ru, Litewskich zaś przez Konst: Coronat: 1766. Roku na Kommissyą iest przeniesiona.

Kommissya tedy Woyskowa w mocy Powyższych Konst: dwa razy na Rok w Mieście Grodnie pod Prezydencyą Hetmana Wielkiego, lub Polnego w niebytności Hetmanów *sub Praesidentia* Senatora, albo pierwszego *ex ordine* Urzędnika, przez Konst: Seymu Ordynaryinego wyznaczonych, przez 6. Niedziel, razem z Kommissyą Skarbową na osobnym mieyscu sądziła się. —

Patrz o Przeniesieniu do Departamentu Rady N. na karcie - - - 81.

Podług Ordynacyi teyże Kommissyi Woyskowey Ru 1765. Marca 10. dnia wydaney, i przez Konst: 1766. approbowaney; 4ry Regestra w tych się Sądach nayduią.

ROZ-

ROZDZIAŁ XXXIX.

o Regeſtrach.

1. *Ordynaryiny.* 2. *Incarceratorum & Exorbitantiarum.* 3. *Remiſsarum & Appellationum:* 4. *Taktowy*

ROZDZIAŁ XL.

o Sprawach.

1. Do Regeſtru Ordynaryinego należą Sprawy o długi winne Przez Deputata, Chorążego, przez Exaktora Regimentowego, i o zaległe w nich żołdy, i inne między ſamemi Woyſkowemi podobneż pretenſye.

2. W regeſtrze *Incarceratorum, vel Exorbitantiarum* mieſzczą ſię Sprawy Kryminalne exorbituiących, na leżach lub konſyſtencyi, oraz wciągnieniu i przeiazdach, *diſciplinam militarem* przeſtępuiących, bez inwolucyi pod żadnym pretextem innych ſpraw wſzelkich.

3. Do Regeſtru *Remiſsarum & Appellationum* ſprawy wchodzić powinne *á ſubselliis civilibus* do Woyſkowey odeſłane, lub za appellacyą od Sądow Regimentowych.

4. *Taktowy* *zaś* brany bywa wczaſie *læſionis* Oſob u Sądu zaſiadaiących, i wynikłych nieſpokoyności *sub ſecuritate Judiciorum* między Woyſkowemi.

ROZ-

ROZDZIAŁ XLI.

o *Czasie i Porządku wołania Regestrow.*

W PIERWSZYCH 2ch tygodniach po zaczętey Kadencyi, maią być expedyowane likwidacye Woyska, oraz rewizye, lustracye i przeyrzenie reportow.

W 3cim tygodniu Sądy otwieraią się, i przez wszystek czas.

Przed południem sprawy z Regestru Ordynaryinego,

Po południu z Regestru *Remissarum*, ieżeli sprawa zrana zaczęta, rozsądzona zostanie, gdyby zaś spraw w Regestrze Remissyinym nie było, i na po obiedney Sessyi Ordynaryiny kontinuowany będzie Regestr.

Regestr *Incarceratorum* & *Exorbitantiarum* po każdym odsądzonym Aktoracie z powyższych ma być wołany.

Taktowy zaś w każdey porze *etiam in tractu* oczewistey sądzącey się woła się.

Wszystkie Aktoraty na pierwszey Kadencyi nie odwołane, na następuiącey pierwey expedyowane będą, co się teraz we wszystkich Subselliach podług Konst: Coronat: zachowuie. Na 2giey Kadencyi do wpisow ci będą bliżsi, ktòrzy na 1wszey odesłani na Inkwizycyą.

ROZDZIAŁ XLII.

o *Progressie prawnym.*

ZAPOZWANY każdy Woyskowy na terminie Sądow stawać powinien, żeby zaś był *contumax*

areſztowanie żołdu wſkazane byc ma; aktowy, gdyby za ſłużbę woyſkową chciał podziękować, póty nie może zoſtać uwolnionym, aż od oſkarżenia oczyſzczony nie będzie.

Ktoby powtòrnie dał ſię wzdać, Sąd takowego na kaptywacyą wſkazać, i *ad Judicium* kazać przyprowadzić, obligowany będzie.

Pozwolono w tychże Sądach Aktorowi w ſwoiey ſprawie, lub przez Plenipotenta ſtawać.

ROZDZIAŁ XLIII.

o Pozwach i terminach.

Każdy Cywilny zapozwawſzy Zołnierza, *forum* w Kommiſsyi Woyſkowey według dawnych Praw przyiąć ma. —

Pozew na Kommiſsyą Woyſkową, albo *ad manus* albo na konſyſtencyi główney przez Woyſkową Oſobę podawany i kładziony być ma pod tytułem Kommiſsyi Woyſkowey, a Kommendant zapozwanego, obwieścić powinien.

Nieprzytomnym na Sądach, termin podania Pozwu cztero niedzielny założony ieſt, przytomni zaś *ad latus Judiciorum* zaraz ſtawać powinni ku rozprawie.

Zeznanie podanego Pozwu przez Woyſkową Oſobę przed Kommendantem tey konſyſtencyi, od ktòrey do podania Pozwu Zołnierz ieſt użyty, czynione być powinne, z warunkiem: aby tenże Kommendant dał ſwoie Teſtimonium takowego zeznania: — *Vide plura* w Ordynacyi Kommiſsyi Woyſkowey.

Kom-

Kommissya Woyskowa przez Konst: 1776. zniesiona: na to mieysce w Radzie Nieustaiącey Departament Woyskowy ma wszystkie obowiązki znieśioney Kommissyi odbywać, sprawy rozsądzać, a tey Konstytucyi co do Sądów, słowa te są: Co się tycze *Sądów*, Departament ten *Woyskowy* rozsądzać będzie sprawy między Woyskowemi wszystkiemi, bez excepcyi w materyach wypływaiących z służby, tudzież Sprawy między Obywatelem a Woyskowym, ieżeli będą o służbę i excessa nayprzòd w Regimentach i partyach Wòysk Obòyga Narodòw w Kryzrektach, a potym *per appellationem* do Sądòw tego Departamentu należeć maią, a na tychże Sądach Pisarze Polni Strażnicy i Oboźni Wielcy Obòyga Narodow. Generałowie Artyleryi, Generałowie Inspektorowie (ktòrzy między Urzędnikami Obòyga Narodow, po Oboźnych Wielkich rangę mieć będą) i Strażnicy, i Oboźni Polni Oboyga Narodow zasiadać mogą, a z tych wszystkich komplet przynaymniey 5ciu na Sądach Woyskowych być powinien. Sprawy zaś Cywilne między Obywatelem a Woyskowym należeć odtąd będą do Sądow Ziems: i Grodzkich i Mieyskich, podług kondycyi Osòb *salva appellatione* do Sądow *ultimarum instantiarum*.

ROZDZIAŁ XLIV.

Assessorya Wielkiego Xięstwa Litewskiego.

ASSESSORYĄ Litewską w Warszawie, Grodnie, i Brześciu przedtym Kanclerz lub Podkanclerzy

rzy zà poprzedzonemi Uniwerſałami ſądzili.

Teraz zaś przez *Konſt: Convoc:* 1764. do tych Sądow Aſseſsorow przydano, i wkażdych ſprawach decyzye, (*excepto Spraw Mieyſkich & coloniarum, ktòre do Decyzyi Kanclerza, lub Podkanclerzego* należą) *pluralitate votorum* ferować przez Ordynacyą tychże Sądow Konſtyt: 1766. approbowaną nakazano.

ROZDZIAŁ XLV.

Liczba Aſseſsorow przydanych.

Do Kanclerzow i Podkanclerzych, ktòrzy w Oſobie Kròlewſkiey w Sądzie Zadwornym Asſefsoryi W. Xſtwa Litt: prezyduią, i do Urzędnikow tamże *ex munere* ſwych Urzędow zaſiadaiących, to ieſt świeckich; Sekretarza, Referend: Piſarzow WW. Inſtygatora i Vice Inſtygatora, Regentow Kancellaryi Litews: Piſarza Dekretowego Ordynacyą Aſseſsoryi Konſt: 1766. approbowaną, dwòch *ex Senatorio ordine,* 1eciu *ex equeſtri ordine* przyłączono Aſseſsorow.

Ciż Aſseſsorowie na każdym Seymie Ordynaryinym większością głoſow obierani od Seymu do Seymu Ordynaryinego być maią *in Functione* Aſseſsorow, oraz na żadne Kommiſsye wyznaczeni być nie mogą.

ROZDZIAŁ XLVI.

Porządek zaſiadania Aſseſsoròw.

Na 1wſzym mieyſcu Kanclerz, lub Podkanclerzy. Na 2gim Senatorowie. Na 3cim

Urzę-

Urzędnicy Litewscy. Na 4tym *electi ex equestri ordine*. Na 5tym Urzędnicy Kanceliaryi Litewskiey.

Po nich Pisarz Dekretowy, Sekretarz, Referendarz, & *electi ex equestri ordine Assessores* przed Kanclerzym lub Podkanclerzym Rotą w Ordynacyi przepisaną, Jurament wykonać maią.

ROZDZIAŁ XLVII.

Kadencya Sądów Assessorskich.

KADENCYA Sądow Assessorskich, iedna w każdym Roku przez 6. Miesięcy, poczynaiąc od dnia 1go 9bra, do dnia 1. Maia przez Ordynacyą iest wyznaczona.

ROZDZIAŁ XLVIII.

Porządek Sądzenia Spraw.

1. PRZEZ November i december sprawy Mieyskie wszelakie, tak *ex appellationibus*, bądź od sądow Mieyskich, bądź od Kommissyi iakoteż o Prawa i Przywileie Mieyskie, czy to między Mieszczanami a Szlachtą, lub innemi Osobami, *status saecularis & spiritualis* czyliteż między Mieszczanami a Mieszczanami, i wszelkie inne sprawy do Miast i Mieszczan *sub quacunque ratione* ściągaiących się z Regestru Magdeburyi, przez samych Kanclerza lub Podkanclerzego sądzą się.

2. Od pierwszego dnia Januarii, do 1wszego Februarii przez cały Miesiąc *causae coloniares*, o krzywdy Poddanych naszych od Dzierżawcow z Regestru *Causarum* expediować się maią. 3

3. Od 1wszego dnia Febr: do 1wszego Aprila sprawy wszystkie Szlacheckie między Obywatelami Xięstwa Litt: czy to między świeckiemi, a świeckiemi, czyliteż między świeckiemi a Duchownemi, lub między Duchownemi do Sądów Zadwornych Assessorskich należące: o uznanie ważności Przywileiow, tudzież o uznanie Granic między Dobrami Królewskiemi i Ziemskiemi, lub Duchownemi, oraz *de natura & cognitione bonorum*, czy są Ziemskiemi czy Królewskie o Dobra lenne, o spustoszenie Zamkow i Dòbr Królews: oraz *de abusu Juris & Privilegiorum*, i inne *Juris regalis* sprawy między Szlachtą lub stanem Duchownym przypadaiące z Regestru *Fisci* sądzą się.

4. Przez cały April Sprawy Ekonomiczne Królewskie, tak *ex Actoratibus* Jakoteż *ex reatibus* z Administratorami i Dyspozytorami tych Dòbr, & *e converso* z Regestru spraw stołu Królewskiego sądzone być maią.

5. Oprócz wyżey namienionych 4rech Regestrów, są dwa wyznaczone, ieden *expulsionum* dla spraw o gwałtowne z Dòbr wybicie, o Ewokacyą do sądu nie należytego, o zgwałcenie Przywileiów Królewskich, tudzież dla spraw ludzi prawdziwie ubogich, drugi Regestr *incarceratorum* dla kryminalnych ordynacyą przez Konstytucyą 1766. approbowaną wyznaczyła.

Te obydwa Regestra, iakoteż i dla tych, ktòrzyby po Dekrecie Assessorskim appellacye zakładali ustanowione, w każdym Miesiącu *non attenta distinctione* czasu innego Regestrów i

spraw

ſpraw codziennie przez całą pułroczną kadencyą, brane i ſądzone być maią podług teyże Ordynacyi.

ROZDZIAŁ XLIX.

Dylacye & Beneficia Juris.

1. W Sprawach o kognicyą Przywileiow lub iakowych Dokumentow na pierwſzym terminie kopia ſpraw z komportacyą Dokumentow.

2. W ſprawach tych, które za ſobą pociągaią Kommiſsyą *in fundo*; tak tedy *in tractu* wyprowadzenia Kommiſsyi, na pierwſzym terminie Kopia ſpraw, na drugim zaś terminie, ieśliby podług Prawa potrzebne były *Munimenta*, maią być wyznaczone *ſpecifice ſub Juramento ſubſequendo*, którą Dylacyą nie iuż do niedziel 4rech, ale do naſtępuiącey Kadencyi pozwolono.

3. *Beneficium Juris* godzinę iedną *tam actori, quam citato*, pozwolono; oraz wolność mazania w Regeſtrze ſądowym wpiſanych Aktoratów właſnych, za dołożeniem ſię iednak ſądu, lub ſtrony *litigantibus* zoſtawiono.

Obmowy zaś Senatorów i Poſłów w ſądach Aſseſsoryi ſłużyć nie mogą, gdy te ſądy w Mieście Seymu agitować ſię będą podług Konſtytucyi 1764.

ROZDZIAŁ L.

o *Kommiſſyach.*

Sprawy wſzelakie o Granice i Dyfferencye między Dobrami Królewſkiemi a Szlacheckiemi

mi, lub Duchownemi Ziemſkiemi przypadaiące, *poſt cognitionem* w Sądach Aſſeſſorſkich Dukumentow, i po rozſądzeniu *Cauſam Juris* przy wyznaczonym Podkomorzym Ziemſkim i Kommiſſarzow po 2ch od ſtron podanych *vigore* Art: 3. z Rozdz: 4. i Ordynacyi Aſſeſſorſkiey odſyłane bydź maią na Kommiſſyą.

Sądy Kommiſsarſkie od Aſseſsoryi wyznaczone, tym ſię ſpoſobem *in fundo* Dyfferencyi odprawuią, iakim Podkomorſkie.

Przetoż teyże ſamey należy poſtrzegać prawności i pilności i w ſądach Kommiſsarſkich, iakiey używałeś w ſądach Podkomorſkich, Kaſztelańſkich lub Marſzałkowſkich.

To iednak warowano w Ordynacyi, *Titulo Oſtrzeżenie* ſpraw granicznych, iż po Kommiſsyi za Dekretem ſądow Aſseſsorſkich *in fundo* expedyowaney chociażby decyzyą oney, Kommiſsyi ſtrony kontentowały ſię, każdy Dzierżawca w ſądzie Zadwornym Aſseſsorſkim ſtanąwſzy, przyſiądz ma, iż podczas odprawionego Aktu tey Kommiſsyi, wſzelkiego dokładał ſtarania, ktòrego tylo do ochrony granic Dòbr Kròlewſkich, i do obronienia ich całości, prawa mu zażyć pozwalały. Oraz Akt Kommiſsyiny *per oblatam ad Acta* Sądow Aſseſsorſkich Litewſkich z przyłączeniem mapp przez Geometrę *accurate* ſporządzonych, i podpiſem onego authoryzowanych podać *tenetur*.

A gdy też ſame ſprawy po uroſzczoney appellacyi od Dekretu Kommiſsyinego do ſądow Aſsoſsorſkich powrócą, iuż ad *1mam inſtantiam* bez żadney Dylacyi maią być decydowane.

ROZ-

ROZDZIAŁ LI.

o *Mandatach do Assessoryi.*

MANDATY do sądow Afsesforskich pod tytułem *Krola*, i podpisem na Membranie Sekretarza J. K. Mci i Pieczęci Wielkiego Xięstwa Litt: czterma niedzielami, lub więcey przed incydencyą sprawy przez Jenerała, stronom oczewisto w Ręce lub w Dobrach podawane, i w *Kancellaryi* Grodzkiey zeznane być maią, gdzie Dobra pozwanego leżą.

Ktore Mandaty Autentyczne Pieczęcią Kanclerską, lub Podkanclerską pieczętuią się, i przez Sekretarza Pieczęci podpisuią się.

ROZDZIAŁ LII.

Mieysce Sadów Afsessorskich.

MIEYSCE tym Sądom *Miasta* Warszawa, Grodno, i Brześć Litewski, oraz to mieysce, na ktorym *Krol* będzie rezydował, Ordynacya Assessoryi wyznaczyła.

Na ten czas tylo, gdy te Sądy w Grodnie Brześciu sądzić się będą, Uniwersały Kanclerzow po Woiewództwach i Powiatach wydane będą.

W Grodnie gdy z Alternaty Prawa Seym Ordynaryiny przypadać będzie, wtedy i Sądy Afsessorskie przez pułroka tamże sądzone i kontynuowane będą.

ROZDZIAŁ LIII.

Ostrzeżenie nieprzerwaney w tychże Sądach sprawiedliwości.

GDYBY Kanclerz, lub Podkanclerzy zatrudnieni interessami w tych Sądach, lub na ktorey Sessyi nie zasiadali, albo ieśliby własną swą sprawę, ktòry z Kanclerzòw w tychże Sądach miał, tedy w takowych sprawach, ktòre pod większość zdań i decyzyi nie podpadaią, iakoteż i w tych ktòre *ad decisionem pluralitatis* należą, wolno iest Kanclerzowi lub Podkanclerzemu na swoim mieyscu Senatora przez Konstytucyą wyznaczonego, à ieśliby Senatora nie było, tedy Sekretarza lub Referendarza Wiel: Xstwa Litt: zasadzić, à ten Senator czyli Sekretarz lub Referendarz na mieyscu Kanclerza i Podkanclerzego prezydować będzie, i te sprawy sam ieden przy Pisarzu Dekretowym sądzić. w tych zaś sprawach, ktòre *pluralitati subiacent* naymniey z 4ma Assessorami przy Pisarzu Dekretowym decydować ma.

Subveniendo iednak sprawiedliwości stałey punktualnemu Administrowaniu warowano iest w teyże Ordynacyi: = Iż ieśliby na ktòrey Kadencyi Assessorow kompletu nie było, tedy *in tali casu* Kanclerz, lub Podkanclerzy, czyli na mieyscu zasadzony, sam ieden sprawy *sub pluralitate* zdań podpadaiących decydować może.

Formalitas zaś tych Dekretòw, nie insza ma być zachowana, taka tylko, iaka przedtym była

ła, Dekreta podpiſować ſam *Kanclerz* lub Podkanclerzy będzie, w ſprawach iednak ich właſnych maią być podpiſowane Dekreta przez zaſiadaiącego na ów czas na ich mieyſcu.

ROZDZIAŁ LIV.

o *Appellacyach*.

Appellacye od Dekretów Aſseſsorſkich, do *S*ądów Relacyinych abrogowano, Dekreta wszyſtkie dawnieyſze Aſseſsorſkie approbowano, na wykraczaiących przeciwko temu Prawu peny naznaczono.

*S*ądy *Judicii mixti* między Dyſsydentami przez Konſt: 1768. Traktatową uſtanowione, Konſtytucyą *S*eymu w Roku 1775. zakończonego, do Aſseſsoryi Litew: przenieſione, a ſądzenia ſpraw porządek, oſobną Ordynacyą pod dniem 26ſtym Marca 1776 przepiſany.

Aſseſsorów 6ściu Dyſsydentow, do równey liczby Katolików od Seymu do Seymu Król wyznacza, a ieśliby z wyznaczonych, który przed *S*eymem umarł, lub na wyżſzy ſtopień był wynieſionym, innego na to mieyſce determinuie.

Ci Aſseſsorowie Dyſsydenci przyſięgę z Roty w Ordynacyi 1766. Roku wyrażoney, wykonać w obecności Kanclerza, lub Podkanclerzego na Sądach zaſiadaiącego powinni.

Czas na ſądzenie ſpraw Dyſsydentſkich Nie-Unickich od 1wſzego Aprila do 1wſzego Maia z Regeſtru oſobnego determinowany.

Na ſądzie ſpraw Dyſsydentſkich, ieden Regeſtr uſtanowiony, z ktòrego ſprawy porządkiem wołane być powinne, pròcz, ieśliby expulsyine wpiſywane były, te przed wſzyſtkiemi ſprawami wołane być mogą.

Komplet na ſądzenie tych ſpraw, ròwny być powinien Katolikow, i Dyſsydentow, w ktòry Kanclerz, lub Podkanclerzy liczony być ma, a ieśliby liczba zaſiadaiących Aſseſsoròw Katolikow przewyżſzała Dyſsydentow, w ten czas Kanclerz lub Podkanclerzy z pomiędzy nich ròwną Dyſsydentow wyznaczy liczbę.

Appellacya ròwnie od Dyſsydentſkich, iako i innych ſpraw do ſądow Relacyinych nie idzie, a Dekreta za niewzruſzone uznane.

Paritas votorum przez obeyście trzy razy *turnum* zdarzona, do ſądow relacyinych *pro reſolutione* odſyłana być ma.

Mandata z doſtatecznym pretenſyi wyrażeniem przed ſąd Aſseſsorſki, wydawane być powinne.

ROZDZIAŁ. LV.

Sądy Kompromiſsarſkie, albo Polubowne.

SĄDOW Polubownych ieſt fundamentem Zapis Kompromiſsyiny między ſtronami świeckiemi a świeckiemi, lub świeckiemi i Duchownemi zawarty i przyznany.

Też ſądy Polubowne we wſzyſtkich ſprawach do wſzyſtkich ſubſelliow należących (wyiąwſzy iedne Aſseſsorſkie) zażyte być mogą.

Za-

Zapiſu zaś Polubownego Kompromiſarſkiego *formalitas* ieſt naſtępuiąca:

Strony między ſobą maiąc ſpòr o Dyfferencyą gruntow, o zbiegłych Poddanych, o ſukcesſyą Dòbr, o Działy, Exdywizye, Wiolencye, Kryminały, i o inne iakiekolwiek pretenſye dla prędſzey rozprawy, i dla uniknienia koſztu, zgadzaią ſię na przyiacioł, czy to po dwòch, czy to po iednemu, każda ſtrona z ſwoiey ſtrony do ſądow Polubownych obiera, *& inſuper* za Superabitra iednego przyiaciela obie ſtrony wyznaczaią. Pretenſye wſzyſtkie, o które między ſobą ſtrony ſpierały ſię, tymże Sędziom Polubownym *finaliter* podlug prawa i dowodow *præcisa appellatione* rozſądzić, granice kopcami oſypać, lub Dobra exdywidować *&c.* ſtroną winną penami ukarać, zupełną moc daią, czas mieyſce tym ſądom wyznaczaią *Zareki* na ſiebie *in casu* niedotrzymania obowiązkow ſwoich zakładaią.

Te wſzyſtkie punkta w Zapiſie Polubownym Kompromiſsarſkim między wieczyſtemi Aktorami uczynionym, powinne być wyrażone, i tenże Zapis polubowny z wyrażeniem *Superarbitra i Sędziow Polubownych 2ch lub 4rech, oraz mieyſca i czasu, tudzież tey rzeczy, która pod ſąd Kompromiſsarſki poddaie ſię,* ma być *in forma Juris* napiſany przez ſamych Aktorow i trzech pieczętarzòw podpiſany, nakoniec w Grodzie, lub Ziemſtwie albo podczas nie ſądzących ſię ſądow przed Piſarzem Grodzkim lub Ziemſkim, albo *in abſentia* przed Regentem przyſięgłym przyznany.

Na

Na fundamencie takowego Kompromiſarſkiego *Zapiſu*, obie ſtrony po oddaniu kopii ſpraw *ad invicem* ſobie w Kancellaryi Grodzkiey, i po wynieſionych pod imieniem *Superarbitra* i *K*ompromiſsarzòw *Pozwach* wyrażonych w Zapiſie, *Superarbitra* i Kompromiſsarzow na termin, i mieyſce wyrażone ſprowadzaią.

Sprowadzeni zaś od ſtron Kompromiſsarze *in virtute* Polubownego Zapiſu na terminie, Juriſdykcyą ſądow ſwoich funduią i naſtępuiących dni *in forma Judiciorum* Produktow ſłuchaią, wizye duktow granic, examina, Inkwizycie expediuią, nakoniec po odeſzłych Replikach oſtatnią decyzyą feruią.

*K*tòrey decyzyi każda ſtrona powinna podlegać, i ſatyſſakcyą czynić.

Ponieważ wſzyſtkie ſprawy na *K*ompromiſs przez ſtrony dobrowolnym *Z*apiſem w iakimkolwiek *ſubſellium* przyznanym ordynowane, nie gdzie indziey terminowane, i kończone bydź maią, iedno w tymże *K*ompromiſsarſkim ſądzie, żadne by nayſwyżſze *ſubſellia* w kognicyą *K*ompromiſarſkich ſądow wchodzić, one kaſsować, i Dekreta *bonæ voluntatis* znoſić nie mogą.

Gdyby ſię zdarzyło, że na pierwſzym terminie ſądy *K*ompromiſsarſkie z przyczyny ktòreykolwiek ſtrony nie doſzły, lub wyrokowi tych ſądow czynić ſatyſſakcyi ſtrona w wypłaceniu na terminie ſumm &c: niechciała, *in tali caſu* pozwać ſtronę do Ziemſtwa, lub Grodu o Kontrawencyą Zapiſowi, Grod zaś lub Ziemſtwo ſprawę podług Opiſow *K*ompromiſsarſkich przez

ſąd

ſąd Kompromiſsarſki nierozſądzoną, *iterum* do tegoż ſądu odſyła, lub ſatyſfakcyą Dekretowi Kompromiſsarſkiemu podług Konſt: 1726. *in toto* nakazuie.

ROZDZIAŁ LVI.

Sądy Kapturowe.

Po publikacyi po wſzyſtkich Woiewództwach i Powiatach o śmierci Królewſkiey, Uniwerſałem J. O. Xcia Jmci Prymaſa wſzyſtkie Juryzdykcye ſądowe uſtaią, a na mieyſce ich Kapturowe ſądy po Wwdztwach i Powiatach naſtępuią.

Sądy iednak i Dekreta Trybunalſkie Ziemſkie i Grodzkie, i inſze iakiekolwiek Koronne i Litewſkie, które *a die mortis Regiæ*, aż do publikowania uniwerſałow Prymaſa gdziebykolwiek trwały i zaſzły, *ſuum robur & legitimitatem* podług Konſederacyi Generalney Warſzawſkiey Roku 1587. 1648. 1668. 1674. i innych mieć maią.

ROZDZIAŁ LVII.

Obieranie Marſzałka i Sędziow Kapturowych.

Po publikowaniu Uniwerſałów Prymaſowſkich Senator, czyli pierwſzy *ex ordine* Urzędnik w ſwoim Woiewództwie, Powiecie i Ziemi, do głownych Miaſt przez wydany od ſiebie z wyraże-

rażeniem przyczyn i terminu Uniwersał Obywatelòw konwokuie; zgromadzeni na termin Obywatele, *Marszałka i Sędziow Kapturowych 15 podług Konst; Convoc: 1764. Titulo Kaptury* obierać powinni.

Obrani zaś Marszałek i Sędziowie *K*apturowi Rotą Trybunalską podług *K*onst: *Convocat:* 1648. Jurament wykonać maią. Piòro iednak w tym sądzie Pisarz Ziem: lub Grodz: podług *K*onstytucyi dawnieyszych, i 1764. trzymać ma.

ROZDZIAŁ LVIII.

o *Kadencyach Sądow Kapturowych.*

SĄDY Kapturowe we trzy, a we trzy niedziele aby były odprawowane, Konfederacya 1581 dysponuie, tyle iednak kadencyi naprzykład 4ry po niedziel 4ry lub 6. na *R*ok odprawuie się, ile Obywatele po swych Woiewòdztwach, lub Powiatach *per lauda* uchwalą.

ROZDZIAŁ LIX.

o *Sprawach.*

SPRAWY do *S*ądow Kapturowych *n*ie należą ktòre przed *Interregnum* za życia *K*ròla, bądź do Trybunału, bądź do iakiego inszego sądu intentowane były; ale te, ktòre się od śmierci *K*ròlewskiey zaczęły, i ktòre aż do *K*oronacyi nowego Pana przypadać mogą.

Nie

Nie należą takoż do sądow *Kapturowych* sprawy *de cognitione Jurium*, *exceptis causis liquidarum exemptionum* same tylko sprawy kryminalne, o wiolencye, rabunki, expulsye, i z Dóbr zabraney ruchomości, i inne wszelkie gwałtowności, excessa, po śmierci *Królewskiey stante Interregno* popełnione, podług Konst: *Coron:* 1632. 1648 1668. 1671. Sprawy takoż *Fisci z poborcami i Retentorami* wszelkich Rzeczy-pospolitey podatkow, oraz sprawy Obligowe podług *Konstytucyi Convoc:* 1764. *Titulo Kaptury* w *Kapturach* sądzić się powinne.

Przydano w tychże *Konstyt:* i ostatniey 1764. iż ieśliby się Sądy Kapturowe *ultra praescriptum* praw wyżey cytowanych *in cognitionem iurium* wdawać się, i takowe sprawy, które do nich nie należą, sądzić rezolwowały się, tedy w takowych sprawach zaszłe *iudicata nullitati subiacere*, i sprawa *in foro competenti post Interregnum restitui* powinna.

Sprawy w *Kapturach* nie zakończone *interveniente novi Regis regimine* w Grodzie powinne bydź kończone.

ROZDZIAŁ LX.

o *Pozwach*.

Pozwy przed każdą kadencyą podług *Konst: Convoc:* 1587. dwòma Niedzielami pod tytułem: *My* Sędziowie Gll: *Kaptur;* Woiewòdztwa, lub Powiatu NN. *post decessum* Nayiaśn: Kròla N. za Uniwersałem JO. Xcia Prymasa w

Roku

Roku N. obrani &c. po ſtronę pokrzywdzaiącą wychodzić maią, i za temiż Pozwami w Kancellaryi Grodz: przyznanemi Aktoraty do Regeſtrow wpiſuią ſię, oraz Dylacye Prawem opiſane, na 1wſzym terminie w każdey ſprawie pozwalaią ſię.

ROZDZIAŁ LXI.

o *Exekucyach za Dekretami Kontumacyinemi.*

Sędziom *Kapturowym* nie będącym Urzędnikami *Ziemſkiemi*, lub Grodzkiemi, zabroniły *Konſt: Conv: 1736.* i 1764. zieżdżać na Exekucye.

Samym tylo Urzędnikom Ziemſ: lub Grodz: za pierwſzym Dekretem Kontumacyinym podług wyżey cytowanych *Konſtytucyow* na Exekucye zieżdżać oraz za drugim Dekretem kontumacyinym podług *Konſt: Coron: 1764.* Dobra *iure victorum cum ſorti executione captato quovis tempore parti iure vincenti* podawać pozwolono i warowano.

Xięgi *Ziemſkie* i Grodzkie pod czas *Interregnum* maią bydź otwarte, oraz wſzelkie Zapiſy, Obligi w ſądach Kapturowych przyznane, ważne bydź powinne podług wyżey cytowanych *Konſtytucyi.*

Teyże ſamey ważności i Dekreta *Kapturowe* podlegaią podług tych *Konſtytucyi.*

ROZ-

ROZDZIAŁ LXII.

Sądy Konfederackie

Sądow Konfederackich, naſzych wieków praktykowanych *formalitas* ieſt takowa:

Po Woiewodztwach i Powiatach Obywatele konfederuiąc ſię, obieraią z pośrzodka ſiebie Marſzałka i 4rech Konſyliarzów, a Marſzałek i Konſyliarze przyſięgaią.

Poſt hæc zieżdżaią ſię do Wilna, lub na inne mieyſce i tam ieneralnego Marſzałka obrawſzy po 2ch Konſyliarzów kredenſowanych z każdego Woiewództwa i Powiatu, Uniwerſałami na mieyſcu i terminie w tymże Uniwerſale wyrażonym, za wynieſionemi pozwami ſądzą ſprawy, iakie ſię podobaią: = *Czytay o Konfederacyi Konſtytucyą Convoc:* 1764.

Seymy i Seymiki *ſub vinculo Confederationis* odprawuią & *pluralitate votorum* ſtanowią ſię.

Na Seymikach zaś po Woiewództwach i Powiatach Marſzałkowie Konfederaccy prezyduią, podług Konſtytucyi *Coronat:* 1764.

ROZDZIAŁ LXIII.

Sądy Seymowe Koronne i W. Xſtwa Litt.

Te Sądy Konſtytucyą Roku 1775. ſą uſtanowione. Zawſze ſądzić ſię maią w mieyſcu Rezydencyi Krolewſkiey podług Konſt; 1776. Roku. Komplet do ſądzenia przynaymniey z

oſob

osob 21. tak z Senatu, iako i Rycerskiego Stanu wspólnie rachuiąc pwinien bydź złożony. Oprócz wezwanych na Kadencyą Sędziow, i kompletu wyżey zamierzonego, inni z Prawa lub Elekcyi Sędziowie wszyscy i zawsze przed zaczętą do sądzenia sprawą zasiadać, i sądzić mogą. Żaden Senator lub Konsyliarz *Equestris Ordinis* do Rady Nieustaiącey wybrany, na Sądach Seymowych zasiadać nie może. Sędziowie z Senatu od Tronu, a z Stanu Rycerskiego od Marszałkow Seymowych na Rezydencyą 6. Niedzielną na Kadencyi wyznaczeni bywaią, a którýby z nich na czas kadencyi i rezydencyi nie ziachał, lub na mieysce swoie innego swego kollegi nie uprosił, karze pięciuset grzywien podpadać powinien, która w tymże samym sądzie wskazana, do Skarbu Rzpltey zapłacona bydź ma, wyiąwszy prawdziwą chorobę, którą iuramentem na przyszłey kadencyi powinien stewinkować. Senator, Minister i Sędzia z Stanu Rycerskiego każdy, ani w czasie Kadencyi, w żadnym sądzie dobrodzieystwa suspensy, w żadney syrawie mieć niemoże, ale w sprawach osobności wyciągaiących, przez Konst: Roku 1775. dla Rady Nieustaiącey uchwaloną, i dla Sędziow seymowych tak z Senatu, iako i z Rycerskiego stanu Konstytucya Roku 1776. rozciągnęła.

ROZDZIAŁ LXIV.

Kadencye Sądow Seymowych.

JURYZDYKCYA Sądowa dla Spraw Koronnych powinna się reassumować po wykonanym Ju-

ramencie *Sędziow* dnia 1. Października i ſądzić ſię ma przez tygodni ſześć, lub do odſądzenia Regeſtru wpiſow. Druga kadencya dnia 1. Lutego, także dla ſpraw Koronnych niedziel także 6, a trzecia dla ſpraw *W. Xſtwa Litt:* dnia 1. Czerwca przez tenże przeciąg czaſu, lub do odsądzenia ſpraw trwać ma. W ſprawach iednak *Criminum leſæ Maieſtatis Regiæ, & Perduellionis,* Krol Jmć za zdaniem Rady Nieuſtaiącey w każdym czaſie *S*ędziow wezwać moc ma. Gdyby zaś na ktorey *K*adencyi ſpraw do ſądzenia nie było, *K*rol Jmć za zdaniem Rady Nieuſtaiącey *S*ędziow od rezydencyi uwolni, i aby nie zieżdżali, oſtrzedz zaleci.

ROZDZIAŁ LXV.
Piſarze Sądów Seymowych.

PIÒRO przy Urzędzie Piſarza Ziemſkiego w mieyſcu rezydencyi *K*rolewſkiey być powinno zawſze na kadencyach Koronnych, a wprzypadku choroby, albo śmierci, lub impedymentu legalnego na Piſarza, Sędzia lub Podſędek kollega iego mieyſce zaſtąpi. Na kadencyach zaś W. Xſtwa Litt: podług Warunku teyże Prowincyi, Piſarz uprzywileiowany, pioro trzymać będzie, a kto pioro trzymać, ten i Dekreta czytać będzie.

ROZDZIAŁ LXVI.
Sprawy należące do Sądow Seymowych.

1. CRIMEN *Læsæ Regiæ Maieſtatis* według opiſu Konſtytucyi 1588. Roku. 2.

2. *Crimen Perduellionis* w Artykułach tych: Gdyby kto czynił bunty przeciwko Rzeczypolpolitey. — Gdyby kto porozumiewał ſię z Nieprzyiacielem oney ku iey ſzkodzie. — Gdyby kto wynoſił taiemnice Rzpltey, i iey nieprzyiacielowi powierzał one. — Gdyby Zamek, Fortecę, lub część iaką kraiu podał przez zmowę. — Gdyby kto od Dworow Zagranicznych Penſye, korrupcye brał, końcem zdrady Oyczyzny. — Gdyby kto dla Zagranicznych Potencyi Ludzi werbował gwałtem, onych brał, lub zaprzedawał. — (*) Gdyby kto mocy i protekcyi Zagraniczney na pognębienie Obywatela zaſięgał.

(*) Obacz Konſtytucyą Roku 1780. *Titulo* Werbunek: *Zabiegaiąc wſzelkim w Kraiu dla Zagranicznych Potencyi Werbunkom, i w przypadku czynienia onych, chcąc mieć nieodwłóczną na wyſtępnych ſprawiedliwość, ſtanowiemy: że gdyby Obywatel Poſseſsionat Kraiowy, pod pretextem ſwoiey potrzeby ludzi zwerbowanych, Potencyi Zagraniczney oddawał, lub zaprzedawał takowy, iako*; Crimen Status *popełniaiący wedle Prawa 1776. Roku w Sądach Seymowych ſądzon być powinien. Gdyby zaś ktokolwiek i iakieykolwiek kondycyi czynił dla Zagranicznych Potencyi, pomimo wyżey rzeczonego pretextu, Werbunki, ludzi brał, czyli namównie czyli gwałtownie, lub zaprzedawał, takowy, iako kryminaliſta w naybliżſzym wyſtepku ſwoiego na śmierć, Grodzie nieodwłócznie* etiam extra Cadentiam *ſądzony, i karany być ma.*

3. Do tegoż Sądu należą ſprawy *oppreſſi Civis*, tak, iak ſą w Konſtytucyi Ru 1775. pod Tytułem: Obiaśnienia *Liberæ vocis* & *oppreſſi Civis*, opiſane, Inne zaś okoliczności, i rodzaie ſpraw *oppreſſi Civis* w oſobnym Artykule, pod Tytułem: Obiaśnienie *denegati Judicii* &c. opiſane, á foro Sądow Seymowych wyłączyła Konſtytucya Roku 1776, i one Grodom, Ziemſtwom, Trybunałom ſądzić nakazała: *Titulo* Ordynacya Sądow Seymowych *Nro* 3.

4. Do tegoż ſądu należą ſprawy Urzędowe przeciwko Miniſtrom Obòyga Narodow, i Konſyliarzom Rady Nieuſtaiącey.

5. Nie wyłączaiąc żadnego *ultimæ inſtantiæ* Sędziego względem ſamey tylko korrupcyi odpowiadać w tym Sądzie determinowała Konſtyt: Roku 1776, niżſzym zaś Subſelliom w przypadkach tego rodzaiu, *Forum* Trybunałow Koronnych do odpowiedzi zoſtawiła, *á cum corrupto* & *corrumpente* Konſtytucyą Roku 1775. reaſsumowała.

6. Opròcz wyżey wymienionych ſpraw inne żadne do ſądu należeć ne będą, ani Dekreta żadnych niżſzych i wyżſzych Subſelliòw, Sąd tenże poznawać mocy niema pod żadnym tytułem, pretextem i wynalazkiem.

Gdyby w ſprawach temu Sądowi nie należnych, cokolwiek tey Ordynacyi przeciwnego naſtąpiło, *ipſo facto nullitatis* taż Konſtyt: Roku 1776 być determinowała. Sprawy mianowicie *W. Xſtwa Litt:* Prowincyonalnym Juryzdykcyom wedługe Praw one uſtanawiaiących właſne, á w porządku onych *inapellabili-*

liter kończyć się powinne do tych Sądow Seymowych pod żadnym pretextem wciągene być nie mogą, lecz tylko *Crimina læsæ Maiestatis*, *Crimina Status*, *Crimina perduellionis* i inne sprawy Statutem W. Xstwa Litew: specyfikowane należeć powinne.

ROZDZIAŁ LXVII.

o *Regestrach*, *Dylacyach*, *Pozwach*, *Inkwizycyach*, *i Wotowaniu*.

Regestra w sądach Seymowych dwa są tylko, ieden *Criminis læsæ Maiestatis & Perduellionis*, 2gi ordynaryiny zamykaiący w sobie wszystkie wyżey opisane, a do tego *forum* należące spraw rodzaie.

W sprawach do tegoż sądu przychodzących żadne suspensy, i dylacye niemogą być dopuszczone, opròcz Dylacyi prawdziwey choroby, ktòra na następuiącey Kadencyi zaprzysiężona być ma.

We wszystkich sprawach do tego sądu należących nie przestępnie wota dwa razy głośno, trzeci raz sekretnie, choćby nikt o to nie prosił, nawet i w sprawach, ktòre *in contumaciam* sądzone będą dawane być maią.

Sposob sekretnych wotow, ten sam być powinien, ktòry dla Rady Nieust: R. 1775, iest opisany, a to pod attencyą dwuch z Senatu, a dwuch z Stanu Rycerskiego.

Sprawy *Criminum læsæ Maiestatis & Perduellionis* na pierwszym terminie nawet *in contumaciam*

ciam Aktora, czyli pozwanego ſądzone będą, w innych zaś wyżey wſpomnionych Spraw rodzaiach, po pierwſzey kondemnacie, na drugiey kadencyi Dekreta kontumacyine ferowane będą.

Pozwy do tego ſądu ſześcią tygodniami wydawane, *in bonis citati* kładzione, i w Aktach Grodu właſnego Powiatu zeznane być powinny.

Inkwizycye w ſprawach *Criminis læſæ Maieſtatis & perduellionis* przed delegowanemi od ſądu ſeymowego z pomiędzy Sędziow ktòregokolwiek ſtanu, Senatorſkiego czyli Rycerſkiego po dwòch z każdey Prowincyi przez Sekretne wota, wybieranemi expedyowane będą. W ſprawach zaś innych *ſcrutinia*, gdy potrzebne będą przez dwie oſoby Ziemſkiego lub Grodz: Sądu, na oznaczonym kondeſcenſyi terminie i mieyſcu wyprowadzone będą.

Delatorem gdyby był ſzlachcic nie poſseſsyonat, lub *Plebeius*, na ten czas zaraz poymany być powinien, i gdyby zarzutu nie dowiodł, *pœna talionis* odpowiedzieć ma, ktòra to *pœna talionis* we wſzyſtkich przypadkach nie dowodzących wyſtempku na zaſkarżaiącego ściągać ſię ma.

Propozycye do wotowania każdemu Sędziemu formować wolno, ktòre ieżeli zgodnie przyięte nie będą, większością ſekretnych wotow załatwione zoſtaną, a ile ich z okoliczności ſpraw i zdań Sędziow wypadnie, wſzyſtkie notowane, i dwukrotnemi głośno, a ſekretnemi trzeci raz wotami, nie przeſtępnie decydowane będą.

Po pierwszym każdey Sprawy wprowadzeniu, chociażby przez wiele sessyi trwać miała, ciż sami a nie inni Sędziowie ktòrzy od początku wprowadzoney sprawy zasiadali, *active* decydować maią, i żaden z nich pod iakimkolwiek pretextem, opròcz prawdziwey choroby aż do zupełnego rozsądzenia, i Dekretu przeczytania, *sub rigoribus de Corruptione Judicis* odstąpić nie powinien. Ci zaś Sędziowie, ktòrzyby iuż po zaczętey bez ich przytomności sprawie dołądzenia przychodzili, tylko *cum voto consultivo* zasiadać będą. Gdyby zaś przez śmierć, lub przez chorobę iednego lub więcey z Sędziow zasiadaiących komplet był zerwany, na ten czas pierwszy przybyły, lub przybyli Sędziowie, *ad activitatem & vocem decisivam* przyięty lub przyięci będą.

Gdy za trzecim sekretnym wotowaniem *paritas votorum* trafi się, Kròl Jmć rozwięzywać będzie, wyiąwszy sprawy *læsæ Maiestatis*, w ktòrych rezolucya *paritatis*, przy pierwszym *ex ordine* zostawać będzie.

Gdy Sąd zacznie wotować, sessya solwowana bydź nie może, pòki zupełna decyzya nie nastąpi, i Sędziowie wszyscy, sentencye z większości wotow wypadłe, nie podpiszą w sentencyonarzu, ktòry ieden z Sędziow *secretis votis* do tego wybrany trzymać ma Dekreta zaś wygotowane w przytomności i komplecie tych samych Sędziow, ktòrzy sądzili, *aperta ſtuba* czytane bydź maią, iak prędko wygotowane będą, a naypòzniey w niedziel dwie od czasu nastąpionych sentencyi, a po przeczytanym Dekrecie

cie, mogą ſtrony do ſądu wnoſić illacye ſwoie, ſzczegulnie tylko *ratione omiſſorum*, i to *in triduo*, które ſąd wyżey przepiſanym ſpoſobem rezolwuie, a *circa latam ſententiam praeter omiſſa* iednego ſędziego oppozycya, żeby nic nie odmieniono, ważna bydź ma.

ROZDZIAŁ LXVIII.

o *Patronach w Sądach Seymowych i Aktach.*

W TYCH Sądach ſtawać będą mieli wolność Patronowie *in Maioribus ſubſelliis* przyſięgli. Ci ſwoie Indukta, dowody, odwody i konkluzye czytaiąc *in ſcripto* do Pióra podawać maią, a w każdym razie gdzie prawo przywiodą, one *in extenſo* w Sądzie produkować powinni, te zaś Patronow *in ſcripto* podawania, przez 2ch 1 wſzych *ex ordine Senatorio & Equeſtri* Sędziów podpiſane, na zawſze w Aktach Sądów Seymowych zoſtawać będą; których Extrakty, iako i Dekretow każdemu rekwiruiącemu bydź maią wydawane.

A iako według Statutu W. Xſtwa: Litew: każdemu Aktorowi w ſwoiey ſprawie ſtawać i mówić dozwolono; tak wolno każdemu z Obywatelow Litewſkich, kogo kto zechce z Palestrantow W. Xięſtwa Litewſkiego do ſtawienia użyć podług Konſt: Ru 1776. *Titulo* Warunek i Excepcya Xſtwa Litewſkiego.

Akta ſądow ſeymowych w Ziemſtwie Rezydencyi Królews: lokowane bydź powinny. Piſarz protokuły w porządku utrzymywać, a Ex-

trakty Dekretow Koronnych Koronną, a Litewſkich Litewſką Pieczęcią autentykowane z korrektą ſwoią wydawać będzie.

ROZDZIAŁ LXIX.

Sądy Kommiſſyi Edukacyi Narodowey.

Roku 1776 Konſt: *Titulo*: = Edukacya Narodowa iuryzdykcyą *S*ądową z Kommiſſyi *S*ądowych Oboyga Narodow na Kommiſſyą Edukacyiną przenioſła, i mieyſce do ſądzenia Warſzawę naznaczyła, obowiązuiąc do wykonania przyſięgi, *K*ommiſſarzow, ktorzy nie ſą przyſięgli.

Ta Iuryzdykcya podług teyże Konſtytucyi w liczbie Oſob 12tu, a do ſądzenia naymniey oſob 5ciu do kompletu potrzebuiąca nie ma, i nie powinna daley rozciągać ſię, iak tylko do ſpraw Funduſzu Edukacyinego z mocą zupełną rozeznania *cuiusvis tituli Actuum*. Sprawy zaś graniczne, także *Facti & extraditionis ſubditorum ad fora competentia* należeć będą. Także o zaległe płacenia procentow z Dobr i od *S*umm, o zruynowanie i zniſzczenie Dobr Funduſzowych, bądź dawniey uczynione, bądź naſtąpić mogące. Naoſtatek we wſzyſtkim, cokolwiek do całości Funduſzow, do karności i porządku Oſob w Akademiach i Szkołach Publicznych uczących ſię, i uczących należeć może, moc ſądzenia taż Konſtytucya nadała.

Kommiſarze zaś *ex intereſſe proprio* do ſprawy wchodzący, należeć do decyzyi nie mogą.

Sąd

Sąd Kommiſſyi Edukacyiney, iako *Supremæ inſtantiæ pro inapellabili* taż Konſt: Roku 1776. deklarowała, a Dekreta Sądu tego, aby miały exekucyą, Departamentowi Woyſkowemu *Brachium militare* na rekwizycyą każdą tey Kommiſſyi dawać nakazała.

ROZDZIAŁ LXX.

o *Kommiſſarzach Edukacyi Narodowey.*

Kommissarze Edukacyi Narodow: ktòrzy nie ſą przyſięgli na funkcye ſądowe z innego iakiego Urzędu maią wykonać Jurament przed Xięgami Grodu Warſzawſkiego tą Rotą: — *Ja NN. przyſięgam Panu BOGU w Tròycy Swiętey iedynemu, iż będąc wyznaczony na Funkcyą Kommiſſarza Edukacyi Narodowey w przypadaiących pod Decyzyą moię ſprawach i okolicznościach, żadnym darem, ani obietnicą, lub faworem, przyiaźnią ani nienawiścią nie uwodząc ſię, owſzem bez żadney na krewnego lub obcego, Przyiaciela lub Nieprzyiaciela różnicy, ſamo prawopiſane exekwuiąc wedle BOGA, ſumnienia i ſłuſzności ſądzić będę; Sekretu Izby nie wydam, praktyk żadnych czynić nie mam, tak mi Panie BOZE dopomoż, i nie winna Jego Męka.*

Każdy Kommiſſarz Edukacyi Narodowey w czaſie kadencyi na Sądach zaſiadaiący, w ſprawach ſwoich oſobiſtości wyciągaiących, za zaświadczeniem Kommiſſyi od Prezyduiącego podpiſa-

pisanym *beneficio suspensionis* do skończenia Kadencyi we wszystkich sądach Koronnych, i Litewskich *gaudere* powinien.

ROZDZIAŁ LXXI.

o *Decyzyach Kommissyi Edukacyiney*;

W Sądzeniu Spraw, gdzieby *Unanimitas* nie nastąpiła, *Pluralitate* decydować maią. Turnus z dołu zaczynać się powinien ktory do 3ch razy iść może, *ad affectationem* każdego Kommissarza, trzeci Turnus bydź ma przez Wota sekretne, a to sposobem dla Trybunału Koronnego przepisanym. Decyzya *ex pluralitate* wypadaiąca w Sentencyonarz wpisana, przez Prezyduiącego i wszystkich Kommissarzow podpisana bydź powinna, W przypadku *parritatis* Kresek, Prezyduiący, daniem 2giey kreski stanowi Decyzyą. Sentencionarz zaś od Kommissyi iednemu z Kommissarzow do trzymania powierzony bywa.

ROZDZIAŁ LXXII.

Kadencye Sądowe:

Kadencye przez Ordynacyą Roku 1776. dwie tylko z początku były wyznaczene, iedna dnia 1 Lutego, druga dnia 1 Pazdziernika, każda po trzy Miesiące. Lecz przez poznieyszą ordynacyą Roku 1778. na 4ry są podzielone, to iest dla spraw Koronnych iedna dnia 1 Marca, dru-

ga dnia 1 Pazdziernika; a dla ſpraw W. X. Ltt: iedna dnia 1 Maia, druga dnia 1 Grudnia ſą wyznaczone, Każda Kadencya trwa Niedziel 4ry.

ROZDZIAŁ LXXIII.
o *Regeſtrach Sądowych Kommiſſyi. Edukacyincy*

REGESTRA Sądowe 4ry były, Ordynacyą Roku 1776. naznaczone. Pierwſzy *proſty*, drugi *pryncypalny*, trzeci *executionis proceſſus*, czwarty *Ekonomiczny*. Lecz pòźnieyſza Ordynacya Roku 1778. trzy tylko *Regeſtra* poſtanowiła:

Pierwſzy *Cywilny*. Drugi *Executionis Proceſſus*. Trzeci *Ekonomiczny*.

1. Do Cywilnego Regeſtru należą ſprawy bądź z nakazu Kommiſſyi Oſobom rozmaitym *ad Delationem Inſtigatoris* intentowane, ku odzyſkaniu maiątku Edukacyinego, bądź na czyiążkolwiek Delacyą wedle nowego Prawa, chcącego okazać zataiony Maiątek po Jezuicki, bądz w innym prawa ſtopniu, windykacyą i ubeśpieczenie Funduſzow wſzelkich na edukacyą uczynionych w ſobie zawieraiące, naymniey do tego Regeſtru należeć będą ſprawy tych, ktòrzy ſię bądź z ſtrony funduſzu Edukacyinego, albo z tey okazyi prywatnych oſob mienią bydź ukrzywdzonemi, ale te tylko, ktòre z natury ſwoiey albo kommunikacyi Dokumentow, czyli pozwolenia kopii ſpraw, bądź wyznaczenia Inkwizycyi, czyli też kondeſcenſyi wyciągaią.

2. Do Regeſtru *Executionum Proceſſus*, z ktòrego, czyli po dwòch kondemnatach otrzymanych *in reliquida*, czyli po iedney *in re iudicata*. iako *poſt plenariam Convictionem expetendi Brachii Militaris* ferowane bydź maią, należeć ſprawy będą. Ten Regeſtr brany bydź ma co Sobota.

3. Do Ekonomicznego Regeſtru należą ſprawy o zaległe dawnieyſzę procenta i intraty, o rachunki z Luſtratorami i dla wſzyſtkich innych z rządu Ekonomicznego Kommiſſyi Edukacyiney czy to z Oſobami iey ſubordynowanemi, lub z innemi wynikaiących, także *ad diſciplinam* Edukacyi ściągaiących ſię. Ten oſtatni Regeſtr brany bydź możę każdego czaſu w Kadencyi. Lecz ieden dla Korony, a 2gi oſobno dla Litwy podług zwyczaiow i Praw teyże Prowincyi we 2ch Exemplarzach trzymany bydź powinien. — Niemniey ſtoſuiąc ſię do Praw, i zwyczaiow W. X. Litew: iżby Protokuł Potoczny dla zapiſywania Rezolucyi Sądowych oraz przyimowania przyznań, i aktykacyi, Tranzakcyi w okoliczności Dobr po Jezuickich zdarzyć ſię mogących, w teyże Kommiſſyi przez Kancellaryą był trzymany, poſtanowiono.

ROZDZIAŁ LXXIV.

o *Stawaniu w Sądach Kommiſſyi Edukacyiney:*

W SPRAWACH o zaległe Procenta, o zrachowanie ſię z Luſtratorami, i innych do Regeſtrow

Eko-

Ekonomicznych należących ſtawanie zapozwanym przed Sądem teyże Kommiſſyi dla Obywatelow Prowin: Koronnych od zeznania Pozwu, oraz Przypozwu po otrzymaney Kondemnacie, zamiaſt czynienia iey Exekucyi wydanego w niedziel 4ry, a dla Obywatelow Prowincyi Litewſkiey także od zeznania Pozwu w Niedziel 4ry oznaczamy.

Obwieſzczeń zaś w porządku Exekucyi Dekretow Kommiſſyinych w Sprawach Litewſkich wychodzić maiących, dla przyśpieſzenia onych Exekucyi, termin dwuniędzielny determinowany ieſt.

Co ſię tycze Spraw Regeſtru Cywilnego, w takowych ſtawienie ſię do Sądu Kommiſſyi Edukacyiney przez zapozwawane do niego ſtrony, czas ſześć tygodni od zeznania pozwu ma bydź zachowany.

ROZDZIAŁ LXXV.

o Wpiſach.

Wpisy czynione bydź maią porządkiem kart numerowanych, z wyrażeniem Imienia i Przezwiſka każdey ſtrony powodowey, lub pozwaney z wymienieniem oraz o co ſprawa idzie.

Na końcu Kadencyi, Prezyduiący Regeſtra podpiſać ma, z ktòrych wołania ſpraw na naſtępuiącey kadencyi kontynuowane będą, zaczynaiąc od tego wpiſu, na ktòrym przeſzłey kadencyi ſkończyły ſię Sądy. Wpiſy według porządku bez omiiania ich, wołane bydź maią, tak,

iak

iak ſą w Regeſtrach umieſzczone, i wymazywane przez ſtrony bydź nie mogą, ani przez ſąd w Regeſtrach Koronnych, w Regeſtrach zaś Litewſkich, *Judicialiter* mazać ie wolno będzie.

ROZDZIAŁ LXXVI.

o *Pieczęci Kommiſſyi Sądowey Edukacyiney.*

Do pieczętowania Extraktow Dekretowych i wſzelkich ſądowych rezolucyi i decyzyi, tudzież wſzelkich tranzakcyi z kancellaryi Kommiſſyi Edukacyi Narodowey wychodzących, uſtanowiona ieſt Pieczęć, maiąca na prawey ſtronie Herb *Koronny Orła Białego*, a na lewey *Pogonią* Herb *Wielkiego Xſtwa Litewſkiego*, w śrzòdku zaś Herb *Krola* Panuiącego, a w koło te ſłowa. = *Collegium Præfectorum Publicæ Inſtitutionis.*

ROZDZIAŁ LXXVII.

Pozwy.

Pozwy do Sądu wychodzić maią pod Tyttłem Krolewſkim, i Pieczęcią Kommiſsyi Edukacyi Narodowey. A ſprawy, ktòrych wpiſy w Regeſtrach Kommiſsyi Sądowych Obòyga Narodow, nie rozſądzone znayduią ſię *per remiſſam* bez nowego przypozwu w tym Sądzie ſądzone bydź maią.

W Po-

W Pozwach powinna bydź rzecz dokładnie wyrażona, o którą ſtrona iedna, do ſądu ciągnie. Dla czego gdyby nad wyrażenie w Pozwach do ſądu tego wydanych, co ſtrony iedna przeciwko drugiey wnoſiły, żadney na to od tegoż ſądu Rezolucyi mieć nie będą.

Do Regeſtru *Executionis Proceſsûs* żadne pozwy wynoſzone być nie maią, lecz z tego Regeſtru z ſamey tylko Inſtygatora Sądowego, i ſtrony z nim czyniącey propozycyi, Dekreta otrzymywane będą.

ROZDZIAŁ LXXVI.

o *Piſarzach*.

Dla dozoru Kancellaryi Sądowey i Archiwum, tudzież dla piſania na Kadencyach Dekretów, Piſarzów Sądowych, iednego Kancellaryi, a dwuch Kadencyinych ludzi w Prawie biegłych, Szlachtę Narodową oſiadłą Ordynacya Anni 1776. mieć chciała.

Piſarze Kadencyini, ieden w ſprawach Koronnych, a drugi w Litewſkich piſać maią Dekreta.

Piſarz Kancellaryi Sądowey dozor mieć powinien nad tąż Kancellaryą, i nad Archiwum. — Także Dekreta kontumacyine i oczewiſte z Regeſtrów Ekonomicznego i *Executionis Proceſsûs* wypadać powinne, piſać i wydawać będzie. W Regeſtrach ſądowych za iego wiado-

mo-

mością wpisy od stron rekwiruiących bez odmówienia przyimowane być maią. Ci trzey Pisarze *unius & aequalis praerogativae* będą i w Sądzie *vocem* tylko *consultivam* mieć mogą. Jeden drugiego *in casu legalis absentiae* zastępować będzie. Protokuły Dekretowe nie odwłòcznie po skończonych Kadencyach do Archivum Kommissyi oddawane być powinny.

ROZDZIAŁ LXXIX.

Instygator Sądowy.

W Sprawach z strony Fundufzu Edukacyinego Pozwy na instancyą i delacyą Instygatora wychodzić będą, i wzaiemnie ktoby do Fundufzu Edukacyinego iąkim sposobem rościł sobie pretensyą, zapozywać będzie także Instygatora tegoż sądu w tym wyrażeniu. = *Tobie Ur: Instygatorowi Kommissyi Edukacyi Narodowey z Osoby Twoiey i z Dobr Fundufzu Edukacyinego nakazuiemy, abyś &c.* Pozwy Instygatorowi kładzione będą w naybliższych Kollegiach u Rektorow Szkoł Woiewodzkich, albo Prefektow Szkoł Powiatowych, i zeznawane zwyczaiem Koronnym Koronne, a Litewskim w Litwie w Kancellaryach Ziemskich, lub Grodzkich tegoż Woiewodztwa, Ziemi, lub Powiatu gdzie Kollegia leżą.

ROZ-

ROZDZIAŁ LXXX.

o Dylacyach i Exekucyi Dekretòw.

Dylacye żadne dowożlone w tym Sądzie nie będą, oprócz dla Korony w sprawach zadawnionych kommunikacyi Dokumentow, podług opisu Konstytucyi Roku 1768. a dla Litwy kopia spraw wolna być ma.

Dekreta tego Sądu bądź oczewiste, bądź kontumacyine przez Urzędy Ziemskie, lub Grodzkie nieodwłòcznie exekwowane być maią, iako Sądu *ultimae instantiae* pod żadną appellacyą podpadać nie powinny. Względem tych Dekretow co do spraw Prowincyi W. Xstwa Litt: Konstytucye *de valore* Dekretow są reassumowane.

Tak w sprawach Koronnych, iako i Litewskich *ad triduum* po przeczytanych Dekretach przymòwienie się stronom wolne *ad omissa non ad decisa* pozwolone.

ROZDZIAŁ LXXXI.

Palestra.

Patronowie w tym Sądzie stawać mogą nayprzòd ci wszyscy, ktòrzy *in Maioribus Subselliis* są przysięgli. = Oprócz tych, ktòrzy się mieścić w Palestrze zechcą, maią należyty odprawić Examen, ieżeli są w prawie biegłemi, i przysięgę na to od Kommissyi przepisać się maiącą wykonać powinni.

Pa-

Patron każdy w Sprawie ſtawaiący, za przygotowaniem iey, pokazać obwiązany będzie Plenipotencyą urzędownie, czyli ręcznie przy podpiſaniu dwuch świadkow daną ſobie od ſtrony, od ktòrey do ſprawy należy.

Induktę ſprawy z Summaryuſzem, Dokumentami i Konkluzyą ręką ſwoią podpiſaną każdemu z Kommiſsarzow i Kancellaryi poda, à potym wyraźnym głoſem przed Sądem przeczyta, i te tylko za dozwoleniem Sądu Dokumenta czytać będzie, ktòre rzecz ſamą *evincunt*, nie przymawiaiąc ſię nic ani do Indukty podaney, ani do Dokumentòw.

Patron lub Strona Powodowa Patronowi lub ſtronie zapozwąney i wzaiemnie przed przypadnieniem ſprawy, Indukty ſwoie kommunikować ſobie będą. Repliki podobnie iak Indukty na piśmie podawane, i czytane bez żadnego przymòwienia ſię być maią. Po iedney od każdey ſtrony Replice iuż nic ani ſpoſobem Repliki, ani ſpoſobem illacyi donoſzonym być nie ma, ale Sprawa Sądowi do Decyzyi zoſtawioną być ma.

Nad to, aby we wſzyſtkich ſprawach przed ſąd teyże Kommiſsyi z Regeſtru Cywilnego przychodzić maiących. Strony do finalney rozprawy przyſtępuiące, *Status* tychże ſpraw porządnie i dokładnie, z Dokumentòw i Dowodòw ſwoich ſporządzone, aby wzaiem ſobie kommunikowały, oraz aby do Kancellaryi Kommiſſyiney naypoźniey trzema dniami przed przypadnieniem ſprawy oddawały, przez Ordynacyą Sądòw Kommiſſyi Edukacyiney Roku 1778 warowano.

ROZ-

ROZDZIAŁ LXXXII.

Wiadomość o Licytacyi Dòbr po-Jezuickich, iakim ſpoſobem czyniona być ma.

Ponieważ Prawa pod tytułem: = *Rozrządzenie Dobrami Jezuickiemi* Seymu Roku 1773; iako też pod tytułem: = *Edukacya Narodowa* Seymu 1776. Roku, przepiſały aby Dobra po Jezuickie na publiczny Funduſz Edukacyi Narodowey poświęcone, zmierzaiąc do uſzczęśliwienia i przywrocenia całości tegoż Funduſzu przedawane zoſtały, więc Kommiſſya Edukacyi narodowey maiąc za prawidło rzeczone Prawa, naſtępuiące względem z przedaży tychże Dòbr uczyniła rozrządzenie: =

1. Dobra wſzelkie nie ruchome dziedziczne, tak Ziemſkie to ieſt Miaſteczka i Wſie, iako też Mieyſkie, to ieſt Kamienice, Domy, Dworki, i inne budowle, oraz Place po znieſionym Zakonie XX: przeſzło Jezuitow pozoſtałe, a z woli Rzeczy-poſpolitey na Funduſz Edukacyi obrocone, rozrządzenia względem ich Poſseſſyi potrzebuiące, nie innym ſpoſobem, iak iedynie przez licytacyą, więcey nad innych daiącemu, zprzedawane i wypuſzczone będą.

2. Jako zaś Licytacya tych Dòbr od uſtanowienia ſzacunku, to ieſt Dòbr Ziemſkich z intraty Luſtracyą wynalezioney, a Dòbr Mieyſkich z Taxy uczynić ſię mianey, zaczynać ſię ma; tak też Dobra, a nayprzód Ziemſkie dziedziczne przez wyznaczonych tym końcem od Kommiſsyi Edukacyiney Luſtratorow, Mieyſkie

ſkie zaś przez Magiſtraty tych *Miaſt*, czyli od niego deputowane przyſięgłe Oſoby, wprzòd iako wyżey otaxowane bydź powinny, aby zaś i Luſtratorowie do Dòbr Ziemſkich wyznaczyć miani, przyſięgłemi byli, tedy przed zaczęciem Funkcyi ſwoiey przed Aktami Ziemſkiemi, lub Grodzkiemi proprii *Diſtrictus* gdzie Dobra licytować ſię maiące leżą, Inſtrument na Rotę: *Ja NN. w Woiewòdztwie N. Ziemi czyli Powiecie N. leżących, przedtym do XX. Jezuitow należących a teraz w dyſpozycyi Kommiſſyi Edukacyiney zoſtaiących, też Dobra z wſzelkiemi rozległościami, oſiadłościami, należytościami, inwentarzami, arędami, powinnościami, opiſzę, zluſtruię, właściwą z nich intratę wyciągnę, i podług niey ſzacunek aktualny i rzeczywiſty tychże Dòbr uſtanowię.* — Wypełnić będą powinni.

3. Po uſkutecznioney Taxie, aby żądaiący nabycia Dòbr wiadomość o ich wartości mògł powziąć, zaraz nadmieniony Taxy przez Oſoby Licytacyi attentować maiące do Akt *proprii Diſtrictus* to ieſt względem Dòbr Ziemſkich Kancellaryi Grodzkiey, względem zaś Dòbr Mieyſkich Kancellaryi Mieyſkiey (a to na 4ry Niedziele, poprzedzaiąc termin Aktu Licytacyi, ktòry pod czas ziazdow publicznych, lub Jarmarkow odprawiać ſię ma) oblatowane, nie mniey po Parafiiach z Ambon oznaymione, i w Gazetach z wymienieniem Przezwiſka Dòbr, ich podług taxy ſzacunku dnia na ktòrym Licytacya zacznie ſię, i Miaſtow ktòrym odprawiać ſię będzie, umieſzczone zoſtaną.

4. Czas

4. Czas wyznaczenia Licytacyi zważony będzie, ażeby pod czas ziazdow na *Seymiki*, *Sądy*, Jarmarki następował. Ta zaś Licytacya bydź Dòbr ma Ziemskich dziedzicznych, w nayblizszym Mieście, gdzie Akta Ziemskie, lub Grodzkie znayduią się. Dòbr bowiem Mieyskich wtymże mieyscu, gdzie one leżą, we 4ry tygodnie miarkuiąc od Oblaty taxy i uwiadomienia z Ambon, oraz przez Gazety odprawowane będzie.

5. Tey Licytacyi attentować będzie Osoba, ktòrą *K*ommissya Edukacyina przez swòy Instrument do tego wyznaczy.

6. Sposob Licytacyi determinowany iest taki: = *Naprzod:* Dobra *Z*iemskie dziedziczne w Kancellaryi *Z*iemskiey lub Grodzkiey, Mieyskie zaś w Kancellaryi Mieyskiey w przytomności Osoby od *K*ommissyi Edukacyiney na to wyznaczoney przez 3 dni po sobie idące licytowane będą, przez ktòry czas trzydniowy ninieysza Instrukcya i oraz Karta, na ktòrey ma bydź wymienione przezwisko Dòbr licytować się maiących, i ich szacunek na drzwiach *K*ancellaryi przybite zostaną, końcem ktòrego porządnego sprawienia Licytacyi, Osoba przez *K*ommissyą wyznaczona Protokuł, czyli *S*extern sobie uformuie, i w nim po zapisaniu Daty dnia do Licytacyi przypadaiącego zapisze za insze Dobra Licytować się maiące, i ich szacunek, na ktòry są otaxowane, a potym offerencye *K*onkurrentòw do kupna bądź w Osobach swych, lub też przez specyalnie *ad hunc actum* umocowanych Plenipotentow stawaiących

cych zosobna, każdego z wymienieniem iego Imienia i Przezwiſka, oraz ſummy, ktòrą nad taxę poſtępuie, w rzeczony Protokuł wciągnie, ktòre offerencye każdy z Konkurentow ſwoie podpiſze, a nie umieiący piſać, przy podpiſaniu świadkow, znak Krzyża S. położy. W dalſzey kontynuacyi dnia drugiego Licytacya od poſtąpionego naywyżey *quantum* na dniu pierwſzym, a podobnież i dnia trzeciego od oſtatniego poſtąpienia na dniu drugim rozpoczynać ſię powinna, i ròwnież offerencye wſzyſtkich Konkurentow, iak na pierwſzym dniu zapiſywane i przez nich podpiſywane będą, niemniey te 3 dni dla dyſtynkcyi ich, każdy z osobna przy kończeniu ſię dnia Licytacyi, Osoba od Kommiſsyi Edukacyiney wyznaczona, wraz z przytomnemi Obywatelami, ktòrych ſobie uproſi, podpiſze.

7. Trzy dni na Licytacyą wyznaczone brać ſię powinny od wſchodu do zachodu ſłońca, z ktòrych oſtatni dzień to ieſt trzeci, w ktòrym przed ſamym zachodem ſłońca kawałek świecy zapalony, a zupełnie w lichtarzu wypalony po wypaleniu i zgaſzeniu determinować iuż będzie ſzacunek Dòbr licytowanych. Przeto po ſkończonym tym dniu Osoba przez Kommiſsyą Edukacyiną do attentowania Licytacyi wyznaczona, czynność całą ſwoię, zaoblatowaſzy ią wprzòd w Aktach, do Kommiſsyi Edukacyiney, wraz z Taxą licytowanych Dòbr w oryginale ſwoim przeſzle.

8. Konkurrent do kupna Dòbr, ktòrego oſtatnia na dniu trzecim zapiſana ieſt, offerencya,

nay-

naydaley we 4ry tygodnie udać się powinien do Kommissyi Edukacyiney, i żądać od niey uskutecznienia przedaży Dobr przez niego licytowanych.

9. Ponieważ z przepisu Prawa, nabycie Dobr Ziemskich dziedzicznych Po Jezuickich, od Dobr Mieyskich także Po Jezuickich rożni się, albowiem Dobra Ziemskie zostawuiąc na nich wiecznemi czasy summę z szacunku wynikaiącą z Procentu, tylko dwiema Ratami po puł pięta od sta na Rok rachuiąc, *anticipative* opłacać się mianego; Dobra zaś Mieyskie za wyliczeniem zaraz gotowemi pieniędzmi szacunku bywaią sprzedawane, więc Konkurent względem Dobr Ziemskich, na dosyć uczynienie Prawu na Seymie w Roku 1775. skończonym, pod tytułem: — *Rozrządzenie Dobrami, Jezuickiemi,* postanowionemu, i na uskutecznienie Uniwersału *K*ommissyi Edukacyiney, do Juryzdykcyi Ziemskich i Grodzkich Oboyga Narodow, pod dniem 25m Mśca *M*aia Roku 1777. wyszłego, *sufficiens pignus,* przynamniey w 3ciey części tego, co Dobra iemu dodać się miane są warte, okazać Kommissyi Edukacyiney powinien. — Co aby przez *K*ommissyą przyięte zostało, należy złożyć tranzakcye do Dobr tych, ktore *pro pignore*, dla Funduszu Edukacyi Narodowey maią bydź oddane, i oraz świadectwo do Ziemstwa lub Grodu *proprii Districtus*, że też Dobra są zupełnym beśpieczeństwem, względem Dobr Po Jezuickich dla Funduszu Edukacyi, a po złożeniu dostatecznych dowodow i onych przez Kommissyą Edukacyiną przyięciu,

oraz przed Aktami publicznemi Ewikcyi zapisaniu, Kommissya Edukacyi takowe Dobra Po Jezuickie licytowane, rzeczonemu Konkurrentowi (za otrzymanym od Jego Królewskiey Mości Przywileiem) nada Prawem Dziedzictwa, z opłacać mianego Procentu dwiema Ratami na Rok *anticipative.* — A zaś Konkurent względem Dóbr Mieyskich; gdy z Licytacyi szacunek wypadaiący gotowemi pieniędzmi wyliczy; zaraz Tranzakcye do Dziedzictwa *in forma Juris* otrzyma.

10. A gdyby trafił się takowy Konkurent; któryby uczyniwszy ostatnią offerencyą o iey uskutecznienie; tak względem kupna, iako też wyiednania od Ziemstwa lub Grodu *proprii Districtus* zaświadczenia, w czasie Niedziel 4rech u Kommissyi Edukacyiney starać się zaniechał; przeto onego *pro refusione damnorum & pro pœnis* Urodzony Instygator Sądowy; do Kommissyi Edukacyiney zapozwie. —

COMPENDIUM ZEBRANYCH SEORSIVE ARTYKUŁOW z STATUTU Y KONSTYTUCYÓW

Do Spraw, tak in Accessorio iako in Principali, w każdym Sądzie agituiących się.

I.

w Sprawach Expulsyinych.

Rozdz: 4, Art: 92, § 2do. *A o dowodzeniu pismem* Art: 33. § 3tio, *w dziewięciu Niedzie-*

lach

iach pozywać, Rozdział 11. Art: 2. w tymże Rozdziale pod Artykułem 1 wszym Konstytucya 1690. Roku Volum: 5to. Folio 825. *Każe równie iako o zbiegłych poddanych sądzić*, o czym Rozd: 3 Art: 58. pod nim *Konst*: 1685 Roku, Volum: 3. Fol 743. *Ze Urząd żaden nie ma pozwalać Dylacyi sub privatione Officiorum* Konst: 1699. Volum: 6. Fol: 59. *iż każdy Sąd, a sola Reinductione zaczynać ma*; Konst: 1726. Ru, Volum: 6. Fol 438. *Konstytucyą wyżey wyrażoną reassumuie, i wedle oney sądzić zaleca.* Konst: 1543. Roku, Volum: 1. Fol: 577. *Ante omnia za pozwem nakazuie Reindukcyą* Rozdz: 4. Artyk: 88. *że Appellacya nie idzie*, Konst: 1587. Volum: 2. Fol: 1070. *iż wszystkie koszty sądzone być maią.* Konst: 1368. Fol: 550. pod Art: 92. z Rozdz; 4. *iż nikt gwałtem brać etiam swoiego nie może.* Konst: 1764. titulo: *Dylacye* także *a sola Reinductione zaczynać każe* Art: 22. z Rozd: 7. *o Expulsyach z zastawy.*

II

w Sprawach Exempcyinych.

Rozdz: 7. Artyk: 12. *Każda zastawa i dług pożyczany dawności nie ma.* Art: 14. tegoż Roz: *że Urząd etiam w niestaniu na stronie pozwaney summę wskazać, i na Imieniu uwiązać ma*, Rozd: 4, Art: 42. i Konst: 1346. Volum: 1mo, Fol: 2do *że Rokiem zawitym ma bydź adcytowany* Rozd: 3. Art; 30. § 5to. *quo ad exemptionem* Konst: 1588. Volum: 2do, Fol: 461. pod Artyk: 19, z Rozdz: 7. *o wykupienie Dóbr zastawnych.*

III

III.

w Sprawach Kryminalnych.

Rozdz: 11. Art: 6. 7. 8. Konst: 1576. Fol: 39. *o zabicie Oyca, Matki, Zony, Męża sine ullis dilationibus sądzony prævia statuitione, ad 1mam instantiam surowo karany bydź ma, oraz Dzieci od Dóbr wszelkich odpadaią,* tamże pod Art: 7. Konst: 1578. Fol: 340. *o Odpowiedziach Rodzicom* Rozdz: 11. Artyk: 1. *że każdy gwałtownik gardłem karany bydź ma,* tamże Art; 2. *zaraz ma uczynić processs* Art: 17. *ktoby kogo przy prawie o śmierć przyprawił.* Art: 55. *o czym wszystkim i* Correctura Jurium 1726. titulo: *Mężoboystwo.*, i Konst: 1588. Fol: 1214. i 1576. Fol: 942. titulo: *o gwałtach domu*; obie volum: 2do.

IV.

w Sprawach Grabieżowych.

Rozdział 4ty Art: 18. § 2. Rozdz; 13. Art: 1. 2. 3. 4. Konst: 1578. vol: 2. Folio 975. i dalsze Prawa:

V.

w Sprawach Wiolacyinych.

Rozdział 11. Art: 1. 2. 20. 39. 43. 51. Rozd: 9. Art: 23. Konst: 1576. Folio 942. 1598. Folio. 1431. obie volum; 2do.

VI.

o Kosztach Prawnych.

Rozdział 4ty Art: 93. § 1. Rozdz: 6. Art: 4. Rozdz: 9. Art: 2. § 2. Konst: 1587. Folio 408. i 1766. *kto okazyą do kosztow, ten wszystkie płacić ma.*

VII.

VII.

o Pozwach.

Rozdział 4ty Art: 17. 18. 19. 20. 26. 30. 34. 43. 46. § 4. Rozdz: 9. Art: 2. § 1. Art 5. § 1. i 2. *Konſt:* 1576. Folio 306. 1588. Folio 481. vol: 2do i 1611. Folio 78. vol: 3. 1726. Folio 463. vol: 6. *titulo conſervati* & Folio 481. *titulo o podawaniu Pozwow:*

VIII.

De Statuitione przyparęczonych.

Rozdział 4ty Art: 48. § 1. & 3. Roz: 12. Art: 14. § 1. Konſtyt: 1588. Folio 463.

IX,

o Bliżſzości do Juramentu.

Rozdział 4ty Art: 81. 92. Rozdz: 11. Art: 6. § 3. 17. § 2. Art: 21, § 2. & 3. Art: 26. pod nim Konſt. 1368. i 1588. Folio 480. Rozdz: 14. Art: 3. § 4. Art: 8. § 3. Art: 10. § 2. & 3. Art: 21. § 2. Rozdz: 9. Art: 2. § 3tio. Art: 12. § 3tio.

X.

De Legitimitate Przywileiów.

Rozdział 3. Art: 2, § 2, Art: 15, Ar: 43, Konſtytucyi 1569. *folio* 756. i 774, *Unionis volumine* 2. Konſt: 1576, *folio 900, puncto* 11 & *fol:* 920, *vol:* 2, 1588. fol: 1228 vol: 2. 1633 *folio* 5, *volumine* 3tio, Rozdział 1, Art: 32.

XI.

De Legitimitate Praw, Zapiſów.

Rozdział 3. Art: 30. § 2, *Rozdz:* 7, Art: 12, 3, 6, 7; Konſt: 1576, *fol:* 939, i 1588, *fol:* 1219. *vol:* 2, 1764, Koronacyina *titulo* o *Xięgach*

gach i Aktach & titulo o Magdeburyach W. Xſtwa Litt:

XII.

De Legitimitate Konſtytucyòw.

Konſtytucya 1588. *folio* 1208, *vol:* 2, 1613, *folio* 169. *vol:* 3, 1669, *folio* 43, *vol:* 5, 1676, *folio* 332, *volum:* 5. *Confirmatio Praw Przez Krola Jana III.* 1697, *folio* 5. *vol:* 6, *przez Auguſta II*, 1736, *folio* 642, *volum:* 6, Roz: 3, Art: 2, 5, 15, pod nim *Konſtytucya* 1454.

XIII.

o Dawności Dòbr.

Rozdział 4ty Art: 72, § 2, Art: 91, § 1, *Konſtyt:* pod Art: 13, Rozdz: 7, 1423, i 1540, także Rozdz: 9, Art: 21, § 3, *o Młynach i Stawach.*

XIV.

De bonis nullo Jure receptis.

Konſtytucya 1562, folio 620, volumine 2do, 1563, folio 636, vol: 2, 1581, folio 1013, vol: 2, 1588, folio 1212. vol: 2, 1589, folio 1282, *titulo præſciptio ſub Interregnis* 1607, folio 1604, vol: 2, 1611, folio 18, vol 3, 1648, folio 155, *de fatalibus* 1667, folio 952, *de præſcriptionibus* vol: 4, 1668, folio 1033, Konfederacya generalna Warſzawſka *de fatalibus.*

XV.

o Intromiſsyach, czyli w wiązaniu w Imionow.

Rozdział 4, Art: 74, 95, 98, 100, Konſtyt: 1505, volum: 1, folio 333, & folio 329, *o Karczmach i Młynach* 1576, vol: 2, fol: 940, *obſzerną względem czynienia Intromiſsyow daie regułę.*

XVI.

XVI.

o Dział Dòbr, i o Granice dawności nie ma.

Rozd: 9, Art: 19, 26, Rozd: 6, Art: 11, 12, 13.

XVII.

o Sądach Granicznych Podkomorſkich.

Rozdział 9ty Art: 2, 12, 16 Konſt: 1346, folio 3, 1470, folio 76, 1519, folio 388, 1523, folio 411, vol: 1, 1562, folio 621, 1578, fol: 977, 1576, fol: 938, 948, 1588, fol: 1210, vol: 2do.

XVIII.

o Komornikach.

Rozdział 9, Art: 10, *K*onſt: pod tymże Art: 1569, folio 191, 1616, folio 28, oſobno vol: 1, folio 36, *K*onſt: 1348.

XIX.

o Zaginieniu Dokumentow.

Rozdział 7, Art: 24, *K*onſt: 1504, folio 299, vol: 1, 1658, folio, 547, 1668, folio 952, volum: 4.

XX.

o Liſtach Zaręcznych.

Rozdział 1, Art: 25, Konſtyt: pod nim 1588, folio 1209, vol: 2.

XXI.

o Przemilczeniu gwałtownych ſzkod.

Rozdział 4, Art. 35, Roz. 11, Art: 52, *K*onſt: pod nim 1588, folio 462, *titulo o Ranach.*

XXII.

o Swiadkach iacy świadczyć mogą, iacy nie.

*R*ozdział 4, Art: 76, 78, 79, 80, Rozdz: 9. Art: 14, 15, *R*ozdz: 11, Art: 63, Konſtyt: 1576.

1576, folio 300, 1588, folio 463 i 1726, *titulo Inkwizycye.*

XXIII.

o Utwierdzeniu Possessyi Dobr.

Rozdział 3, Art: 2 41, 43, Konst: 1550, folio 593, 1562, folio 622, *puncto* 52, 1563, folio 636, 1569, folio 762, i 771, 1773, folio 864, 1576, F. 911, i 923, 1588, folio 1209, vol: 2, 1633, folio 779. vol: 3, 1669, folio 27, & 43, za Krola Michała 1676, folio 332, za Jana III vol: 5, 1697, folio 5, za Augusta II 1736, folio 632, za Augusta III. *titulo Confirmatio Prawa*; Konst: 1635, folio 854, volum: 3, *iż Dobra, z ktorych służba Woienna od Stanu Rycerskiego, alienowane być nie mogą* 1661, folio 802, vol: 4, i 1565, F 681, vol: 3, *o Lenności* 1764, Koronacyina folio 5, titulo = *Confirmatio Generalis Jurium.*

XXIV.

o Pierwszości Przywileiow i Zapisow.

Rozdz: 1, Art: 32, Rozdz: 7, Art: 5, 7. 17, Konst: 1454, folio 183, vol: 1, 1569, folio 772, 1588, folio 1219, vol: 2, 1613, folio 10, pod: Art: 32, z Rozdz: 1wszego,

XXV.

o Nie osiadłych i Odpowiedziach.

Rozdział 1, Art: 26, *Roz:* 4, Art: 45, Roz: 11, Art: 40, Konst: 1346, folio 4, 1505, fol: 329, 1523, folio 407, vol. 1, 1588, folio 1217 vol: 2, 1611, folio 3, 1633, folio 812, volum: 3tio.

XX-

XXVI.

o *Zmównych Zapiſach.*

Konſtytucya 1588, folo 1219, volum: 2do titulo: o *Ważności Zapiſow.*

XXVII.

o *Mocy Dekretów oczewiſtych Trybunalſkich, Ziemſkich i Grodzkich, oraz Podkomorſkich nie appellowanych i Sądów Polubownych, czyli Kompromiſsarſkich.*

Konſtytucya 1347, fol: 23, volum: 1mo. — 1582, fol: 1045, volum: 2do, titulo. *De executione rei iudicatæ*, 1607, fol: 1605, vol: 2do — 1613, fol: 169, — 1618, fol: 327, — 1638, fol: 936, vol: 3tio. — 1647. — fol: 106, & fol- 107, tit: *De re iudicata*, volum: 4to. — 1670, fol: 50, — 1673, fol: 48, vol: 5to. — 1699, fol: 78, — 1726, fol: 483, titulo: o *Dekretach oczewiſtych Trybunalſkich*, á folio 490, titulo: *Obwarowanie Sądow Polubownych*, alias *Kompromiſsarſkich*. — 1736, fol. 588, volum: 6to. — 1764, Koronacyina, titulo: *De valore Dekretów oczewiſtych.* Oſobno Ordynacya Sądów Zadwornych Aſseſsorſkich 1764, Roku ułożona, Konſt: 1766, approbowana, titulo: *Deklaracya in appellabilitatis.* — 1768, Traktatowa, puncto 9no, folio 99, — i 1778, folio 7mo titulo: *Warunek dla Korony, i wielkiego Xſtwa Litewſkiego.*

ARYNGI PRAW, ZAPISOW DO

Używania powszechnego potrzebnych (a)

I.

Arynga Prawa Wieczystego.

Ja NN. (*Imie, Nazwisko i Urząd Aktora daiącego Prawo wyrazić*) wszystkim po niżey wyrażonym obowiązkom ulegać przyrzekaiąc, czynię wiadomo tym moim dobrowolnym wieczysto przedażnym prawem, zapisem W. JP. NN. (*Imie, Nazwisko i Urząd komu się daie Prawo zapisać*) danym na to: = Iż ia Dobr N. nazwanych w Wdztwie lub Powiecie N. leżących, prawem wieczysto przedażnym w Roku N. Miesiąca N. Dnia N. pisanym, w tymże Roku, Miesiąca N. Dnia N. w Trybunale Głownym W. Xstwa Litt: przyznanym, od W. JP. NN. nabytych, w aktualnym moim dotąd dzierżeniu zostaiących, nie kwestyonowanym będąc Dzie-

dzi-

(a) Te Aryngi, każdy z nich Dekumenta układaiący do Interessu i Umow zawartych stosować powinien, gdyż iak w kontraktach rożne są Umowy, tak do każdego przypadku nie podobna było w iedney Aryndze wypisać wszystkie okoliczności.

dzicem (*b*) potrzebą *I*nterſsow moich zoſtawſzy znaglony, o wieczność tych Dòbr z W. JP. N. za ſummę złotych Polſkich NN. ugodziłem ſię, ktòrą w terminie ninieyſzym dobrą w *K*raiu idącą Monetą zupełnie do rąk moich odebrawſzy i z wypłacenia oney realnego W. JP. NN. nie odwołanie kwituiąc z władzy mi Prawami Kraiòwemi rządzenia włásnością dozwoloney wyrażone Dobra NN. z zabudowaniem Dwornym Folwarkowym, gumiennym, browarnym, z gruntami oromemi i nie o.omemi; z ſianożęciami moroźnemi i błotnemi, z puſzczą; laſami; gaiami, z ogrodami owocowemi, i chmielowemi, zaroślami, trzebieżami, wygonami, wypuſtami z ſtawami; młynami, z rzekami, zatokami, ieziorami; z karczmami, z wſiami, poddanemi w nich mieſzkaiącemi, i precz rozeſzłemi z wolnym onych i zabranych gruntow odyſkiwaniem, czynſzami i dziakłami Włościańſkiemi, z przykupłami; i wſzyſtkiemi ogulnie przynależnościami, z zaſiewem żytnim i jarzynnym na oſobliwym, przy ninieyſzym Prawie przezemnie wydaiącym ſię Inwentarzu, doſtatecznicy opiſanemi, nic z nich w naymnieyſzey cze-

(*b*) Jeśliby kto Dobra miał niekupne, ale przez ſpadek naturalny po Rodzicach doſtałe, albo od kogo z krewnych zapiſane, w ten czas nie iuż iak w Aryndze tego Prawa ieſt wyrażonym, ale po kim te Dobra poſiada, i z iakiego powodu dziedziczy, przedaiący opiſać powinien.

części nie wyłączaiąc W. JPanu NN. na wieczne a nieodzowne czasy przedaię, Aktorstwa moiego na Osobę Jmści zrzekłszy się zupełnym stanowię Dziedzicem, żadney salwy do takowego Dziedzictwa mnie, i Sukcessorom moim nie zachowuiąc, równo z datą ninieyszego moiego wieczysto przedażnego Prawa w aktualne, wieczyste dzierżenie Urzędownie przez Woźnego J. K. Mci podaię, i postępuię. — Dokumenta *Juris & possessionis* na te Dobra służące, iakie mam do rąk Jmści oddaię, a dalsze ieśliby się okazały, powrócić przyrzekam — Na mocy zatym tego Prawa wyrażonemi Dobrami z całą ich rozległością i wszystkiemi attynencyami W. Jmść Pan NN. iako już swoiemi własnemi, iako chcąc rządzić, dysponować, pożytkow wszelkich wynaydować, komu chcąc, dać, darować, zapisać, przedać, zamienić i wedle własnego upodobania obrócić wolen iest: — A ia żadney przeszkody czynić nie mam i Sukcessorowie moi nie będą mogli, przyrzekaiąc, owszem od każdego do tych Dóbr interessuiącego się, własnemi wydatkami W. JP. NN. zastępować i ewinkować ia nayściśley obowiązuiąc się, na beśpieczeństwo zupełne wyrażonych Dóbr dziedzictwa i nieuchybnego zastępowania, ewikcyą na Dobra moie dziedziczne N. zwane, w Woiewództwie lub Powiecie N. leżące, wnoszę. — Wszystkie zaś wyrazy i obowązki w tym zapisie zawarte, że Ja dotrzymam i Sukcessorowie moi dopełniać będą obowiązani, pod zaręką ważność rzeczy wynoszącą & *sub pœna personalis infamiæ* zapewniaiąc, za naruszeniem

w któ-

w ktòrymkolwiek punkcie tego zapisu, *forum ubiquinarium* w Wielkim Xſtwie Litt: do zapozwania mnie i Sukceſsorow moich naznaczam, a rozprawę bez żadnych Dylacyi i dobrodzieyſtw prawnych przyiąć determinuiąc, ten mòy dobrowolny wieczyſto - przedaźny prawa zapis, przy świadectwie uproſzonych uſtnie oczewiſto WW. JJ. PPw. Pieczętarzow, własną moią ztwierdzam ręką. = *Piſan Roku N. Mieſiąca N. Dnia N.*

II.

Arynga Prawa Zaſtawnego.

Ja NN. wſzyſtkim poniżey wyrażonym obowiązkom ulegać przyrzekaiąc, czynię wiadomo tym moim dobrowolnym trzyletnim zaſtawnym Prawem, Zapiſem W. J. P. NN. danym na to: Iż na załatwienie własnych Intereſsow moich potrzebą znaglony będąc, u W. JP. NN. wziąłem, pożyczyłem, i realnie do rąk moich odebrałem Summy Złł: poll: *NN.* dobrą w Kraiu idącą monetą, w ktòrey Maiętność dziedziczną N. zwaną w Wwdztwie lub Powiecie N. leżącą, z zabudowaniem Dwornym, gumiennym, browarnym, z gruntami, ſianożęciami, z ogrodami, owocowemi, i chmielowemi, puſzczą, laſami, trzebieżami, wygonami, z zaſiewem żytnim i zbożem jarzynnym na uſiew wioſenny, *in fundo* zoſtawionym bydłem, i ſprzętem goſpodarſkim, z ſtawami, młynami, rzekami, jeziorami, zatokami, ſadzawkami, z wolnym w nich ryb łowieniem, z karczmami i z nich przychodzącemi, intratami z wſiami, poddanemi,

czyn-

czynſzami, daninami, powinością i wſzyſtkiemi ogulnie attynencyami, na oſobliwym Inwentarzu, przy teraźnieyſzym prawie przezemnie wydanym, opiſanemi, nic z niey niewyłączaiąc, iak ſam wdzierżeniu mam w trzyletnią zaſtawną od dnia ninieyſzego, to ieſt: Dnia N. Mieſiąca N. Roku N. początek biorącą, a w Roku N. tegoż *M*ieſiąca i dnia kończyć ſię powinną poſseſsyą, W: JPanu NN. wypuſzczam, poſtępuię, i przez Woźnego J. K. Mci w terminie ninieyſzym intromittuię. Na mocy tedy tego moiego trzyletniego zaſtawnego Prawa zapiſu, W. JPan NN. tą Maiętnością, że wſzyſtkiemi przynależnościami, iako chcąc rządzić, dyſponować, pożytkow wſzelkich wedle własnego upodobania wynaydować, komu chcąc w takoweyże ſummie przezaſtawić, budynki iakie nie odbicie będą potrzebne nowe budować, ſtare reparować, poddanych oſadzać, zapomagać, do powinności Inwentarzem opiſaney używać, drzewo z puſzczy i laſow na potrzebę *Fundi*, byleby nie na ſtronę wycinać, aż do zadeterminowanego poſseſsyi czaſu wolen ieſt; przed wyiściem ktòrego do naſtąpić maiącego okupna dwunaſto Niedzielami Obwieſzczenie wydać, i one w własnym Grodzie nie odwłocznie zeznać, a na terminie wykupna ſummę kapitalną zł: Pol: NN. podobnież dobrą w Kraiu wedle Praw Narodowych idącą monetą zaliczyć, oſobno za zabudowanie nowych, i naprawę ſtarych tak dwornych, iako też włościańſkich budowiſk, zapomogi poddanych niedobory i zakładane publiczne podatki ſprawie-

wiedliwie pretendowane wedle przyiacielſkiego umiarkowania, nie przychodząc do poſseſsyi bonifikować, oraz wſzyſtkie na dobro *fundi* łożone wydatki, przed Aktami Grodu Woiewòdztwa, lub Powiatu N. wròcić żadnych o dezolacye przez przypadkowy ogień, inkurſye nieprzyiacielſkie i rozeyście ſię poddanych, byleby nie z okazyi Jmści ſtałe nię formuiąc pretenſyow, iak nayściśley obowiązuię ſię, i naſtępcy moi powinni będą, (*c*) à W. JPan N. po zupełnym przezemnie ſiebie uſpokoieniu, Dobra N. z żytem przy widzu moim zaſianym i zbożem iarzynnym na uſiew wioſenny zoſtawionym, bydłem i ſprzętem goſpodarſkim Inwentarzem podanemi, do poſseſsyi moiey zupełnie i całkowicie powròcić będzie obowiązanym, ieślibym zaś przed terminem okupna Obwieſzczenia dwunaſto Niedzielami nie wydał, onego w własnym Grodzie zeznać nie kazał, lub w terminie ſummy kapitalney, i za Pretenſye *ad fundum* ſprawiedliwie regulowaney nie opłacił, w òw czas W. JPan NN. tę Maiętność od 3ch do trzech lat nie przerwanie po ſobie idących aż do zupełnego we wſzyſtkim ninieyſzemu moiemu Zapiſowi doſyć uczynienia, iako wyżey ieſt opiſanym dzierżeć ma; à ia w tym dzierżeniu, że żadney przeſzkody czynić nie będę, i Sukces-

---

(*c*) *Warunki Praw zaſtawnych poſpolicie od umowienia ſię Stron kontraktuiących zawiſły ieśli tedy kto inne poſtanowi, niech piſząc z tey Aryngi Prawa, umowione położy warunki, a wpiſane wyrzuci.*

cessorowie moi nie powinni, zaręczaiąc, owszem od każdego do tey *M*aiętności interesuiącego się zastępować własnemi wydatkami obowiązuiąc się, na pewność opłacenia summy kapitalney i pretensyiney, oraz na niezawodne zastępowanie, Ewikcyą na Maiętność moią dziedziczną N. zowiącą się w Woiewodztwie lub Powiecie N. leżącą wnoszę, i że wedle wyrazow w tym Zapisie zawartych wszystko zaskutecznię pod zaręką ważność rzeczy wynoszącą, *& sub pœna personalis infamiœ* zapewniaiąc za nie dotrzymaniem w ktorymkolwiek Punkcie tego Zapisu *forum ubiquinarium* w Wielkim Xięstwie Litewskim do zapozwania mnie i następcow moich naznaczam, a rozprawę bez żadnych Dylacyi i Dobrodzieystw Prawnych przyiąć przyrzekaiąc, ten mòy dobrowolny trzy-letni zastawny Prawa Zapis, przy świadectwie Wielmożnych Jchmościow Panow Pieczętarzow ustnie-oczewisto odemnie uproszonych, własney ręki stwierdzam podpisem. — *pisan Roku N. Mśca N. Dnia N.*

III.

Arynga Prawa Arędownego.

JA NN. wszystkim niżey opisanym obowiązkom dosyć uczynić submittuiąc się wyznawam tym moim dobrowolnym 3 letnim Arędownym Prawem Zapisem W. Jmci Panu N. danym na to: Iż ia Dobra moie Dziedziczne *N.* zowiące się w Woiewodztwie lub Powiecie N. leżące, w aktualnym moim dzierżeniu będące, w tenu-

tę

utę Arędowną wypuścić postanowiwszy, a z nich realney na osobliwszym przezemnie podpisanym Inwentarzu intraty roczney złotych Pols: NN. wyprowadziwszy z Wm Jmść Panem *NN*. o tęż tenutę Arędowną trzy letnią za summę złotych Polskich *NN*. na lat 3. wynoszącą ugodziłem się, i w terminie nineyszym cało roczną summę złotych *Pols*: *N*. realnie do rąk moich zaliczoną odebrawszy, wyrażone Dobra *N*. z zabudowaniem dwornym, gumiennym, oborowym i dalszym, z gruntami sianożęciami, z ogrodami owocowemi i chmielowemi, puszczą, lasami, trzebieżem, wygonami, z zasiewem żytnim i zbożem iarzynnym na usiew wiosenny *in fundo* zostawionym, z bydłem ròżnego rodzaiu i sprzętem gospodarskim, z stawami, młynami, rzekami, jeziorami, zatokami, z wolnym w nich ryb łowieniem, z karczmami, Arędami, z wsiami, poddanemi, czynszami, daninami, i ciągłą powinnością na Inwentarzu opisanemi, z przykuplami i wszelkiemi przynależnościami nic z nich nie wyłączaiąc w trzyletnią Arędowną dnia *N*. Miesiąca N. Roku *N*. poczynaiącą się; a w Roku *N*. Miesiąca *N*. dnia *N*. kończyć się powinną possessyą W. Jmci Panu *N*. wypuszczam, postępuię, i przez Woźnego J. K. Mci urzędownie podaię, z wypłacenia summy złotych Polskich *NN*. za roczną Dzierżawę kwituię, a za przyszłe dwa lata iżby W. Jmć Pan *N*. dobrą niebrakowną monetą w terminie poczynaiącego się każdego Roku, to iest dnia *N*. Miesiąca *N*. nie zawodnie do rąk moich opłacał zastrzegam. — *N*a mocy

L 2 za-

zatym ninieyszego Arędownego Zapisu W. JPan N. temi Dobrami i z nich przychodzącemi intratami, iako chcąc rządzić, dysponować, pożytkow wszelkich, wedle własnego upodobania wynaydować, poddanych do powinności Inwentarzem opisaney używać, aż do zamierzonego possessyi czasu, wolen iest, a w czasie kończącey się trzyletniey Arędowney possessyi, lub za nie opłaceniem w następnych dwuch-leciech w terminie po wyżey opisanym umòwioney summy, Dobra wyrażone z attynencyami, z żytem, przy widzu odemnie maiącym się zesłać, zasianym zbożem jarzynnym na usiew wiosenny zostawionym, bydłem i sprzętem gospodarskim, oraz tym wszystkim co iest w Inwentarzu opisanym, zupełnie i całkowicie do possessyi moiey powròcić nieroszcząc żadnych pretensyow będzie obowiązanym; wzaiemnie ia, że o dezolacyą przez przypadkowy ogień i inkursyą nieprzyiacielską, oraz rozeyście się poddanych, byleby nie z okazyi i powodu Jegomości stałe, formować nie będę pretensyow, á niedobory czynszow, dziakła Inwentarzem na intratę wyprowadzonych, zapomogi poddaństwa, zakładane publiczne podatki, i na reparacyą budynkow nieodbicie potrzebnych wydatki łożone bonifikować będę, w czasie dzierżenia w pierwszym Roku i za opłaceniem umòwioney summy w dalszych dwuch leciech, że żadney przeszkody czynić nie mam, owszem od każdego do tych Dòbr interesuiącego się własnym expensem zastąpię; pod zaręką ważność rzeczy wynoszącą *& sub pœna personalis in-*

sa-

famiœ zapewniam, á na beśpieczeństwo wytrzymania lat zadeterminowanych i na dopełnienie warunkow wyżey opiſanych Ewikcyą na Dziedzictwo tych Dòbr wnoſzę, za nie dotrzymaniem zaś w ktòrymkolwiek wyrazie tego Zapiſu *forum ubiquinarium* w Wielkim Xſtwie Litews: do zapozwania mnie zaznaczywſzy rozprawę bez żadnych Dylacyi i Dobrodzieyſtw Prawnych przyiąć obowiązuiąc ſię ninieyſzy trzy-letni Aręndowny Zapis, przy uſtnie-oczewiſto uproſzonych WWch Jchmść PPch Pieczętarzach, właſną moią podpiſuię ręką. — *Piſan Roku N. Mieſiąca N. Dnia N.*

IV.

Arynga Zapiſu na Kompromiſs, czyli Sąd Polubowny.

JA *NN.* z iedney, ia *NN.* z drugiey ſtrony piſzący ſię niżey wyrażonym warunkom ulegać obowiązuiąc ſię, czyniemy wiadomo tym naſzym dobrowolnym na Sąd Polubowny, czyli Kompromiſsarſki poſtanowionym, wzaiemnie ſłużącym Zapiſem, iż my o ſpadek z głowy zeſzłego W. JPana *NN.* Dòbr *N.* zwanych w Woiewòdztwie lub Powiecie *N.* leżących, ſumm za Obligami i innemi Zapiſami ròżnie lokowanych, tudzież ſprzętow, mobiliow i całey pozoſtałości w Sądzie Ziemſkim Woiewòdztwa, lub Powiatu *N.* ciągły wiodąc Proceder, á dla zagęſzczonych Regeſtrow Sądowych długo

go żądanego nie mogąc się doczekać konca, (d) o też Dobra, summy, sprzęty i całą z głowy W. Jmści P. *N.* pozostałość za wzaiemną umową w Sądzie Polubownym, czyli Kompromissarskim ostateeznie rozsądzić się postanowiliśmy i nań za *Super-Arbitra W.* Jmci Pana *N.* á za *S*ędziow ze strony mnie *N.* WW. JJ. PP. *NN.* á ze strony mnie *N.* WW. JJ. PP. *NN* zgodnie wybraliśmy, ktòrzy WW. JJ. PPwie *Super-Arbiter* i *S*ędziowie spòlnym obudwuch nas kosztem wyprowadzeni, do Dòbr *N.* zwanych w Woiewodztwie lub Powiecie *N.* leżących, na dniu *N.* Miesiąca *N.* Roku *N.* lub za nie ziechaniem w tym dniu po wydanym cztero-*N*iedzielnym obwieszczeniu, na czas przez siebie oznaczony, ziachawszy, nie zważaiąc na nie przytomność niektòrych, byleby przy Wm Super-Arbitrze dway WWżni Sędziowie po iednemu z obuch-stron znaydowali się, Juryzdykcyą swoich Sądow uformować, a na tym terminie za pozwami wzaiemnie o wyrażony spadek prawnie wynieść się powinnemi i za uprzedzonym dwuma-*N*iedzielami przed terminem z iechania do Kancellaryi Grodzkiey Woiewodztwa

(d) *Na Sąd Polubowny, czyli Kompromissarski nie tylko o sukcessyą Dòbr, summ &c: ale też o granice, gwałty grabieże, o zbiegłych poddanych, i inne pretensye, opisywać się Prawa dozwalaią, przeto iaką kto będzie miał pretensyą, taką niech w Zapisie na Sąd Polubowny stanowiącym się opisze i do własnego interessu i umowy stosuie.*

twa, lub Powiatu *N.* kopij ſpraw oddaniem, gdy potrzebna zdawać ſię będzie przez iedną, lub obie ſtrony dokumentow, ſprzętow, ruchomości komportacya, oną uznać a żadnych dalſzych Dylacyi i Dobrodzieyſtw Prawnych nie dozwalaiąc, całą ſprawę wedle dokumentòw i dowodòw obu ſtronnych Praw Kraiowych i ſprawiedliwości rozſądzić ſpadek ten komu będzie ſłuſznie należał w całkowitości lub w części przywròcić, winnych ukarać, z ſamey zaś ſprawy gdy wyciągać będzie potrzeba, Inkwizycyą, weryfikacyą, kalkulacyą uznać, ſłowem nic nie rozſądzonego nie zoſtawiwſzy, ſpory zachodzące oſtatecznie załatwiać, zupełną moc i władzę ninieyſzym Zapiſem przez nas nadaną maią, a cokolwiek ciż WWżni Super - Arbiter i *S*ędziowie Dekretem ſwym oſtatecznym opiſzą i poſtanowią, to my obie ſtrony za wieczno-trwałe i przez żaden Sąd by naywyżſzy wzruſzyć ſię nie mogące dzierżeć i wyrokom tego Sądu dość czynić pod zaręką złotych Polſkich *NN.* powinni będziemy, a ieśliby z nas ktòrakolwiek ſtrona, za ziechaniem WWch Super-Arbitra i *S*ędziow, czy to na dniu wyznaczonym, czyli pòźniey przez Obwieſzczenie zadeterminowanym, do takowego Sądu przyſtąpić niechciała wòw czas ſtrona powodowa, nie przyſtępuiącą do ktòreykolwiek Sądowey Juryzdykcyi pozwać i z Regeſtru Taktowego o ſatysfakcyą Zapiſowi dopomnieć ſię mocna będzie, a *S*ąd ten na ſtronie czyniącey własnemu poſtanowieniu ſprzeciwieńſtwo zaręki wyżey opiſane i wydatki prawne dla ſtrony powo-

wodowey wskazawszy, samą sprawę na ostateczne rozsądzenie przed Sąd Kompromissarski odesłać obowiązanym zostanie, równie, gdy który z nas po oczewistych Kompromissarskiego Sądu wyrokach dosyć onym czynić nie zechce, pozwany o to przed Sąd którykolwiek, zaręki powyższe zapłacić, wydatki Prawne wrócić, i wyroki Sądu Kompromissarskiego całkowicie dopełnić nie zawodnie *sub pœna personalis infamiœ* powinien. — Na uskutecznienie tego wszystkiego i na pewność zapłacenia powyżey determinowanych, w przypadku sprzeciwieństwa temu Zapisowi zarąk Ewikcyą ia *N.* na Maiętność moią *N.* w Woiewodztwie lub Powiecie N. a ia *N.* na Maiętność moią *N.* w Woiewództwie lub Powiecie N. leżące, wnosiemy, za niedotrzymaniem zaś Sąd każdy w Wm Xięstwie Litewskim w sposobie powyżey opisanym, do zapozwania nas wzaiemnego determinuiąc ten nasz dobrowolny na Sąd Polubowny, czyli Kompromissarski wzaiemnie zawarty Zapis, przy świadectwie ustnie-oczewisto od nas uproszonych WW. JJ. PPw Pieczętarzów, rąk własnych umacniamy podpisami. — *Pisan Roku N. Miesiąca N. Dnia N.*

V.

Arynga Zapisu Intercyzyinego o Dobra na wieczność skontraktowane.

JA NN. z iedney, a ia N. N. zdrugiey strony piszący się, wszystkim niżey wyrażonym obowiązkom ulegać przyrzekaiąc, czyniemy wiado-

domo tym naſzym dobrowolnym Intercyzyinym Prawa Zapiſem na wzaiem danym na to: = Iż ia N. Dobra N. nazwane w Woiewodztwie N. leżące ſpadkiem naturalnym po zeſzłym W. J. Pu N. doſtałe, w aktualnym moim dzierżeniu zoſtaiące, nie kweſtyonowanie dziedziczące, a na zapłacenie długów przez Anteceſſorów moich na też Dobra u różnych Jclmnćw Panow zaciągnionych i własne moie intereſſa, ſummy będąc potrzebnym, też Dobra wiecznością ſprzedać poſtanowiłem, i one z Wm Jmść Pm N. za ſummę złotych Polſkich N. ugodziwſzy ſię wterminie Roku N. Mieſiąca N. dnia *N.* Prawo wieczyſto przedażne i Inwentarz na wyrażone Dobra N. z dwornym i dalſzym wſzelkim zabudowaniem, z gruntami, oromemi, i nie oromemi. z ſianożęciami, ogrodami, puſzczą, laſami, gaiami, zaroślami, trzebieżami, wygonami, z ſtawami, młynami, ieziorami, rzekami, zatokami, z karczmami, wſiami, poddanemi w nich mieſzkaiącemi i precz rozeſzłemi, czynſzami, dziakłami i dalſzą włościańſką powinnością, z przykuplami i wſzyſtkiemi ogulnie przynależnościami, z zaſiewem żytnim i iarzynnym, nic z nich w naymnieyſzey części nie wyłączaiąc, z Ewikcyą na Maiętności moiey dziedziczney N. w Woiewodztwie N. leżącey *in forma Juris* ſprawione wydać, w Ziemſtwie Woiewodztwa N. przyznać te Dobra do wieczyſtego Jmści dzierżania Urzędownie przez Woźnego J.K. Mości podać. Dokumenta ograniczenia na też Dobra ſłużące złożyć iak nayuroczyściey obowiązuię ſię. — Wzaiemnie ia N.

umo-

umowioną za Dziedzictwo Dòbr summę złotych Pols: N. złotem ważnym Hollenderskim obrączkowym, licząc czerwony złoty po złłch N, w terminie wyżey opisanym całkowicie nie zawodnie do rąk Wżmu Jmci Panu N. wypłacić powinien będę, a to nasze wzaiemne postanowienie, że ia N. w wydaniu i przyznaniu Prawa i Inwentarza, oraz podaniu Dòbr wyrażonych w wieczyste W. JP. N. dzierżenie, a ia N. w nie omylnym summy wypłaceniu, w terminie opisanym zaskuteczniemy pod zaręką złł. Pols: N. & *sub pœna personalis infamiæ* wzaiemnie przyrzekamy. — Jeśliby zaś z nas albo ia N. po zaliczeniu przez W. Jmć Pana N. summy złł: Pols: N. całkowitey, Prawa wieczystego i Inwentarza na Dobra wyż rzeczone i wszelkie onych attynencye z Ewikcyą wyżey zadeterminowaną i warunkami Prawnemi nie wydał, onych nie przyznał i w wieczyste tych Dòbr W. JP. nie postąpił dzierżenie, albo ia N. summy w terminie opisanym całkowitey nie opłacił, w òw czas o takowe własnemu Opisowi sprzeciwieństwo przed Sąd należny pozwany, zaręki wyżey okryślone złł: Pols: N. z nakazu Dekretowego zapłaciwszy we wszystkich wyrazach ninieyszemu Zapisowi dosyć czynić pod nie uchronną sprzeciwieństwa karą powinien będzie, a Sąd obowiązki w Zapisie tym zawarte do skutku doprowadzaiąc, Dobra wyrażone w dzierżenie wieczyste ze wszystkiemi wypisanemi po wyżey należnościami Urzędownie podać, a z przeciwka summę umòwioną zapłacić nie odwłocznie wyrokiem swoim naka-

kazać mocen będzie. — *Na* pewność tego wzaiemną, iakośmy opisali Ewikcyą ia *N.* na *Ma*iętność moią dziedziczną *N.* w *Woiewodztwie* N. a ia *N.* na maiętność moią *N.* w Powiecie *N.* leżące wnosiemy, a w niedotrzymaniu. *S*ąd każdy w *Wielkim* Xięstwie Litews: gdzie rozprawę bez żadnych Dylacyi i *D*obrodzieystw Prawnych przyiąć winni będziemy, do zapozwania nas determinuiąc ten nasz wzaiemny Intercyzyiny Zapis przy ustnie i oczewisto uproszonych od nas WW. JJ. PP. Pieczętarzach własnemi naszemi podpisuiemy rękoma, *Pisan Roku N. Miesiąca N. Dnia N.*

VI.

Arynga Zapisu Reformacyinego, Zastawnego, Dożywotniego.

JA *NN.* wszystkie niżey wyrażone obowiązki dopełniać biorąc na mnie powinność, czynię wiadomo tym moim dobrowolnym Zastawnym Reformacyinym Dożywotnim, *Z*apisem *W.* Jeymść Pani *NN.* miłey Małżonce moiey danym na to: — Iż Ja ze zrządzenia Boskiego za zezwoleniem Rodzicielskim WW. Jchmćw PP. *NN.* poiąwszy wstan Małżeński W. Jeymć. Pannę N. teraznieyszą Małżonkę moią z dobroczynnych tychże *WW.* Jchmćw Panow *N.* względow w exdotacyi summę Złł: Poll: NN. realnie zaliczoną, oraz kleynoty, złoto, srebro, suknie, bieliznę, konie, powozy i dalszą wyprawną ruchomość Złłch *NN.* sprawiedliwie wytaxowane odebrałem, w czasie zaś pożycia naszego Mał-

Małżeńskiego wzaiemnych po miłey *Zonie* moiey doznawszy affektów i uszanowania na zabeśpieczenie powyższego w Dom mòy wniosku i zawdzięczenie iey ku mnie przychylności w summie tak za Exdotacyą w gotowiznie mnie wypłaconey, i za wyprawną ruchomość z taxy wypadłey, iakoteż za reformę Prawami Kraiowemi zastrzeżoną Złł: Poll: *NN*. wynoszącey, a w iedną zniesioney Złł: Poll: *N*. Maiętność moią dziedziczną naturalnym krwi przelewem przy innych Dobrach po *W*. JPanu *N*. Oycu moim mnie dostałą *N*. zwaną, w Wdztwie *N*. leżącą z zabudowaniem wszelkim, z gruntami, sianożęciami, ogrodami, puszczą, lasami, trzebieżami, wygonami, z zasiewem żytnim, i iarzynnym, krescencyą, bydłem rożnego rodzaiu, sprzętem gospodarskim, z stawami, młynami, iezioram, rzekami, zatokami, z karczmami, z wsiami, poddanemi w nich mieszkaiącemi i rozeszłemi, czynszami, daninami, boiarską i ciągłą powinnością, przykuplami i wszystkiemi ogulnie przynależnościami na osobliwym Inwentarzu wypisanemi, nic z niey w naymnieszey części nie wyłączaiąc, w zastawną dożywotnią W. Jeymć Pani *N*. miłey Małżonce moiey wypuszczam, i przez Woźnego J. K. Mci podaię possessyą, ktòra na mocy ninieyszego zastawnego dożywotniego Zapisu, tą Maiętnością ze wszystkiemi Intratami iako chcąc rządzić, dysponować, pożytkow wszelkich wedle własnego upodobania wynaydować, nie dezoluiąc iey pod żadnym pretextem do życia swoiego bez przeszkody odemnie i następcow moich wolna

iest

iest, a po długim życiu miłey *Małżonki*, gdy Pan *N*aywyższy potomstwem nas obdarzyć raczy, ta Maiętność w rząd mòy, a summa na niey ninieyszym zapisem moim upewniona potomstwu naszemu spadkiem naturalnym wedle przepisu Praw dostać się powinna będzie; ieślibym zaś ia wprzòd z tego zszedł świata, a miła Zona moia Małżeństwo powtòrzyła, w ten czas potomstwo nasze, czyli w niedostatku iego, następcy moi Summę wnioskową Złł: Poll: *N*. iuż bez opisaney reformy zapłaciwszy, i wyprawną ruchomość, konie, powozy, oraz garderobę własną Małżonki moiey oddawszy, z pod dzierżenia iey wyrażoną Maiętność, z tym wszystkim, iak iest dopiero Inwentarzem podana, oswobodzić, i do swoiey possessyi obiąć mocni będą. A miła Małżonka moia oną całkowicie nie formuiąc żadnych *ad Fundum* pretensyow postąpić obowiązaną zostanie. Wszakże przed wypłaceniem wnioskowey summy i obięciem wyrażoney Maiętności dwònastą niedzielami Urzędownie obwieścić powinni, przeciwnie: gdy *M*ałżonka moia zamęścia nie powtòrzy, w òw czas nie tylko, że w dzierżeniu iey dożywotnim Sukcessorowie moi żadney przeszkody czynić nie będą mogli, ale też po zeyściu iey, gdy Potomstwa mieć ze mną nie będzie, ciż następcy moi summę wnioskową opłacą, i wyprawną ruchomość Sukcessorom, lub komu prawnie ustąpi, nie zawodnie oddadzą pod zareką ważność rzeczy wynoszącą, & *sub pœna personalis infamiæ* zapewniaiąc dla bespieczeństwa zupełnego summy opisaney, i na dopełnienie obe-

bowiązkow w ninieyſzym Zapiſie zawartych Ewikcyą na Dziedzictwo teyże Maiętności wnoſzę, i w niedotrzymaniu w ktòrymkolwiek wyrazie tego Zapiſu Sąd każdy w Wm Xſtwie Litews: do zapozwania mnie i naſtępców moich, gdzie rozprawę bez Dylacyi i Dobrodzieyſtw prawnych, przyiąć będę winien, determinuiąc ten mòy dobrowolny reformacyiny zaſtawny dożywotni Zapis przy świadectwie WWch Jchmćw Panow Pieczętarzow ręką właſną ſtwierdzam. — *Piſan Roku N. Mieſiąca N. Dnia N,*

VII.

Arynga Zapiſu Zrzecznego Kwitacyinego z wypoſażenia.

My *NN.* niżey wyrazonym obowiązkom ulegać przyrzekaiąc, czyniemy wiadomo tym naſzym dobrowolnym wieczyſto zrzecznym Kwitacyinym Zapiſem WWm Jchmćm PP. *NN.* danym na to: — Iż My ze zrządzenia Boſkiego, za zezwoleniem Rodzicielſkim WWch Jchmćw PP. *NN.* ſzlubne zawarłſzy związki, z dobroczynnych Rodzicielſkich łaſk za Exdotacyą z Dòbr Oyczyſtych i Macierzyſtych Summę Złłch Pols: *NN.* realnie w terminie ninieyſzym do Rąk naſzych wypłaconą, oſobno kleynoty, złoto, ſrebro, ſuknie, bieliznę, konie, powozy i dalſzą wyprawną ruchomość znacznie udzieloną odebraliśmy, z ktòrego w ſpoſobie powyżſzym zupełnego nas uſpokoienia nieodzownie WW. Jchmościow Panow *NN.* Rodzicow naſzych kwituiąc z Dòbr Oyczyſtych *N,* w Wdz:

N.

N. a *M*acierzyſtych *N.* w Powiecie *N.* leżących, ze wſzyſtkiemi przykuplami i attynencyami, i *S*umm *M*acierzyſtych na *M*aiętności zaſtawney *N.* lokowanych, tudzież dalſzych wſzelkich Dóbr i ſumm Oyczyſtych i *M*acierzyſtych, wiecznie zrzekamy ſię żadney ſalwy do nich nam i ſukceſſorom naſzym pod zaręką ważność rzeczy wynoſzącą, & *ſub pœna perſonalis infamiæ,* nie zachowuiąc, od ścielących w ſtopniu naſzym o tę Exdotacyą, do Dóbr przez *N*as dopiero zrzeczonych, pretenſye zaſtępować własnemi wydatkami obowiązuiemy ſię, a na pewność tego Ewikcyą na *M*aiętności *N.* w Woiewodztwie N. położoney opiſuiąc, za nie dotrzymaniem *S*ąd należny do zapozwania *N*as i naſtępcow naſzych naznaczamy, i ten naſz dobro wolny wieczyſtozrzeczny kwitacyiny *Z*apis, przyświadectwie prawnie uproſzonych WW, Jchm PP. Pieczętarzow, własnemi podpiſuiemy rękami *Piſan Roku N. Mieſiąca N. Dnia N.*

VIII.

Arynga Zapiſu Obligacyinego, Inequitacyinego.

JA *NN.* po niżey wyrażone obowiązki dopełniać ſubmittuiąc ſię, czynię wiadomo tym moim dobrowolnym Obligacyinym, oraz Inekwitacyinym Zapiſem W. Jmci Panu *NN.* danym na to: = Iż ia potrzebą własnych Intereſsow moich znaglony u W. Jmci Pana *N.* wziąłem, pożyczyłem i do rąk moich zaliczywſzy odebrałem, gotowey rękodayney ſummy *Złł:* Pols: *NN,* dobrą nie brakowną w Kraiu idącą mo-

netą

netą(*e*) ktòrą w Roku przyfzłym *N.* *Miefiąca* *N.* dnia *N.* podobnież dobrą nie brakowną wedle Praw *N*arodowych w *K*raiu idącą monetą przed Aktami Grodu Woiewòdztwa lub Powiatu N. nie zawodnie całkowicie do rąk *W.* Jmci Panu *N.* lub Zapifem ofobnym umocowanego Plenipotenta wypłacić iak nayuroczyściey obowiązuię fię, a ieślibym na przerzeczonym terminie takowey fummy nie opłacił, w òw czas Dobra moie *N.* zwane w Wwdztwie lub Powiecie *N.* leżące, z attynencyami, wfiami, poddanemi, karczmami, młynami, ftawami, i dalfzemi należnościami wraz po uchybionym terminie *captato quovis tempore* z iednym Jenerałem w proporcyą Procentu po fiedm od fta przychodzącego Wmu, Jmci Panu *NN.* *per Inequitationem* obeymować dozwalam, ktòry po obięciu te Dobra od Roku do Roku, do zupełnego fummy kapitalney przezemnie wypłacenia przed terminem, ktòrego dwunaftą-*N*iedzielami obwieścić Jmści Urzędownie obowiązuię fię, *tanquam* za Prawem Zaftawnym dzierżeć, onemi rządzić, pożytkow wfzelkich wedle właſnego upodobania wynaydować, komu chcąc w takoweyże fummie wypuścić wolen będzie, a ia w takowym dzierżeniu, że żadney przefzkody i intereffowania fię czynić nie będę i naftępcy moi nie powinni iak

(*e*) *Jeśli kto fummę w rożnych gatunkach monet pożyczać będzie, w ten czas w Zapifie Obligacyinym, też gatunki monet i ich kurs Prawem opifany wyrazić potrzeba.*

jak naymocniey zapewniaiąc, na beśpieczeństwo tego, Ewikcyą na te dobra wnoſzę i opiſuię, a wedle opiſanych warunkow, że wſzyſtko ia dotrzymam, i Sukceſorowie moi ulegać będą winni pod zaręką ważność powierzoney mi ſummy wynoſzącą, *& ſub pœna perſonalis infamiæ* zabeśpieczam, za niedotrzymaniem zaś tych wyrazow, Sąd każdy na takie ſprawy Prawami Kraiowemi dozwolony do zapozwania mnie i naſtępcow moich naznaczywſzy rozprawę wedle tychże Praw bez dylacyi przyiąć przyrzekam, i ten mòy dobrowolny Obligacyiny, ſnekwitacyiny Zapis przy świadectwie uſtnie oczewiſto odemnie uproſzonych WWch Jchmćw PPw Pieczętarzow podpiſem właſney umacniam Ręki. = *Piſan Roku N. Mśca N. Dnia N.*

IX.

Arynga Wexlu.

w Wilnie Dnia N. Mieſiąca N.
Roku N. na Złł: Pols: N.

ZA Mieſięcy ſześć od Daty dziſieyſzey, to ieſt Dnia N. Mieſiąca N. Roku N, za tym moim iedynym właſnym Wexlem do Rąk W. J.N. albo komu ten Wexel zlecony będzie, zapłacić powinienem ſummę Złł: Poll. ktòry walor odebrałem. Akceptuię na mnie, i wſzelkie Dobra moie. *W tym mieyſcu podpis daiącego Wexel.*

Powtòrnie daiący Wexel, w tym mieyſcu podpiſać ſię powinien. (f)

(f) *Konſtytucya* Roku *1780. Ważność Wexlow*

X

Arynga Zapiſu Plenipotencyinego.

JA NN. czynię wiadomo tym moim Plenipotencyinym Zapiſem WW. Jchmćm PP. NN, danym na to: — Iż Ja w Trybunale i innych Supſelliach rożnych Woiewodztw i Powiatow W. Xſtwa Litew: z wielą Ichmćmi wiodąc procedera, a ſam każdey ſprawie przy zatrudnieniu licznemi Intereſſami moiemi przytomnym być nie mogąc, W. Jmci Pana N. do kończenia tychże procederow w oſobie moiey obrałem, i ninieyſzym Zapiſem uſtanawiam, ktory na fundamencie tego Zapiſu, w każdym Sądzie tak w do-

---

tak opiſała: Wſzelkie Wexle od Szlachty na Oſoby bądź Stanu Szlacheckiego, bądź Mieyſkiego, lub kogokolwiek wydane, a Manifeſtami dotąd ſą zaſkarżone, w Juryzdykcyach przyzwoitych rozſądzone, poznane, w Walucie rozważone, i decydowane mieć chcemy; napotym zaś między Szlachtą a Szlachtą, tudzież między Szlachtą a Bankierami, Kupcami, ażeby dawane nie były, uſtanawiamy, i takowe Wexle z ich Walutami napotym wieczyście znoſiemy: żeby zaś te Wexle ſub Antidata wydane nie były in ſpacio sztu Niedziel oblatowane bydź maią, nie zagradzaiąc drogi brania Wexlow Oſobom Stanu Szlacheckiego od Bankierow i Kupcow.

w dowodzie pretensyow moich, iako też w odporze na zarzuty stron przeciwnych rozprawować się, na realności komportacyi, gdy żądano będzie, zaprzysięgać, Dekretami oczewiście zapadłemi kontentować się, od uciążliwie ferowanych, do wyższego Sądu appellować, i wszystkie Pełno mocnego Plenipotenta obowiązki prawnie, iak nayskuteczniey i naypilniey dopełniać mocnym iest. Z władzy zatym sobie odemnie dopiero nadaney, cokolwiek uczyni, i postanowi, to ia za niewzruszone i trwale że dzierżeć będę, pod zaręką ważność rzeczy wynoszącą, & *sub Pœna personalis infamia* przyrzekaiąc, ten moy Plenipotencyiny Zapis z moim i WW. Jchmćw PP. Pieczętarzow odemnie ustnie oczewisto uproszonych podpisem, wydaię. — *Pisan Roku N. Miesiąca N. Dnia N.*

XI.

Arynga Zapisu Kwitacyinego.

Ja NN. niżey wyrażone obowiązki uskuteczniać przyrzekaiąc, czynię wiadomo tym moim dobrowolnym wieczysto kwitacyinym Zapisem W. Jmci Panu N danym na to: — Iż ia o summę pozeszłym W. JP. N. naturalnym przelewem mnie należącą, przez zeszłego W. Jmci Pana N. na Zapis Obligacyiny pożyczoną, na Dobrach N. w Woiewodztwie N. leżących dopioro w dzierżeniu W. Jmci Pana N. zostaiących lokowaną, i inne pretensye Załobami do Dekretow w ninieyszey sprawie ferowanych wprowadzonemi zaięte z W. JPanem NN.

Ma w Zie-

w Ziemstwie Powiatu *N.* maiąc proceder, do ostatniego konwikcyi doprowadziłem stopnia, i za nim Dobra teyże konwikcyi uległe, przez Urzędową tradycyą gdy obiąć miałem, W. JP. N. przed czasem wyrażoney tradycyi w terminie ninieyszym, z przyiacielskiego między nami umiarkowania, summę mnie należną z zaległym procentem wypłacił, a dalsze pretensye procederem obięte, oraz Expens prawny znacznie z okazyi zaszłey konwikcyi wydatkowany bonifikował i zupełną uczynił mi satysfakcyą: Ja przeto z stałego wyrażoney summy z procentem wypłacenia i ze wszystkich dalszych pretensyow, oraz wydatkow Prawnych W.JP. *N.* nieodzownie kwituiąc, Zapis Obligacyiny i inne Dokumenta realność pretensyow moich dowodzące Dekreta niestanne, a za niemi zaszłe świadectwa dopełnionych kontrawencyi i dalsze *solennitates* Urzędowne, oraz cały w tey sprawie w Ziemstwie *N.* wiedziony proceder do Rąk Imci wracam, kassuię, umarzam i z ksiąg eliminować dozwalam, żadney salwy o summę i pretensye powyższym procederem zaięte, oraz Expensa prawne mnie, następcom moim i nikomu nie zachowuiąc, ieśliby kto w stopniu moim otę summę i pretensye zabonifikowane Imci turbował, pozwany o to, w każdym Sądzie zastępować i ewinkować własnym expensem pod zaręką ważność rzeczy wynoszącą, *& sub pœna personalis infamiæ* obowiązuię się, i ten moy wieczysto kwitacyiny Zapis przy uproszonych ustnie oczewisto WW. JJPP. Pieczętarzach własną moią umacniam ręką. —
Pisan Ru N. *Mśca N. Dnia N.* XII

XII.

Arynga Intromissyi do Prawa Wieczystego. (g)

Ja Woźny J. K. Mści niżey na podpisaniu ręki mey wyrażony zeznawam tym moim Relacyinym czynioney *Intromissyi Kwitem*, iż w Roku N. Miesiąca N. dnia *N.* od W. Jmci Pana N. do Dobr N. zwanych w Woiewodztwie N. leżących z stroną *Szlachty* zostawszy użytym, a w Prawo wieczysto przedażne od tegoż W. Jmci Pana NN. na wyrażone Dobra *N.* za summę Złł: Pols: N. Wżmu Jmści Panu *N.* w Roku N. Miesiąca *N.* dnia N. dane, tegoż Roku *Mśca* N. dnia w Trybunale Głownym W. Xstwa Litews. przyznane weyrzawszy na mocy iego też Dobra N, zwane w Woiewodztwie *N.* położone, z zabudowaniem wszelkim z gruntami, sianożęciami, ogrodami, z puszczą, lasami, zaroślami, trzebieżami, wygonami, z zasiewem żytnim i iarzynnym, z stawami, młynami, iezıorami, rzekami, zatokami, z karczmami, wsiami, i poddanemi w nich mieszkaiącemi, z przykuplami i wszystkiemi przynależnosciami, naymnieyszey z nich części niewyłączaiąc Wżmu Jmci Panu N. w aktualne wieczyste bez żadney przeszkody podałem dzierżenie, a posłuszeństwo winne poddaństwu zapowiedziawszy o tako-

---

(g) *Z tey Aryngi może każdy do Praw Zastawnych Aręndownych &c. stosuiąc do własney potrzeby, Intromissye pisać.*

takowym przez mię Prawnym Urzędownym w wiązaniu Sąmfiaduiących zawiadomiłem, i na dowod tego ninieyfzy Relacyiny czynioney Intromifsyi Kwit własney ręki umacniam podpifem. =

XIII.

Aryrga Obwieſzczenia Urzędowego przed Tradycyą Dobr za Dekretem ultimæ inſtantiæ *Kontumacyinym.* (*h*)

NN. Sędzia Ziemſki Województwa N.

W Wżnym Jchmćm Panom NN. oznaymuie tym moim Urzędowym Obwiefzczym Liſtem, iż na mocy Dektetu Trybunału Głównego W. X. Litews. w Roku N Miefiąca N. Dnia N. na Kadencyi N. *ex Inſtantia* WW. JJ. *NN. in contumaciam* na Wmć z wzdawaniem na infamią i wſkazem ſummy N. ultimarnie ferowanego, zoſtawfzy od tychże WWch Jchmćw Panow NN. użytym, od podania niniey fzego Obwiefzczego liſtu za Niedziel 4ry to ieſt: Na dniu N. Mśca N. Roku teraźnieyfzego N. do dobr zwanych w Województwie N. leżących Kon-

(*h*) *Jeśli Dekret Kontumacyiny nie* ultimæ inſtantiæ, *w ow czas Obwieſzczenia piſząc, że Urzędnik na Exekucyą a nie tradycyą ziedzie wyrazić, przy tym na tym na iakie lukra wzdany, i iaki wſkaz ſummy wypadł, wypiſać, Obwieſzczenie każde przed z iechaniem Urzędnika 4ma-tygodniami licząc w tydzień po ſiedm dni z dniem podania i ziechania wydawać potrzeba.*

Konwikcyi uległych, nie omylnie ziadę, i dosyć czyniąc nakazom Praw pospolitych i Dekretu wyżey zadatowanego, też Dobra Wżmu Jmci Panu *N.* Urzędownie podam, ninieyszym obwieszczam Listem, á iżby' wyrokom Dekretu Trybunalskiego żadne w ów czas nie zostało dopełnione sprzeciwieństwo zastrzegaiąc ten mòy Urzędowy Obwieszczy List własną podpisuię ręką. — *Pisan Roku N. Miesiąca N. Dnia N.*

XIV.

Arynga Listu Urzędowego Testymonialnego (l)
NN. Sędzia Ziemski Woiewództwa *N.*

OZNAYMUIĘ tym moim Urzędowym Testymonialnym Listem: = Iż na mocy Dekretu Trybunału Głównego W. Xstwa Litt: w Roku N. Mśca N. dnia N na Kadencyi *N. ex instantia* WW. Jchmćw PPw NN. *in contumaciam* na WW. JJ. PP. NN. z wzdaniem na infamią *ex personali* i wskazem summy złł: Pols: N. ultimarnie ferowanego, od tychże WW. Jchmćw Panow NN. zostawszy użytym, gdym, po wydanym wedle przepisu Prawa, 4ro-Niedzielnym Obwieszczeniu w Roku teraźnieyszym N. *Miesiąca* N. raz dnia N. drugi *ex captato tempore*
dnia

(l) *Z Aryngi tego Listu, gdy Urzędnik za pierwszym lub drugim nie ultymarnym Dekretem, na Exekucyą, a nie Tradycyą zieżdża, List Urzędowy Poieżdży nie wyrażaiąc dwuch tenlacyi, a zowiąc go Listem Urzędowym, Poieżdzym i stosuiąc się do interessu, można pisać.*

dnia N. do dòbr WWch Jchmćw PPw *NN.* zwanych *N.* w Woiewòdztwie*N.* położonych konwikcyi uległych z Jenerałem i ſtroną *S*zlachty zjeżdżał, i wyrokom powyżey zadatowanego Dekretu Trybunalſkiego dosyć-uczynić w podaniu wyrażonych Dòbr miał, w òw czas Wżny Jmść Pan *N.* Imieniem ſwoim i W. JP. *N.* przy zgromadzonych ludziach *fortiter* broniąc, takowego podania podwakrotnie nie dopuścił, widoczne Prawu *N*arodowemu i Dekretowi wyrażonemu dopełnił ſprzęciwieńſtwo, ò ktòrym Urzędownie przyświadczaiąc ninieyſzy Liſt mòy przy zwykłey Pieczęci własną ſtwierdzam ręką. — *Piſan Ru N. Mśca N. dnia N.*

XV.

Termina Dekretu Kontumacyinego.

PRZED *N*ami *S*ędziami na Trybunał Gł: W. Xſtwa Litt: Repartycyi *N.* z Woiewòdztw i Powiatow na Rok teraznieyſzy *N.* obranemi (*k*) z porządku wołania *R*egeſtrow *N.* Wpiſow Ru *N.* z karty *N.* ku ſądzeniu naſzemu przypa-

(*k*) *Jeśli w Ziemſtwie wypadnie Dekret nieſtanny, w òw czas poczynać w ten ſpoſòb: = Na Rokach N. w Mieście J. K. M. N. in ſolito iudiciorum loco porządkiem Prawa ſądzących ſię, przed nami. (Tu zaſiadaiących Urzędnikow wypiſać) Urzędnikami Ziemſkiemi Woiewodztwa N.*

padła sprawa (*l*) WW. Jchmćw Panow *NN.* z WW. JPP. *NN.* za Pozwem od Aktorow obżałowanych Jchmościow przed sąd nasz wyniesionym, a przez Jenerała J. K. Mci *N.* w Roku *N.* mca *N.* Dnia *N.* w Maiętności *N.* zwaney, w Wwdztwie *N.* leżącey podanym, przed Aktami Grodu W. *N.* w Roku tymże *N.* Msca *N.* Dnia *N.* zeznanym, i za żałobą weń wpisaną, *w tym mieyscu Załobę do dekretu wprawadzić* (*m*) za którym Pozwem i żałobą *praenominata pars* przed nami Sądem Trybunału Głł: W. Xstwa Litews: *instituit Actionem* W którey sprawie *w terminie i dniu wyż na Dacie pisanym WW. JPP. NN.* potrzykroć przez Woźnego z nakazu naszego do Prawa wołanych, iako onemu nieposłusznych w Roku zawitym na upad w rzeczy, oraz na Infamią *ex personali* (*n*) wzdaiemy do publikowania tey infamii Woźnego Sądowe-

---

(*l*) *Jeśli Dekret niestanny, nie z iednego wypadł Aktoratu, pisać potrzeba za poniżey wyrażonemi Aktoratami i Załobami do nich należnemi w iedne złączonemi, mianowicie za pierwszym Aktoratem &c.*

(*m*) *Jeśli Załoba, po kilku lub iednym Dekrecie Kontumacyinym, o Kontrawencyą zapisana pryncypalney nie zaymuie rzeczy, w ów czas pierwsze samą treść wyrażaiące, w pisać do Dekretu Konieczna iest potrzeba.*

(*n*) *Jeśli inne lukra w Dekrecie niestannym zapisane, w ten czas, z Decyzyą Sądową, układaiąc Dekret Kontumacyiny, zgadzać się potrzeba.*

dowego przydaiemy, Proklamować nakazuiemy, Produkowane zatym ze ſtrony Aktorow WW. Jchmćw Panow *N*. Dokumenta (*o*) iako to Zapis Obligacyiny Inekwitacyiny od WW. JPP. *N*. na ſummę Złł: Poll: *N*. w Ru *N*. Mśca *N*. Dnia *N*. WW Jchmćm Panom *N*. z terminem wypłacenia tey ſummy w Ru *N*. Mśca *N*. Dnia N. dany w Ziemſtwie Wwdztwa N. przyznany, a za nie opłaceniem na przerzeczonym terminie Proceſs i Pilność w Grodzie Wwdztwa *N*. w Ru *N*. Mieſiąca *N*. Dnia n. zanieſiony, Dekret kontumacyiny Trybunału Głł: W. X. Litt: w Roku n. Mśca n. Dnia n. ferowany, i za nim *ſolennitates* Urzędowie ſprawadzoney do Dobr WW. Jchmćw n. zwanych n. w Wwdztwie n. leżących Exekucyi, to ieſt: *L*iſt Obwieſzczy i Poieżdży, oraz Pozew Autentyczny w dacie wyżey piſaney wynieſiony; i cały w tey ſprawie zaſzły proceder approbowawſzy na mocy onych ſummy kapitalney Złłch Poll: n. prowizyiney za lat n. nie opłaconey Złł: n. w iedno zaś znoſząc Złłch n, na WW. JPP. n. i wſzelkich ich Dobrach, a mianowicie na Maiętności n. zwaney, w Wwdztwie n leżącey, dla WW. JPP. *N*. przyſądzami, i tęż Maiętność *per Inequitationem* obeymować zupełną moc nadaiemy, a dla doſyć uczynienia ninieyſzym wyrokom

(o) *Dokumenta iakie ſprawę ſkładaią, i probuią należność pretenſyów Aktora, w Dekretach Kontumacyinych wypiſywać, gdyż tu tylko ku ſtoſowaniu do intereſſu potrzebnych Dokumentów informacya ſię kładzie.*

rokom wpodaniu wyrażoney Mttści, tak przez Inskwitacyą dopiero uznaiącą ſię, iako też przez tradycyą prawami zaſtrzeżoną *cum forti executione, mota nobilitate, ſub privatione officiorum, captato quovis tempore* Urzędy Ziemſkie i Grodzkie różnych Woiewództw i Powiatow wedle właſnego ſtrony upodobania użyć (*p*) & *activitatem ubique locorum* tamować wolność zoſtawuiemy. W terminie zatym do proklamaty przypadłym Woźny Sądom naſzym aſsyſtuiący n dość czyniąc prawu poſpolitemu i Dekretowi naſzemu WW. JPanow n za Iafamiſsow *ex perſonali* z Inſtancyi WW. JPanow n. w Izbie ſądowey & *Foro publico* obwołał, proklamował i relacyą publikacyi ſwey *a loco publicationis rediens* ſądownie zeznał, ktora ſprawa, iako ſię agitowała, tak ieſt do Kſiąg Trybunału Wielkiego Xięſtwa Litewſkiego (*q*) Spraw Sądowych zapiſana.

DO-

(*p*) *Jeśli pierwſzy Dekret nieſtanny, w ten czas* in capatatum tempus *Kondemnaty ſię nie terminuią, á Urzędy, że dla uczynienia Exekucyi, á nie Tradycyi użyć Sąd dozwala, wyraził, wſzakże we wſzyſtkim do zapiſaney w Regeſtrze Sądowym Decyzyi ſtoſować ſię potrzeba.*

(*q*) *W Ziemſkich Dekretach piſać do Xiąg Ziemſkich Wdztwa lub Powiatu N. podobnież i w Dekretach Grodz: w powyżſzym, i teraznieyſzym zaſtrzeżeniu zachować ſię potrzeba.*

DODATEK
DO SĄDOWEGO PROCESSU

Ostrzeżenie Trybunału Głł: W. X. L. pod Laską JO. Xcia Jmci Adama Czartoryskiego Generała Ziem Podolskich Roku 1781. na Dniu 3. Maia w Grodnie wydane, słusznie w tym Zbiorze Sądowego Processu mieścić się powinno, aby nayodlegleyszym Prowincyom Krolestwa, i naypoźnieyszey Potomności doniesione było.

Wypis z Xiąg Trybunału Głł; W. X. Litt. Spraw Wieczystych Kadencyi Grodzieńskiey.
Roku 1781. Mśca Maia, 3. Dnia.

Przed nami Sędziami na Trybunał Głł: W X. Litt. z Woiewodztw Xięstwa i Powiatow w Roku teraznieyszym 1781. na Kadencyą ninieyszą Grodzieńską obranymi, i aktualnie w Mieście J. K. Mci Grodnie zasiadaiącemi i Sądzącemi, stanąwszy osobiście W. JP. Kazimierz Plewaka Starosta Kołoboryski, Ostrzeżenia *de contentis* niżey wyrażaiące się do Akt podał w te słowa pisane:

Ostrzeżenia do Trybunału Powszechność uprzedzaiące.

Lubo Prawa bydź pewnemi powinne wykonania swoiego, gdy iednak o ich nie zaniedbanie ma Trybunał troskliwość swoiemu powołaniu właściwą, postanowił zatym upewnić i ostrzedz Publicum: że rownie Prawa zachować, iak przeciwnych Prawom zwyczaiow uni-

uniknąć, z taką ſtarać ſię będzie uſilnością, iaka Sprawiedliwości Magiſtratur ieſt przyzwoitą, a Obywatelow Sprawiedliwości żądaiącym ieſt pożyteczą, i z tych miar ogłaſza *Primo: Ze* Regeſtra Trybunalſkie porządkiem Konſtytucyi *Coronationis* titulo *Regeſtra Sądowe Trybunalſkie* przepiſanym, wołane będą, z zakonotowaniem poſtanowień oſobnych dla ſpraw na obmowie pozoſtałych, i na godzinę wziętych podług Konſt: 64go titulo o *Obmowach*, w tym że Roku poſtanowioney, i dla Regeſtru Obligowego podług Konſt: 1766. titulo *Dodanie Regeſtrow Ziemſkich i Grodzkich* w punkcie: Zachowanie iednak &c. nie mniey dla Regeſtrow Taktowych ſpomnioną Konſt: *Coron*: 1764. opiſanych, i dla ſpraw udzielnemi Konſtytucyami do Taktowego Regeſtru odeſłanych. *Secundo:* Godziny Prawem wyznaczone pilnie Sądom poświęcane będą, na ktòre żeby Strony i Paleſtra z gotowością znaydowały ſię, Trybunał żądaiąc oświadcza: iż oczekiwania nie użyczy, i wpis w gotowość i pilność nie opatrzony, zmaże, chroniąc ſię pobłażeniem dla iednych uczynienia krzywdy w odwlekaniu Sprawiedliwości drugim, do ktòrego zmazania gdyby dał Paleſtrant niepilny przyczynę, ſzkodującey ſtronie ſprawiedliwość z winnego w ſtopniach Prawem przepiſanych odmòwioną nie będzie *Tertio:* Właściwe tylko, i Prawem dla Regeſtrow przeznaczone ſprawy Trybunał przyimować i ſądzić będzie, obiecuie zaś ſobie: że zwyczay w tey mierze prawom przeciwny i zażywany przez Strony i Paleſtre, umknoi-

ny

ny zoſtanie, dla niewdania Trybunału w użycie tego rygoru, ktòry Prawa za Ewokacyą przepiſuiąc, nie zoſtawuią Trybunałom wolności tam bydź łagodnemi, gdzie Prawa ſą oſtre. *Quarto*: Stoſuiąc ſię do Konſtytucyi *Coronationis* 1764. titulo *Wnieſienie abrogowane*; Trybunał iako żadnych Wnieſień pròcz Prawem dopuſzczonych rezolwować nie będzie, tak uczynione pomimo Prawa ſprawią Trybunałowi przymus zachowania ſię podług przepiſu karę na wnoſzących przeznaczaiącego. *Quinto*: Konſtytucye o Patronach i Agentach, iako powſzechność ubeśpieczaią o doſkonałym ich przepiſow zachowaniu, tak ieśliby zachowanemi nie były, że Trybunał ſwoiemu powołaniu Prawom dość czyniąc wykona ſprawiedliwość, o tym oſtrzega: Y ażeby Paleſtra przy kończących ſię Replikach Petita podawała, a oſobnego na ich czytania nie zabierała czaſu, Trybunał żąda, i wzbudza zachowanie Prawa o Exceſsach piſzące oświadczaiąc. *Sexto*: W ſprawach uczynkowych Inkwizycyow czytanie żeby powtarzane nie było, Trybunał uprzedza: iż otwierać onych nie będzie, aż po Replikach na oſtatnim uſtępie, a zatym gdyby naleganie o wczesne czytanie nie zabierały czaſu, po Stronach i Paleſtrze żąda: i naleganie za zagaienie czaſu poczytać oświadcza ſię.

Takowe oſtrzeżenie celem uniknienia zdarzeń Prawom przeciwnych, a Publico ſzkodliwych, za podaniem do akt przez wyż wyrażonego Patrona ieſt do kſiąg Trybunału Gł. W.

X.

X. Litt: Spraw wieczyſtych przyięte y wpiſane, z ktòrych i ten wypis pod pieczęcią Trybunalſką ieſt wydan.

DODATEK DRUGI

Do SĄDOWEGO PROCESSU

PORZĄDEK

SĄDZENIA SPRAW.

W Trybunale W. X. Litt: z Konſtytucyi Seymowych, z Koekwacyi Praw W. X. Litt: z Koroną Polſką, i z Statutu W. X. Litt: zebrany i opiſany, Roku 1698, Mieſiąca Aprylà 16. dnia.

Naprzòd *Manifeſtum* bydź muſi każdemu Oyczyſtych Praw wiadomęmu, iż Rzecz Poſpolita ſtanowiąc *Coæquationem Jurium* Xięſtwa Litewſkiego z Koroną Polſką nie zruynowała ani wywròciła *ex cardine* wſzyſtkich Praw dawnieyſzych Xięſtwu Litewſkiemu ſłużących, ale tylko to, cokolwiek Obywatelom iey *iniurioſum* było, naprawuiąc *per circumſcriptionem Miniſterium & ſubſelliorum* iednaką *formam reginis*, i prerogatiwę z Koroną Polſką wprowadziła: iako to względem *Sądow*, ażeby Trybunał X. Litewſkiego, tak iako i Koronny Trybunał, winy wywołanie, infamie, i inſze wſzelkie Peny *pro exigentia Juris & facti* wſkazywać, one publikować, exekucye nakazywać mògł; w Władzy i wolności ziednoczyła i porownała, a *Proceſſum vitioſum*, żeśmy przed-

tym

tym otrzymawszy w ktòrymkolwiek Sądzie Dekret Banicye od Jchmościow Panow Pieczętarzow, wynosili, i po otrzymanych Dekretach i Banicyach w sprawach *mere* Ziemskich, za Dworem *nulliter & in debite* sprawuiąc się *convulsionem* tylko *Jurisdictionum* cierpieli, a sprawiedliwości Swiętey & *executionem rei iudicatæ*, nigdy dòyść nie mogli, zniosła; *usum* iednak & *vigorem* Statutu Xięstwa Litewskiego *in integro* zachowała. Zatym tedy każdemu Sprawy swoie na tych Sądach maiącemu, stosuiąc się do Koekwacyi Statutu Wielkiego Xięstwa Litewskiego i Konstytucyi Seymowych sprawić się należy takim sposobem.

1mo. Jasne dawnieysze i *ad præsens Coæquationis* Prawo, iako się strony w wynoszeniu przeciwko sobie Pozwow zachować maią, iako one *Jenerali* podawać i zeznawać powinni. Należy naypierwey wszystkim Jchmościom sprawy swoie w Sądach Trybunalskich maiącym, aby z Pozwami porządnemi podług Prawa *Coæquationis* sprawionemi i osobliwemi na to napisami, albo dowodami do Sądu przystępowali.

2do. A gdy lub z Zapozwu, lub z Reiekt, Remiss i za Appellacyami sprawy czyieżkolwiek do Regestrow Sądowych wpisane i przywołane będą, a za przypadnieniem onych pozwani, daiąc się *contumaciter* wzdawać, do rozprawy nie staną: *tenebuntur* Jchmość Panowie Patronowie podług zwyczaiu Koronnego, przy wzdawaniu Pozwanych Osob kròciusieńko namienić zysk sprawy, alias to, cokolwiek Aktor przez kóntumacyą na Pozwanych wygrywa; a naybardziey

dziey

dziey na banicyą doczesną, wieczną, albo infamią, na gardło i na łapanie, lub też na utwierdzenie takowych wszystkich Dekretow i Przewodow wzdawać będzie; należy, aby za doniesieniem Panow Patronow, *Marszałek i Pisarz Trybunalscy w Regestrach Sądowych te winy zapisywali*, z kądby strona odporna informowawszy się, lub aresztować takową kondemnatę; a zatym oczewiście rozprawić się, lubo, ieżeli areszt żaden nie zaydzie, strona powodowa *publicationem* potym wygraney Banicyi, albo Infamii *urgere* mogła.

Insze zaś punkta zysku kontumacyi, prócz banicyi, albo Infamii, gdyby rzecz trudna do Regestrow dyktować i zapisywać Jchmościom Panom Patronom zdała się, te na osobliwym Produkcie; na Pozwie, albo Relacyi zapisane do Kancellaryi podać wolno będzie.

Jaki zaś zysk i exekucyą swoiey rzeczy przez Dekret niestanny każdy ma mieć opisano Statutem Xięstwa Litewskiego, i Konstytucyami Seymowemi, iako każdy występny *pro gravitate excussus* karany być powinien, tę tedy karę i winy w Prawie na występnych nayduiące się ukrzywdzony *in lucro* mieć będzie.

Mianowicie nayprzód w sprawach Expulsyinych, za pierwszą kontumacyą zyszcze Aktor nie tylko Reindukcyą do Dóbr, z których Expulsya stała się i przysądzenie szkod, ieżeli one pretendować będzie; ale *insuper* podług Konstytucyi 1685. i 1690. Roku winę wiecznego wywołania z Remissyą na Exekucyą przy osobliwych od Sądu listach, do należytych Urzę-

dow *Ziemſkich*, albo Grodzkich otrzyma, i tę Banicyą wieczną dnia 3go przez Jenerała u Sądu publikować będzie, a gdy za takowym Dekretem taż *Pars iure vincens*, ktòregokolwiek z Urzędnikow Ziemſkich, albo Grodzkich tego Woiewòdztwa i Powiatu, gdzie pozwanego Dobra leżą, abo gdyby własne Urzędy wakowały, lub dla iakich przyczyn i reſpektow, exekucyi czynić niechcieli (o co i ſamych Urzędnikow *ad pœnas* pozwać wolno) inſzy ktòrykolwiek naybliżſzy Urząd Ziemſki, albo Grodzki po podanym od tegoż Urzędu Obwieſzczeniu, porządkiem Prawnym do Dòbr pozwanego na Exekucyą ſprowadzi: *Condemnatus* zaś takowey odprawy Urzędowi albo raczey Urzędnikowi, ktòremu niedopuści, i otrzymawſzy od tegoż Urzędu, ktòry na Exekucyą ziedzie remiſsę do Sądu Głòwnego Trybunalnego o Dekret nieſtanny i banicyą wieczną na ſię otrzymaną w czaſie Prawem opiſanym czynić zaniecha i omieſzka, i powtòrnie za Remiſsą, lub też za przypozwem o ſprzeciwieńſtwo Dekretowi Sądu Głòwnego Trybunalnego wynieſionym do rozprawy nie ſtanie; na takowym upornym i Prawu nie poſłuſznym, *iure vincens* abo Aktor doſtateczne maiąc Dokumenta zabronioney Urzędowi Intromiſsyi i Exekucyi Dekret iuż z wſkazaniem pozwanego, iako wiecznego *Banita*, na infamią, na gardło, i na łapanie, *cum publicatione & forti Executione* tak przez Urzędy, iako i przez ruſzenie całego Woiewòdztwa, lub Powiatu odzierży: gdyby zaś i po takowych Dekretach *iure victus tergiver-*

sa-

sationibus narabiaiąc, albo ſię zmocniwſzy, *finalem* ſtronie powodowey, i Woiewodztwu, także Urzędom bronić miał *Executionem:* takowego i daley do oſtatniego Punktu Prawa, do Approbaty Dekretow i przewodow Prawnych, do Sądu Trybunalnego pozwać, i wſzelaką, iako *contra rebellem* exekucyą opiſać wolno będzie.

Podobnym ſpoſobem *in cauſis fisci,* podług Konſtytucyi 1611. Roku za pierwſzą kontumacyą na banicyą wieczną, a w Sprawach Exceſsowych *Maioris importantiæ* podług Konſtytucyi Koronnych *de ſecuritate iuditiorum* opiſanych, ktòre Xięſtwo Litewſkie przez Konſtytucyą Roku 1620. *in toto* przyieło, na pierwſzym terminie na infamią Aktorom wzdawać i cokolwiek z Prawa poſpolitego należeć będzie, wygrywać wolno.

W ſprawach zaś *ſimplicium iniuriarum* w ktòrych ani pochwałki, ani expulſyi i kryminałow żadnych nie będzie, bo i za pochwałkę na Banicyą doczeſną wzdać może, *generaliter* w takowych Akcyach, w ktòrych za pierwſzą inſtancyą Banicya i infamia wypadać nie może, zwyczayne wprzòdy ſzczegulnie *lucrum,* to ieſt to: o cokolwiek ſtrona powodowa ſkarżyć będzie, za obwieſzczeniem, albo za przypozwem z założeniem troiakich zarąk; drugi zaś Dekret z przyſądzeniem *cum lucro* troiakich zarąk, takoż za obwieſzczeniem, lub przypozwem, lub też na odprawę do Urzędow założywſzy na ſprzeciwnego winę wywołania.

N 2 Trze-

Trzeci zaś Dekret z Banicyą Aktor otrzymawszy i publikowawszy onę Exekucyą przez Urzędy mieć i daley wyżey namienionym Procederem postępować według Statutu Xstwa Litewskiego będzie.

Tymże torem w sprawach dawnieyszych, bądź przed Urzędem Ziemskim, bądź przed Sądami Trybunalnemi, Assessorskimi *ex Actoratu & reatu* agitowanych, Dekreta *Cancellaria* wydawać powinna, w pilney maiąc konsyderacyi *gradus Decretandi*, iakoby w przody Banicye doczesne i wieczne, tandem infamie, i approbaty *cum forti Executione* wychodziły.

3tio: Takowe wszystkie Kondemnaty iakożkolwiek *lucrum* mieć będą, byle z zapozwow, a nie za eiektami i Remissami wypadłe, wolno będzie pozwanym samym *personaliter* lub przez umocowanych, albo przyiaciol swoich, podług Konstytucyi Ru 1588. *in spatio* 25ch godzin w Kancellacyi aresztować, a po wyiściu tych godzin według tychże Konstytucyi Aresztu akceptowane już być nie maią: ażeby zaś Kancellarya wiedziała, w ktorych Sprawach Areszta przyimować, w ktorych nie? Należy Jchmościom Panom Patronom; aby podług dawnych zwyczaiow Trybunalskich w Koronie i Wielkim Xięstwie Litewskim obserwowanych, Sprawy przy wzdaniu *in Instanti* do Kancellaryi oddawali.

4to. Na wypadłe Kondemnaty naybardziey na Banicye doczesne i wieczne, wiadomo: że wprzody każdemu *locum standi stabilire* potrzeba; a potym *pro repositione* onych Porządkiem

Pra-

Prawnym czynić *in sublationem* takich Banicyi doczesnych i wiecznych Obywatele Korony Polſkiey *vadia Capitanealia* luity, grzywny i dalſze peny, albo *arbitrio Judicii pro qualitate causæ*, wſkazane płacą.

Xięſtwu Litewſkiemu zaś, że *coæquatio Jurium* zabroniła, ażeby Strony płaceniem win, nad kop czterdzieści: i to w ſprawach *Maioris importantiæ* uciążane nie były; z tych miar Obywatele Xięſtwa Litewſkiego na wſzyſtkie Banicye tak *a latere*, iako i przy znoſzeniu Dekretow zadane, lub przyſięgą na nie wiadomości o publikacyi Banicyi podług Konſtytucyi Roku 1588 lub też winy Stronie ukrzywdzoney płacąc *Activitatem* fundować będą

Mianowicie za proſtą Banicyą doczeſną płaceniem kop ſześciu, za Banicyą wieczną płaceniem kop dwònaſtu, na Infamią zaś albo za Gleytem J. K. Mci albo *ſolutione* kop czterdzieſtu, *locum ſtandi* do ſkończenia Sprawy warować: a te winy ſtronom ukrzywdzonym należeć będą wyiąwſzy takowe Banicye infamie, które po oczywiſtych Kontrowerſyach i komportacyach wypadną: ponieważ na takie Banicye podług wielu Konſt: Seymowych iako Gleyta *ad iure agendum currere* nie mogą, tylko *ad componendum*. tak ani płaceniem win *condemnatus locum ſtandi* zyſkiwać nie może. A to ſię ma rozumieć i o Banicyach Kaptu owych, i dawnieyſzych *ante Coæquationem Jurium* wypadłych, na które lub przyſięgą lub też za ſuplewacyami, i za Gleytami J. K. Mci dawnemi, lub tęż przez zapłącenie win, wyżey pomienio-

nienych, *locum ſtandi* warować wolno każdemu *excepto* Banicyi *ex perſonali* otrzymanych.

5*to*. Podobnym ſpoſobem Dekreta i kondemnaty wſzelkie u tego *S*ądu Głównego Trybunalnego wypadłe, znoſić każdy będzie powinien, po uczynioney ſpoſobem i w czaſie Konſtytucyą 1616. *R*oku opiſanym Proteſtacyi i *R*elacyi *ad caſsandum* wynioſłſzy Pozew na przypadłym Sprawy terminie lub według Statutu W. Xſtwa Litewſkiego. Jurament na niewiadomości o Pozwie, albo na prawdziwey chorobie ſwoiey, a nie Poſłańca wykona, albo tak, jako i za Banicye winy nieſtanne, za Dekreta nieſtanne, iako ſię wyżey ſpecyfikowało i w ſprawach Poſłańcami znoſić zaczętych, i w Procederach dawno zaſzłych ſtronie ukrzywdzoney zapłaci, co ſię i o Dekretach nieſtannych *K*apturowych, także o Dekretach mimo obmowy od Poſłańców podaney ferowanych rozumieć ma.

Takich iednak Dekretow, które po wielu oczewiſtych kontrowerſyach, po ſprowadzonych Urzędowych Exekucyach, po otrzymaney Remiſſie, po Dylacyach i po Areſztach, po inkwizycyi *in termino conſervato* za nieſtaniem pozwanych dla iſtotney Prawa poſpozycyi i nie poſłuſzeńſtwa wypadną *iure victus nullatenus* bez ſłuſznych i prawnych Racyi i dowodow znoſić i retraktować nie może, ale takowe Dekreta i inne wſzelkie Trybunalſkie (gdy za dobre uznane będą) Urzędnicy Ziemſcy i Grodzcy, których ſobie ſtrona zechce pod winami w prawie poſpolitym opiſanemi, exekwować, i ſkuteczną według wſkazow odprawę *iniuriatis* czynić powinni będą.

6*to*.

6to. Dekreta Sądow Assessorskich przedtym w Sprawach Ziemskich zaszłe otrzymane i ferowane, także każdemu porządek prawny mającemu, drogą w prawie pospolitym i Konstytucyach Seymowych dawnieyszych i Koekwacyi opisaną w Trybunale Wielkiego Xstwa Litewskiego podnosić i rozprawować się wolno; w sprawach rzeczy osądzoney albo zapisowych, ktoby Dekretowi, albo zapisowi dość nie uczynił, lub one naruszył, ponieważ Prawem *Coæquationis* obwarowano, żeby Sąd zakładow stronie należących nie opuszczał. Trybunał W. Xięstwa Litewskiego Prawu temu *inhærendo* od zarąk w Dekretach i zapisach założonych, kto się winnym być pokaże, uwalniać nie będzie.

7mo. Dochody Sędziom Głòwnym Trybunalnym podług dawnieyszych Praw i Konst: iako to wpisnego kopa iedna, Kontumacyi albo pamiętnego z Banicyą doczesną kopa iedna, od Banicyi wieczney kopa iedna, od Infamii kopa iedna, od publikacyi kopa iedna, i od innych Akcyi oczewistych, także sposobem w Konstytucyach opisanym, brane być maią, od Aresztu każdey sprawy, ten, który Sprawę aresztować będzie, Kancellaryi tylko gr: 15ście zapłaci. Dekreta *pro libitu* Stron Kancellarya wydawać ma, a żałobę z Pozwow w Dekreta, nic nie uymuiąc, i nieprzykładaiąc, przykładem Dekretow Koronnych inferować powinna będzie.

8vo. Regestra Sądowe takowym porządkiem wołane będą; *w Poniedziałek* remissyiny, zakazo-

kazowy, Powiatowy, areſztowy, & *cauſarum fisci*; *we Srzodę*: ſprzeciwieńſtwa, remiſsyiny, zakazowy, *Cauſarum fisci, militarium* i Kapturowy, *we Czwartek*, remiſsyiny, zakazowy, Powiatowy i Kapturowy, *w Piątek*, remiſsyiny, zakazowy, przypadkowy, & *causarum Officii*, *w Sobotę*, remiſsyiny, zakazowy, obligowy, areſztowy, i Kapturowy.

9no. Działa ſię wielka krzywda Stronom *per abuſum* Prawa przed tym, że Agenci Prawa mało co wiadomi, i Oſoby nie znaiome u Sądu w Kontrowerſyeſię wdąwali, i bez żadnych Plenipotencyi, Dylacyi iakich chcąc, częścią *in Eluſionem* Sprawy, częścią dla ſwoich niedbalſtw i niegotowości zażywali, a z tąd oczewiſte Dekreta Sądow Głòwnych Trybunalnych, za wynieſionemi po Agentow o upuſzczenie Obron prawnych *per ignota nomina* pozwami, *in disquiſitionem* przychodziły: że tedy i Prawo *Coæquationis iurium* takowy Proceder, annihilowało, z tych miar, ażeby *in poſterum* podobne niedziały ſię Sądow *Eluſiones*; Agenci żadnych Dylacyi ſami pròcz *Beneficium* na Patrona i na kopią z Pozwu zażywać, u Sądu ſtawać, Spraw *in Contumatiam* wzdawać, i kontrowertować nie będą, ale Jchmość Panowie Patronowie, a ci Jchmość, ktòrzy ſię do ſtawania w Trybunale Wielkiego Xięſtwa Litewſkiego *noviter* applikować zechcą, tak iako i dawnieyſi Patronowie *bene poſeſſionati* i Prawa dobrze wiadomi być maią.

10mo. W Izbie Sądowey tak względem Audyencyi Panom Patronom, iako i powagi Sądo-

dowey, ludzie nie potrzebni mieſzać ſię, a tym bardziey hałaſow, lub konferencyi niepotrzebnych, mieć nie powinni, pod winami w Prawie poſpolitym opiſanemi.

Nakoniec w inſzych wſzyſtkich terminach do Procederu prawnego należących tak w ſprawach oczewiſtych, iako i nieſtannych podług porządku w Prawie poſpolitym Statutowym i Konſtytucyach Seymowych opiſanego, Sąd, Patronowie, także Kancellarya i Strony, regulować ſię będą: a tego, cokolwiek z Prawa po krotce wyżey opiſało ſię, iako Inſtygator Sądow naſzych co do Urzędu Jego należy poſtrzegać, tak każdy, to, cokolwiek *pro Officio* Jego należy *adimplere & exequi* pod winami w tymże Prawie poſpolitym opiſanemi powinien będzie.

COÆQUATIO JURIUM STANOW WIELKIEGO X. LITT: Z KORONĄ POLSKĄ.

COÆQUATIO JURIUM W. X. Litt: & *annexarum Provinciarum* za powſzechną zgodą Stanow Rzeczy poſpolitey poſtanowiona. Także *Circumſcriptio Miniſteriorum*: Buław, Laſek, Pieczęci, Kluczow W. X. Litt: *Repartitio i Locatio* Wòyſka w Grodzieńſkiey, Olickiey, i Pińſkiey Ekonomii, tudzież w Leśniſtwie Sokolſkim, i Kamienney, w Staroſtwach, i Dzierżawach Woiewodztwa Brzeſkiego, *ſalvis proventibus Menſæ Regiæ & Tenutariorum*

rum, tudzież *Ordinatione ſalva* Trybunału W. X. Litt: *cum omnibus* w niey *expreſſis contentis circa Pacta Conventa inſerte manutenebimus*, i nikomu tego wzruſzać nie pozwolemy, ale i owſzem *in executione* zachować mamy. Seym *exorbitantiarum* lubo za Anteceſsorow naſzych nie raz był na rożnych Seymach namòwiony, ale że dotąd dla przeſzkod zachodzących *prementibus belli motibus* nie przyſzło do niego. Tedy *pro ſubſidio* Praw, Swobod, i wolności, tudzież *pro medela exorbitantiarum Status* tey Rzeczy-poſpolitey Seym trzeci ordynaryiny, A *in caſu ſummæ, & urgentis neceſſitatis* konny, za zgodą wſzech Stanow złożyć obiecuiemy. Na ktòry Szlachta *propter tuenda Jura ſua, & Immunitates Coæquationis & Ordinationis præſentis, ſub pœnis de expeditione bellica ſancitis*, ſtawić ſię powinni *viritim*. Trybunał Wielki W. X. Litewſkiego Repartycya, i Lokacya Woyſk W. X. Litt: lubo Prawem poſpolitym o Trybunale Koronnym, i W. X. Litt: w Konſtytucyach *Annorum* 1578. 1589. 1607. 1613. 1616. 1618. 1620. 1621. 1627. 1633. 1638. 1647. 1649. 1653. 1670. poſtanowionym, powaga tych Sądow Głòwnych Oboyga Narodow i Dekretow przez nie ferowanych dość należycie ieſt opiſana, i warowana; że iednak *per abuſum quendam* ròżnymi ſpoſobami Dekretow Wielkiego Trybunału W. X. Litt: exekucya była *impedita* częścią Mandatami Zadwornemi, ktòre na Dekreta Sądow Trybunalſkich mimo Prawo wychodziły, częścią, iż Trybunały, i Sądy inne niżſze ſkazawſzy Stronę na Ba-

ni-

nicyą, albo infamią po wynieśieniu oney do Kancellaryi W. X. Litt. *Victorem causæ & Actionis* odsyłały, pod pretextem zaś Banicyi, albo infamii takim sposobem wynieśioney Sądy Zadworne tak Assessorskie, iako i Relacyine W. X. Litt: *in cognitionem* Dekretow Trybunalskich *quæstiones & actionem bonorum terrestrium, ac iniurias eorum* w sobie zawieraiące nienależycie wdawali się, przez co *protractio* Sprawiedliwości Swiętey i *iniuriatis* wielka krzywda bywała, gdy dóyść Exekucyi *rei iudicatæ* nie mogli. Przeto te wszystkie Dekreta Trybunału W. X, Litt: z kontrowersyi ferowane *eiusdem authoritatis, roboris & firmitatis* iako Trybunału Koronnego i Seymowe mieć chcemy, i postanawiamy, waruiąc, aby tak Trybunał Wielki W. Xstwa Litt: iako i Sądy Ziemskie, i Grodzkie wszystkich Woiewodztw i Powiatow podług zwyczaiu Trybunału, i Sądow Ziemskich, tudzież i Grodzkich Koronnych. *Partem iure victam*, lubo Processem Kontumacyinym, lub Dekretem z oczewistey kontrowersyi ferowanym *pro qualitate Causæ Banitione simplici, vel perpetua*, albo infamią wiązały, i te winy *super Partem Jure victam contextu* Dekretow wskazane Jenerałom Sądowym na ten czas przytomnym, według Artykułu 5. z Rozdziału 11. w Statucie W. X. Litt: opisanego, Remissy żadney do Kancellaryi i W. X. Litt: nie czyniąc, publikować kazały, a po publikacyi Remissy lub do Sądow Ziemskich lub Grodzkich Starościńskich *pro finali, & ultima executione ex iure victis* czyniły. A żeby zaś

na-

należyty porządek w *Sądzeniu Spraw* Trybunałowi W. X. Litt: podległych był, przeto chcąc *Iniuriatis ſuccurrere*, żeby *curſum* Sprawiedliwości Swiętey iako nayprędſzy mieli, i dochodzili, ſtanowiemy, iż Trybunał Wielki W. X. Litt: ſądzić będzie wſzelkie appellacye od Sądow *Ziemſkich* i Grodzkich *Starościńſkich*, pochodzące Remiſsye z przeſzłych Trybunałow *ob paritatem votorum contraventionis* Dekretom Trybunalſkim, tudzież *Cauſis Officii* względem nieuczynioney Exekucyi Dekretow Trybunalſkich, Ziemſkich, i Grodzkich, iako nie ſądzenia *Sądow*, i Rokow w czaſie należytym, *extendendo in negligentes Officiales pœnas privationis Officii*, także *cauſas gravaminum* przez *Sądy* Ziemſkie, albo Grodzkie *illatorum*, & *Cauſas Fiſci*, & *militares* względem krzywd przez żołnierzow uczynionych, tudzież *recentis criminis ante omnia*, a te Dekreta *pluralitate votorum* konkludować, i ręką *Mar*ſzałkowſką, tudzież trzech Deputatow w Protokule Ziemſtwa, Woiewodztwa tego, w ktòrym ſię ten Trybunał ſądzić będzie, podpiſywać, nie ucięźaiąc grzywnami ſtrony żadney & *prœiudicio* tak *in cauſis hœreditatum, quœſtionum Juris*, iako *facti*, & *violentiarum* nad 40. kop groſzy Litewſkich, i to w ſprawach *maioris importantiœ*, & *contraventionum*, nie biorąc ani *partem Jure vincentem*, aby *pro parte iure victa* winy *Sądowe* płaciła, przyniewalać, lecz winy pieniężne *Parti iniuriatœ* & *iure vincenti iuxta cauſarum merita* przyſądzać, ani też *pœnas pecuniarias Parti vincenti adiudicatas*, *Sądowi* al-

bo

bo Inſtigatorowi *condonatas* przyimować, *pœnas ſesſionis Turris*, albo też zakłady opiſane *non conſentiente Parte* relaxować, i odpuſzczać, żadney oſoby reſpektu nie maiąc, Spraw z Regeſtru podług wpiſania przywoływać, Dylacye, ktòre na zwłokę *temere litigantes* brać zwykli, odrzucać, raz pozwolonych na iedney kadencyi Sądow onych napotym nie dawać, i w ſprawach tych ktòre *per viam appellationis* od Sądow Ziemſkich i Grodzkich przychodzić będą, zabraniać. Lecz ſprawy, ktòre *via appellationis* do Sądow Trybunalſkich przyidą, *etiam ſine Benefitio Areſti*, gdy z porządku Regeſtrowego przywołane będą, ſądzić, w ſprawach zaś, ktòre, *per Citationes crudas*, *ad Citaciones* przypadły, *ſalvo Areſto* raz *admiſſo in Cauſis Juris*, ieżeli tego będzie potrzeba, dylacye, & *ad munimenta* do czterech Niedziel a nie daley *in cauſis facti* podobney Delacyi na inkwizycyą, & *ſcrutinium* pozwalaiąc Sprawom zaś Duchownym *exemplo* dawnego zwyczaiu dni Wtorkowe w każdym Tygodniu ſłużyć będą: a względem inſzych Spraw Duchownych z świeckiemi, i świeckich z Duchownymi *forum* w Statucie W, X. Litt: opiſane, we wſzyſtkim zachowuiemy. A lubo Piſarz Ziemſkiego Sądu Woiewòdztwa, w ktòrym ſię Sądy Głowne Trybunalſkie odprawować będą, wykonawſzy iurament obecnym będzie, iednak *votum* w ſprawach Sądom podległych dawać nie powinien, ale tylko Dekreta w Kole umowione, i *pluralitate votorum* konkludowane, po Polſku, a nie po Ruſku piſać i one każemu potrzebu-

buiącemu bez wſzelkiey Depaktacyi, i przymuſzenia ſtrony, do wyimowania terminat z Dekretow, i odkładow wydawać *per extractum ſub pœna privationis Officii*, i winą ſta kop groſzy Litewſkich, *ſub pœna Banitionis perpetuæ* przez Trybunał *decernenda, & extradenda* ſtronie tey, ktòrąby ukrzywdził, *ſolvenda*, powinien będzie.

Gdy zaś Trybunał czas limitować przyidzie, Regeſtra Sądow ręką Marſzałka Trybunalſkiego podpiſane iako Protokuły, i Akta Dekretow Sądowych przy Ziemſtwie Woiewodztwa, w ktòrym Sądy będą, zoſtawać maią.

A że z wielką krzywdą prawuiących ſię było, gdy ſtrony Dekretami z oczewiſtey kontrowerſyi ferowanymi przekonane, ſpoſobow ròżnych na znieſienie onych dotąd zażywały; przeto ſtanowiemy, aby Pozwy, ktòre na Sądy ſtrony przez Jenerałow wynoſić przeciwko ſobie zwykły, przez tychże Jenerałow przy relacyi uczynioney, lubo w Grodzkich, lubo w Ziemſkich Aktach tego Woiewodztwa, albo Powiatu, *ubi bona conſiſtunt*, o ktòre rzecz poydzie, albo *in cauſa facti*, gdzie *citatus* ma Poſseſsyą *de tenore ſuo* dwiema Niedzielami przed kadencyą Sądow wpiſywane były, a potym wymyślne proceſsa, ktòre donoſzono przeciwko Plenipotentom, iakoby o zmowę z Stroną, abo oupuſzczenie obron, znoſiemy. Zabiegaiąc temu, takowe ſprawy, i ſpoſoby znoſzenia niewiadomością terminu. kondemnaty, tudzież Dekretow z oczewiſtey kontrowerſyi ferowanych, abreguiemy, że Dekreta *ex ſeriis controverſiis* ferowane,

ne, także *evasione,* albo *comprobatione,* zakończone obmowy wszelkie oddalaiąc, nienaruszenie powinne bydź zachowane stanowiemy. Gdyby iednak Plenipotent *convictus* był, *similiter* i woźny *de fraude & dolo contra Principalem suum*, takowy na gardle karany, *a Pars temere obiiciens, & non convincens de fraude, & dolo* Plenipotenta, iako i ci, ktòrzy pochwałkami, i protestacyami o następowanie na zdrowie, albo na honor poczynionemi kogokolwiek opisali, a tego *ordinariis probationibus & oculatis testibus* nie dowiedli procz *pœnam eliminationis*, Tysiącem kop groszy Litewskich, tudzież *sessione Turris* przez pòł roka *in fundo sub pœna Infamiœ* w Trybunale *decernendæ, & publicandæ irremissibiliter* karany bydź powinien. Dekreta wszystkie Polskim ięzykiem odtąd maią bydź wydawane, dawnieysze Akta, i *inscriptiones, Decreta,* zeznania *in suo robore* zostawać maią, z Remissą do Trybunału o przeciwieństwo Trybunalskiemu Dekretowi, dla czego, Kancellarye zawsze otwarte bydź powinne. Regenci, i Vice-Regenci *Nobiles bene possessionati, & iurati,* ktòrzyby się od Kancellaryi nie absentowali, bydź powinni: a w inszych wszystkich rzeczach Statut W. X. Litt: według ktòrego wszelkie *subsellia* dotąd sądziły się, wcale zachowuiemy, chcąc też i w tym *prospicere bono publico,* aby Dobra Jego Krolewskiey Mości tak Stołowe, iako i Starostwa, Dzierżawy, i wszelkie tudzież Dobra Duchowne, i Szlacheckie *ab onere militari* dalszego uciemiężenia nie miały, na lokacyą Woyska W. X. Litt:

Gro-

Grodzieńſką, Olicką, i Pińſką Ekonomią, tudzież Leśnictwo Sokolſkie, *S*taroſtwa i Dzierżawy w Woiewodztwie Brzeſkim, *ſalvis proventibus menſæ Regiæ, & Tenutariorum* naznaczamy, i przez *K*ommiſsarzow exdywidować na Chorągwie deklaruiemy, gdzie żołnierz *ſubſiſtere* ma, iednym dachem kontentuiąc ſię, i paſze w naznaczonych mieyſcach wolne maiąc, ktòry tak w pole przeciw nieprzyiacielowi Rzeczy poſpolitey za Ordynanſami Jchmościow Panow Hetmanow idąc, iako z pola powracaiąc, nikomu żadney krzywdy, i ſzkody czynić nie powinien, ale tym, co ſię niżey wyraża, kontentować ſię ma, dla czego iuż teraz Wielkie *X*ięſtwo Litewſkie *R*epartycyą Woyſka czyni, one na Woiewodztwa, i Powiaty rozbiera, ſpoſoby i ſkutek ſatysfakcyi *in futurum* bierze, na przyſzłe relacyine Seymiki do Braci, ktòry ma być *ad proportionem* Repartycyi obmyślony w *S*ummie, i ludziach rozebranych za *Z*ołdy, Konſyſtencye, Hiberny upewniaiąc, że na koń Uſarſki złotych pięćset, na koń Pancerny złotych czteryſta, na koń Raytarſki złł: trzyſta, na koń Dragańſki złł: dwieście pięćdzieſiąt, na Piechoty *N*iemieckiey żołnierza iednego, złotych ſto pięćdzieſiąt, na Piechoty Węgierſkiey żołnierza, złotych dwieście. *N*a ktòre Chorągwie liſty przypowiedne za rekommendacyą Jchmościow Panow Hetmanow od Jego *K*ròlewſkiey Mości wychodzić maią, i zwijane być nie powinne *ex arbitrio* Jchmościow, ale *ex mente* Rzeczypoſpolitey, ktòre pieniądze wſzyſtkie Woiewodztwa i Powiaty Wielkiego *X*ſtwa Litew-

ſkiego

ſkiego pierwſzą *Ratą* w Dzień Swiętego Marcina Roku teraznieyſzego, drugą w Dzień Swiętego Kazimierza zwozić, & *prævia liquidatione* z Panami Deputatami od Chorągwi zeſłanymi, wypłacać maią. Którzy na to przyſięgną, wiele pod którą Chorągwią ludzi *in opere belli* było. Czym żołnierz kontentuiąc ſię, tak względem żołdu, iako i Hyberny, i Konſyſtencyi, nic więcey od Rzeczy-poſpolitey pretendować nie ma, ale cały Rok tę porcyą odebrawſzy, o tym żyć, i tym kontentować ſię powinien. Co każdego Roku na terminie pomienionym, póki Woyna z nieprzyiacielem Krzyża Swiętego trwać będzie, ſkutecznie Jchmościom dochodzić ma za uchwałą od Seymu, do Seymu, a ktobykolwiek był *refractarius* tey exolucyi dość nie czyniąc, takowy powinien *pœnam infamiæ*, & *confiscationis Bonorum mota Nobilitate* przez Jchmościów Panów Rotmiſtrzów po Wdztwach, i Powiatach obranych, tudzież *adhibita manu militari* w Sądach Skarbowych Powiatowych, gdzie którey Chorągwi Repartycya przypadła, *ſubiacere*, na których Sądach z Panami Poborcami rachunki, & *iudicia* odprawować ſię maią, którzy *in cauſam ſatiſfactionis* penom w prawie poſpolitym opiſanym podlegać powinni. A ieżeliby co nad to więcey żołnierz pozwolił, iako to przechodami, noclegami, & *quocunque titulo* krzywdy czynił, tedy przy teyże zapłacie *respondere*, & *ſatiſfacere iniuriatis inſtantanee* powinien. Dla teyże zapłaty Czopowe, Szełężne, Monopolium tabaczne, pogłowne Zydowſkie, Tatarkie,

 któ-

które zaraz uchwalamy, przy Woiewodztwach, i Powiatach W. X. Litt. zoſtawać ma, a w długach Jchmościom Panom Hetmanom należących i dawnieyſzych zaſługach Woyſku W. X. Litt: zaſłużonemu, *a futuro Regnante* ſkuteczney ſpodziewamy ſię ſatisfakcyi, która ieśliby nie doſzła, Woiewodztwa, i Powiaty na Seymie *Coronationis* obmyślić maią. Dla czego z tego Seymu Kommiſsya naznaczona będzie, na ktorey Jegomość Pan Piſarz Polny W. X. Litt: Regeſtra ſwoie powinien będzie podać, wiele w których Kompanii Woyſka popisał, nie inkluduiąc w to Duchownych ćwierci, tamże od każdey Chorągwi Jmść Panowie Deputaci *ſub nexu corporalis Juramenti* Regeſtra podadzą, wiele w którey ćwierci *in opere* Rzeczy poſpolite ludzi pod tą Chorągwią było. Dla czego Reytarſkie, Tatarſkie, i Kozackie Chorągwie na komput Rzeczy-poſpolitey poczynione *ex nunc* kaſsuiemy, i pretenſyi żadney tym nad komput Chorągwiom do Rzeczy-poſpolitey nie zoſtawuiemy, owſzem Jaśnie Wielmożny Jegomość Pan Woiewoda Wileńſki Hetman Wielki W. *X*. Litt. one zwinąć powinien; bo im iako *ultra montem* Rzeczy-poſpolitey zaciągnionym żadney płaty, ani lokacyi dać nie możemy, ani powinniśmy, na inſze zaś expenſa Rzeczy-poſpolitey Cła nowo podwyżſzone, i ſtare Wielkiego Xięſtwa Litt: Skarb W. X. Litt: *per plus offerentiam* arędować będzie, *ſine gravamine* Szlacheckiey defluitacyi według Praw dawnych, i te importancye, tam, gdzie potrzeba Rzeczy-poſpolitey ukaże, obrać ma, *ſalva li-*

qui-

quidatione przed Jchmość Panami Deputatami na Seymach od Rzeczy-pospolitey wysadzonemi do tegoż Skarbu W. X. Litt: *Quarta nomine Simpla Donativa* wnoszona, i tak, iako Prawo mieć chce, obrocona bydź ma.

A to stare Cło *Mensæ Regiæ* destynowane iest dawnieyszemi Konstytucyami od Rzeczy pospolitey, tedy, kiedy Rzecz-pospolita *ad dispositionem suam* bierze z tychże Cel prowenta, Jegomość Pan Podskarbi W. X. Litt: ma wypłacać Krolowi Jegomości we dwu leciech od Seymu teraznieyszego zacząwszy; sto tysięcy *curentis Monetæ* Więc że i *Ministeria* Jchmościow Panow Marszałkow W. X. Litt: *extra competens forum* wiele spraw *cum gravamine* Stanu Szlacheckiego przed swoy Sąd *evocare* pozwalaią, i Dekretami swoiemi *Jurisdictiones alias confundere* zwykły; tedy *abhinc*, ieśliby *ad forum* Jchmościow nie należące sprawy przypuszczone były, nie tylko *pars Actorea pœnis evocationis* podlegać powinna, ale też *Parti iniuriatæ* o to *forum* w Trybunale Wielkim W. X. Litt: z Jchmościami Panami Marszałkami naznaczamy, ktorzy penom w prawie pospolitym opisanym podlegać powinni będą.

A że lokacya Woyska iest niżey namieniona, zaczym teraz dyspozycya onego tu się namienia, aby Jchmość Panowie Kommissarze Ekonomią Grodzieńską, Olicką, Leśnictwo Sokolskie i Kamienne rozdzielili na Chorągwie Usarskie, Pancerne, Raytarskie, i Kozackie, w Pińskiey Ekonomii na Dragonie konne wszystkie, na Piechoty tysiąc sześćset, na Piechoty Węgier-

ſkie ſześć ſet, w Staroſtwach Woiewodztwa Brzeſkiego, na tyſiąc Piechoty Niemieckiey exdywidowali, naznaczaią ſię tedy Jchmość Panowie Komiſsarze na tę exdywizyą Lokacyi do Grodzieńſkiey Ekonomii Jegomość Pan Hrehory Oginski, Chorąży W. X. Litt: Jegomość Pan Maſalſki, Chorążyc Grodzieńſki. Jegomość Pan Alexander Wołłowicz, Cześnik Grodzieńſki. Jegomość Pan Staniſław Sopocko Skarbnik Smoleńſki. Do Olickiey Ekonomii, Jegomość Pan Leon Oginskr, Podſtoli W. X. Litt: Jegompść Pan Mikołay Korf, Chorąży Kowieńſki, Jegomość Pan Zygmunt Juſzkiewicz, Podſędek Kowieńſki Jegomość Pan Dominik Medekſza, Piſarz Grodzki Kowieńſki. Do Pińſkiey Ekonomii i Staroſtw w Woiewodztwie Brzeſkim, na Piechoty, Jegomość Pan Krzyſztof Raiecki, Piſarz W. X. Litt: Jegomość Pan Ludwik Pociey, Podkomorzy Brzeſki, Jegomość Pan Reynold Sadowſki, Piſarz Ziemſki Brzeſki, Jegomość Pan Mikołay Machwic, Stolnik Brzeſki, Jegomość Pan Zygmunt Bazyli Chrzanowſki, Cześnik Brzeſki. Ci tedy Jchmość Panowie Kommiſsarze do exdywidowania Lokacyi naznaczeni, maią ſię ziachać do mieyſc naznaczonych we czterv Niedziele po denominacyi Krola Jegomości, i rozdzielić włokami, po rozdzieleniu Lokacyi, Regeſtra maią do Grodow *per oblatam* podać extrakty wyiowſzy, ciż Jchmość Panowie Kommiſarze, odeſzlą do Jegomości Pana Chorążego W. X. Litt: a w niebytności, do Jegomości Pana Podſtolego W. X. Litt: ktorych Jchmościow *fide*

& *conscientia* obowiązuiemy, aby *sine ullo respectu*, exdywidowali nie czyniąc *praeiudicium* Dzierżawcom, i woysku, a ktòryby Jchmościom miał bronić tey Lokacyi, *pro hoste Patriae & Infami* deklaruiemy. A te Regestra Lokacyi exdywidowania na Chorągwi odesłać maią, iedne do Jegomości Pana Woiewody Wileńskiego, Hetmana W. *X*. Litt: a drugie do Woiewodztw, i powiatow: za odebraniem, ktòrych ma Jegomość Pan Woiewoda Wileński ruszyć Woysko z Konsystencyi terazniệyszych, na naznaczoną Lokacyą. Inquantumby kto świeżo napisanemu prawu sprzeciwiał się, takowy *pro hoste Patriae* za dowodem *declaratur, sub privatione Honorum, & bonorum* o co *forum*, każdemu wolne, lub do Trybunału, lub na Seym; Dobra iego *pro vacanti* podane bydź maią. Dla zapłaty Woyska, i dla rachunkow z Jchmościami Panami Poborcami, i Administratorami Szelężnego, i Czopowego, Sądy Skarbowe po Woiewodztwach, i Powiatach sądzić się maią według porządku Korony Polskiey.

SUPPLEMENT

DO SĄDOWEGO PROCESSU.

Zawieraiący Zbior Ustaw Novellæ *Legis tyczących się Sądowego Processu, za Panowania Nayiaśn:* STANISŁAWA AUGUSTA *zaszłych.*

SEYM KONWOKACYINY

ROKU 1764. DNIA 7. MAIA ZACZĘTY, A 23, CZERWCA W WARSZAWIE SKONCZONY.

Duchowieństwa Juryzdyki, i Mieszczan Forum.

DUCHOWIENSTWA *utriusque Ritus*, i Klasztorow, *K*amienice i Juryzdyki obsiadłe Mieszczanami, napełnione Zydami, *et omnis tituli* Mieszkańcami, tudzież Juryzdyki *S*enatorskie Metropolitańskie i Szlacheckie, ażeby z Osob swoich, handlow, rzemiosł, Mieszczanie do Mieyskiey, a Zydzi do Woiewodzińskiey i Starościńskiey Juryzdykcyi należeli *directe*, warowano.

Miast, i Mieszczan do żadnych Sądow mimo *Forum Civitatense* z Appellacyą do *S*ądow Zadwornych Assessorskich zapozywać nie maią, *sub nullitate Decretorum attentorum; et sub pœnis evocationis* w Assessoryi Litt: *irrogandis.*

Kommissya Skarbowa.

*S*kargi od Kupcow i na kupcow, zwracania z traktow, i wszelkie sprawy tyczące się *S*karbowych interessow Kommissya Skarbowa sądzić będzie, za wydanemi iednak pozwami pod Tytułem: *My*

Kom-

Kommissarze &c. i zeznanemi na Niedziel 4. w własnym każdego pozwanego Grodzie, lub względem Mieszczan Magdeburyi, gdzie Dobra, albo Dom pozwanego leży, Inkwizycye, Kalkulacye, weryfikacye przez Urząd Ziemski, lub Grodzki *expediendas* naznaczą, przysiąg słuchać będą, karę wskażą, *super delinquentibus*, satisfakcyą nie odwłocznie nakażą; a in casu nie stawania za drugą Kondemnatą, tak iakoby za ostatnią *finalis executio et bonorum vel Proventuum Jure victi per Officium Competens traditio usque ad realem satisfactionem parti iure vincenti* ma być *adhibita etiam adminiculo* Skarbu Litt: *Pro pœnis* zaś *solis Personalibus Spirituales Personas ad iurisdictionem Spiritualem* a Zakonnikow *ad Superiores* odsyłać maią

Zasiadaiącym na Kadencyą Kommissarzom *currit* obmowa w Sprawach ich w innych Subselliach agituiących się, *a Personalitatem* wyciągaiących, byle okazali *a Consilio Æconomico* Atteſtacyą, że są *actu in Exercitio.* Gdyby zaś kto podstępnie na zwłokę Atteſtacyą wyrobił, za doświadczeniem, ma tysiąc kop *irremissibiliter* zapłacić.

W własney Sprawie *tam ex reatu,* quam *ex actoratu* wotować Kommissarz Skarbowy nie ma, ale na ustęp wyniść; w czym ani *suspensa,* ani *remissa, ex quo Commissarius* nie idzie.

Pośpiech Sprawiedliwości we wszystkich Subselliach.

Dla pośpiechu sprawiedliwości w sądzeniu postanowiono, aby sprawy nie tylko nowe, ale też i te, ktoreby bądź po Remissach i Dylacyach

ach *in quovis foro* po kondemnatach *in ultimo gradu* wypadłych, a ieszcze *definitivam sententiam in minori subselio* nie otrzymały Ziemskie w Ziemskich, Grodzkie w Grodzkich Sądach *ad ultimam convictionem* prozekwowane były, i nie inaczey tylko *per appellationem a definitiva sententia* do Frybunału wychodziły *sub pœnis evocationis*, ktoby nie należycie mimo należyte *forum* pozwał do drugiego, a Trybunały takowe sprawy dawne, choćby po wszystkich Dylacyach, które *iterari* iuż nie będą, *ad sua subsellia* odsyłać maią, oprócz tych spraw, w których zapisana w Trybunałach ccżewista, i tych, w których *in accessoriis* Dekreta zaszły, takowe w Trybunałe iuż kończyć maią: Że zaś opisy rozprawowania się *in omni subsellio* mieszaią porządek Spraw i Sądow, przeto odtąd iaka Sprawa do iakiego *forum* należy z przepisu Prawa, tamże prozekwowana bydź ma, a nie indziey, *sub pœnis evocationis*.

Sądy Kapturowe.

Sędziow Kapturowych podczas Bez-Krôlewia nad 15stu więcey obierać nie maią, kiedy Pisarz Ziemski, a *in absentia* Grodz. Pioro trzymać ma. W ktôrym Sądzie sprawy obligowe sądzone będą.

SEYM KORONACYINY

ROKU 1764. DNIA 3. GRUDNIA ZACZĘTY, A DNIA 20. TEGOŻ MIESIĄCA SKONCZONY.

Zatamowanie Activitatis *z iakich przyczyn?*

Ad Activitatem dandi suffragii lat 18. zupełnych, *ad capacitatem* zaś bydź obranym Urzę-

dni-

dnikiem lub Deputatem, lat 23. ſkończonych *ſalvis modernis Poſſeſſoribus* mieć powinien.

Oppozycye przeciwko tym, ktòrzyby pod procederem prawnym *ex liquido debito* wynikaiącym, czyli pod Kondemnatami, lub *crimine notati vel convicti* byli, albo też Poſseſsye nie według Prawa mieli założone zachowane bydź maią, i gdyby przeciwko takowym obiekcyom i excepcyom był kto obranym do funkcyi Deputac: nazaiutrz po ufundowanym Trybunale, za wnieſieniem z Obiicientem *experiri* powinien będzie, a Trybunał za dowodem ſłuſznie czynionych *eiusmodi* na Seymikach obiekcyi. takowego Deputata *ab Officio, ab omni* na lat trzy *activitate amovere* powinien, ktòremu wykonany Jurament na Seymiku w tey mierze *ſuffragari* nie będzie mògł.

A ieżeliby *obiiciens* nieſprawiedliwą czynił obiekcyą, ròwneyże podlegać ma karze.

A chociażby pod czas Seymiku przy obieraniu Deputatow, nie było kondemnatami obiekcyi, takowe iednak czterma Niedzialami przed Seymikiem otrzymane, a w Trybunale zarzucone, od funkcyi oddalać go powinny.

Trybunał Duchowny.

Trybunał Duchowny albo *Compoſiti Judicii* po ſkończonym Trybunale Ziemſkim w Wilnie przez niedziel 6. *non interrupte* ſądzić będą wyznaczeni przez Marſzałka Koła Wielkiego w liczbie 6. Deputaci z 6cią Deputatami Duchownemi (ktòrych Kapituła Wileńſka trzech, Zmudzka dwuch, a Smoleńſka iednego wyznaczać będą) złączywſzy ſię i Marſzałka Swieckiego *é medio ſui* wybrawſzy. *In-*

Insistendo Konstytucyi 1726. ażeby Trybunał Duchowny *abhinc* żadnych spraw *ad suum forum* nie należących, *sub nullitate Decretorum* nie przyimował, warowano. A gdzieby w nim *Paritas votorum* zachodziła, takowa Sprawa na drugi Trybunał *pro resolvenda paritate* odesłana będzie.

Dekreta, zapisy, extrakty wszelkie Marszałek Trybunału Duchownego *primo loco* przed Duchownemi podpisywać będzie.

A ieżeliby kto z Duchownych lub Swieckich w takowych *ad forum compositum* nie należących Sprawach Sąd *tentare* ważył się, takowy zapłaceniem 200. kop groszy Litt: *per medium parti & per medium iudicio irremissibiliter* karany być ma, iednak ta sama Sprawa *ad forum competens remitti* powinna.

Palestranci ieżeliby w takowych Sprawach podeymowali się, *pœna sessionis Turris* dwuch Niedziel *eo instanti* karani będą. A ieżeliby Dekret *evocatorie* w Trybunale Duchownym kto otrzymał, tedy do Trybunału Ziemskiego zapozwany, *pœnalitati* kop 200. podlegać będzie.

Sędziowie do tego Sądu naznaczeni *sub abiudicatione* nie absentuiąc się, sami sądzić maią. A Pisarz w tymże Trybunale zasiadać, Regestrami i Protokułami zawiadywać ma tenże sam, który w Trybunale Ziemskim *immediate* skończonym Pisarską funkcyą odbywał.

Trybunał Skarbowy zniesiono, a Sprawom wszystkim *ex præscripto legum* do Trybunału Skarbowego należącym, *forum* w Kommissyi Skarbowey na zawsze naznaczono. *Spra-*

Sprawy przed Koronacyinym Seymem rozpoczęte

Wſzyſtkie Sprawy czy to *ex cruda citatione,* czyli też po Dylacyach, Inkwizycyach, Kondemnatach, Exekucyach, oraz po wſzyſtkich Acceſsoriach, *similiter* i te wſzyſtkie, w których *etiam* oczewiſta zapiſana, nie iuż po Apellacyi *a definitiva ſententia,* lecz tylko po wyſzłych Dylacyach, nie drabowane *in minoribus ſubselliis* w Regeſtrach Trybunałſkich znayduiące ſię, takoż wſzyſtkie Sprawy z Regeſtrow *Incarceratorum et termini tacti,* w których zapiſana była oczewiſta, iako *per abusum legis, solo ad invento prætextu* do tychże Regeſtrow w prowadzona *in minori ſubſellio* nie drabowane, *cum ſuis connexis Actoratibus* w Regeſtrach Ordynaryinych *ex vi* łączenia *perſiſtentibus* do Ziemſtw i Grodow *proprii Diſtrictus aut Palatinatus ubi bona conſiſtunt* (*excepto* Spraw Appellacyinych *a finali Judicato* w Trybunale znayduiących ſię, tak tych, w ktòrych po Appellacyi a *definitiva ſententia* od Ziemſtw i Grodow oczewiſta zapiſana, iako i tych, w ktòrych oczewiſta nie zapiſana, tudzież o kontrawencye Dekretom oczewiſtym Trybunałſkim, *ſimiliter* z Dekretow *paritatum,* ktòre *ad diſiudicandum* w Trybunale *perſiſtere* maią) *præsenti sancito* odeſłano: *eoque intuitu.*

Correctura czyli Novella Lex *względem niżſzych Subſelliow i Trybunałow.*

Naſtępuiące *poſt hanc legem* Trybunały, ieśliby ſtrony w Sprawach *præſenti lege ut ſupra expreſſum* odeſłanych *ad minora ſubſellia* nie pozywaiąc do Ziemſtw i Grodow, ważyły

ſię

ſię iedna drugą pozywać do Trybunału, lub Aktoraty wnoſić, nie tylko takowe ſprawy *finali diſiudicatione* do Ziemſtw i Grodow *ad primam incidentiam* Aktoratow odſyłać będą, lecz *pro evocatione irremiſsibiliter* ſtronę podług Statutu i Konſtytucyi penami karać maią.

W Sprawach *Sukceſsyinych i o Aktorſtwo* o Dobra w różnych Woiewództwach i Powiatach *ſitum* maiące, ieżeliby ſtrony *litigia* z ſobą wiodące nie mogły ſię zgodzić, w którym Ziemſtwie tę ſprawę zacząć i konkludować maią, *in tali casu* powinny ſię zapozwać do Trybunału, a Trybunał nie wchodząc *in cognitionem negotii, ad primam inſtantiam*, takowe Sprawy odſyłaiąc *ad minus Subsellium* determinować będzie, w tym Ziemſtwie procedować ſtronom, & *finaliter ſalva Appellatione a definitiva ſententia experiri*, w którym Woiewództwie, lub Powiecie większość Dóbr, o które *vertitur*, ſytuowana będzie.

Po otrzymanym w Ziemſtwie lub Grodzie *poſt, aut ante Dilationes* Kontumacyinym iednym, lub więcey Dekrecie, nie iuż do Trybunału, ale *iterum* do tegoż Sądu Ziemſkiego, czyli Grodzkiego, gdzie Sprawa zaczęta, aż do oczewiſtego *in principali negotio* Dekretu, lub zupełney *ad ultimum gradum in contumaciam* Konwikcyi, aby procedera kończyli *salva* tylko *ab eodem principali diſiudicato negotio Appellatione* do Trybunału poſtanowiono.

A gdyby ſtrona po oczewiſtey oſtatniey w Ziemſtwie lub w Grodzie rozprawie, nieczyniąc Appellacyi, a przez to ſamo Dekretem tych

Są-

Sądow kontentuiąc się, *satisfactionem* czynić niechciała, tedy *etiam* o takowe kontrawencye *iterum iterumque* w tymże Ziemstwie lub w Grodzie, gdzie sprawa sądzona była, *sine ulla Appellatione* z przysądzeniem *irremissibiliter* pen Kontrawencyinych sześć Niedziel wieży, sta kop, i Expens prawnych, *terminari* powinna.

Appellacye a minoribus Subselliis, iako też od Sądow Podkomorskich, *post latum* tylko *finale Decretum in principali negotio* podług Statutu czynione być maią; to iest gdy takowy Dekret oczewisty promulgowany przed stronami będzie, strona czy to iedna, czyli wszystkie od całego Dekretu, lub od niektòrych Kategoryi appellowaćby chciały, *puncta in scriptis* z Appellowanych Kategoryi Urzędom z podpisem swoim, lub Plenipotentow własnych podać *tenentur*; a Urzędy takowych Appellacyi *omnino a toto iudicato vel punctis*, sentencyi swoich dopuścić powinni będą.

Jeśliby zaś nie od całego Dekretu urosły Appellacye, tedy Dekret w Punktach nie Appellowanych wiecznemi czasy za mocny trzymany być ma, a Trybunał tylko Appellowane Kategorye, niewdaiąc się *in disquisitionem & cognitionem* akceptowanych przez strony Punktow, rozsądzić ma:

A gdy Appellacye od całego Dekretu *malitiose* urószczone będą, a w Trybunale sprawiedliwie inne punkta rozsądzone być się pokażą, i za słuszne *ex decisione* Trybunału uznane będą, *similiter* i w Kategoryach strona *iniuste appellans* od Dekretu winą płacenia sta kop gro-

szy

ſzy, ukrzywdzoney ſtronie, a drugich ſta kop Urzędowi, od którego appellowała, przy tym ſiedzeniem wieży ſześciu Niedziel, *cum refuſione expensarum, irremiſsibiliter* karana być ma.

Po uroſzczoney zaś Appellacyi w Ziemſtwie lub w Grodzie, od oczewiſtego Dekretu przez ſtronę, ieśliby pretendowała deliberacyi do trzech dni, czy przy Appellacyi obſtawać, czyli też Dekretem kontentować ſię ma, takowey deliberacyi, Sąd *permittere* powinien, a dla doſtateczney informacyi z Dekretu ſtronie, Kancellarya Ziemſka, lub Grodzka, wraz *poſt latum & promulgatum Decretum*, tęż decyzyą wydać *tenetur*, a Dekreta oczewiſte Ziemſkie i Grodzkie *in principali* ſerowane z kontrowerſyami i żałobami ſtron, *etiam* od tychże ſtron piſanemi, a przez Regenta ſkorygowanemi, układane i wydawane być powinne, *partibus requirentibus*.

Exekucyą za Dekretami kontumacyinemi ſkracaiąc poſtanowiono.

Ażeby ſtrona *iure vincens*, w Sprawach wſzelkich *summarii Proceſsus* przyznanych, *liquidi debiti*, i nieprzyznanych Zapiſow *in causis exemptionis*, tudzież *obiectœ Ignobilitatis*, o zbiegłych, lub wyprowadzonych Poddanych, o wiolencye, inwazye, i w dalſzych ſprawach Rokiem zawitym, podług Statutu ſądzących ſię; otrzymawſzy *in quocunque foro competenti* kontumacyiny Dekret, i po ſprowadzoney za tym Dekretem Prawney Exekucyi, i po przyiętey *in ſcriptis cedula*, za drugim w takowych Sprawach otrzymanym kontumacyinym Dekretem;

a w

a w Sprawach Sukcefsyinych, tudzież o dziedzictwo Dòbr, o kognicyą między Prawami, o Aktorstwo Gruntow, (*non praeiudicando* Juryzdykcyi Podkomorskiey) w innych *Simplicium iniuriarum* Sprawach, po dwuch Exekucyach, za trzecim kontumacyinym Dekretem, po Appellacyach zaś *a minoribus subselliis* za pierwszym kontumacyinym w Trybunale otrzymanym Dekretem, *&* *similiter* w Sprawach, w ktòrych *ante hanc legem* kontumacyinym Dekrecie, podanie Dòbr, *cum forti executione, mota Nobilitate sub privatione Officiorum quovis captato tempore subsequi* powinno.

Urzędnik od strony konwinkuiącey użyty, obwieszczenie ma czterma Tygodniami, licząc po siedm dni w każdy Tydzień, *iuridice* wydać, a wydawszy na terminie ziechać, i tentować obięcia, ktòrego ieżeliby strona *convicta* niedopuściła, odiechać, a na dowod Kontrawencyi Dekretowi *Parti actoreae Testimoniales* wydać *tenetur,* za ktòrym to podanym *anterius* obwieszczeniem, czy ten sam Urzędnik, czyli inny *a parte Actorea* użyty, powtòre, iuż bez żadnego dalszego obwieszczenia, *quovis captato tempore, iterum* tentować zaiazdu wolen będzie, a za nie postąpieniem od strony zkonwinkowaney, i za drugim razem, także *parti Actoreae testimoniales* wydać ma.

Post haec iure vincens do tegoż Sądu, z ktòrego Dekret *ultimae instantiae* wypadł, stronę sprzeciwiaiącą się pozwać *tenetur,* a Sąd każdy nie w przòd ma słuchać *in principali negotio* Sprawy, ażpierwiey za tę Kontrawencyą

ktò-

ktòra pokaże śię *ex teſtimonialibus* żaiazdow, nie odkładaiąc *ad principale* lecz *circa incidentiam Actoratus* po 200. kop gr: Litt: za każdy *diſtinctim, medium* ſobie *medium parti iniuriatæ*, i do tego po 6. Niedziel wieży wſkazać powinien będzie, a ten przeſąd ſobie przyſądzony. *Judicium non a parte Actorea*, lecz *a parte convicta* zyſkiwać ma, *deinde ad principale negotium* przyſtąpi.

A ktòrzyby obięcia za Dekretami nie dopuściwſzy, *itidem* kondemnować śię mieli, tedy takowi *tanquam rebelles* Prawom Oyczyſtym *omni Activitate carere* maią, ktòrym Kancellarye W. Xięſtwa Litt: Gleytow wydawać *ſub nullitate* onych, niepowinne będą, Dobra onych przez Urząd *ad libitum* użyty, *quovis tempore captato non attenta ulteriore reſiſtentia; neque attenta defenſione, per partem convincentem fortiter* obeymować wolno będzie.

Urzędnicy zaś, na Exekucye wſzelkie zieżdżaiąc, ieśliby *parti iure victæ faventes* być śię pokazali, lub też nie zieżdżaiąc ſami czaſu exekucyi *ad fundum, teſtimoniales* ſtronom wydawali *pœnis ſeſſionis turris* przez Niedzie 6. *et refuſione damnorum*, karani być maią.

Ad expediendas vero Inquiſitionos et Executiones, za Dekretami w Sądach Ziemſkich lub Grodzkich, nie tylko *huiusce Palatinatus vel Diſtrictus*, gdzie śię ſprawa agituie, ale z inſzych Woiewództw i Powiatow ſtronom, Urzędnikow używać pozwolono.

Urzędnicy zaś, po wydanych Innotescencyach, ażeby bez żadnych odroczeń, *excepta*

verâ

verâ infirmitate & consensu partium Actus suos expedyowali zalecono.

A żeby odtąd Kondemnaty Trybunalskie Koła Wielkiego, w Trybunale tegoż Koła, i na teyże Repartycyi, na ktòrey otrzymane były, Skarbowe w Skarbowey Kommissyi, *Fori Compositi* w Trybunale Duchow: Ziemskie w Ziemstwie, Grodzkie w Grodzie znaszane i warowanie *loci standi*, sposobem w dawnych prawach opisanym *in eadem repartitione & iudicio* gdzie wypadły, znaszane były, Postanowiono: *secus pro nullis ac irritis* deklarowano.

Aże *præsenti lege ad subsellia sibi competentia*, sprawy są odesłane: zaczym *etiam* na Trybunalskie, *ante terminum executionis modernæ legis* wypadłe kondemnaty, w sprawach Ziemskich w Ziemstwie, Grodzkich w Grodach, do ktòrych przynależeć będą, warowanie *loci standi* naznaczono.

Toż się ma rozumieć o kondemnatach, i na tych, ktòrzy Deputatami obrani będą ażeby nie czasu Rugow *in foro circa incidentiam Actoratûs*, gdzie kondemnata wypadła, *securitatem loci standi*, sobie warowali.

Dylacyi nie więcey, iak tylko: Kopia Spraw wszystkich, *munimenta*, i godzina iedna *modo infra expresso* używać kazano, *To iest*.

W Sprawach sukcessyinych, tudzież o Dziedzictwo, kognicye między Prawami i Dyfferencyami gruntow, na pierwszym terminie Kopie Spraw wszystkich razem z przydaniem Patrona, ieśliby strona potrzebowała, na drugim zaś terminie *munimenta specificata sub iuramen-*

to ſubſequendo iuxta exigentiam ſtron, *et antiquas leges* każdy Sąd użyczać ma. Godzinę zaś iednę *Actori et citato, in cauſis ſimplicium iniuriarum non vero summarii Proceſsûs conceſſibilem* mieć chciano.

W Sprawach *ex quolibet Subſellio per Appellationem* w Trybunale przypadaiących, żadne *prorſus* Dylacye *etiam & beneſicium Juris*, użyczane i używane bydź niemaią, lecz *ad primam incidentiam actoratus in principali* ſądzone będą.

W praktykowanych dotąd przy konkluzyi Trybunału, trzech Dylacyinych tygodniach, nie iuż Dylacyine, lecz Oczewiſte Sprawy, ſądzić ſię maią.

In cauſis exemptionum & Pupillorum; o zbiegłych lub wyprowadzonych Poddanych *& in cauſiz facti* według Statutu Prawa, oraz Konſtytucyi 1699. *de expulſionibus* poſtanowiono, aby każdy Sąd, we wſzyſtkich *expulſionum* Sprawach *a ſola reinductione* zaczynał, nieużyczaiąc *Expulsoribus* żadnych *prorſus* Dylacyi, Appellacyi, i Dobrodzieyſtw Prawnych *exceptâ ſola & unicâ Dilatione copiarum* Spraw wſzyſtkich, i to *in ſpatio reinductionis, calculationis, verificationis, inquiſitionis, ſeu comportationis reddendarum.*

A ponieważ *eadem Conſtitutione* 1699. *pœna ſeſſionis Turris pro expulſoribus* ieſt naznaczona, więc *pari iure* też peny, i na tych, ktòrzy o expulſyą oſkarżywſzy, oney nie dowiodą, wieży ſześć Niedziel naznaczono.

Sąd zaś od pen wzwyż wyrażonych, ſtrony, na ktòreby ſię ściągały, uwalniać, ani tych-

że

że pen *ad principale* ſuſpendować niepowinien będzie.

W Sprawach też o Poddanych wyprowadzonych, lub zbiegłych, ktòre bez Appellacyi w Grodach *terminari* powinne, *ad primam Inſtantiam Copiæ* Spraw, *cum Statuitione in Cauſis exemptionum ſimiliter* (*nihil quidquam præiudicando* warunkom i obowiązkom w Prawach zaſtawnych opiſanym, oraz Poſseſsyi za onemi, *usque ad plenariam* tychże warunkow przez Wiecznika *ſatisfactionem*, Inekwitacyą, a *in cauſis facti* Inkwizycyą *ad primam inſtantiam* przy kopii Spraw *in ſpatio eorum omnium actuum* w Sądach uznane bydź maią.

Beneficium Obmowy, *circa antiquas leges* zachowano, z dokładem: ieżeliby Senator, Miniſter, Poſeł Ziemſki, na Seymie *actu* nie będący, obmowę na funkcyi ſwoiey podał, a przeto i ſtronę ſiebie pozywaiącą, i Sąd *eludere* ważył ſię, tedy każdy na to rezolwuiący ſię *penâ ſeſſionis Turris Civilis* przez Niedziel ſześć karany bydź ma: dla czego *præſentiam ſuam* każdy z Senatoròw i Miniſtròw od Marſzałka W. X. Litt: lub *in abſentia* Litewſkich Marſzałkow, od przytomnego w òw czas Koronnego, a z Poſłow Ziemſkich, od Marſzałka Seymowego Dokumentem *teſtari* powinien będzie.

Ktòre to obmowy, przez Senatorow, Miniſtrow, i Poſłow, *ſupra publicam legalitatem, exceptis cauſis exemptionum, expulſionis & inſcriptionum*, w ktòrych *per Plenipotentiarios* odpowiadać *tenentur*, we wſzyſtkich Sądach iść powinne; *Similiter* Obmowy *contra Judicium* w

Trybunale podane, & *ſupra veram infirmitatem in cauſis Personalibus, prævio iuramento ſupra eam*, Sąd przyimować powinien. Też obmowy przez Senatorow, Miniſtrow, i Poſłow *ſupra publicam legalitatem* podane, aż do terminu zakończenia funkcyi Seymowey. *a contra Judicem* w Trybunale, do ſkończenia Deputacyi, *ſecundum leges antiquas acceptari* maią.

Która to obmowa Senatorom, i Posłom w Sądach Aſseſsorſkich W. X. Litt: ſłużyć nie ma, gdy te Sądy w Mieście Seymu agitować ſię będą.

Takowe tedy pozoſtałe Aktoraty, po przyiętych Obmowach za wyiściem terminu, wraz *in quolibet ſubſellio*, opuściwſzy do wołania *ex ordine Actorati, iterum* rezuſcytowane, i wołane bydź maią, *non attento ordine*; To ſię ma rozumieć i o tych Aktoratach, przy których zapiſana *Godzina*, że wraz przy expiracyi godziny, według zegaru wołana będzie, a ieżeliby *in tractu* expiracyi godziny *ex ordine* wołania Aktoratow wpadła inna Sprawa oczewiſta, wtedy po odſądzeniu oney, taż na godzinie pozoſtała Sprawa, *ante omnia* wołana i ſądzona ma bydź.

A ieśliby w Ziemſtwie lub w Grodzie była podana Obmowa *contra Judicem*, tedy ten Sędzia, przeciwko któremu będzie podana ſprawiedliwa Obmowa, niepowinien będzie zaſiadać na ſwoiey Sprawie, Sprawa iednak przez innych Sędziow decydowana bydź powinna.

Regeſtrow wpiſywania ſpraw i wołania onych, takowy uſtanowiono porządek.

1mo,

1mo. Regeſtr *Appellationum*, do ktòrego tylko za Appellacyą Sprawy od Sądow Ziemſkich, Podkomorſkich, lub Grodzkich, odchodzące dla rozſądzenia w tymże Trybunale, wpiſane bydź powinne, tudzież Dekreta *paritatis* dawnieyſze Trybunalſkie.

2do. Regeſtr Sprzeciwieńſtwa, do ktòrego maią być ingroſsowane ſprawy *Contraventionum.* Dekretem Trybunalſkim *poſt Appellationem* wypadłym, iako też i tym ktòrzyby popieraiąc appellacyi, ſami dopuścili ſię w Trybunale *poſt appellationem* kondemnować.

3tio. Regeſtr *Officii,* do ktòrego tylko maią być ſprawy ingroſsowane *cum negligentibus Officialibus* za omieſzkaniem Rokow lub Roczkow wpiſane, z Delacyi *cuiusvis* lub *ad inſtantiam Inſtigatoris.*

4to. Regeſtr *Incarceratorum* do ktòrego mimo wſzelką ſprawiedliwość *ſolo abuſu variis prætextibus* Sprawy Ziemſkie, lub inney natury ſtrony wprowadzały, dla wciągnienia do tegoż Regeſtru *cauſam iuris ſeu differentiarum* wziąwſzy człowieka czy to na dyfferencyi, czyli na drodze, lub od ſiebie namòwionego, *crimine non notatum* do Trybunału o mil kilkadzieſiąt przyprowadziwſzy *ſiniſtre in contumaciam* ſtrony udaiąc za kryminaliſtę, Regeſtr *incarceratorum* częſtokroć, i taktowy, *in eluſionem* Sądu i ſprawiedliwości.

Więc *ab hinc* znoſząc takowe *abuſum,* żadnych ſpraw, oprocz tylko ſamych kryminalnych, za przyprowadzeniem aktualnego kryminaliſty, *ſimiliter in cauſis honorum* o więzienie

Szla-

Szlachty *ſub ullo titulo & prætextu* wpiſywać, ani Sądu tentować, *ſub pœnis irremiſsibilibus ſeſſionis Turris*, ſześć Niedziel na ſtronę, a na Faleſtrantow, ktòrzyby wnośić, lub ſtawać *circa actoratum* w takowych Sprawach mieli, Niedziel dwie wieży naznaczono.

A gdyby kto wpiſawſzy Sprawę, *tanquam* z kryminaliſtą, *a in futura iuris* przez Inkwizycyą tego niedowiodł, i ten, ktòrego pod wartę Trybunalſką oddał, aktualny delinkwent *in crimine* niepokaże ſię, tedy takowa ſtrona o co zapozywała, rzecz traci, *& pœnis pro illuſione* Sądu, Niedziel ſześć, przy nawiązce ſowitey, *cum reſtitutione litis expenſorum & refuſione damnorum* karana będzie: A za Szlachcica nieſłuſznie inkarcerowanego, *pœnis* ſześć Niedzielami wieży *in fundo* z nawiązką ſowitą *litis que expenſorum & damnorum ſubeſse* powinna.

5to. Regeſtr Taktowy w tych tylko Sprawach, gdy ſię kryminał, lub pod Sądami, lub *in circuitu* Miaſta o milę, także gdy *læditur* Oſoba Deputacka, *Securitas; & authoritas Iudiciorum*, i ſtron *similiter* o exceſsa pod tymże Trybunałem, takowe Sprawy, wraz po wpiſaniu Aktoratu *extra Regeſtrum, etiam in tractu* oczewiſtey, ſądzone być maią.

Do ktòrego (Taktowego) Regeſtru, *etiam* Sędziowie Trybunalscy, żadnych ſpraw *ſub ullo prætextu*, czy to, *in cauſis facti*, czyli z dyfferencyi *promanantibus*, w Dobrach ſwoich, *quocunque caſu* wynikłych, *ſtante charactere* wpiſywać, do Trybunału zapozywać, lub Regeſtr Taktowy czyli incy intentować, Szlachty aggra-

gra-

grawować *sub nullitate Decretorum & sub refusione damnorum* nie powinni będą, ale w takowych Sprawach *in foro competenti ubi bona consistunt, Actiones instituere* skończyć *ibidem tenentur.*

Te zaś wszystkie Regestra nie przywiązuiąc się do dni, maią być wołane tym porządkiem; naypierwey Regestr *Appellationum* póty, aż się z niego iedna oczewista *in principali negotio* odsądzi Sprawa, po którey odsądzoney, ma bydź wołany Regestr *sprzeciwieństwa*, z którego także po odsądzoney iedney oczewistey, wołany będzie Regestr *Officii*, tandem Regestr *Incarceratorum.*

Gdyby zaś Sprawy maiąc sobie naznaczone Regestra nie mieszały się; i ażeby żaden z Litygantow nie ważył się Sprawy *Officii* do Regestru Sprzeciwieństwa, lub innych, *& e contra* wpisywać, oraz ażeby nikt pod omyłkami nie ważył się wpisywać Aktoratow, *sub nullitate Judicati*, i wpisu *eliminatione*, a Marszałkowie Trybunalscy Regestra nieprzeskakiwać, ale *ordine* w tey Konstytucyi *expresso* wołać, ani nowych Regestrow koncypować nie maią, i Dekreta *hoc modo illegitime* od Stron otrzymane, nie tylko *nullitati* maią bydź podległe, ale *insuper* otrzymuiący takowy Dekret, *sessione* Wieży Cywilney Niedziel sześć ma bydź karany, *cum solutione ritis expensorum.*

Sprawy zaś wszystkie nie wpisuiąc na drugiey Kadencyi z tychże samych Regestrów, iedne po drugich maią być wołane, i gdzieby dla wielkości Regestrów, już więcey Aktoratow wpi-

wpiſywać nie można było, tedy do introligowanych nowych Regeſtrów, nie przenaſzaiąc Aktoratow nie odwołanych, nowe przybywaiące Sprawy, pod numerami *conſecutive*, po oſtatnich Aktoratach idącemi, wpiſywać będą.

A gdy iuż takowe pierwſze Regeſtra Aktoratami napełnione zoſtaną, tedy powtòrne Regeſtra maią być ſporządzone, a przybywaiące Aktoraty, ſtrony wpiſywać będą także pod numerami, *a primo poſito numero*, przy pierwſzym powtòrnego Regeſtru Aktoracie *conſecutive* na dal wpiſywać, i numery kłaść powinni będą. A Marſzałek każdy, pòty z nowych powtòrnych Regeſtrow Spraw wołać nie będzie, pòki wſzyſtkie ſtare Regeſtra, oraz przy ktòrych obmowy zapiſane były, nie przywoła, a dla pewności wpiſanego Aktoratu, Piſarze Trybunalſcy Wokandę tych wſzyſtkich Aktoratow, ktòre tylko od początku Kadencyi wpiſywane będą, w puł Kadencyi drugą Wokandę, od połowy do konkluzyi Kadencyi, wpiſywanych Aktoratow w Trybunale aktykować każdey Kadencyi, *ſub relegatione* od funkcyi Piſarſkiey powinni będą, ktòrych Wokand Widymuſy, Aktoratow *Excerpta* każdey potrzebuiącey ſtronie, *ſub pœnis* wolne być *abſque ſolutione* maią.

A że praktykowało ſię do tych czas, że *favore* Przyiacioł i Regentow Regeſtrowych, tak przed wydaną wokandą, iako też po wydaney, z Regeſtrow Trybunalſkich karty wyimowano z Aktoratami, a drugie na to mieyſce wkładano, Regeſtra po wielekroć razy odmieniono, i zno-

i znowu introligowano; więc zabiegaiąc *his inconvenientiis*, ieśliby się *abhinc* to pokazało na Pisarzach lub Regentach, tedy *ex termino tacto cum abiudicatione* od swych funkcyi, *et refusione damnorum* sądzeni być na tym, czyli drugim Trybunale maią.

W Trybunale *similiter* Duchownym praktykowane dotąd Regestra utrzymuiąc, wpisywanie do nich Spraw i wołanie, *methodo* o Regestrach Trybunału Głownego W. X. Litt:: Ziemskiego *ad praesens circumscripta* postanowiono.

Pisarze Trybunalscy za wpisy, aby sami przez się, ani przez swoich subalternow, żadnych *penitus* offerencyi nie brali, ale solucyą w Konstytucyi 1726. Roku od Aktorow kontentowali się, *sub relegatione* od funkcyi warowano.

W Ziemstwach i Grodach, Regestra dwa być powinne, ieden wszelkich Spraw Cywilnych, a drugi Spraw uczynkowych *incarceratorum*.

Te zaś Urzędy Ziemskie i Grodzkie, Sprawy Statutem i dalszemi Prawami sądzić determinowane, *ad mentem* tychże Praw *Judicata* ferować powinne będą, do ktòrych Regestrow Sprawy, sposobem o Regestrach Trybunału Gł: opisanym ingrosowane, i też Regestra *alternatim* między sobą tymże sposobem, iako o Regestrach Trybunału opisanym, wołane i sądzone bydź maią.

Urzędy Ziemskie, Roki maią sądzić, trzy razy w Roku, po 6. Niedziel w czasie Statutem opisanym, chybaby Spraw nie stało; a w Xięstwie Inflantskim dwoie tylko Rokow, to iest:

Swię-

Swięto Michalskie i Trzy-Krôlskie: Roczki cztery razy po cztery Niedziele, pierwsze w *Marcu, a die prima Martii*, drugie *a die 1ma Maii*, trzecie *a die 1ma Augusti*, czwarte *a die 1ma Decembris, non obstante festo*, bez troyga wołania zaczynać się maią.

W Xięstwie zaś Inflantskim, z przyczyny przypadaiącey w Maiu Kadencyi, tegoż Xięstwa w Assessoryi Koronney, oraz szczupłości Spraw, Roczki Maiowe i Marcowe, sądzone bydź nie maią, lecz tylko dwa razy na Rok. w Auguście i Decembrze.

Urzędy Ziemskie i Grodzkie, w Sprawach *minoris importantiæ*, ktòre *ex merito suo non excedunt valorem* Piąciuset Złłch, przez finalną pryncypalną w swoich Sądach decyzyą, aby *Judicata* ferowały, *non admissa quavis Appellatione*, warowano,

Deputaci, ktòrzy daią się korrumpować, *ad cuiusvis instantiam*, czy to wtym Trybunale, czyli w następuiącym *prævia deductione, ab omni activitate in perpetuum* maią bydź odsądzeni.

Ciż Deputaci, ażeby Sądow pilnowali, Produktow i Replik wszystkich stron słuchali, też Repliki kontrowersyine sami, anie przez zasadzonych w Kole od siebie subalternow notowali, od Sądow *ullatenus, sub abiudicatione* od charakteru Sędziowskiego nie absentowali się bez oznaymienia się w Kole, ale też Sądy punktualnie *secundum præscripta legis* zasiadali, *omnem honestatem* zachowywali, *in tractu* tak kontrowersyi, iakoteż podczas namowy z mieysc

swo-

swoich na drugie *post inchoatum Turnum* w Kole nie przechadzali się, z mieysc swoich decyzyą dawali do promulgacyi *pluritatis votorum* przez Marszałka, tym barziey praktyk i zniesienia się pod czas namowy czynić *sub relegatione* od funkcyi nieważyli się, postanowiono.

Post finitum zatym *Turnum*, ieżeliby który Deputat *ante promulgationem* decyzyi, powtórnie *Turnum* nie potrzebował, tedy Marszałek *pluralitatem votorum, antequam* Deputaci z mieysc nie powstaną, *promulgare tenebitur*; a każdemu Deputatowi póki z mieysc nie powstaną, *Turnum* pretenduiącemu, raz, drugi i trzeci pozwolić Marszałek powinien,

Post quam pluralitatis promulgationem, żaden z Deputatow *Turnum* doprasząć się z Sądow & *usque ad promulgationem* przed stronami Dekretu, oddalać się, *indispensabiliter* także *sub relegatione* od funkcyi nie będzie mógł.

Podobnym sposobem, aby żaden z stron, lub do Spraw należący *cuiuscunque Status & conditionis*, i nikt inny do zawartego Koła, iak wezmą do namowy, do Izby Sądowey wchodzić *sub pœnis sessionis Turris* przez Niedziel sześć i pod zapłaceniem sta kop excessu *ad cuiusvis etiam* z Deputatow *instantiam, per medium Judicio & per medium Delatori decernendis*, i Sędziowie Trybunalscy wprowadzać *sub iisdem pœnis* aby nie ważyli się, postanowiono.

A którzyby Produktow i Replik wszystkich nie słuchali, decyzyi dawać nie powinni, *sub relegatione*.

Po-

Ponieważ ſtrony nie maiąc Aktoratu, albo przywołania onych nieczekaiąc, przy Proceſsach albo przy podanych ſuplikach Liſty zaręczne. Regeſtra i inne rożne *iudicata* otrzymały, przez co wiele czaſu zabierały, *tollendo hos abuſus* przeciwko Prawom praktykowane, poſtanowiono: ażeby żaden tak z ſtron, iako też i z Patronow *ſub quocunque titulo* nieważył ſię wnaſzać, nie czekaiąc przywołania, o liſt zaręczny, o Regeſtr, czyli inne iakiegokolwiek *iudicatum* upraſzać; ale każdy *ex litigantibus* Sprawę za pozwem, lub za zakazem *pro merito actionis* do Regeſtrow, *ubi competierit* wpiſawſzy, Aktoratu ſwego przywołania *ex ordine* czekał, *ſub nullitate ſecus iudicatorum & ſub pœna ſeſſionis Turris* przez Niedziel dwie tak na ſtronę o to dopraſzaiącą ſię iako też na Patronow wnoſzących w każdych Sądach *ex termino tacto ex inſtanti* po takowym wnieſieniu *irremiſſibiliter irrogando, nihil quidquam derogndo* wnieſieniu o ſtałe *ſub ſecuritate* Sądow Akcye.

Proceſsa zaś *in ſcriptis*, bez żadnych Kontrowerſyi zexpreſsyą tylko *od kogo, przeciwko komu, i o co*, przed Sądem przeczytawſzy, do Kancellaryi maią bydź oddane.

Liſty zaręczne *ad obloquentiam* Prawa Statutowego, Urzędom Ziemſkim, i Grodzkim, *committitur* wydawać.

Deputaci aby Kopami nad *lucra* według Konſtytucyi Roku 1726. należące, ſtron nieaggrawowali, warowano. *A in cauſa* iakowey extorſyi, ukrzywdzoney ſtronie, czy to przez ſię, czyli przez Plenipotentow, lub Attendentow,

na

na drugi następuiący Trybunał, nie iuż Sukkolektorow, ale Podskarbich Trybunalskich, i Censorow *vigore Constitutionis* 1726. wolno zapozywać będzie *ex Regestro termini tacti.* A za pierwszym przywołaniem Aktoratu. Trybunał rozsądziwszy *in principali* takową Sprawę przebrane nad słuszność kopy, od stron *cum triplici pensione, & seorsive litis expensa irremissibiliter Parti iniuriatæ* na zapozwanych przysądzić będzie powinien; a Sukkollektorowie odbieraiąc kopy od stron, i kwity onym daiąc, powinni *expressè* wyrazić w kwicie swoim, za które i iakie *lucra*, i wiele kop brać będą, *sub pœnis irremissibiliter* dwuch Niedziel wieży, *etiam* za wniesieniem *decernendis*, ieżeliby takich kwitow, i z taką expressyą iak się wyraziło, stronom dawać niechcieli.

Dowody w Ziemstwach i Grodach, są opisane Konstytucyą Seymu *Convocationis* 1764. ktòre w Ziemstwie wszystkim Sędziom ròwnie należeć maią.

Pieczęć zaś w Ziemstwie iedna z Herbem Litewskim, i inskrypcyą własnego Woiewòdztwa, czyli Powiatu, tak do Dekretow, iako i Extraktow używana, i w Kancellaryi Ziemskiey konserwowana bydź ma: od ktòrey dochod niepodwyższaiąc nad dawny przepis Prawa, *æqualiter* między Sędziow Ziemskich rozdzielany bydź ma.

Od Przesądow zaś wszelkich na Rokach i Roczkach, od Dekretow oczewistych, niestannych, i Appellacyinych, *ex ratione* ingruencyi Spraw następuiących po Ziemstwach, i Grodach,

z re-

z remiſsy Trybunałow, oraz *ex ratione* czaſu przedłużenia tymże Sądom i Sędziom w więkſzey liczbie będącym; zaczym od tych Judykatow od każdego wyroku *ad normam* dochodu Sędziom Trybunalſkim w Konſtytucyi 1726. wyrażonego, nie iuż po kopie, lecz po złotemu naznaczono.

Regenci Trybunalſcy, ſamą tylko decyzyą, przez którą, co ſię komu, i na iakim fundamencie przyſądzi, lub kogo od czego odſądzi, pod czas namowy piſać, i takowe ſame *Judicata* w Izbie Sądowey przed Stronami czytać, i Stronom wydawać maią.

A ieżeli kto pretendował z żałobami, kontrowerſyami, wyięcia Dekretow, tedy takowe łączenia Aktoratow, kombinacye żałob, ułożenia Kontrowerſyi w ſtancyach piſać maią, i ſamym ſtronom pozwolono, z poprawieniem iednak, takowych układanych Kontrowerſyi przez Regentow.

A ponieważ Konſtytucya 1726. uſtanowiła, aby ſtronica każda arkuſza, *excepto* pierwſzey, na którey dokumentu intytulacya, także oſtatniey, na którey Pieczęć Sędziow Trybunalſkich, i Urzędnikow *cuiuscunque Subſellii* wyrażać ſię zwykła, miała wierſzow 30. iednak ponieważ Kancellarya przez obſzerne piſanie i rozciągnienie ſłów, dla płacenia dochodow *gravamen* ſtronom przynoſiła; zaczym *abhinc ſtrictius* piſać powinni, nie rozciągaiąc ſłow i liter *ſub pœnis*.

Regenci tak podczas Kontrowerſyi, iako też podczas namowy, aby przy ſwoim ſtole ſiedzieli

ści, nieprzechadzali się, Spraw niepromowowali, z Jzby Sądowey nim Dekret promulgowany będzie, niewychodzili, i w Decyzye niewdawali się, *sub pœna abiudicationis ex termino tacto decernenda;* i ażeby Pisarz Trybunalski nad trzech Regentow, *viros Nobiles*, *idonæos*, *lëgum gnaros* i w niczym *non notatos*, i Trybunał więcey nad trzy osoby nie akceptował, postanowiono.

Kondemnaty na Woiewodow i Starostow Sądowych otrzymane, *activitatem* Urzędnikow od nich installowanych nie tamuią w niczym.

Woiewodowie i Starostowie Grodowi Urzędnikow nie za pieniądze, lecz *gratis sub pœnis & refusione* wziętych pieniędzy installować, tudzież Woiewodztwa i Powiaty Urzędnikow Ziemskich obierać maią, *personas non notatas*, *ætate & intelligentia vigentes*, Praw oyczystych wiadomych.

Woiewodowie i Starostowie Grodowi, przez wzgląd na mnostwo Spraw do Ziemstwa i Grodow odeszłych, tudzież dla łatwieyszego *Nobilitati* sprowadzenia exekucyi, niemniey iż Roczki przez cztery razy na Rok *indispensabiliter* sądzone będą, przy Podstaroscim, Trzech Sędziow kredensować maią, ktorzy *absentia duorum non obstante*, Sądy z Pisarzem sądzić będą powinni, *a paritatem similiter* iak w Ziemstwie Pisarz rezolwować będzie.

Jeśliby zaś kto miał Sprawę z Pisarzem, Sędzia *ex ordine* ostatni, mieysce Pisarza zastąpić ma, i tylko *in casu paritatis* sentencyą dawać, ione rezolwować powinien.

De

Dekreta oczewiſte Trybunalſkie, *ex feriis partium controverſiis* ferowane, tudzież Dekreta Sądow polubownych, *ſimiliter* Dekreta Kaſztelanow, Marſzałkow, i Staroſtow, z Kommiſsarzami *ius deciſionis* maiącemi *in cauſis differentiarum* w Sprawach z remiſsy odeſłanych ferowane, także Dekreta Podkomorſkie z remiſs Ziemſkich, lub Trybunalſkich *ſine appellatione* zaſzłe, *item* Dekreta Ziemſkie i Grodzkie, *ex feriis partium controverſiis* ferowane, od ktòrych Appellacye nie zaſzły, lub nie zaydą, aby *circa valorem ſui inviolabiliter perpetuo* zoſtawały, warowano: i ażeby wſzelkie Urzędy, za takowemi *tanquam ultimæ inſtantiæ* Dekretami w wiązanie przyſądzoney rzeczy *ſub pœnis* tak na Urząd, iak i na Stronę, w Statucie *expreſſis omnino* czyniły, nakazano.

Abhinc żadne ſtrony kondyktowych Dekretow między ſobą opiſywać, a Sąd żaden takowych *ex Condicto* formowanych Dekretow, przyimować, do Akt ingroſsować *ſub nullitate & eliminatione ex Actis ad cuiusvis Nobilis inſtantiam* niemaią ſię ważyć.

Patronowie podług Konſtytucyi 1726. *Nobiles iurati, Poſseſsionati, & nullo exceſsu notati in omnibus ſubſelliis* bydź maią. Ciż Patronowie, do żadney Sprawy choćby i w wielu Kategoryach będącey, nie więcey iak tylko po dwuch, *idque* ieden do Produktu, a drugi do Repliki całey Sprawy należeć będą, i ktòry z nich Produkt lub replikę zacznie, takowe Kontrowerſye niedzieląc na wielu Kollegow, ſam z Kollegą *ſub pœnis* konkludować *tenetur.*

Aże

Aże Patronowie *læsive* ſtawaiąc *ſub prætextu* niby żałoby Aktora, nie zachowuiąc żadney modeſtyi, obſerwancyi Sądu, i Stron, częſtokroć Strony, przeciwko ktòrym ſtawaią, wexować zwykli; zaczym *pro tanta vexa & læſione, pœna abiudicationis a patrocinio* karani być maią, *ad inſtantiam cuiusvis ex termino tacto.*

Ciż Patronowie, dla kròtkości, żeby Produkta *in ſcriptis conſone in omni* z Dokumentami, nic nadto nie dokładaiąc, ani uymuiąc & *ſimiliter* Repliki Sędziom dawali i czytali, a produkuiąc, czyli replikuiąc bez żadnych słòwnych przedłużanych remonſtracyi, i exageracyi, digreſsyi, Preiudykatow allegowania dla iedyney impreſsyi, które częſtokroć *contra legem & iuſtitiam* były ferowane, po krotce ſtawali, po ſtancyach żadnych korrupcyi znoſić, i onemi Sędziow tentować nie ważyli ſię, (co ſię ma ściągać i na Attendentow) Prawa tylko *ad meritum actionis directe* ſłużące allegowali, i onemi dowodzili, poſtanowiono *ſub iiſdem pœnis.*

Ażeby w Ziemſtwach i Grodach Kſięgi były otwarte, i Akta wſzelkie zwolną rewizyą każdemu, i wyięciem żonych Widymuſow, oraz ażeby wſzelkie Akta tak dawnieyſze, iako *et poſt hanc legem* przybyłe, po wſzyſtkich Ziemſtwach i Grodach zregeſtrowane i z introligowane, oraz porządnie *cum ſpecificatione* Datt od kogo, komu, i na co ſłużą, ſpiſane były, *rigoroſe* obowiązano wſzyſtkie Urzędy.

Na konſerwacyą tych Aktow, na Ziemſkie Woiewodztwo, i Powiaty; na Grodzkie Woie-

wodowie i Staroſtowie *contribuere i Archiva* murowane mieć maią.

Dokumenta, ktòre dotąd w Grodach były przyznawane, lub aktykowane, a do Ziemſtw nie przenieſione, ażeby *in ſuo robore et valore* zoſtawały, warowano.

Salvis anterioribus usque ad datam præſentem, etiam ſub Interregnis, Praw, Zapiſow, Ceſsyi, Obligow, *& varii tituli* Zapiſow, *recognitionibus* w Magdeburyach *expeditis, abhinc* żadnych tranzakcyi *ſub nullitate* przyznania w Magdeburyach W. Xięſtwa Litt. na Dobra Ziemſkie, Donacyi, Przedaż, Zapiſow, Kontraktow, Obligow, Teſtamentow, tudzież na Staroſtwa, Dzierżawy, Królewſzczyny, Ceſsyi, i innych wſzelkich między Stanem Szlacheckim i Duchownym, tranzakcyi zachodzących, przyimować aby nie ważyli ſię, warowano. Ale Stan Szlachecki i Duchowny, przyznania czynić maią w Trybunałach, Ziemſtwach, lub Grodach, a podczas nie ſądzących ſię Rokow, lub Roczek, Piſarz Ziemſki i Grodzki *circa Acta ſua*, lub Regent aktualny przyſięgły, wpiſuiąc tranzakcye do Xięgi introligowaney, z podpiſem rąk zeznawaiących, przyznania podług Prawa i zwyczaiu Koronnego, przyimować maią.

Do Akt zaś Magdeburſkich, aby tylko w ſamych Sprawach mieyſkich, lub o Grunta i Place Mieyſkie, wſzelkie Zapiſy, Kontrakty, do przyznania przyimowane były, poſtanowiono. Akta Magdeburſkie *ſimiliter*, iako o Ziemſkich i Grodzkich opiſano, maią bydź zintroligowane i zregeſtrowane.

Jeże-

Jeżeliby ktòry Woźny *alias* Jenerał, nie podawszy Pozwu i Obwieszczenia, nie czyniąc obdukcyi, wizyi, *in fundo* Intromissyi, i innych *cuiuscunque tituli*, ktòre do Woźnych należą, powinności; ważył się *falsificatorie* relacye w Kancellaryach zeznawać, i toby onemu *legitime* dowiedziono było; takowy Jenerał, w każdym Sądzie *ex termino tacto* na peny kryminalne sądzony bydź ma, i nie tylko takowe fałszywe iego zeznanie *nullitate* powinno bydź w każdym Sądzie kassowane, ale też za onemi wyniesione Pozwy, i wypadłe Dekreta *in contumaciam*, i wszystkie onych *falsificatorii Actus* żadnego waloru mieć nie powinny.

Providendo, oraz *securitati* Osob tychże Jenerałow, funkcye swoie odprawuiących, *eo intuitu* Konstytucyą 1726. reassumuiąc, *contra violatores* peny w tymże Prawie wyrażone, *quam strictissime* opisano.

Z ktòrego Woiewòdztwa lub Powiatu, o wyszłych Poddanych *instituetur Actio*, w Grodzie *eiusdem Palatinatus vel Districtus summario processu, præcisa Appellatione finaliter* ma bydź rozsądzona.

Actus, w ktòrych Sędziowie Kapturowi nie maiący Urzędow Ziemsk: i Grodz: na Exekucye zieżdzali, skassowano. Dekreta oczewiste po Inkwizycyach *etiam* przez Sędziow Kapturowych expedyowanych *in principali ad mentem* Praw o Sądach Kapturowych ferowane; & *similiter* Inkwizycye, Weryfikacye i Kalkulacye expedyowane, *in pleno robore* zachowano.

Gleyty z Kancellaryi W. X. L. od Obywatelow prawuiących ſię potrzebowane, aby przy warowaniu *loci ſtandi* nie aktykowane *robur ſuum* nie miały, Subſellia wſzyſtkie W. X, L. przeſtrzegać maią.

A w dalſzych Prawa terminach w tey Konſtytucyi nie opiſanych, *uſum* Statutu W. X. Ltt: i Konſtytucyi Seymowych, wcale zachowano.

W punktach zaś *præſenti lege* opiſanych, ażeby przeciwko teraźnieyſzemu Rzeczy-poſpolitey poſtanowieniu, żadne przeſzłe Prawa na pomoc brane nie były, warowano.

SEYM ORDYNARYINY WARSZAWSKI

Roku 1766. Dnia 6. Octobra Zaczęty, A Dnia 30. Novembra Skonczony.

Ordynacya Kommiſsyi Rzeczy-poſpolitey Skarbu W. Xſtwa Litt:

Porządek w Kommiſsyi będzie takowy: *Nayprzód* w Kadencyach ſześć Niedzielnych po odſądzoney naypierwſzey Januarowey Roku 1767. na dalſzy czas *iedney 1ma Junii*, *drugiey 1ma Xbris* zaczynać ſię maiących dla czynienia ſprawiedliwości w każdym tygodniu dni: Poniedziałkowy, Wtorkowy, Srzodowy, i Czwartkowy na rannych i po obiednych Seſsyach na ſądzenie Spraw wyznacza: w Piątki zaś i Soboty około pomnożenia dochodow Skarbu W. X. Litt: radzić będzie, gdy iednak intereſsow potrze-

potrzebuiących nagłey rezolucyi nie będzie i w te dni odprawować się mogą. Co przy odwołaniu uprzedzaiącey Sessyi obwieści.

Regestra cztery ordynaryine: pierwszy *Fisci*, Drugi *Iniuriatorum Provinciæ*, Trzeci *Extraneorum Iniuriatorum*. Czwarty *Contraventionum*. A piąty *Taktowy* ustanawia. To iest, w Poniedziałek każdego tygodnia Pierwszy Regestr *Fisci*, w ktòrym mieścić się będą Sprawy Skarbowe *Juris & Facti* za uczynionemi *prævia citatione* Aktoratami *nomine* Instygatora W. X. L. *ex delatione Thesauri*, lub przez Officyalistę Skarbowego. Przeciw komu, & *e converso* przez kogo przeciwko Skarbowi, lub Officyaliście, *Drugi* we Wtorek Regestr *Iniuriatorum Provinciæ*, w ktòrym Sprawy o handle, Manufaktury, Miary, Podatki, *cuiuscunque tituli* długi za Towary, Kontrakta, Wexlę Kupcow, i inne z przyczyny *Commerciorum* krzywdy, Pretensye i Wiolencye. *Trzeci* we Srzodę *Extraneorum Iniuriatorum* to iest Zagranicznych & *e converso* Obywatelow Litewskich z Zagranicznemi Kupcami, z Aktoratow rekonwencyonalnych, w ktòrych Regestr sprawy między Kupcami Zagranicznemi a naszemi w pretensiach z handlu wynikaiących & *securitatis publicæ* po drogach handluiącym maią bydź wpisywane *Czwarty* we Czwartek Regestr *Contraventionum* o stałe Kontrawencye za wypadłemi Dekretami Kommissyi.

Jeżeliby w pierwszym Regestrze Spraw niestało, ma bydź wzięty drugi, a ieżeliby i wdrugim, to trzeci &c. Gdyby zaś we wszytkich czte-

czterech niestało Spraw. Rada koło interessow Ekonomicznych w te dni czyniona będzie. *Piąty* Regestr Taktowy każdego dnia o godzinie 5. po południu brany będzie dla spraw nawet za zakazem *in casu læsæ authoritatis Commissiorialis* o Wiolencye Osobom Sądowym, *in actuali Exercitio Officii* będącym i ich służącym, oraz Officyalistom Skarbowym pod bokiem Sądowym, tudzież przyieżdzaiącym do Sądu i odieżdzaiącym *intra mœnia* Miasta poczynione. Sprawy oraz o nieoddanie kop *pro pœnalitate* wskazanych *ad instantiam instigatoris Thesauri* za zakazem bez Pozwu wpisywane bydź maią.

Sprawy wpisane własnym domysłem strony, *nisi iudicialiter* mazane bydź niepowinne, a z przywołanego wpisu sprawa zaczęta pòty kontynuować się ma, choćby naznaczony inszemu Regestrowi czas zabrała, pòki zupełnie *per Turnum* nieosądzi się. *Stante* zaś *deliberatione* po odeszłych Kontrowersyach przywołana bydź może.

Konnexye i *motiva* w Sprawach z iedneyże tylko sprawy wynikaiące, lub gdy o iednę rzecz Prawo będzie, mieścić się mogą, a inne pod karą Sądową na stronę i Patrona *abrogantur*. Kancellarya też wpisy z wyrażeniem Imion, przezwisk i Urzędow Aktorow pozwanego, i o co są pozwani, czynić ma, a Wokandy stronom wypisywać pozwoli.

Protokuł Ekonomiczny abo Dyaryusz Kommissarz trzymać będzie, *absque speciali solario*, w ktòrey Akta każdego dnia, oraz rezolucye w interessach Skarbu do rady przypadaiących

cych wpiſywać ma, ktòry Protokuł wſzyſcy Kommiſsarze podpiſywać maią codziennie, *R*egeſtr ieden Aktoratow *K*ommiſsarz trzymać będzie dla wpiſywania kròtkiego Sentencyi i *K*ondemnat, przy Aktoratach także *ſine ſolario*, a decyzyą każdą wſzyſcy Kommiſsarze podpiſywać, a drugi taktowy *R*egeſtr będzie przy Skarbnym dla wołania wpiſow.

Protokuł Dekretow oczewiſtych, tenże Kommiſsarz z ferowaną Decyzyą konfrontować ma, a na konkluzyi każdey Kadencyi wſzyſcy *K*ommiſsarze podpiſać powinni.

Protokuł Ekonomiczny i *R*egeſtra po ſkończoney Kadencyi *in Archivo Æconomico* przy Skarbnym Litewſkim zoſtawać maią, w ktòrych na końcu teyże Kadencyi *S*karbny ſpiſze *R*egeſtr czyli *Seriem Actorum, a in caſu* choroby lub innemi intereſsami *S*karbowemi zatrudnienie Skarbnego, *R*egent Sądowy *vices ſuplebit*,

Piſanie Dekretow, wydawanie Extraktow, Pieczęci i Korrekta do *R*egenta Sądowego należeć będą, ktòry wpiſawſzy Dekreta, Protokuły *in Archivo* lokować będzie. Pozwy, Dekreta, i wſzyſtkie inſtrumenta pod intytulacyą w prawie opiſaną, to ieſt. *My Kommiſſarze Rzeczy-poſpolitey Skarbu W. X. Litt:* wychodzić będą, i pod Pieczęcią Skarbową na ktòrey wyrznięte ſą Herby Prowincyi W. *X*. Litt: i JW. Podſkarb: W. X. Litt:

Wpiſy, Dekreta, Pieczęci, Korrekty, i *B*lankiety na Pozwy *pro re S*karbu *tam ex Actoratu, quam ex reatu* bez żadney opłaty *etiam ab ultro offerentibus* Oſobom do *S*karbu należącym z Kancel-

cellaryi wydane bydź powinne, ſtrony zaś tak *ex delatione Theſauri* pozwane, iakoteż między ſobą i Skarbem proceduiące, za Extrakta Widymuſy, Membrany, Korrekty, Pieczęci do Kancellaryi płacić będą obligowane według niżey wyrażoney Tabelli, a Kancellarya więcey *ſub pœnis & privatione officiorum* nie ma wyciągać.

Ktoby do Skarbu miał pretenſyą, ten Officyaliſtom Skarbowym pod Tytułem: *My Kommiſſarze &c.* ma wydać Pozew i położyć na Komorze Skarbowey z zeznaniem Relacyi w tym Grodzie, gdzie Komora leży.

W Paleſtrze Szlachta bydź ma i Patronow nie więcey nad 12. ktòrzy w Akta Kommiſsyi Imiona i Przezwiſka wpiſać dadzą, tudzież Regeſtra Applikantow *alias* Agentow Sądowi podadzą, a wchodzący *in Patrocinium* w tym Sądzie Jurament wykona w te ſłowa:

Ja NN. przyſięgam Panu Bogu Wſzechmogącemu w Tròycy S. iedynemu; iż ſtronie ktòra mnie do ſprawy ſwoiey wokować będzie, wiernie ſłużyć będę i zbytecznego ſalarium *czyli penſyi wyciągać nie będę, oneż wziąwſzy od ſprawy nie tylko nieodſtąpię, ale rady i Papierow ſtronie przeciwney ani przez ſiebie, ani przez ſubordynowane Oſoby niewydam, i ſtronę przeciwną informować nie będę. Także rady na zwłokę ſprawiedliwości Przeciwko Prawu, na wyniſzczenie ſtron pozywaiących ſię pryncypałom moim żadnym Pretextem i kolorem dawać nie będę; Dokumentow, ktòre mi powierzone będą na uniknienie albo potłumienie ſprawiedliwości taić nie będę,*

ale

ale ſpraw przypaść maiących wpiſane Merita, *albo* Status Cauſæ *nie trudniąc Sądu ſłownym długim donieſieniem Sądowi rzetelnie, bez uſzczerbienia cudzey ſławy podawać będę; Tak mi Panie Boże dopomoż i niewinna Męka Chryſtuſa Pana.*

Ta przyſięga w Protokule Dekretowym ma bydź zanotowana. *Merita* ſpraw każdemu Kommiſsarzowi i ſtronie przeciwney dadzą, a po Replikach odbytych żadne *R*ekapitulacye Spraw czynione bydź niemogą.

Wnieſienia pod winą na wnoſzącego zabroniono: Do ſprawy większey dwòch tylko Patronow należeć może z iedney ſtrony, wpiſy porządkiem wpiſania wołać, i nieodwołane na drugiey Kadencyi naypierwey wołane bydź maią. Wſzelkie Dylacye i wybiegi Prawne abrogowano, pozwolono tylko ſuspenſę ſprawy do drugiey Kadencyi temu, ktòryby *quo caſu* niemiał *ad manus* Dokumentow, Rzecz ewinkuiących to *prævio Juramento circa cognitionem* ſprawy i na ieden raz.

Termin Pozwow, cztery Niedziele od Daty zeznania, Seſsye ranne od dziewiątey do dwunaſtey, a po obiednie od trzeciey do ſiodmey trwać maią, a przed onym czaſem, ani przywoływać, ani odwoływać niemożna, ani czekać kogo, byle *K*omplet był.

*K*to proſi uſtępu; ma dać przyczynę: a żaden opròcz Sądowych na uſtępie zoſtać niemoże.

*K*ommiſsarz żaden na Exekucye, *R*ewizye, Luſtracye, Inkwizycye w ſprawach *S*karbowych

wych używan bydź nie może, oprocz spraw *ex termino tacto* przypadłych, a to do Ziemstw i Grodow należy.

Warować *locum standi* kondemnaty bez pozwu i przypadnienia własnego Aktoratu niewolno, ani doprafzać się *sub poenis*, ani sąd dozwolić *sub nullitate* warowania, może. Ale Kognicya Kondemnat *circa negotium resolvi* ma.

Kop *pro lucris* Kommissya od stron brać, nie ma. Kopy zaś, albo winy pieniężne na strony Prawo przestępuiące nie na stronę Sądu, lecz *pro re* Skarbu iść maią, i z nich na Seymie Kommissya kalkulować się będzie.

Patronowie za swoich Aktorow winy przysądzone do Skarbu wypłacać powinni *sub carentia vocis* w inney sprawie, a sobie od Aktorow swoich odbierać.

Kommissarze bez wiadomości Izby i zostawienia dwuch abo iednego nad komplet odieżdzać nie maią. *Absentia* każdego zapisywana, i Pensya odtrącona będzie.

Każdy zasiadaiący na Kommissyi Cło podług Instruktarza rowno z innemi płacić powinien.

Kontraregestranci i Superintendenci maią przyimować Szlachtę osiadłą, i za kawencyą do dozoru Skarbu, a sami przysięgli być powinni, nie maiąc mocy wydawać pieniedzy z Prowentow Celnych żadnemu z Osob w Kommissyi zasiadaiących, lub za Dyspozycyą ktorego z nich komu obcemu, ale tylko za Asygnacyą na Kadencyach Kommissyi, podpisami *in Completo numero* stwierdzoną.

Dla

Dla oszczędzenia czasu Kommissarze uczynią Dyspartyment Interessow Ekonomicznych do rozważania każdy w stancyi w czasie *extra* Sessyi, a gotowe potym *ad approbationem* na Sessye przyniesie.

Patron ieden i Agent do interessow Skarbowych kosztem Skarbu utrzymywani być maią, i nietylko w sprawach stawać, aleteż *seriem* Dekretow *ex delatione* Skarbu wypadłych wysłuchać na końcu Kadencyi.

Jeśliby zapozwana strona żądała ugody, i satysfakcyą czyniła, Kontraregestrant, lub Superintendent oznaymi Kommissyi, i podług iey Rezolucyi, uczyni.

Assygnacya na każdą summę osobna ma być dawana.

Kwity także na każdą summę *distinctim* z wyrażeniem gatunku monety brane będą.

Ordynacya Akcydensu Kancellaryi Sądowey

Od wydania z Ksiąg Skarbowych wszelkich tranzakcyi, Extraktow, Dekretow, Widymusow, od Arkusza złoty ieden. Od Pieczęci gr: 15. od Korrekty gr: 15. W Skarbowych zaś interessach, tam *ex Actoratu, quam ex reatu pro parte Skarbu* wszystko to Kancellarya darmo wydawać ma.

Władza i powinność Kommissyi Skarbu Wiel: Xstwa Litt: czas Deputowania do Konstytucyi i Delegacyi do Skarbow domieszczenie do funkcyi Poselskiey, a wyłączenie do Marszałkowstwa Seymowego i Deputacyi od Konstytucyi.

Jako Kommissya Skarbu Litewskiego dla samey tylko Administracyi Ekonomiczney i Są-

Sądowey Skarbu Rzpltey ieſt uſtanowiona: tak prócz tych, które ſą Konſtytucyami Rzeczypoſpolitey opiſane, żadnych innych Podatkow, Cełł, i iakimkolwiek imieniem płacy od Obywatelow W. Xſtwa Litewſkiego czy to na Skarb Rzeczypoſpolitey, czy to na inną iakąkolwięk deſtynacyą ſtanowić i exekwować, a uſtanowionych Konſtytucyami *neque per se, neque per alios* iakimkolwiek pretextem na ſiebie (co im do Raty dołożono być ma) trzymać, lub innych nie ſą, albo będą w tychże Konſtyt. opiſane ſpoſobem wybierać, *Sancita eo nomine* wydawać nie ma; lecz we wſzyſtkim do opisow Konſtytucyi dawnieyſzych i oſtatnie Roku 1764. ſtanowionych, nie w innych nierozumieiąc: iak właściwym i literalnym wyrażeniu ſtoſować ſię ma. Żadnych ſpraw, ani nawet *Cauſas inſcriptionum inter viventes Perſonas* nawet *conſentientibus Partibus* przyimować nie ma; a to *ſub nullitate, Decretorum.*

Do dwuch ſześcioniedzięlnych Kadęncyi, drugie dwie dwuniedzielne, *in intervallis* tamtych, Ekonomiczne tylko być maiące przydano.

Poodbytey Januarowęy Kadencyi Roku 1767 *Pierwſza dwuniedzielna* dnia 8. Marca, po ktòrey *ſześć niedzielna* w tymże Roku dnia *pierwſz: Junii*, a po niey *3cia dwuniedzielna* dnia 8. *7bris* po ktòrey *iterum ſześć niedzielna* dnia 1. *Xbra* poczęte i kontynuowane być maią; które Kadencye *in completo numero* Oſob pięciu ſądzić ſię będą.

Kom-

Kommiſsarz każdy przez całą ſześć niedzielną *Kadencyą* ſądzący, po ſkończeniu oney odbierze ze Skarbu 3000. złotych, a za dwuniedzielną 1000. złł: *K*tòrzyby zaś abo cale nie ſądzili, abo ſię ſpòźnili, tych pensyami *præſentes ad proportionem abſentiæ* dzielić ſię maią.

Kommiſſya *S*karbowa dwie Kancellarye iednę Ekonomiczną, drugą *S*ądową, i 2ch Regentow: iednego do Ekonomicznych, drugiego do Sądowych tranzakcyi opatrzy, iako i tym, ktòrzy pod dozorem piòro trzymaiącego Kommiſsarza będą, a po *K*adencyi Skarbny Litewſki Akta odbierze, i konſerwować będzie *ſub reſponſione* tak za ſiebie, iako i za Regentow; dla czego *S*karbny ma 4rech *K*andydatow do Regencyi podać Kommiſsyi, a ta dwòch wybierze.

Do Penſyi zaś 2,000 złotych dawniey Skarbnemu wyznaczonych, drugie 2000. przydano ze *S*karbu Litt: co roku Regentowi też tak Ekonomicznemu, iako i *S*ądowemu po 3000 złł: *S*karb Litt: co rok wypłacić ma, a *R*egenci tak penſynoowani za żadną rzecz od ſtron nawet dobrowolnie ofiaruiących, nic brać nie mogą *ſub pœna refuſionis in duplo* ſtronie *& litis expenſorum* Co też i do Juramentu przydano być ma.

Kommiſſya Skarbowa ma ſię ſtarać Rzeki Portowe, ile w mieyſcach niebeśpiecznieyſzych czynić *navigabiles* i na ten wydatek, expens ze *S*karbu Litt: *ad ſummum* ſto tyſięcy złł: Pol: corocznie naznaczono.

Gdzie

Gdzie zaś rzeki *ad commoditates & utilitates* transportow handlownych złączone być mogą, ma Kommissya zesłać ludzi znaiących się dla ułożenia potrzebnych tego Proiektow *non obstantibus quibusvis* takowym skutkom *impedimentis.*

Kommissarze od stanow Rzeczypospolitey raz wyznaczeni nie mogą funkcyi swoiey złożyć, ani przez Funkcyą inną, ani przez rezygnacyą, ani przez postąpienie na godność iaką; owszem postąpiwszy na godność *eo ordine* iak pierwey zasiadać i sądzić Kommissyą będą aż do skończenia funkcyi Kommissarskiey i odmiany przez wyznaczonych od Rzeczypospolitey Następcow.

Deputaci do Konstytucyi z Stanu Rycerskiego w Izbie Poselskiey po obraniu Marszałka i Rugach, a z Senatu po złączeniu się Stanow Rzpltey rownie iako i *Delegati* do Kalkulacyi Skarbu oboyga Narodow maią być wyznaczeni, a żeden z Deputatow Konstytucyi naznaczonych ani Deputatem do Konstytucyi, ani Marszałkiem Seymowym być nie może. Posłami iednak Kommissarze oboyga Narodow być mogą.

Postanowienie o Lustracyach Starostw i Dupli w W. X. Litt:

Płacenie Kwart ze wszystkich Starostw dwoma Ratami Połowę Kwarty Marcową, a połowę 7brową Ratą *a die 1. Martii* 1767. nastąpi.

Gdyby dla iakiego przypadku Starostwo lub Dzierżawa iaka znaczny decess poniosła, tedy

dy wolno Posseſsorowi udać ſię do *K*ommiſsyi *S*karbowey i wyprowadzić podług ſpoſobu Konſtytucyi *Convocationis* 1764. Luſtracyą, i według niey przez Kommiſsyą approbawaną *K*wotę płacić.

Przez Kwadruplę do wypłacenia od nowych Poſseſsorow przez Konwokacyą uſtanowioną, ma ſię rozumieć czwarta część Intraty roczney *S*taroſtwa lub Dzierżawy, *to* ieſt: Kwarta druga w pierwſzym Roku nowego Poſseſsora do tey, ktòra ordynaryinie corocznie dwoma Ratami opłacona być powinna. Ponieważ do Luſtracyi *S*taroſtw Inflantſkich zaſzły interwencye, więc Aſseſsorya Koronna maiąca *poteſtatem cognitionis & reſolutionis* dawnieyſzych *L*uſtracyi iak naymędrſze ma czynić rozſądzenie.

Gdzieby intrata dòbr ſtołowych *K*ròlewſkich do hibernowych przez Taryffę wprowadzona pokazała ſią, *forum pro cognitione* do Aſseſsoryi należy.

Kwadruple Staroſtw i dzierżaw w Roku 1764 przed zaczęciem Luſtracyi Konferowanych, od Donataryuſzow do *S*karbu *L*itewſkiego importowane *R*oku 1766. podług teraz wyprowadzonych Luſtracyi, maią być za kwartę w naſtępuiącym Roku 1767. wytrąciwſzy *S*implę kwartę dawniey *in duplo* płaconą, przyięte, ponieważ ci Donataryuſzowie takowe Kwadruple wyplacać winni byli podług dawney tylko kwarty.

Uſtanowienie miary i wagi generalney.

Uregulowanie Miar, wag, i łokciow przez Kom-

Kommissyą Skarbową uczynione, i do Grodow rozesłane, potwierdzono.

Do mierzenia zboża ma być iednostayna Beczka, w ktorą ćwierci cztery, do ćwierci ośmin dwie, a do ośminy szesnastek dwie, w szesnastkę garcy szynkowych dziewięć, w ośminę garcy 18. w ćwierć 36, w beczkę 144. wchodzić ma.

Garniec zaś na ten i trunkowy wymiar ma w głąb calow siedm, ćwierci dwie i ósmą część cala, na szerz calow cztery, trzy ćwierci i także ósmą część cala. Cale że skali na garcach do Grodow posłanych, wyrażoney miarkować.

Do garca, połgarcowek dwie, do Połgarca kwart dwie, do kwarty połkwartowek dwie, idą. Cechowy zaś do hurtownych przedaży, garniec ma szynkownych pomienionych dwa, a cechowych sześć, czyli szynkownych 12. wchodzi do czaszy czyli miodnicy, ktorą się miod przaśny przedaie.

Funt Litewski piątą częścią od funta Berlińskiego mnieyszy ma w sobie łotow 32. Takowych funtow do kamienia Litewskiego 40. a kamieni 5. do Cetnara wchodzi.

Łokieć Litewski ma calow 24. Miary zbożowe z poprzecznym w wierzchu prętem żelaznym do mierzenia pod strychulec, oraz garce i łokcie cechowane kosztem Zwierzchności i Possessorow być maią. Zaden zaś inney miary i wagi używać niema *sub pœna* 100. kop groszy Litewskich w Grodzie z Regestru *Fisci* bez dylacyi. Funduszow lubo rożnica miary

ry teraźnieyszey, w teyże iednak proporcyi zupełności dochodzić maią zboża dotąd z Starostw lub innych Dòbr dawane.

Dodanie Regestrow Ziemstwom i Grodom w Wielkim Xstwie Litt:

W Ziemstwach i Grodach do Cywilnego Jednego a drugiego *Incarceratorum* dodano trzeci Regestr pod Tytułem *Summarii processus* do ktòrego w Ziemstwach sprawy *Exemptionum vigore* Statutu Obligowe, tak między żyiącemi, iako i między nieżyiącemi Osobami, a w Grodach *Expulsionum & exemptionum* także *vigore* Statutu, o zbiegłych Poddanych, także obligowe *inter vivente*s tylko *Personas*, i ktòreby Taxy Dòbr za sobą nie pociągały wpisywane będą. Wołanie zaś tych Regestrów tym nakazano porządkiem; *Nayprzòd* Regestr *Summarii Processus* po przewołaniu ktòrego do ostatniego wpisu, Regestr *Incarceratorum* brany będzie, gdzie po odsądzoney oczewistey, sprawie, Regestr Cywilny wołany być ma aż do odsądzenia także sprawy oczewistey *in principali*. Po ktòrym *denuo* Regestr *Summarii Processus* aż do ostatniego wpisu & *consequenter* wyżey opisanym sposobem Regestra wołane być maią. A ieżeliby w ktòrey Sprawie z Regestrow *Summarii Processus* przypadłey uznana była Inkwizycya, Kalkulacya czyli Weryfikacya tedy *post expeditos hos actus* rozprawa między Stronami z tegoż Regestru nastąpić powinna.

Podobnież po wypadłey z Regestru *Summarii processus* Kondemnacie, *Jure vincens* Exekucyą Urzędową sprowadziwszy, znowu w tenże

R Re-

Regeſtr Aktorat wpiſać, i ſprawy ſwoie *ad ultimam convictionem seu ad principalem deciſionem* popierać będzie.

Regeſtr *Fisci* na ſam tylko gatunek niektòrych ſpraw Skarbowych wyznaczaiąc we wſzyſtkich Grodach, kazano codziennie na rannych Sądach choćby *in tractu* oczewiſtey ſprawy *Servatô* iednak *ordine* wpiſow wołać,

Zachowane iednak Konſtytucyą *Convocationis* dla ſpraw obligowych *inter viventes Perſonas forum* w Trybunale *etiam ex cruda citatione* i teraźnieyſzym Prawem utwierdzono, na ktòre ſprawy oſobliwy Regeſtr obligowy naznaczono w Trybunale, a wołanie iego po odſądzoney oczewiſtey ſprawie każdego Regeſtru nakazano.

Forum za Obligami nietylko *ubi Bona conſiſtunt,* ale *etiam* w tymże Grodzie lub Ziemſtwie w ktòrym Woiewòdztwie lub Powiecie mieyſce oddanie ſummy Obligiem opiſane będzie, pozwolono, ktòre i po ſprowadzonych Exekucyach ſłużyć ma.

Kadencyą Roczkow Auguſtowych na Septembrową przenieſiono, ktòra *a die 1ma Septembris* przez Niedziel cztery ma trwać.

Woiewództwom i Powiatom Trockiemu, Braſławſkiemu, Rzeczyckiemu i Mozyrſkiemu, dla ſzczupłości ſpraw dwie tylko Kadencye Rokow Ziemſkich, to ieſt Swięto: Michalſką i Trzy Kròlſką do Sądzenia ſię tak, iak w Xięſtwie Inflantſkim naznaczono.

Powiatowi Pińſkiemu dla złych przepraw, Kadencyą Decembrową *per totum* znoſząc, na

Ju-

Juliowa przenieſiono, A w innych Woiewództwach i Powiatach taż Kadencya Roczkow Decembrowa Dnia 23. Decembra ma ſię kończyć.

O Appellacyach i winach Appellacyinych.

Konſtytucyą Seymu *Coronationis* Roku 1764 *Tit:* o Appellacyach *in toto* approbowano.

Winy Appellacyine na ſtronę appelluiącą tak odmieniono: aby Trybunał wſkazuiąc na ſtronę winy appellacyine ſiedzenia wieży Cywilnied: ſześć, abo zapłacenie za tęż wieżę tyſiąca kop gr: Litewſkich *decretorie* naznaczał. Strona zaś tak ukarana *in termino* do zaſiadania wieży *deciso*, czy to wieży cywilney niedziel ſześć przyiąć, i płacenie ſta kop Stronie, a drugie ſto kop Urzędowi uczynić, czyli też za ſamo tylko ſiedzenie wieży, oprócz wyznaczonych dwuch ſet kop, *inſuper* 1000. kop *Parti iniuriatæ inſtantanee* wypłacić wolno będzie *ſalvis expenſis* przez ſtronę appelluiącą, podanych *pravio iuramento* przez Aktora lub Plenipotenta.

Pod które teraźnieyſze uſtanowienie *pœnalitates* winy appellacyine Dekretami Trybunalſkiemi iuż uznane, *a per renitentiam* ſtron nie wypełnione, pociągane być nie maią.

Wolną ſtronom Appellacyą, o Seymikowe tumulty i exorbitancye w Grodzie rozprawuiącym ſię, z Grodu do Trybunału pozwolono: i takowym ſprawom Regeſtr *Termini Tacti non attenta repartitione* tak iako o akcye *ſub ſecuritate* Trybunału ſtałe, naznaczono.

Obiaśnienie Konstytucyi Coronationis *o Pisarzach Trybunalskich.*

Turnus Pisarzow na Kadencyi Litewskiey od Wileńskiego Deputata zaczęty, porządkiem Woiewództw i Powiatow na Kadencyi Wileńskiey sądzący ma być kontynuowany, & *pariter Turnus* Pisarzów na Kadencyi Ruskiey od Deputata Nowogródzkiego zaczęty także porządkiem Woiewództw i Powiatow na Ruskiey Repartycyi sądzących się, będzie zachowany.

Regestra Aktoratow Kadencyi Mińskiey, i dla kontynuacyi wołania Pisarz Ziem: Miński na reassumpcyą Kadencyi Nowogródzkiey do Kancellaryi Nowogr: Pieczęcią Urzędową ubespieczone, & *vicissim* Pisarz Ziemski Nowogródzki na Kadencyą w Minsku zaczynaiącą się odsyłać maią.

Regestr Officij *w Trybunale W. X. Litt:*

Każdemu Obywatelowi pokrzywdzonemu albolitez *Publicam delationem* biorącemu z Urzędnikami Ziemskiemi i Grodzkiemi *per negligentiam vel abusum* wykraczaiącemi *Forum ex Regestro Officii* w Trble Litt:naznaczono,aby każdy Officyalista za dowiedzionym Rokow lub Roczek *ex negligentia* omieszkaniem, dla ktoreyby komplet umyślnie bydź zerwanym, i Sądy sądzić się nie mogły: siedzeniem wieży Cywil: przed czas tak długi, iaki *per absentiam* od Sądow opuszczonym bydź pokaże, *determinate* był karanym, nakazano. A zaś o występek *ex abusu Officii* zapozwany, & *ordinariis probationibus iuris* przekonany ażeby *in privationem*

Offi-

Officii & Activitatis secundum demeritum, czy na lat kilka, czy na zawsze był sądzony, postanowiono, a to z tego Regestru. Gdyby zaś kto *malitiose* zapozwawszy Urzędnika lub Urząd *de negligentia seu abusu* tego, o co zapozwał, nie dowiodł; tedy rekonwencyalnemi penami *irremissibiliter* ma bydź karanym. A za sentencyą samę, Sędziowie ani pozywani, ani karani bydź nie maią. Tak w Ziemstwach, Grodach iakoteż Trybunale *ad Actus Calculationis, Inquisitionis, Verificationis, & Exdivisionis* potrzech każdey stronie Urzędnikow zapisywać pozwolono, Naktòrych ieśliby się strony nie zgodziły, tedy ich Sąd *iudicialiter* naznaczy. A z tak wybranych, lub wyznaczonych, iednego iedna, drugiego gruga strona, ktòrego chcąc ma sprowadzić Urzędnika, albo obydwie iednego, ieżliby się na to zgodziły, ktòrzy *ante Actum* czterma niedzielami Obwięszczenie wydać powinni będą. A gdyby ktòry Urzędnik wydawszy Obwieszczenie i one podpisawszy (*excepta legalitate* w Prawie *expressa.*) *pro Actu* na ktòry wydał Obwieszczenie, nie ziechał, tedy takowy 6. niedziel wieży cywilney siedzeniem *et refusione litis expensarum* karany ma bydź.

Ordynacya, Sądow Zadwornych Assessorskich W. Xstwa; Litt:

Ponieważ Prowincye W. X. Litt: nie maią co do Praw *uniformitatem Processus Judiciarii*, zaczym osobliwszą Ordynacyą Sądow postanowiono.

De-

Decyzya per Pluralitatem.

Wszyſtkie ſprawy w Aſseſsoryi *pluralitate* maią być decydowane, wyiąwſzy ſprawy z Appellacyi do *Sądu* Mieyſkiego, abo do Praw Mieyſkich i Przywileiow im nadanych ściągaiące ſię między nimi, a *Sz*lachtą, i Duchownemi. *Item* Sprawy *Colonarium* iako Krolowi ſzczegulnie *ex vi directi Dominii* do rozſądzenia należące, ktòre dò Decyzyi *K*anclerza lub Podkanclerzego należeć maią.

Dla czego do Kanclerzow i Podkanclerzych, tudzież do Sekretarzow, Referendarza, Piſarzow wielkich, Inſtygatora i Vice - Inſtygatora W. X. Litt: dwuch *ex Ordine Senatorio*, a Dzieſięciu *ex Ordine Equeſtri* przydano Aſseſsorow.

Aſseſsorowie od Seymu do *S*eymu trwać, a do żadnych Kommiſsyi *S*ądow Aſseſsorſkich naznaczeni być niemogą. Podſkarbiego *N*adwor: Litt: *ab Officio Aſſeſſoriatus* uwolniono.

Inſtygator W. X. Litt: *ex munere Officii ſui* Aſseſsoryi Kommiſsyi *S*karbowey i podczas Trybunałom *S*ądzącym ſię Aſsyſtować powinny, ma znaydować ſię tam, gdzie *pro tempore* potrzeba będzie wyciągała, ktòremu do czterech tyſięcy złotych, dwa tyſiące, Polſkich przydano, i *K*ommiſsyi Skarbowey corok zaczowſzy *à die 1ma Januarii* 1767, wypłacić kazano.

Porządek zaſiadania w Sądach i przyſięga Aſſeſſorow.

Po Kanclerzu i Podkanclerzym pierwſze mieyſce maią *S*enatorowie, drugie Urzędnicy

Litt:

Litt: trzecie Electi z Stanu Rycerskiego na Seymie, Czwarte Urzędnicy Kancelaryi Litt: po nich Pisarz Dekretowy Litt: i ci oprócz Kanclerza, Podkanclerzego i Senatorow maią następuiącą Rotą przysiądz.

Rota Przysięgi.

Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy S. iedynemu: że w tym Sądzie Assessorskim, Królewskim według sumnienia, Prawa i Przywileiow każdemu służących, nie maiąc względu na bogatego, lub ubogiego; na przyiaciela, lub nieprzyiaciela, każdą sprawę sądzić będę; darow żadnych od nikogo przed sprawą, podczas sprawy, i po sprawie brać, rady prawuiącym się dawać, praktyk w sprawach czynić, Sekretow Izby Sądowey i zdania wotuiących wydawać nie będę. Tak mi Panie Boże dopomoż.

Instygator, Vice-Instygator, Regenci Kancellaryi, Pisarz Dekretowy W. X. Litt: *supra suum Votum Consultivum* tylko, nie zaś *decisivum* przysięgę pomienioną uczynią, i mieysca swoie według opisu zasiądą.

Naznaczenie Kadencyi Sądow Assessorskich.

Jednę tylko Kadencyą w każdym Roku dla Assessoryi determinowano, wyznaczaiąc 6. Miesięcy od dnia 1. 9bra, do dnia 1. Maia, w ktorym czasie *per 9brem & Xbrem* sprawy Mieyskie, wszelakie tak *ex Appellationibus* Sądow Mieyskich i Kommissyinych, iako też o Prawa i Przywileie Mieyskie między Mieszczanami a Szlachtą lub innemi Osobami *Status Saecularis & Spiritualiis* czyliteż między Mieszczanami

nami a Mieſzczanami wſzelkie inne ſprawy do Miaſt i *Mieſzczan ſub quacunque ratione* ściągaiące ſię ſądzone być maią. A 1*ma* zaś *Januarii ad* 1*mam Februarii* przez cały Mieſiąc *causae Colonares* o krzywdy Poddanych *K*rolewſkich od Dzierżawcow, a 1*ma* zaś *Februarii* do 1*ma Aprila* wſzyſtkie ſprawy Szlacheckie Duchownych i Swieckich do Sądow Aſseſsorſkich należące, a od Dnia 1 Aprila do Dnia 1 Maia ſprawy Ekonomiczne *ex Actoratibus*, iakoteż *ex Reatibus* ſądzić należy, wyiąwſzy ſprawę Miaſta Litt: Brześcia wpiſaną vigore przeſzley Ordynacyi do Regeſtru Magdeburſkiego.

Wyznaczenie mieyſc na Sądy Aſſeſſorſkie Litt:

Aſseſsorya Litewſka w Warſzawie, w Grodnie, Brześciu Litewſkim, i w Mińſku, i gdzie Krol JJmść w Granicach Państw rezydować będzie, ſądzić ſię ma. Na ten czas zaś tylko gdy te Sądy w Grodnie, w Brześciu lub Mińſku ſądzone będą, przez Uniwerſały powinne być obwieſzczone. Gdy z Alternaty Seym Ordynaryiny w Grodnie przypadać będzie: wtedy Aſseſsorya w Grodnie przez całe pòł Roku ſądzona będzie.

Oſtrzeżenie nieprzerwaney w Sądach Aſſeſſorſkich Sprawiedliwości.

Niemogącemu być dla iakieykolwiek przyczyny, abo maiącemu ſwą ſprawę na Aſseſsoryi, Kanclerzowi i Podkanclerzemu wolno z Deputowanych Senatorow, lub, w niebytności ich Sekretarza abo Referendarza W. X. Litt: na ſwym mieyſcu zaſadzić, ktòry zaſadzony ſprawy nienależące *ad pluralitatem* ſam

ia-

ieden przy Pisarzu Dekretowym sądzić, a *pluralitati* podlegaiące z czterma naymniey Assessorami *Vota decisiva* maiącemi, także przy Pisarzu Dekretowym decydować ma.

Jeżeliby na którey *Kadencyi* Kompletu Assessorow niebyło, tedy *Kanclerz* lub Podkanclerzy, lub też na ich mieyscu zasiadaiący, sam ieden sprawy *sub pluralitatem* zdań podpadaiące decydować będzie, w Dekretach iednak nie insza ma być *formalitas*, tylko co i przedtym, podpisywać one *Kanclerz*, Podkanclerzy, lub zasiadaiący mieysce w sprawach ich własnych będzie.

O Powtorzeniu Wotow.

Prezyduiący na Assessoryi ma pozwolić Assessorom powtórnie i potrzecie w sprawach *sub pluralitatem* podpadaiących wotować; gdyby zaś na trzecim kreskowaniu stanęła *paritas Votorum*, wolno będzie prezyduiącemu *ad resolvendam paritatem* dać drugą kreskę.

Deklaracya Inappellabilitatis.

Appellować niemoże nikt do Seymu, ani do Sądow Relacyinych z Assessoryi. Y gdyby kto dokądkolwiek appellował, tedy zaraz *ex termino Tacto* siedzeniem wieży Cywilney przez Niedziel sześć karany być ma.

O Exekucyi Dekretow Assessorskich.

Dekreta Assessorskie maią Ziemstwa i Grody exekwować pod rygorem Praw *contra non Exequentes Officiales*

Ubespieczenie Sądow i Osob, w nich stawaiących.

Każdy ma się skromnie sprawę w Assessoryi maiący zachować. Stronie i Patronom Przeciwnym

ciwnym nieodgrażać się; przykrości nie czynić, Indukty nie przerywać, *sub pœna pro arbitrio Judicii ex termino tacto* w tymże Sądzie. Kommissya też Woyskowa, ma dać *Præsidium* temu Sądowi.

Ostrzeżenie Patronow.

Patronom nakazuie skromność, trzezwość, gotowość do spraw, niewpadanie ieden drugiemu w Indukty i Repliki, podawać Indukty i Repliki *in scriptis* poprawne, a to *sub pœna in levioribus* 3. Grzywien na Szpital, a *in gravioribus*, *pro arbitrio* Sądu Ciż Patronowie maią być *bene nati & Possessionati* i na żadne Kommissye z Sądu Asseisorskiego nie mogą być wyznaczeni.

Liczba Palestry.

Nad 12. więcey Patronow być w Assessoryi niepowinno, i to przez Kanclerzow lub Podkanclerzych przypuszczonych.

Aby byli Przysięgli

Każdy Palestrant *super fidelitatem Patrocinii* choćby w innym Sądzie przysięgły, Jurament ma wykonać w te słowa.

Ja N. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tròycy S. iedynemu. Iż stronie tey, która mię do sprawy swey zażyie, wiernie służyć będę, i zbytecznego od niey nad prawa salarium *wymagać, ani rady na zwłòkę Swiętey sprawiedliwości, lub wyniszczenie strony dodawać, ani powziętym* salarium *zaczętey sprawy odstępować nie będę. Dokumentow także do sprawy mi powierzonych nikomu ku szkodzie Pryncypała mego niewydam, ani onych dla uniknienia spra-*

wie-

wiedliwości niezataię, tak mi Panie Boże dopomoż.

Którą Przyſięgę Piſarz Dekretowy zakonnotowaną *in Actis requiſitionum* każdemu *ex ad miſſis* ma wydać.

Dylacya & Beneficia Juris.

Dylacye te tylko: Kopia ſpraw wſzyſtkich, *Munimenta*, i godzina. To ieſt: na pierwſzym terminie, ieżeliby ſprawa była o kognicyą Przywileiow lub iakowych Dokumentow, Kopia ſpraw wſzyſtkich, a ieżeliby ſprawa *concernaret Commiſſionem in fundo*, tedy *in tractu* wyprowadzenia Kommiſsyi, też Dylacya ma być wyznaczona. Na drugim zaś termine ieżeliby według Prawa potrzebne były *munimenta*, maią być wyznaczene *ſpecificata ſub Juramento ſubſequedo*, ktòrą Dylacya nie iuż do Niedziel 4. ale do naſtępuiącey Kadencyi pozwolono. *Beneficium* zaś *Juris* godzinę iednę *Actori* & *citato* (*excluſis cauſis expulſionis*) *conceſſibile* mieć chciano, oraz wolność mazania w Regeſtrze Sądowym wpiſanych Aktoratow właſnych, za dołożeniem ſię iednak Sądu lub ſtrony *litigantibus* zoſtawiono.

Regeſtra Cauſarum.

Piewſzy Magdeburſki, do ktòrego należą ſprawy Mieyſkie z appellacyi, lub *per gravamen a primis inſtantiis*, albo *ex cruda citatione* przychodzące, także i te, ktòreby ſię do Praw Mieyſkich i ich Przywileiow ściągały. *Item* ſprawy między Mieſzczanami a Szlachtą czyli Duchownemi.

Dru-

Drugi Regeſtr *Cauſarum Colonarium* Poddanych Krolewſkich z Dzierżawcami o krzywdy. Trzeci Regeſtr, *Fisci*, od ktòrego ſprawy wſzyſtkie Szlacheckie to ieſt: Ważności uznania Przywileiow bądź między Swieckiemi, bądź między Duchownemi, tudzież o uznanie Granic między Dobrami Krolewſkiemi a Ziemſkiemi abo Duchownemi. *Item de natura & cognitione bonorum* czy ſą Ziemſkie Dobra, czyli też Krolewſkie. *Item* o Dobra Lenne. *Item* o ſpuſtoſzenie Zamkow i Dobr Krolewſkich. *Item de abuſu Juris & Privilegiorum* i inne *Juris Regalis* między Szlachtą lub ſtanem Duchownym ſprawy.

Czwarty Regeſtr *Expulſionum*, do ktòrego ſprawy o gwałtowne z Dobr wybicie, o Ewokacyą do Sądu nieprzyzwoitego, o zgwałcenie Przywileiow Krolewſkich, tudzież ſprawy ludzie prawdziwie ubogich należeć maią.

Piąty, *Incarceratorum* na ſprawy ſzczegulnie kryminalne który iakoteż Expulſyiny w każdym Mieſiącu *non attenta diſtinctione* czaſu innych Regeſtrow i ſpraw codziennie przez połroczną całą Kadencyą ſądzić należy.

Szòſty Regeſtr ſpraw ſtołowych, Dobr Krolewſkich, *tam ex actoratu quam ex reatu*, przypadaiących, w który wpiſane bydź maią ſprawy z Adminiſtratorami, i innemi, Dyſpozytorami, tych Dobr & *e converſo*.

A kiedy z iednego Regeſtru ſpraw nie ſtanie, tedy wnet drugi ma bydź brany.

O Kommiſſyach.

Spra-

Sprawy, które Kommisya *finaliter in fundo* odsądzi, i z Appellacyi do Assessoryi powrócą, iuż bez żadney dylacyi *ad unam Instantiam* maią bydź decydowane.

Ostrzeżenie Spraw Granicznych z Dobrami Królewskiemi.

Po expedyowaney Kommissyi o Granice Królewszczyzn z Dobrami Szlacheckiemi lub Duchownemi, choćby się decyzyą obie strony kontentowały, Dzierżawca iednak Królewszczyzny ma w Assessoryi przysiądz, iż szczyrze przestrzegał ocalenia granic Dobr Królewskich, Akt Kommissarski ad Acta Assessorialia podać z przyłączeniem Mappy przez Geometrę sporządzoney i podpisaney.

Ubespieczenie dla Miast Fori.

Ktoby Magistraty Miast Królewskich do Trybunału, Ziemstwa, Grodu lub inney iakowey Juryzdycyi, *evocatorie* mimo Sądy Assessorskie zapozwał, a tym bardziey proceder kontynuować ważył się, takowy oprócz skassowania Dekretow i procederu *evocatorie* otrzymanego, *pœnis Evocationis* to iest siedzeniem wieży Niedziel sześć i płaceniem kop 40. tudzież *refusione expensarum* karany bydź ma; *similiter* Urzędy *evocatorie* otrzymane Dekreta exekwuiący.

Wyznaczenie Pensyi ze Skarbu dla Pisarza Dekretowego Litt:

Pisarzowi Dekretowemu W. Xięstwa Litt: i następcom iego summę złot: Polsk: 6. tysięcy razem a nie Ratami zaczynaiąc *a die 2da Januarii* 1767. Skarb Litewski co rok wypłacać ma.

SEYM

SEYM WARSZAWSKI

Roku 1773. *Zaczęty*, a *Roku* 1775. *Skończony*.

Odmiana co do Kommissyi Skarbowey Konstytucyi An: 1768.

1. Podskarbiowie obowiązani mieszkać przez 4. miesiące pod utratą pensyi podług proporcyi, ktòra nie będzie dzielona ale w Skarbie zostawać ma. Y Kommissarze podobnie do rezydowania na mieyscu sądzącey się Kommissyi przez 4. miesiące, tak, aby liczba Kommissarzow z pięciu przynaymniey Osob składała się, rachuiąc w to iednego lub dwu Podskarbich, a pensye od nieprzytomnych pozostałe, maią bydź dzielone na zasiadaiących Kommissarzow.

2. Zaden z Kommissarzow nie może bydź obrany Posłem na Seym następuiący.

3. Odtąd będzie Regestr dla Spraw cudzoziemskich, handlu i wexlow.

4. Kommissye Skarbowe naypierwey oddawać będą pieniądze na Woysko.

Jakie Sprawy w Kommissyach sądzone bydź maią.

1. O depaktacye Kupcow, zwracania onychże z traktow, i wzaiemnie przeciw Kupcom o pokrzywdzenie w przemyceniu Skarbu.

2. O podatki wszelkiego rodzaiu przeciw Szlachcie, Duchownym, i Miastom, oraz *quocunque titulo* podatkuiącym.

3. O kontrakty względem handlow między Kupcem a Szlachcicem lub Duchownym zawarte.

4. O wexle wszelkie bez excepcyi Osob i stanu.

5. O długi Kupieckie i Rzemieślnikow do Regestru winne przeciwko Osobom stanu Duchownego i Swieckiego, *& è converso.*

6. O miary, łokcie, i wagi.

7. O skrzywdzenie skarbu naszego, lub depaktacyą przez Officyantow naszych, o przebranie na mostach, przewozach i groblach, albo o sprzeciwienie się Kupcow Taryffom, także Sprawy między Kahałami o wyłamanie się z parafii i partykularzow, tudzież sprawy, *ex vi inscripti fori.*

In reliquo Kommissye zostawuią się przy Konstytucyach 1764. 1766. 1768. w tym wszystkim, co się wyżey opisanym Artykułom nie sprzeciwia.

Repartycye i Kadencye Trybunału Głòwnego W. Xięstwa Litt:

Po odeyściu kraiow uznawszy potrzebę odmiany, postanawiamy w następuiący sposob: Do Repartycyi Litewskiey Woiewòdztwo Wileńskie, Powiat Oszmiański, Wiłkomirski, Brasławski, Woiewòdztwo Trockie, Powiat Kowieński, Upitski, Xięstwo Zmudzkie, Woiewòdztwo Smoleńskie, Powiat Starodubowski, Woiewòdztwo Połockie, i Powiat Orszański, Inne zaś iako to: Powiat Lidzki, Grodzieński, Woiewòdztwo Nowògrodzkie, Powiat Słonimski, Wołkowyski, Woiewòdztwo Brzeskie Litt: Powiat Piński, Woiewòdztwo Mińskie, Powiat Mozyrski i Rzeczycki do Repartycyi Ruskiey przyłączamy.

Ra-

Razém też præsenti lege na Repartycyą *Litt:* Miasto *Wilno* dezygnuiemy. A na Repartycyą Ruską, iedno Miasto *Grodno*.

Każdey oraz termin i czas do sądzenia wydzielamy: Wileńskiey Kadencyi *a die 15. Novembris* rowno miesięcy pięć, *ad diem 15. Aprilis*, a Grodzieńskiey *a die 1. Maii* miesięcy pięć, *ad diem ultimam Septembris*. Deputaci zaś z Duchownemi razem od Kapituły wyznaczonemi w Mieście Wilnie od 15. 8bra przez zupełne sześć tygodni administrować sprawiedliwość są obowiązani, który to wydział na zawsze determinuiemy. A co tey się ustawie nie sprzeciwia, to z opisow dawnieyszych Trybunałow przy ich mocy *in integro* zostawuiemy.

Wiadomość z Uniwersałow Rady Nieustaiącey.

I. Extrakt Uniwersału o Kommissarzach Furażowych, pod datą 20. Czerwca Roku 1775. w tym Uniwersale zachodzi rozkaz Rady nieustaiącey, aby na Seymikach Gospodarskich Prawem przepisanych Woiewodztwa i Powiaty od Kommissarzow furażowych bądź obranych od Szlachty, bądź przez Kommendy zagraniczne wyznaczonych, kalkulacyi przez Plenipotentow wysłuchały z wybranych Prowiantow, lub pieniędzy za nie, i aby doniosły o wszystkim Radzie Nieustaiącey, ktora ma się tymi rachunkami miarkować, iak ma postąpić, i o co się dopominać u Dworow zagranicznych.

II. Extrakt Uniwersału o Juryzdykcyi pod datą 4. Sierpnia Roku 1775. wyraża się w tym Uniwersale; że Rada ma w zleceniu od Seymu przeszłego. 1.

1. Utrzymywać w swoiey formie Trybunały.

2. Odbierać Memoryały i Raporta onych tyczące się.

3. Nakazać, gdzie będzie należało, aby Prawa Exekucyą miały.

Przeto Rada Nieustaiąca żąda.

1. Aby wszystkie Kancellarye przysyłały wiadomości Sądu własnego, gdzie która Juryzdykcya z Prawa powinna się sądzić. Przez iak długi czas? Wielą Kadencyami? Wymieniaiąc Imionami i nazwiskami Osoby Urząd składaiące, i do Kancellaryi tegoż Sądu należące.

2. Akta Radzie Nieustaiącey maią bydź doniesione w następuiącym sposobie: ażeby każda Kancellarya przez Osoby, Akta i Protokuły Sądow trzymaiąca, przesyłała do Rady Nieustaiącey z podpisem Prezyduiącego w Sądach; uwiadomienie, w ktorym bydź ma wyrażono.

1. Ktorego dnia Sądy są uformowane? 2. W przytomności czyiey z Osob Sądowych? 3. Wiele ten Sąd do wołania znalazł Aktoratow? 4. W iakich Regestrach?

Drugie uwiadomienie z każdey Juryzdykcyi Ziemskiey, Grodzkiey &c po zakończeniu ich do Rady ma bydź przesłane w ten sposob.

1. Do ktorego dnia sądziła się Kadencya? 2. W czyiey z Sędziow przytomności? 3. Jakim sposobem Regestra były wołane? 4. Wiele odsądzono Aktoratow *in Accessorio*, czyli *finaliter*? 5. Wiele ich zaappellowanych? 6. Wiele no-

wych przybyło wpisow? 7. Wiele spraw na przyszłą Kadencyą pozostało

Trybunały i inne wszystkie Juryzdykcye po kilka miesięcy sądzące się, tymże sposobem doniesienia przesyłać maią, pierwsze w początku Sądow, potym każdego skończonego Miesiąca, naostatek po zakończoney Kadencyi.

Po zachęceniu w uniwersale i przyrzekaniu względow i nadgrod Sędziom za czuły i baczny szasunek sprawiedliwości, nakoniec wyraża się w Uniwersale „ Wszystkich nakoniec Obywa-„ telow wzywamy i obowiązuiemy, ażeby iuż „ to dla nasycenia własnego serca, iuż to dla z„ iednania sobie w Oyczyznie sławy i szczę-„ ścia, iuż to dla łaski Naszey Krolewskiey sta-„ rali się więcey przyiacielskim umiarkowa-„ niem, aniżeli drogą prawnych Processow na-„ leżytey szukać sprawiedliwości. „

Wszelkie staranie około zaspokoienia kłotni, niezgod mieć będziemy za nayprzyiemnieyszą zasługę. A gdy nam to doniesiono będzie, pamięć i wzgląd nasz na to obiecuiemy. Dan w Warszawie &c. *ut supra.*

III. Extrakt Uniwersału względem podawania Memoryałow, Not i Proiektow pod Datą 22. Września 1775.

Za zdaniem Rady Nieustaiącey podawane być maią Memoryały, Noty, Proiekta:

1mo. *Do Departamentu Interessow Cudzoziemskich:* 1. O pretensye i krzywdy od zagranicznych poniesione, w ktorych od Ministrow Cudzoziemskich, lub u dworow zagranicznych trzeba dochodzić sprawiedliwości. 2. O prowian-

wianty. ſtacye, i krzywdy od Woyſk zagranicznych.

2do. *Do Departamentu Policyi*; 1. O niedotrzymanie przez kogokolwiek Przywileiow Miaſtom ſłużących, ieśliby ſię w Sądach *ultimæ inſtantiæ* ſprawiedliwość nie ſtała. 2. O krzywdy i depaktacye Magiſtratow, Bractw Kupieckich, i Cechow. 3. O niedopełnienie Prawa względem miar i wag równości. 4. O krzywdy uczynione po drogach publicznych. 5. Proiekta wſzelkie do lepſzego po miaſtach i Miaſteczkach porządku.

3tio. *Do Departamentu Woyſkowego*: 1. O krzywdy od Woyſk Kraiowych uczynione, ktore by nie miały ſatyſfakcyi przez Kommendy, Kommiſsye Woyſkowe &c, 2. O ſprzeciwienie ſię przez kogokolwiek uſtawom Seymu przeſzłego względem Woyſka. 3. O zażywanie Woyſka przeciw Obywatełom bezprawnie, lub niedodanie Zołnierzy dla exekucyi Dekretow Sądowych. 4. O pokrzywdzenie porządku ſtarſzeńſtwa do Urzędow Woyſkowych 5. O trudności dla Szefow z preferencyi lub z włoki wynikać mogące w odbieraniu równey płacy na Regimenta.

4to. *Do Departamentu ſprawiedliwości*: 1. O nieprzyięcie wpiſu w Sądach *ultimæ inſtantiæ*. 2. O zwłokę ſądzenia lub niedopuſzczenie na mieyſce ſwoie Subdelegata w Sądach wſzelkich. 3. O pſowanie Kadencyi lub zrywanie kompletu. 4. O nieprzyięcie Appellacyi Prawem pozwoloney. 5. O odmianę porządku, Regeſtrow Sądowych. 6. O nieczytanie Dekretu

tu w Sprawach mnieſzych więcey nad dni trzy, w większych więcey nad tydzień. 7 O odmianę publikowanego Dekretu w Sądach *ultimæ inſtantiæ*. 8. O korrupcyą Sędziego. 9. O popełnione krzywe przyſiężtwo. 10. O gwałtowny odpor exekucyi *ultimæ inſtantiæ* Sądow. 11. O prywatne inkarceracye i nieprawne czynienie ſobie ſprawiedliwości. 12. Gdyby Urząd do exekucyi Dekretu bez ważney przyczyny Prawa zadość nieczynił. 13. Gdyby rekwirowane brachium militare ſtronie lub Urzędowi odmowione było.

Przeciwko Kommiſsyom także memoryały maią bydź podane do Departamentu ſprawiedliwości.

1mo. Gdy Kommiſsarze przepiſanego Prawa nietrzymaią ſię.

2*do*. Gdy więcey ſpraw lub Oſob nad daną władzę pociągaią.

3*tio*. Gdy ſwoich Juryzdykcyi Sądowych rozdziały czynią, i wyznaczonych prawnych Kommiſsarzow exkludować ważą ſię.

4*to* Gdy finalną decyzyą zatrudniaią.

5*to*. *Do Departamentu Skarbowego*. 1. O ukrzywdzenie dochodow publicznych. 2. O depaktacye przez Officyantow Skarbowych, ieśliby nieznalazły ſprawiedliwości w Kommiſsyach Skarbowych. 3 O niedopełnienie przez Kommiſsye Skarbowe obowiązkow Urzędu ſwego. 4 Proiekta wſzelkie użyteczne do pomnożenia handlu, rękodzieł, rolnictwa, &c.

Zwyczayną formą i ſpoſobem w Uſtawach przepiſanym bydź te Memoryały maią, ktore nigdy

gdy

gdy *læsive* bydź nie maią pisane, oblatowane też bydź maią *in foro* własnego Woiewodztwa lub Powiatu, a tych oblat ieden Extrakt do Rady *N*ieustaiącey, a drugi do strony przez Woźnego ktòry ma zeznać Memoryał, odesłane bydź powinne. A Juryzdykcya iakakolwiek lub Obywatel zaskarżony w czasie naydaley cztero niedzielnym do Rady *N*ieustaiącey ma swe iustyfikacye zesłać, w ktòrym czasie gdy nie będzie odpowiedzi, Rada do rezolucyi przystąpi.

SEYM WARSZAWSKI

ROKU 1776. ODPRAWIONY.

Powinności i Władza Departamentow Rady Nieustaiącey.

Stanowiemy, iż Rada *N*ieustaiąca zostaiąc złożona z Osob 36. Departamenta w niey będą miały następuiącą władzę:

1mo. Departament Interessow Cudzoziemskich. Zostawuiąc go przy dawnieyszey władzy, będzie miał moc negocyowania z Zagranicznemi Potencyami o traktaty handlowne tylko, naypożytecznieysze dla kraiu, ktòre My *K*ról za zdaniem Rady Nieustaiącey między Seymem a Seymem zawierać moc mieć będziemy.

*2do. Departament Policyi, N*ad to co mu powierzono Prawem Roku 1775 będzie miał moc examinowania Rachunkow Miast Krolewskich. Będzie mògł zawiérać kontrakty z kompaniami co do Miasta Warszawy tylko, nie przeszkadzaiąc handlom w Kraiu przez Obywatelow prowadzonym. 3tio.

3tio. *Departament Woyſkowy:* w Radzie Nieuſtaiącey będzie reprezentować odtąd Kommiſsyą Woyſkową, iak Prawem Roku 1764. opiſana z obiaśnieniem naſtępuiącym: *1mo.* Departament ten ſpòlnie z Hetmanami W. i Pol: ktòrzy wſzyſcy na Departamencie Woyſkowym zaſiadać mogą, *in pleno* zaś Rady obrany tylko z Hetmanow mieyſce ma, wydawać będą wſzyſtkie Ordynanſe, co ſię tycze ćwiczenia, muſztry i karności Woyſk, ale żadna nie może bydź ruizona z Garnizonow Kommenda, tylko za zdaniem Rady *in pleno.* *2do.* Płaca Woyſkom Oboyga Narodom czynić ſię będzie przez Kommiſsye Skarbowe porządkiem na teraźnieyſzym Seymie uſtanowionym. *3tio.* Departament ten rozſądzać będzie ſprawy między Woyſkowemi wſzyſtkiemi, tudzież między Obywatelem a Woyſkowym, ieśli będą o ſłużbę i exceſsa. A na tych Sądach Piſarze Polni, i Strażnicy i Oboźni Wielcy Oboyga Narodow, Generałowie Artylleryi, Generałowie Inſpektorowie, Strażnicy i Oboźni Polni Obu Narodow zaſiadać mogą: komplet zaś 5. bydź powinien. Sprawy Cywilne między Obywatelem a Woyſkowym należeć będą do Sądow Ziemſkich Grodzkich i Mieyſkich podług kondycyi Oſob *ſalva appellatione* do Sądow *Ultimarum inſtantiarum.* *4to.* Ten Departament ma moc wydawania Ordynanſow dla Exekucyi Dekretow wſzyſtkich Juryzdykcyi. *5to.* Ten Departament czynić będzie Nam Kròlowi i Radzie raporta, nie tylko Prawem 1775. przepiſane, ale wſzyſtkie i w ten czas kiedy Rada wyciągać będzie. Co ſię tycze

cze Dekretow *Sądowych* Woyſkowych, *Rada Nieuſtaiąca* nie będzie mogła odmieniać ani uchylać, *6to.* Cztery Regimenta Gwar: Koron: i Litt: powròcą pod Zwierzchność *Nayiaś: Kròla.* *7mo.* Do wſzyſtkich Szarży Woyſkowych *Utriusque Authoramenti* aż do naymnieyſzego Officyera My Krol mianować i patentować będziemy. *Szefowie* zaś przyſyłać będą rekommendacye ſwoie *favore* Officyerow, z pomiędzy ktòrych *My* wybierać będziemy. *Rotmiſtrze* Chorągwi Polſk: zoſtaią przy prawie nominowania Towarzyſzow i Officyerow, a tych My patentować będziemy, Departament Woyſkowy nie będzie mògł odmòwić tym nominacyom Forſztelacyi. *8vo.* *Znoſiemy* przyſięgę poſłuſzeńſtwa wykonaną Hetmanom W. Koron: Roku 1775. *9no.* *Rewizye* Woyſk czynić ſię będą przez Oſoby od Rady *Nieuſtaiącey* wyznaczone. *10mo.* *Nowy* Regulament Woyſka oddany będzie do roztrząśnienia Radzie *Nieuſtaiącey.*

4to. Departament Spraw niemogąc ſię w dawać w żadną moc *Sądową*, ma *pro obiecto* Artykuły naſtępuiące: *1mo.* Examinować będzie wſzyſtkie *Memoryały* i ſkargi Obywatelow. *2do.* Będzie miał baczność, aby Juryzdykcya Marſzałkowſka i Aſseſsorſkie miały zawſze ſwych Aſseſsorow, i aby Ci powinności dopełniali, a w Aſseſsoryach oboyga *Narodow Sprawy* Mieyſkie między Mieſzczanami, tylko pod czas *Regeſtrow*, do ktòrych należą Aſseſsorowie, brane nie były.

5to. Departament Skarbowy: Zoſtaiąc przy dawney władzy, będzie mògł examinować i podawać

dawać do approbaty Rady *in pleno* kontrakty, oprócz wszelkich monopoliow z kompaniami, które się nadgłoszą ku pożytecznym zamysłom dla Kraiu, i do wynalezienia kruszcow, nieprzeszkadzaiąc dziedzicom, Dobrom Stołowym i Possessorom Dóbr Królewskich w rozrządzeniu Fabryk zaczętych, lub zaczynać się maiących.

Obiaśnienie Artykułow Prawa 1775. 1. Marszałek Rady będzie miał mieysce przed wszystkiemi Urzędnikami Oboyga Narodow. 2 Do Urzędow wakuiących wszystkich Senatorow i Ministrow Duchownych i Swieckich, oprócz Ministeriow, które Ru 1775. Królowi są zostawione, Rada wybierać będzie trzech, a Król iednego potwierdzi.

Koadiutora na Biskupstwo My Król potwierdzić nie możemy, chyba za zdaniem Rady Nieustaiącey *per unanimitatem* czy *pluralitatem*.

3. W nieprzytomności Kanclerza Pieczęć Rady oddana będzie Marszałkowi Stanu Rycerskiego do expedycyi.

4. Konsyliarze Rady Nieustaiącey obowiązani są do 6. Miesięcznego mieszkania każdego, Ru w Warszawie, procz choroby prawdziwey, oprócz którey nie przytomni będą wezwani Senatorowie, *pierwszy* raz Senatorowie przez iednego Senatora, a Konsyliarze przez Marszałka, *drugi* raz przez Radę Nieustaiącą *in pleno*, upewnieni, a *trzeci* raz od swey funkcyi oddaleni, na których mieysce *per vota secreta*, obrani będą inni.

5. Ministra prezyduiącego w swym Departamencie nie przytomność, *pierwszy* z Senatu lub z Rycerskiego Stanu zastąpi. 6. Kon-

6. Kondemnaty przed przyfięgą na Konfyliarftwo przefzkadzać będą do Funkcyi, nie zaś po przyfiędze.

7. *Może Konfyliarz* Rady *Nieuftaiącey* mówić pod czas Seymu wziąwfzy iak Posłowie głos od *Marfzałka* Rady *Nieuftaiącey.*

8. W nieprzytomności Marfzałka Rady Nieuftaiącey *pierwfzy* z Stanu *Rycerfkiego* ma zaftępować Urząd z tey Prowincyi, z ktòrey ieft Marfzałek.

9. W czafie 6. tygodni po obraniu może każdy nie przyiąć Funkcyi Konfyliarza Rady *Nieuftaiącey.*

Edukcaya Narodowa.

Juryzdykcyą *Sądową* na Kommifsyą Edukacyyną przenofiemy, i do Sądzenia Warfzawę wyznaczamy.

Juryzdykcya Sadow Edukacyi Narodowey z Ofob dwunaftu fkładać fię będzie, a do kompletu pięć potrzebować będzie. Ta do *Spraw* tylko Fundufzu Edukacyinego z mocą zupełną rozeznania *cuiusvis tituli Actuum,* także o zaległe płacenia procentow z Dobr i od Summ, o zruynowanie Dobr Fundufzowych, o karność i porządek Ofob w Akademiach publicznych uczących fię i uczących moc Sądzenia mieć będzie.

Ażeby iakowegokolwiek rodzaiu Fundufze na Edukacyą obrocone i zapifane *titulo alienationis,* odpadac i kweftyonowane być więcey nie mogły, ftanowiemy.

Z Dobr i Summ procenta punktualnie dwuma Ratami *anticipative* co pòł roku do Kafsy Kommifsyi Edukacyiney na S. Jan i trzech Krolow opłacać fię maią. Sąd

Sąd Kommifsyi Edukacyiney iako *supremæ Instantiæ, pro in appellabili* deklaruiemy, a Dekreta Sądu tego aby miały Exekucyą, Departament Woyfkowy *Brachium Militare* tey Kommifsyi dawać będzie.

Z kalkulacyi *de Perceptis & Expensis* od czafu ustanowienia tey Kommifsyi, doftatecznie uczynioney, odbieraiąc zupełną fatysfakcyą kwituiemy.

MATERYE SĄDOWE

Sposob Obierania Sędziow Seymowych.

Mieć chcemy aby Ofoby z pomiędzy UU. Posłow Sędziami Seymowemi być maiące, były obrane w liczbie 10. z każdey Prowincyi przez fpólne naradzenie się na Sefsyi Prowincyalney *per pluralitatem votorum*, do którey *Primus in ordine* naznaczy mieyfce, i tenże na zaiutrz na pifmie, których Prowincya życzy mieć za Sędziow, Marfzałkowi Seymowemu poda, a to dla ogłofzenia tychże famych na naftępuiącey *in plenis Ordinibus* Sefsyi.

Warunek i Excepcya W. Xftwa Litt:

1. Sprawy W. X. Litt. prowincyonalnym Juryzdykcyom według Praw one uftanawiaiących własne a w porządku onych *inappellabiliter* kończyć fię powinne. Do Sądow Seymowych pod żadnym pretextem wciągane nie będą, lecz tylko *Crimina læsæ Mai: Crimina perduell:* i inne Sprawy Statutem W. X. Litt: fpecyfikowane.

2. Na te Sprawy Pifarza dożywotniego uftanawiamy. Kreowanie onego Przywileiem Nafzym

ſzym My *Krol* obiecuiemy, ktòry Piſarz Protokuły utrzymywać, Dekreta piſać a kſięgi Aktowe w mieyſcu Rezydencyi Naszey *Krol:* ſkładać będzie.

3. Wolno każdemu z Obywatelow Litt: w ſprawie ſwoiey mòwić, lub kogo kto zechce z Paleſtrantow Litewſkich do ſtawania użyć.

4. Kadencya *Litewſka* po dwuch *Kadencyach* Koronnych naſtępować powinna, w Sprawach zaś nie cierpiących zwłoki My Krol złożyć Sądy i obwieścić Sędziom rozkażemy.

5. Delatorowie w niedowiedzeniu przeſtępſtw *pœna talionis* według Praw W. X. Litt: karani być maią.

O Kommiſsyach i Remiſsach przeſzłego Seymu.

Kommiſsye z wzaiemney ugody wyrobione, i podług niey rozſądzone i w akceptacyą weſzłe, choćby do Sądow wywołane były, powinny zoſtać *in ſuo Judicato* nieporuſzone.

Dekreta Kommiſsyine albo Ziemſkie lub Grodzkie od Seymu albo z Konfederacyi, także ziazdowe finalnie ferowane, za nie wzruſzone mieć chcemy.

Remiſsy z Kommiſsyi Ziemſtw albo Grodow w ſprawach Ziemſkich, Krolewſkich lub Mieyſkich na Seym poczynione, *ad competens forum ſupremarum inſtantiarum* odſyłamy.

Kommiſsye rozpoczęte, tudzież remiſsy do Ziemſtw lub Grodow poczynionych nie oſądzonych, zoſtawuiemy wolność ſtronom przyiąć ie za Sąd przyzwoity lub nie, a Sprawy z tegoż gatunku *in foro competenti ultimarum inſtantiarum* rozſądzać ſię maią. Remissy *ad ultimas*

timas instantias tamże osądzone mieć chcemy.

Nareszcie wolność Stanom zostawuiemy zapisywania w Sprawach Ziemskich Sądu polubownego, a Prawo Wielkiemu X. Litt: służące odtąd i na Koronę rozciągamy.

W Sprawach do Sądow *ultimæ Instantiæ* gdyby też do Naszych Sądow Zadwornych Koronnych z przeszłego Seymu *cum præscripta regula* do Sądzenia odesłanych, Dekreta *Juxta eandem regulam* ferowane, w czasie Roku i 6. Niedziel zaskarżane, zgi raz tymże Sądom nie przywiązuiąc się do teyże Reguły, za poprzedzaiącemi do nichże pozwami, rozsądzić zlecamy. Do Assessoryi zaś za podanym Nam Krolowi Memoryałem reskrypt z Kancellaryi Naszey expedyować nakażemy.

Juryzdykcya Sądow Assessoryi.

Dwie Kadencye tych Sądow na iednę przemieniamy, a czas połroczny, a 1. *9bris* wciąż *ad ultimam Aprilis* i tak na zawsze wymierzamy, Z tych 6. Miesięcy dla Sprawy *Judicii mixti* Nieunickich i Dyssydeńskich Niedziel 6. od 15. Marca do ostatniego Kwietnia w każdey Kadencyi wyznaczamy. Ten zaś czas iakiemi Sprawami nie zabrany na Sądzenie Spraw *Juris hospitum*, lub *miserabilium*, lub *Incarceratorum* ma być obrócony.

Regestrowi zaś Magdeburskiemu, Pruskiemu, *Fisci expulsionum, Evocationum* także *Juris hospitum, miserabilium, Incarceratorum*, pul piąta Miesiąca a 1. *9bris* dany być powinien.

Jury-

Juryzdykcya Referendarska.

Komplet do Sądzenia trzech z Prezyduiącym determinuiemy. *In casu* nie ziechania się Assessorow, Referendarz sam sądzenia i decydowania moc mieć będzie.

Dla Sądow Referendarskich *a 1. Mai aż ultimam Junii* czas naznaczamy.

Tranzakcye Po Testamentowe.

Reassumuiąc Konstytucyą Roku 1768. względem nie oddalania Dòbr Ziemskich od stanu Swieckiego, ażeby żadne legata i zapisy przez Testamenta, *in rem* stanu Duchòwnego i Kościołow pod nieważnością onych niestawały, dokładamy; iż po Testamencie ręczne legata waloru żadnego mieć nie powinny *in rem* stanu Duchownego nastąpione.

Konwikcya w Sprawach Kryminalnych.

Ponieważ używanie w Sprawach Kryminalnych konfessaty przez tortury iest sposob dla konwikcyi zawodny, a dla usprawiedliwienia niewinności okrutny, przeto wszystkim Sądowym Juryzdykcyom *ius gladii* maiącym nakazywanie konfessatow przez tortury, pod rygorem Kar, *tanquam pro crimine Status*, odtąd nazawsze zakazuiemy. Według teyże Reguły wszystkie Sądy i subsellia sprawić się maią *in causis maleficii* i czarow, w rozsądzeniu ktòrych *pœnalitatem* śmierci na zawsze znosiemy.

Warunek Kontraktow zastawnych.

Kiedy Konstytucya Roku 1726. ubespieczyła *a præstando calculo* zastawnych Possessorow, stanowiemy, aby wszystkie Juryzdykcye Zastawnikow i przez *Potioritates* postanowionych Possessorow, do rachowania się z prowentow nie pociągały.

SEYM

SEYM WARSZAWSKI

Roku 1778.

Kaduki.

Posseſsya ruchoma i nieruchoma, Duchowna i Swiecka; od lat 50. prawnie nie zakweſtyonowana, Prawu *Kaduka* podlegać odtąd niema: wyprawione iednak przed tą Konſtytucyą na *Kaduki* Przywileie, po przyzwoitym w przòd *in foro competenti* rozſądzeniu, zupełny ſwòy wigor podług Praw dawnieyſzych mieć maią.

Wexle

Wexlu dawać nie może nie maiący lat 24. Szlachcic Poſseſsyą Dziedziczną maiący, nie na Ukaziciela, ale na *Kredytora* z wyrażeniem Imienia i przezwiſka Wexel ma dawać. Dane dotąd Wexle na Ukaziciela, podać do Obłaty przed 1. Marca 1779. nakazano: Kupcy wſzakże i *Mieſzczanie*, mogą na Ukaziciela wexel dawać.

Staroſtwa.

Kròl Jmść mocen ieſt wydać Konſenſa na Staroſtw 25 lub *Krolewſzczyzn*, i na dwa Woytowſtwa, bądź *w Koronie* bądź w *Litwie*.

SEYM WOLNY

Warszawski Roku 1780.

Deklaracya o Kommiſsyi Skarbowey Wielkiego Xieſtwa Litewſkiego.

Z relacyi Delegowanych do przeyrzenia Rachunkow Skarbu W. X. Litt. uznaiąc potrzebę ściſſego we wſzyſtkie rodzaie percept i expens

pens weyrzenia, oraz dokładnego ſpoſobow Adminiſtracyi Kommiſsyi Skarbowey od oſtatniego Seymu roztrząśnienia, niemniey Raty Marcowey i Remanentow Konſtytucyą oſtrzeżonych wyexaminowania, moc do wykonania tego Kommiſsyi Skarbowey Litt: wyłączaiąc z niey Podſkarbich i dawnych Kommiſsarzow, dano: ktòrzy po zakończoney Kadencyi Marcowey Roku przyſzłego 1781. nieodwłòcznie, w zupełney mocy, władzy i formie Kommiſsyom Skarbowym przepiſanych na mieyſcu przyzwoitym w Grodnie, ſpory Adminiſtracyi i rachunki Skarbu Litewſkiego roztrząſną, każdnych Officyaliſtow Uniwerſałami, lub *in caſu* nieposłuſzeńſtwa zakazami, *ad inſtantiam Inſtigatoris ex termino tacto* zwołanych z ich czynow wyexaminuią. Urzędow na Inkwizycye lub weryfikacye, gdzie tego będzie potrzeba, użyią, nadgrodę Skarbowi i Obywatelom każdego ſtanu *ex re* Skarbu (gdy ſię być ukrzywdzonemi dowiodą) nakażą i ubeśpieczą, winnych podług rodzaiu wyſtępku, podług Spraw i ſprawiedliwości ukarzą; i ſatysfakcyą natychmiaſt, od kogożkolwiek należeć będzie, nakażą, gdyby zaś iaka wina na Podſkarbich *ex munere Officii* dowiedziona była po ukaranie tam, gdzie, z Prawa należy odeſzlą.

Powiękſzenie Biblioteki Publiczney.

Aby tak chwalebne i nayoczewiściey przekonywaiące każdego o pożyteczności dla całego Narodu Dzieło, ufundowanie Załuſkich Biblioteki publiczney w *Warſzawie* ktòrą pod Rząd Kommiſsyi Edukacyiney na zawſze od-

dano, nieupadało, i owszem pomnożono było, postanowiono aby odtąd *Drukarniom* w Kraiach Rzeczy-pospolitey żadney *Księgi* w Kraiu wyszłey i wyiść maiącey niewolno było przedawać, dopòkiby zaświadczenia nie było od Kommissyi Edukacyiney o oddaniu pierwszego Exemplarza do teyże Biblioteki, ktòrego to zaświadczenia Kommissya Edukacyi trudnić nie powinna: a co się tycze Prowincyi W. X. Litt: postanowiono, aby podobnież wszystkie *Drukarnie* w Prowincyi Litt: oddawały ieden Exemplarz wychodzącego dzieła do Biblioteki *Wileńskiey*. A ktoby się ważył niedopełniwszy tey kondycyi przedawać, zapozwany, bądź przez Instygatora na rzecz Funduszu Edukacyi czyniącego, bądź przez zawiaduiącego Biblioteką: Kommissyi Edukacyiney ma się sprawić, i będąc o tym przekonany, wszystkie Exemplarze nie sprzedane, i pieniądze wzięte za sprzedane, (*praevio Juramento supra quantitatem*) *Fisco* tey Biblioteki na kupienie *Książek* podpadać maią.

Uchylenie Zbioru Praw przez Ur: Zamoyskiego ułożonych.

Za podięte prace około zbioru Praw Ur: Zamoyskiemu powinną upewniono wdzięczność; że zaś w takowym zbiorze nieznaleziono dogodzenia zamiarom na Seymie 1776. wyrażonym, przeto go na zawsze uchylono, i aby na żadnym *Seymie* wskrzeszony nie był, mieć chciano.

WEX

WEXLE.

Wszystkie Wexle od Szlachty na Osoby iakiekolwiek wydane, które manifestami dotąd są zaskarżone, w Juryzdykcyach przyzwoitych rozsądzone, poznane, w Walucie rozważone i decydowane mieć chciano. Na potym zaś między Szlachtą a Szlachtą, tudzież między Szlachtą a Bankierami, Kupcami, ażeby dawane nie były ustanowiono, i takowe Wexle z ich walutami na potym wieczyście zniesiono: żeby zaś te Wexle *sub Antidata* wydane nie były, *in spacio* 12. Niedziel oblatowane być maią, niezagradzaiąc drogi brania Wexlow Osobom stanu Szlacheckiego od Bankierow i Kupcow.

Szpitale w Koronie i W. X. Litt:

Dla przyspieszenia przyzwoitego Szpitalow rozrządzenia, udzielną Kommissyą w Roku 1775, wyznaczoną, a dla wielorakich trudności skutku swego mieć nie mogącą uchylono: i Konstytucyą Roku 1768. Pod tytułem. *warenek Miast iMiasteczek Naszych Królewskich* Fol: 274. Kommissye *Boni Ordinis* i do Szpitalow rozciągaiące się determinuiącą, nie tykaiąc Dòbr Dziedzicznych, reassumowano; pomienione zaś Kommissye *Boni Ordinis* we wszystkich urządzeniach Szpitalnych do Departamentu Policyi w Radzie Nieustaiącey referencyą czynić, i od tegoż Departamentu dependować maią.

WERBUNEK.

Zabiegaiąc wszystkim w Kraiu dla Zagranicznych Potencyi werbunkom i w przypadku

czynienia onych chcąc mieć nieodwłòczną na wyſtępnych ſprawiedliwość poſtanowiono, że ieśliby to pod iakimkolwiek pretextem czynił Obywatel Poſseſsyonat Kraiowy, takowy iako *Crimen Status* popełniaiący wedle Prawa 1776 w Sądach Seymowych ſądzon być powinien. Gdyby zaś ktokolwiek i iakieykolwiek kondycyi czynił dla zagranicznych Potencyi werbunki, takowy iako *Kryminaliſta*, w naybliżſzym wyſtępku ſwoiego Grodzie, na śmierć nieodwłòcznie *etiam extra cadentiam* ſądzony i karany być ma.

Deklaracya względem Kommiſsyi do Ekonomii w W. X. Litt: Roku 1775. uſtanowioney.

Dekreta w tey Kommiſsyi niewątpliwie oczewiſte z wzaiemnych Aktoratow i kontrowerſyi zaſzłe za niewzruſzone deklarowano, te zaś, które w nieſtawaniu ſtron, iakoby oczewiście ferowane i zaſkarżone tak o ſpoſob ferowania, iakoteż o wdanie ſię w kognicyą przez Konſtytucyą 1775. zakazane, pod kognicyą Asſeſsoryi Litewſkiey oddano.

Ponowienie Praw zbytki tamuiących tak dla Korony, iako i dla W. X. Litt:

Ponawiaiąc dawnieyſze Prawa a oſobliwie Konſtytucyą 1776 *de lege Sumptuaria*, oraz zapobiegaiąc ſzkodliwym ſkutkom z zbytku Kraiowego wynikaiącym poſtanowiono, ażeby od publikacyi ninieyſzego Prawa za rok wſzyſtkich bez żadney excepcyi ſtanow i Płci Obywatelom nie było wolno noſić i używać w Kraiach Rzeczy-poſpolitey Polſkiey i iey Prowincyach koronek, haftow, prócz znakow Woyſko-

ſkowych, ktòrych, dla umenażowania koſztu, urządzenie zlecone Departamentowi Woyſkowemu, Szleſy żaś u Mundurow Urzędnickich natychmiaſt znieſiono. Na ſukniach i narzędziach galonow, materyi bogatych i cokolwiek z ciągnionego złota lub srebra być może zakazano. Zabroniono tudzież używana meblow drogich zagranicznych, pròcz tych, ktòre przed publikacyą ninieyſzego Prawa iuż kto ma w użyciu, ſame tylko do przyſtoynego noſzenia ſię *primæ neceſsitatis* zoſtawuiąc materye, iako to Grodetury, Kitayki, Atłaſy, Gazy, muśliny, Blondyny, opròcz ktòrych, ażeby żadney iakieykolwiek kondycyi i Płci innych noſić nie ważył ſię, ato pod karą 2,000. Grzywien w każdym *reſpective* Grodzie, lub Ziemſtwie wſkazać *ad delationem cuiusvis* mianą, i takowe Grzywny Delatorowi za należące deklarowano. Nowych kleynotow przez kogożkolwiek w prowadzenia pod konfiſkatą zabroniono. O co dozor Kommiſsyom Skarbowym zlecono. Nakoniec iak nayſurowiey zakazano, ubierać całą liberyą bogato, dla ktòrey ſamo tylko ſukno Kraiowe i włoczkę bez galonow do ubrania zoſtawiono.

SUMMARYUSZ KONSTYTUCYI
NA SEYMIE WOLNYM GRODZIENSKIM w Roku 1784.
USTANOWIONYCH.

I.

Po obraniu Konſyliarzow Rady *N*ieuſtaiącey, oraz *S*ędziow Seymowych, i Kommiſsarzow Skarbu *L*itt: i *K*oron: tudzież po wyſłuchaney relacyi od Delegowanych do Examinowania czynności Rady *N*ieuſtaiącey, wdzięczność przyzwoitą całey *R*adzie i Oſobom w niey zaſiadaiącym oświadczono, rezerwuiąc, po rozłączonych Izbach, tych czynności i rezolucyi Rady odmianę, ieśliby ſię ktòra Prawu przeciwną być zdawała.

II.

Cztery Rezolucye Rady Nieuſtaiącey, iako Prawu przeciwne, uchyloną: *Pierwſzą* względem Opatow Bazyliańſkich, *Drugą* względem zaſiadania Piſarzow Departamentu Woyſkowego *cum voto deciſivo*, i kiedy zaſiadać maią *cum voto deciſivo* a kiedy *cum conſultivo* determinowanie przy Konſtytucyi *R.* 1775. zachowano. *Trzecią* względem Sukceſsyi po Duchownych, i prawo o tym R. 1768. uſtanowione *in toto* zachowane mieć chciano. *Czwartą* wzbraniaiącą zyſkiwanie reindukcyi w odięciu Dòbr Duchownych od Poſseſsorow.

III.

III.

Uniwerſał Rady względem exekucyi Proceſſow wypadły, iako zawieraiący w ſobie Prawodawſtwo, uchylono, *non præiudicando* iednakże tym, ktòrzy tym ſpoſobem przez Radę uſtanowionym, Proceſsa ſwoie załatwili.

IV.

Rezolucya Rady N. w intereſſie Dyſsydentow *Auguſtanæ Confeſſionis* wydana, że ſtoſowaną bydź niemoże do *nakładania* przez Synody lub Konſyſtoize *ſamowładnego* wſzelakich na Oſoby teyże Religii datkow, warowano, i aby woyſkowa pomoc, do tychże datkow wywymagania dodawana niebyła, poſtanowiono. Datki iednak na utrzymywanie tylko ich zborow i Paſtorow, oraz ſług Kościelnych dyſsydentſkich, ktòre mieſzkańcy ich Religii w Dobrach Krolewſkich *dobrowolnie*, a w Ziemſkich za wiadomością i zezwoleniem Dziedzicow, przez konwencye na piśmie na ſiebie do opłacania przyięli, i ktòre ieſzcze przyiąć w takowym ſpoſobie mogą, iako *dobrowolnie* raz przyięte ofiary, każdo-rocznie opłacane bydź maią, i w tych pieniężnych danin przypadkach, *in caſu renitentiæ* dekretu Konſyſtorſkiego i Synodalnego *cum Communitatibus* exekucyą ſwoię w Ziemſtwie, lub w Grodzie *etiam adhibito brachio militari*, mieć powinny. Gdyby zaś Synod lub Konſyſtorz, przeciwko konwencyi coś przyſądził, na tenczas *forum* takowa ſprawa *in Judicio compoſito* w Aſseſsoryi mieć będzie.

V.

V.

Po odebranym od Delegowanych do examinowania czynności Departamentu Woyſkowego zaświadczeniu, iż tenże Departament Woyſkowy w ſwoim urzędowaniu od Seymu w R. 1782. do czaſu teraźnieyſzego i w dawnieyſzych 2. latach od R. 1780. do R. 1782. każdą czynność ſwoię wedle Prawa dopełnił, winną każdego zasługom oddaiąc pamięć tak zaſiadaiące od R. 1780. do 1782. w przeſzłym Departamencie Oſoby, iakoteż teraznieyſzy Departament ſkładaiących z wſzelkich czynności, rozrządzeń i wydatkow na potrzeby woyſka naſtąpionych kwitowano, oraz pracom i uſiłowaniom ich około dobra woyſka Rzeczy-poſpolitey pamiętną wdzięczność zachowano.

VI.

Ponieważ wzwyczaiona przedaż *Szarż* w woyſku oboyga *Narodow*, przez takową zmianę Officierow, mieſzała w awanſach dobry porządek; przeto zachowuiąc *in toto* Prawo R. 1776. warowano: iż niewolno odtąd będzie nikomu tak z Urzędnikow *Koronnych* i *Litewſkich* Cywilno-Woyſkowych, iakoteż z Generałow i Officierow wyiednywać pozwolenia na ſprzedanie Szarży ſwoiey, dopòkiby od czaſu wniścia w ſłużbę woyſkową lat piętnaście ſłużby ſwoiey niedowiedł; a na tenczas dozwolono będzie, aby ſtarſzeńſtwo do awanſu w *Sztabie* Generalnym, w Brygadzie, Korpuſie, Pułku, lub Regimencie maiący odchodzącemu cztero-letnią gażę zapłacił. A na wyż wſpomnione urzędy Ciwilno-Woyſkowe w tabelli płacy woyſk oboyga *Narodow* wyrażone, ſami tylko wyſłużeni Generałowie amploiowani patentowani będą;

i tym

i tym tylko dozwolono będzie, aby urzędników wyż wyrażonych piętnasto letnią służbą zaszczyconych cztero-letnią gażą spłacali. To oraz warowano, iż iako te Szarże są urzędami Koronnemi i Litewskiemi, tak do nich ci tylko ze stopnia przychodzić mogą, ktòrzy rodowitą są Szlachtą lub *Indygenatem* u *Nas* zaszczyceni. Co do rekomendacyi zaś i Fortragow wyż wspomnioną Konstytucyą R. 1776. nienaruszoną mieć chciano.

VII.

Gdy z relacyi Delegowanych i z raportu Departamentu Woyskowego okazano iest, iż woysko W. X. Litt: dla niedostateczney płacy swoiey, w aktualnym nawet komplecie swoim utrzymywać się niemoże, przeto aby Kom: Skarbu Litt: odtąd nie pierwiey w żadne expensa wdawała się, aż poki corocznie summę Złł· Pol: 164. 433. na dopełnienie Etatu dwiema ratami wypłaci, a to poczynaiąc w racie samey Septembrowey *R.* teraznieyszego 1784. mieć chciano.

VIII.

Ponieważ W. Potocki Woiewoda Ruski Diwizyami Ukraińską i Podolską komenderuiący, do tychże Diwizyi, Regiment pieszy z czterech chorągwi, a 400. ludzi złożony i 24. sztuk Armat na usługę Rzeczy-pospolitey własnym expensem zrekrutowany przyłączyć, i utrzymywać przyrzekł pòty, poki rzeczonemi Diwizyami kommenderować będzie, przeto tę ofiarę przyimuiąc, tenże *Reyment* do woyska *Rzeczy*-pospolitey przyłączono, pod rząd Departamentu Woyskowego oddano, a po założonym terminie żołdem Skarbu *Koronnego* utrzymywać

wać przyrzeczono. Dla ustawiczney zaś pamiątki, tak przykładney Obywatelskiey przysługi, tenże *Reyment*, aby się *Reymentem Potockich* zawsze nazywał, a *Szefostwo* iego w Jmieniu tychże UU. Potockich żeby zawsze zostawało, postanowiono.

IX.

Ofiarowane od Ur. *Kazimierza* Xiążęcia *Sapiehy Generała* Artyleryi Litt: *Starosty* i Posła Brzeskiego Litt: dwanaście sztuk Armat iego kosztem ulanych i oporządzonych przyięto, i aby w Arsenale Wileńskim przed przyszłym Seymem umieszczone zostały, mieć chciano. Dla wieczney zaś tego daru pamiątki, wyrycie na tychże Armatach Herbu Domu Xiążąt Sapiehow z napisem: że od Xiążęcia Kazimierza Sapiehy Oyczyznie dane, dozorowi Departamentu Woyskowego zlecono.

X.

Kładąc koniec pretensyom *ex Re Skarbu* W. X. Litt: do W. Podskarbiego *Nadwornego* wynikłym, a przez niego do Officiantòw stosowanym, o które Konstytucyą *Seymu* 1780. Sąd był wyznaczony, mieć chciano: aby z sum przysądzonych sama tylko iscizna do skarbu W. X. Litt: była wypłaconą, a z takowey iscizny tak intraty z Dobr obiętych perceptowane, iakoteż pensye W. Podskarbiego Nadwornego w Skarbie zaległe potrącone bydź maią, reszta zaś iey po obrachunku przez *Kommissyą Skarbową* uczynionym, skoro zupełnie temuż Skarbowi wypłaconą będzie, Dobra na *Skarb* obięte, i w Extenutcyi dzierżane powròcone bydź maią: a zatym summy *ex iudicato duplicis solutionis* u-

rosłe

rosse uchylaiąc, oraz od opłacenia sądzonych Dymow Dobra W. Podskarbiego uwalniaiąc, cały ten procefs prawny umorzono. Co iednak przeszkadzać niema W. Podskarbiemu Nadwornemu repetycyi na Officyantach, na których dekretem wolne dochodzenie iest zachowane. Podobnież Summy na Ur. Andrzeykowiczu, na maiątku zeszłego Ur. Zdzitowieckiego, iakoteż na UU. Orzeszce i Czyżu tymże Dekretem sądzone, żeby w samych tylko iściznach Skarbowi W. X. Litt: były powrócone mieć chciano, resztę zaś sum na wspomnione osoby *ex duplici solutione pro pœnalitate* wskazanych ustępuiąc, oraz kary personalne na osobach wszystkich wspomnionym Dekretem sądzonych znosząc, i onychże od wszelkiego rigoru uwalniaiąc *ad capacitatem & activitatem* przywrocono, *nihil quidquam derogando* tym, którzy po nich urzędy osiągneli, niemniey sądzonych Summ repetycye podług tegoż dekretu zachowano.

XI.

Po uczynioney dokładney relacyi przez Delegowanych do wysłuchania rachunkow Kommissyi Rzeczy-pospolitey Skarbu W. X. Litt: i po danym od nich świadectwie o należytym wykalkulowaniu się ze wszystkich percept i expens od Roku 1778. do raty Marcowey *inclusive* w Roku 1784. Trzy następne Kommissye Skarbu W. X. Litt: i wszystkie wszczegulności w nich zasiadaiące Osoby z ichże Sukcessorami *de perceptis & expensis* zupełnie kwitowano: oświadczaiąc wdzięczność zasiadaiącym w tychże Kommissyach Osobom. A remanent 4,336. Złł: 1 gr: 9. iako też summę, która po

obra-

obrachunku *Kommifsyi* z W. Podfkarbim *Nadw:* i z officiantami wyniknie, *ad futurum calculum* zoftawiono.

XII.

Penfyą Marfzałka Wielkiego Litt: z penfyami Marfzałków i Hetmanow Wielkich porównywaiąc i one *Skarbowi* Litewfkiemu *in quantitate* 60,000. Złł: Pol: odtąd do wypłacenia naznaczaiąc; wydatki Tabellą Konftytucyi 1775. w nadzieię percepty ułożone znofząc, i żadney o nie do *Skarbu* Litt: pretenfyi niezachowuiąc, a Skarb Litt: żeby nieinaczey, iak tylko wedle tabelli 1776. i praw poślednieyfzych opłacał, dyfponowano.

XIII.

Po uczynioney dokładney relacyi przez Delegowanych do wyfłuchania rachunkow Kommifsyi Skarbu Koronnego i podanym od nich świadectwie o należytym wykalkulowaniu fię ze wfzyftkich Percept i Expens od dnia 1. Wrześ: R. 1780. do dnia oftatniego Sierpn: *R.* 1782. Oraz od dnia 1. Wrzesn: 1782. do dnia oftatniego *Sierpnia R.* 1784. i remanentow przefzłych, dwie naftępne *Kommifsye* i wfzyftkie wnich zafiadaiące Ofoby z Jch *Sukcefsorami* zupełnie kwituiąc, i o wdzięczności upawniaiąc, fummy refztuiące w gotowiznie 1802845. *Złł*:Pol:gr: 7. denarow 8. i cwierć, na Retentach zaś 268,078. *Złł*: Pol: gr. 3. i trzy cwierci denara zoftaiące *ad dandam* z nich *rationem* naftępuiącey Kommifsyi zoftawiono.

XIV.

Subfidium Charitativum od Duchowieńftwa w Koronie i *Litwie*, zaczowfzy od upłynienia o-

ofta-

ostatniego terminu Konstytucyi R. 1776. na lat 10. Królowi Jmci na opłacenie długow odstąpiono, po którym terminie, aby tenże fundusz na powiększenie potrzeby woyska obrocony był, warowano.

XV.

Obmyślaiąc według Prawa R. 1780. satysfakcyą długu dwoch millionow *X*iążętom Radziwiłom zabespieczonego, postanowiono, aby Skarb *K*oronny, z funduszow umarzaiących długi Rzpltey *Primæ Classis* po 200,000. *Złł:* Pol Xżętom Radziwiłom przez lat 2. opłacał, od daty tego prawa, a w latach następuiących, cały ten fundusz, który po zaspokoieniu Xiążąt Saskich pomnożony będzie, nieinaczey iako na zaspokoienie tegoż długu Xżętom Radziwiłom, i długu sukcessorow Hrehorego Ogińskiego był obrocony, a przez te dwa pierwsze lata, tymże *S*ukcessorom lub ich prawnemu Cessionarzowi, z wyżey wspomnionego funduszu długow *primæ classis* Skarb Koronny ma wypłacać corocznie po 26,666. *Złł*: Pol: i gr. 20. A Skarb Litt;. z takiegoż funduszu po 13,333. Złł: Pol: gr: 10. *usque ad totalem extinctionem* długu, z detrunkacyą sum w tym Skarbie, w którym kwity są znalezione, lub znaleść się mogą. Skarb zaś Litewski długowi *X*iążąt *R*adziwiłłow nic podlegać niema. Przytym warowano, iż resztuiącą od ninieyszego postanowienia summa z funduszow umarzaiących długi, ma iść na zaspokoienie długow *secundæ classis*.

XVI.

Po odebraney od Delegowanych do Kommissyi Edukacyi *N*arodowey dokładney relacyi o należy-

leżytym ſprawieniu ſię teyże Kommiſsyi *de perceptis & expenſis ad mentem* Konſtytucyi R. 1776. i że taż Kommiſsya za czas cztero-letni od dnia 1. Lipca R. 1780. do dnia 1. Lipca 1784. iaſne i dowiedzione percept i expens okazała rachunki, przerzeczoną Kommiſsyą *de perceptis & expenſis* cztero letniey funduſzu adminiſtracyi zakwitowano i zaſpokoiono. Summy zaś ramanentowe: pierwſzą 10,129. Złł: Pol: i gr. 27. w Kaſsach Kommiſsyi Edukac: w gotowiznie zoſtaiącą, drugą 12,141. Złł: Pol: i gr. 9. windykacyi prawney podległą do wciągnienia w przyſzłe rachunki zoſtawiono.

XVII.

Konſtytucya pod tytułem : Decreta Executionis *ſłużąca Obywatelom Koronnym, a mniey interesſuiąca Obywatelow W. X. Litt; dla krótkości tu ſię opuſzcza, a na to mieyſce kładą ſię co do ſłowa Konſtytucye do Proceſſu prawnego w Wielkim X. Litt: ściągaiące ſię a nayprzôd.*

XVIII.

Warunek dla W. X. Litt:

1mo Że w W. X. Litt: Iuryzdykcye Sądowe niemaią *Executionum* Regeſtru, i Dekretow *Executionis Procesſus* nie piſzą: ale Obywatele za przewiedzioną ſtopniami Prawa do oſtatniego ſtopnia w Sądach Kraiowych konwikcyą, albo za Dekretem oczewiſtym Trybunalſkim, czy też innego Sądu *Ultimæ Inſtantiæ*, albo innych Subſelliow nie appellowanym, zyſkiwać powinni pomoc Woyſkową: więc za takowemi konwikcyami albo Dekretami, gdy Sędzia, Urzędnik, Tradycyi nie będzie mógł dopełnić, dla

oppo-

oppozycyi ſtrony ſkonwinkowaney, tedy za oświadczeniem tegoż Urzędnika w Aktach właſnego Woiewòdztwa lub Powiatu uczynionym o nie dopuſzczeniu wedle przewiedzioney konwikcyi, lub Dekretu, Tradycyi, Manifeſtuiącym, i za uczynioną od tegoż Urzędnika liſtowną Rekwizycyą Departament Woyſkowy pomocy Woyſkowey pod żadnym pretextem odmòwić nie będzie mògł, a iednak względem ukarania Oſob ſkonwinkowanych kontrawencye Dekretom czyniących, Trybunały, i Subſellia W. X. Litt: według praw temuż W. X. Litt: ſłużących zachować ſię maią.

2do. Regeſtr w Departamencie Woyſkowym do otrzymania pomocy Woyſkowey, tenże ſam ma ſłużyć Xięſtwu Litt: co i Koronie, i co do wpiſywania w niego wpiſow, i wołania onego zachowane być maią też powinności dla Xſtwa Litt: co i dla Korony, iakoteż w odmowieniu komu w Departamencie Woyſkowym pomocy Woyſkowey, Rada rownie poſtąpi dla Obywatelow Litewſkich w zaleceniu i dopełnieniu dodania pomocy Woyſkowey. A Trybunały i Subſellia W. Xſtwa Litt: w kondemnatach i Dekretach niebędą tego dokładać terminu: *mota Nobilitate,* iakoteż Urzędnik i Strony do Exekucyi nieſtannych i oczewiſtych Dekretow nie będą powinni ſprowadzać kupy żadnych Ludzi i onych używać.

3tio. Względem zdarzonego wyrugowania pomocy Woyſkowey i z tąd wynikać mogących uczynkow, rowny warunek ſłużyć ma W. Xſtwu Litt: iako i Koronie.

4to.

4to. Względem dodawania pomocy Woyſkowey dla beſpieczeńſtwa odprawowania ſię w Wielkim Xięſtwie Litewſkim Aktow Kondeſcenſyonalnych, i Sądowych, Departament Woyſkowy podobnym ſpoſobem ma dodawać pomoc Woyſkową Urzędnikom Sądowym Litewſkim, iako ieſt dla Koronnych Prowincyi opiſanym.

5to. Każdy Kredytor czyli za iakim ſłuſznym Prawem Pretenſor, czyli w ſprawach uczynkowych, *ex loco delicti* krzywdę ponoſzący, a chcący Proceſs Subſelliow Prowincyi Koronnych dla niedoſtarczaiącego tam Funduſzu zaſtoſsować takowy Proceſs do Dòbr i Maiątkow w W. Xſtwie Lit: będących, powinien udać ſię do Subſelliow W. Xſtwa Litt: ſprawie przyzwoitych, i w tychże Subſelliach zapozwani w W. Xſtwie Litt: prawnie podanemi i zeznanemi obyczaiem i obrządkiem. Prawa Litewſkiego procedować, a za otrzymaną w Subſelliach Xſtwa Litewſkiego *Ultimæ Inſtatiæ* konwikcyą po pomoc Woyſkową do Departamentu udać ſię. To iednak oſtrzegaiąc; że na obwinionym bądź też na Dłużniku przewiedziona konwikcya niemoże *præiudicare* aktualnym pierwſzym znayduiącym ſię Poſseſsorom. A *in concurſu* Kredytorow i Pretenſorow zdarzonym *potioritas ex prioritate iuris* zachowana bydź powinna według Regul Konſtytucyą R. 1588. poſtanowionych. Co też wzaiemnie z Proceſſem Litewſkich Subſelliow dla niedoſtarczaiącego w Litwie Funduſzu do Dòbr w Koronnych Prowincyach ſytuowanych zoſtawać ſię mianym, zachowywać ſię ma.

Pro-

XIX.

Proceſs Sądowy w W. Xſtwie Litt: Manifeſta i Remanifeſta.

Manifeſta i Remanifeſta w Juryzdykcyach Kraiowych w W. Xſtwie Litt: i przed Aktami od Stron zanaſzane, ażeby w ſobie zawierały rzecz całą o co ſą czynione, i *per extenſum* w Protokuł potoczny z podpiſem Aktora lub zanoſzącego wpiſywane były, ſtanowiemy; a to pod nieważnością u każdego Sądu tych wſzyſtkich, ktoreby czynione były bez tey zachowaney reguły, zniſzczenie zaś ich *in causa facti* bez popierania dalſzego Prawem według nauki Statutu w Artykule trzydzieſtym piątym z Rozdziału czwartego, a *in causa Juris* według Praw Xſtwu Litt: ſłużących przeznaczamy.

P o z w y.

Pozwy odſtępnie dotąd od prawa podawane w Kopiach bez wyrażenia rzeczy, o co, ażeby u żadnego Sądu przyimowane nie były, mieć chcąc, Stanowiemy: iż Strona powodowa wſzyſtkie pretenſye ſwoie o ktore ſprawę mieć zechce, zupełnie w Pozwie wyraziwſzy, w właſnym Grodzie, lub Ziemſtwie gdzie Dobra Strony pozwaney leżą, i na ktorych takowy Pozew kładzionym być ma, do Kſiąg ſpoſobem oblaty podać, a potym Extrakt z Kancellaryi wydany przez Woźnego Stronie pozwaney na Dobrach położyć, lub oczewiſto do Rąk podać ma. Na ktorym tak Extrakcie, iako i na Oryginale tenże Woźny podania ſwoiego Relacyą podpiſawſzy, zeznać, i dowod zeznania wraz z Oryginałem Pozwu Stronie powodowey wydać powinien. Jednak *ex agnito errore* na żałobie po-

pra-

prawić ſię wolno każdego czaſu, i w czaſie przypadnienia Sprawy przez nowy bez terminu przypozew, *non derogando* dawnym Pozwom *ante hanc legem* zaſzłym. A termin do rozprawy nie od Aktykacyi Pozwu, lecz od daty podania liczonym będzie; co ſię nie ma rozumieć o Pozwach Rekonwencyalnych, ktòre przy przypadnieniu nawet Sprawy Plenitentòwi do ſprawy należącemu podawane być mogą i zeznane *non attento termino*, ani o zakazach z Prawa tey formalności niepodpadaiących.

Kondemnaty.

Kondemnaty, za ktòremi z Przepiſu Prawa Urzędowe nie naſtępuią Tradycye, Exekwowanemi być niepowinne dla wycięczenia Stron, lecz Strona konwinkuiąca nie ſprowadzaiąc Urzędnika na Exekucyą do Dòbr Proceſsowi podiegłych, Pozew tylko ſpoſobem wyżey w tym Prawie opiſanym *loco peragendæ Executionis* do tego Sądu, z ktòrego wypadła Kondemnata, przez Woźnego położyć ma. W dalſzey zaś konwikcyi Urzędy według ſtopniow czynić powinny. Gdy tą Uſtawą znoſi ſię potrzeba ſprowadzania Urzędnikow i łożenia koſztu na Exekucye za Dekretami Tradycyi nie ciągnącemi, naznacza ſię Woźnym od mili złoty i groſzy piętnaście, nie więcey; Kancellarye zaś za Oblatę Pozwow więcey wymagać nie maią, iak brać powinni za zeznanie Pozwow.

Kadencyòw Sądowych ubeśpieczenie.

Ubeśpieczaiąc pewność Kadencyi Sądow Ziemſkich i Grodzkich, Stanowiemy; Że odtąd gdy z porządku wołanych wpiſow przypadać będzie Sprawa, dla ktòrey komplet akualny Sądowy

niebył-

niebylby dostatecznym, Sąd przy Aktoracie takowym zapisawszy świadectwo: iż w tey Sprawie kompletu Sądowego nie było; następujące po nim wpisy wołać i sądzić ma. A za odmianą kompletu na teyże, lub następuiącey *Kadencyi*, Aktorat z powyższym swiadectwem zostawiony; *ante omnia* wołany być powinien. Jeśliby zaś Sąd ktory w większosci liczby Osob komplet składaiących, do iakiey Sprawy był inwolwowanym, tak: iż dla tey przyczyny Sprawa niemogłaby być sądzoną, na ow czas Strony do Trybunału Głow: W. X. Litt: *pro determinatione fori* udać się maią; A Sąd Trybunalski roztrząsnąwszy zapozwy Sędziom położone, ieśli w nich znaydzie *temeritatem* Strony komplet Sądowy zrywaiącey, nie tylko ią powrocceniem Expensow wszystkich Prawnych, ale też siedzeniem wieży cywilney niedziel sześciu ukarze, i sprawę do tegoż Sądu odesłać ma. Stanowiemy, przytym, ażeby Urzędnicy Ziemscy i Grodzcy na Expedyowanie Aktow Inkwizycyi, kalkulacyi i Weryfikacyi, iakoteż do Exekucyi Kondemnat, Obwieszczeniami Urzędowemi terminow niewyznaczali, ani wspomnionych Aktow odbywali w czasie dla Kadencyi Sądowych przez Prawo postanowionym, od ktorych *sub pœnis de negligentia Officii Sancitis* absentować się nie powinni zrywaiąc komplet.

UU. Patronowie.

UU. Patronowie lub inni Plenipotenci, tak od Strony powodowey, iako rownie i od Strony pozwaney do sprawy należący, Plenipotencyą od Aktorow swoich umocowani, z imion i nazwisk w Dekretach Akcessoryinych i Pryncy-

palnych wyrażeni być maią: dla zapobieżenia tym skargom, które częstokroć o zdradę Plenipotentow wynikaią.

Sessye Sądowe:

Postrzegaiąc tego, aby w Sądach święta sprawiedliwość nie tylko z pośpiechem, ale też w czystym rzeczy poięciu i z naywiększą pilnością administrowana była; z tych względow Sessye poobiednie w Juryzdykcyach Sądowych W. X. Litt: znosiemy; a tylko iednę Sessyą na każdy dzień Sądowy, to iest od godziny osmey z rana, do godziny pierwszey *inclusive* z południa dla Trybunałow W. X. Litt: i wszystkich Sądow w Litwie postanawiamy, wyiowszy, z tey Ustawy Sessye Sądow Granicznych. Niemniey chcąc w skroceniu Procesu Stronom prędsze spraw zbliżyć dokończenie we wszystkich Sądach *Beneficium Juris*, to iest godzinę iednę dozwoloną uchylamy, i ażeby odtąd ani powodowey, ani pozwaney stronie w żadnych Sprawach użyczoną nie była, stanowiemy.

Inkwizycye, Kalkulacye i Weryfikacye.

Znayduiąc sposob do expedyowania Weryfikacyi i Kalkulacyi Urzędowych w Prowincyi W. X. Litt: i stronom niepożyteczny, i Sądom większe zawikłanie czyniący, Stanowiemy: Ażeby odtąd UU. Urzędnicy, Dekretem do Expedyowania wspomnionych Aktow wyznaczeni: po ziechaniu *ad Fundum*, zakończywszy *Actum Inquisitionis*, pretensye stron do Weryfikacyi, lub Kalkulacyi Urzędowey proponowane decydowali; tym sposobem: gdy iedna strona pretensyą swoię *in proposito* poda, a druga *in reposito* na nią odpisze, na ow czas Urzędnicy z złożo-

nych

nych przez ſtrony dowodow, lub z examinu ſtawionych do świadectwa Ludzi, a naoſtatek z własnego widzenia i uważenia, takową pretenſyą roztrząſnowſzy, za uſtąpieniem ſtron, *in occluſo* oſądzić, i decyzyą ſwoię promulgować powinni będą: ktòrym wyrokiem ieśliby ſtrony kontentowały ſię, ſummę z pretenſyi oſądzoney wynikaiącą, do Linii realney umieścić maią; a ieśliby ktòrakolwiek ſtrona appellowała, tedy appellacyi do Sądu z ktòrego takowe *Actus* będą naznaczone, dopuſzczą, i podobnież ſummę pretenſyiną do Linii kontrowerſyiney wprowadzą; a tak po każdym punkcie propozytow i repozytow poſtępuiąc, dzieło Urzędowey Weryfikacyi i Kalkulacyi expedyować obowiązani będą. Jeżliby zaś w udecydowaniu ktòreykolwiek pretenſyi między Urzędnikami ròżność zdań naſtąpiła, tedy każdy z nich przyczyny przekonania ſwoiego dokładnie wyraziwſzy, zdanie ſwoie, także, *in occluſo* pod punktem pretenſyi ſądzoney *diſtinctim* położy. Po promulgowaniu ktòrego rozpiſu, ſumma pretenſyina *ex ratione paritatis* do Linii kontrowerſyiney zapiſana być ma, to iednak Weryfikacyi, ani Kalkulacyi Urzędowey zrywać niemoże, lecz takowe *Actus* aż do zupełnego zakończenia kontynuować ſię maią. Gdy zatym wſzyſtkie ſtron pretenſye do Weryfikacyi, lub Kalkulacyi podane, ſpoſobem wyż wyrażonym przez Urzędnikow rozdecydowane będą, na ow czas UU. Urzędnicy przy dokończeniu Weryfikacyi i Kalkulacyi Aktow, Juramenta przez nich decydowane na pretenſyach oſądzonych, od ktòrych appellacye nie zaydą, Oſobom do ich wykonania

obowiązanym, w przytomności ſtron lub ich Plenipotentow, z Roty przez ſię konnotowaney wypełnić nakażą. Na oſtatek ſummy pretenſyine na Linii realney wpiſane w ieden komput znioſſſzy, o termin i mieyſce zapłacenia do Sądu z ktòrego Weryfikacya wyſzła, odeſzlą; a oſobno ſummy pretenſyine już to z przyczyny zaſzłey appellacyi, już to z przyczyny rozpiſu, do linii kontrowerſyiney wprawadzone, także w ieden komput zlikwidowawſzy, po rozſądzenie onych do Sądu, ktòrego Dekretem byli wyznaczeni odeſzlą; i w tym porządku Inſtrumenta *Calculationis & Verificationis* ſporządzone i podpiſane ſtronom do rozprawy wydać maią, Sąd zaś w poznanie i ſądzenie pretenſyi nieappellowanych, ani ſumm *in linea reali* położonych nie wdaiąc ſię, ſame tylko pretenſye *in controverſo* odeſłane rozſądzać ma; w ktòrych ieżeliby ſtrona nie ſłuſznie appelluiącą być ſię pokazała, zapłaceniem winy ſtronie za każdy punkt takowey appellacyi, po czterdzieści kop Groſzy Litewſkich karaną być powinna; a względem Inkwizycyi i na niey przyięcia lub odrzucenia świadkow UU. Urzędnicy według Statutu z Rozdziału czwartego Artykułu ſiedmdzieſiąt oſmego i ſiedmdzieſiąt dziewiątego, poſtąpić maią.

Trybunał Głòwny Wielkiego X. Litt: Koła Ziemſkiego.

Gdy w uſtanowieniu Regeſtrow i ſpraw maiących ſię w nich umieſzczać, Konſtytucya tyſiąc ſiedmſet ſześćdzieſiąt 4tego na Sprawy *pro determinatione fori* Regeſtru nie naznaczyła; przeto zachowuiąc dawny porządek wołania Spraw

ich

ich ſądzenia z kolei Regeſtrow tymże prawem opiſaney *Regeſtr Remiſſyiny* przydaiemy: w ktòrym ſame ſprawy bez żadnego łączenia innych, *pro ſola determinatione fori* i do wyznaczenia Sądow Granicznych oſtatecznych po appellacyach od Podkomorzego (*non derogando* Prawom Xięſtwu Zmudzkiemu ſłużącym) maią być wpiſywane, i na początku każdey Kadencyi Trybunału aż do oſtatniego wpiſu przewołane; toż oſtatni tydzień każdey kończącey ſię Kadencyi na ten Regeſtr ma być obròcony, ieżliby zaś w nim Spraw niebyło, lub wcześnie przewołane zoſtały. Marſzałek Trybunalſki wołanie innych Regeſtrow kontynuować ma. Żezaś przeciwko wyraźnym Prawom ſzkodliwy zwyczay ieſt wprowadzony, łączenia ſpraw cywilnych w Regeſtr Taktowy; Przeto zapobiegaiąc tey odſtępności od Prawa, ſtanowiemy: Iż w takowy Regeſtr ſame tylko ſprawy *læſæ ſecuritatis Judiciorum*, i o akcye wiolencyine pod Sądami, tudzież na ziazdach Publicznych ſtałe, iakoteż z Plenipotentami Paleſtrantami i Woźnemi, niemniey Sprawy ſzczegulnemi Konſtytucyami temu Regeſtrowi przeznaczone, wpiſywane być maią, a łączyć Sprawy cywilney do tego Regeſtru niebędzie nigdy wolno. Gdyby zaś naprzeciw tey Uſtawie ktożkolwiek ważył ſię Sąd tentować, ſprawę inney natury łączyć, tedy nietylko Dekret uzyſkany *nullitati* podlegać ma, ale też Patron ſtawaiący odſądzeniem, a ſtrona Wieżą dwonaſtu niedziel, i dwoma tyſiącami kop do zapłacenia Sądowi i ſtronie przez połowę; ukarani być maią. Ten zaś Regeſtr Taktowy chcemy mieć dwoiaki, *ieden* aktualny na ſamę tyl-

ko

ko iako ſię wyżey wyraziło ſprawy naturze tego Regeſtru właściwe, który w każdym czaſie, a ſzczegulniey i koniecznie *in tractu* każdey oczewiſtey z innych Regeſtrow ordynaryinych ſądzącey ſię ſprawy, porządkiem Aktoratow, tak, iak wpiſanemi będą, wołanym być ma: *Drugi* Extraordynaryiny, do którego Urodzeni Piſarze Trybunalſcy. Aktoraty w Sprawach Po-Kommiſsyinych Konſtytucyą 1776. odeſłanych, i podług teyże Konſtytucyi, tymże należeć powinnych, iakoteż w Sprawach Dekretami oczewiſtemi Trybunalſkiemi *ante hanc legem* zapadłemi łącznych, z dawnieyſzego Regeſtru tym porządkiem iak w nim wpiſanemi były, bez żadney opłaty przenieść, i tego tylko dwoiakiego rodzaiu wpiſy wmieſzczać powinni będą, a ten Regeſtr po rozſądzeniu, z któregokolwiek bądź Regeſtru ordynaryinego Sprawy oczewiſtey, przed Regeſtrem Obligowym przez Marſzałkow Trybunalſkich branym być ma, i takoż porządkiem wpiſow do odſądzenia iedney oczewiſtey wołanym być powinien, po którym Regeſtr Obligowy w kolei dalſzey Regeſtrow naſtępować będzie, który to Regeſtr Taktowy Extraordynaryiny doczeſnym tylko mieć chcemy, dopóki wſpomnionego gatunku Sprawy zupełnie rozſądzone i pokończone nie będą, a potym na zawſze uſtawać ma. Tey zaś uſtawy Exekucyą od naſtępuiącey Kadencyi Grodzieńſkiey R. 1785. zalecaiąc, Trybunałowi Wileńſkiemu teraznieyſzemu *immediate* poczynaiącemu ſię, dawny ſpoſob wołenia Regeſtru Taktowego na ten raz tylko pod tymże warunkiem nie łączenia Spraw Cywilnych zoſtawuiemy. Tymże Trybunałom

W.

W. X. Litt: Koła Ziemſkiego i Duchownego, Prawa w Narodzie Polſkim dla Subſelliow *ultimæ inſtantiæ* ſtanowione, wotowania *in tertio Turno per vota ſecreta* kałkułami, ſpoſobem o Radzie Nieuſtaiącey przepiſanym, do Exekucyi polecamy: w ktòrych wotach ſekretnych, ieśliby *paritas votorum* przydarzyć ſię miała, ſprawa do Rezolucyi przyſzłym Trybunałom odſłaną być powinna; A takowy ſpoſob wotowania Kałkułami *in votis ſecretis* i na Trybunały Koronne rozciągamy.

Trybunał Duchowny W. X. Litt:

Reaſsumuiąc Konſtytucyą 1726. i 1764 Roku o Trybunale Duchownym ſtanowione mieć chcemy: Aby tenże Sąd odtąd zachowuiąc ſię ściśley w obrębach władzy ſwoiey, żadnych innego rodzaiu ſpraw tey Juryzdykcyi nie właściwych, wſpomnionemi Konſtytucyami wyłączonych, a ſzczęgulniey Spraw taxę, i exdywizyą, za ſobą pociągaiących, albo o granice wynikłych, albo *ex inſcripto foro* nie należnie zapiſanych, albo na koniec za Obligami między ſamemi Swieckiemi Oſobami wydarzonych, i do Dòbr Ziemſkich Stanu świeckiego przywiązanych, iako Sądowi ſwoiemu nie należnych, *ſub nullitate Decretorum* nie przyimował, i Remiſs na Sądy graniczne i Exdywizye nie czynił, a ktoby mimo ninieyſze uſtawy w Sprawie do Trybunału *Compoſiti Fori* nie należącey pozywać, i Dekreta tego Sądu *evocatorie* zyſkiwać ważył ſię, taki każdy *pœnis evocationum* ſiedzeniem ſześciu niedziel wieży gòrney, i zapłaceniem dwòch tyſięcy kop groſzy Litewſkich przez połowę Sądowi, i ſtronie, w Trybunale

Ko-

Koła Ziemſkiego *irremiſſibiliter* karany być ma. Niemniey na Urodzonych Paleſtrantow ktorzyby w takowych ſprawach ſtawać podeymowali ſię, rygor Konſtytucyi 1764. Roku ponawiamy.

Sądy Grodzkie i Ziemſkie Woiewodztwa Trockiego.

Na żądanie Urodzonych Poſłow Woiewodztwa Trockiego z Inſtrukcyi przynieſione, Sądow Ziemſkich Trockich dwie Kadencyi w iedną, Sądow zaś Grodzkich Trockich trzy Kadencye także w iedną złączamy, i żeby Sądy Ziemſkie Trockie zacząwſzy od Roku 1785. dnia 2. *Novembris*, ciągiem przez dwie Kadencye ſześcioniedzielne razem złączone; Sądy zaś Grodzkie Woiewodztwa Trockiego, zacząwſzy od Roku 1786 dnia 1. *Februarii* przez trzy Kadencye czteroniedzielne w iedno złączone, *non interrupte* ſądziły ſię, ſtanowiemy. W ciągu ktorych Kadencyi, ażeby Sędziowie dla gwałtownych tylko potrzeb oddalić ſię mogąc, przez koleyną między ſobą oddalenia ſię zamianę, Sądowy Komplet utrzymywali, *ſub pœnis de negligentibus* nakazuiemy. Kadencye zaś Sądow teraźnieyſzych, że do czaſu rozpocząć ſię maiących Kadencyi ninieyſzym prawem zamienionych, trwać tylko będą, oſtrzegamy: = Takowe Prawo i na Powiaty Wołkowyſki i Braſławſki rozciągamy.

A ten Proceſs Prowincyi Wielkiego X. Litt: niema ſię bynaymniey ściągać do Prowincyi Koronnych, ani do Woiewodztw i Powiatow Koronnych Statutem W. X. Litt. ſądzących

ſię

się; oprócz punktu co do sposobu sekretnego wotowania Trybunałom powyżey przepisanego.

XX.

Konwencyą handlowną i graniczną przez umocowanych Kommissarzow Nayiaśnieyszey Imperatorowey całey *Rossyi* z Xięstwem Kurlandyi i *Semigalii* urządzoną i podpisaną w Rydze dnia $\frac{1}{12}$. Maia R. 1783 pod wyiednaniem Ratyfikacyi i stwierdzenia Stanow *Rzeczypospolitey*, tudziesz Akt przystąpienia Powiatu Piltyńskiego do teyże *Konwencyi* w *Mitawie* 17 Stycznia dopełniony, we wszystkich punktach i artykułach stwierdzono i ratyfikowano.

XXI.

Gdy dotąd dawnieysze starunki w negocyacyi z Dworem Berlińskim tak względem ułatwienia i polepszenia handlu, allewiacyi cła londowego i wodnego na wiśle i innych rzekach Rzeczyp: iako i rozgraniczenia Obywatelow Polskich z Szląskiemi pożądanego niewzięły skutku, zlecono Radzie Nieust: aby daley nayusilnieyszych i nayprzyzwoitszych użyła sposobow dla prędszego uszczęśliwienia Obywatelow i teyże Radzie potrzebną w tey mi rze moc dano.

XXII.

Gdy Obywatele Rzpltey maiący posessye w Kraiach Cesarskich są obowiązani wyrokiem Rządu tamecznego, mimo traktatu, do puł rocznego mieszkania, lub podwoynego placenia z swoich possessyi Podatku, zlecono Radzie Nieust: nayskutecznieyszych użyć srzodkow za wezwaniem medyacyi Dworow Petersburskiego i Berlińskiego, aby ciż Obywatele od wspomnionych wyrokow uwolnieni byli.

XXIII.

XXIII.

Handel Kraiów Rzpłtey ułatwiaiąc, cła importacyi i exportacyi na Komorach Rzpltey Woiewództw Kiiowsk: Podols: i Bracław: po 4. od sta od importacyi produktow zagranicznych, a 1. od sta od exportacyi Produktow Kraiowych odtąd wybierane mieć chciano. A co do taxy i ewaluacyi towarow, to ma być podług dawnego instruktarza, zwolną przez Kommissyą Skarb: Kor: odmianą. Płacenie zaś tranzytu od Kupcow Rossyiskich podług Konstyt: Roku 1768 w zupełności zostawiono.

XXIV.

Uformowanie Towarzystwa handlowego pod imieniem Polskiey handlow Wschodnich Kompanii, tak w kraiach Rzpłtey iako i za granicą czynić maiącey, bez ubliżenia handlu wolnego każdemu Obywatelowi, nietylko protegować; ale oraz przywileie z nadaniem mieysc w Staroстwach i Królewszczyznach do składow potrzebnych, i wolności Kompaniom takowym zwykłych dać przyrzeczono, i aby cło od transportow tak wodne iako i lądowe w wywozach z kraiu niebyło większe, iak 1. od sta, a w przywozach do kraiu, iak 4. od sta zabespieczono. W okolicznościach zaś tegoż handlu, które się do Mocarstw zagranicznych ściągaią, moc zupełną Radzie Nieust: dano przyprowadzać do skutku Negocyacye przez interessowanie się obydwóch Dworow Cesarskich.

XXV.

Xiążętom Fryderikowi *d'Anhalt Koethen* i Karolowi *de Nassau Sigen* Distingwowanym za Granicą Mężom *cum Successoribus de lumbis proceden-*

cedentibus dozwolono Indigenatu Obywatelſtwa Polſkiego pod warunkami w Prawie 1775 wyrażonemi, oraz aby ciż Dòbr *quocunque titulo* w Pańſtwach Rzpltey na nich ſpadłych niewyprzedawali.

XXVI.

Rigor Dekretu Trybunału Głow: W. X. Litt: z odſądzeniem *ab Officio* urzędu Podkomorſtwa Nowogrodzkiego na U. Jana Niezabitowſkiego w R. 1782. Junii 22. dnia ferowanego co do tytułu dzieciom zwolniono.

REGESTR

Rzeczy zawieraiących ſię w Proceſſie Sądowym.

O Dyſ

O Re-

Liſtu

COÆQUATIO JURIUM 175.

Uſtawy *Novellæ* Legis.

SEYM KORONA: R: 1764.

SEIM ORDYNARYINY R. 1766.

Re-